Kongelige Allernaadigste

Forordninger

og

aabne Breve

som til Island ere udgivne

af

De Høist-priselige Konger

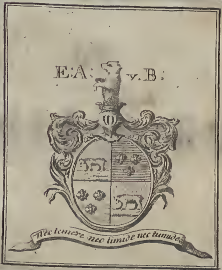
af den

Oldenborgiske Stamme.

2. Deel.

Trykt udi det Kongel. Allernaadigst privilegerede Bogtrykkerie paa Rappsøe udi Island, af Gudmund Olafssen.

1778.

E:A: v.B:
Nec temere nec timide nec tumide

Til
Kron-Printsen.

Deres Kongelige Høihed
Allernaadigste
Kron-Prints og Herre!

Den Kongel. Naade og allermildeste Mine med hvilken Deres Printselige Høihed modtog den Første Deel af De Kongel. Allernaadigste Forordninger

 og

og Aabne Breve, som af Deres Print-selige Høiheds Høiſtſalige og Høiſtpriſværdige For-Fædre, De af den Oldenborgiſke Stamme Regierende Konger over Danmark og Norge etc., ere til Island udgivne, som vi udi Aaret 1776 allerunderdanigſt tilſkrev Deres Printſelige Høihed, oppvekker vor allerunderdanigſte og allerinderligſte Taknemmelighed og lader os nu ikke ſtaae i Tvivl, om vi og ſkal underſtaae os at nedlægge den Anden Deel for Deres Printſelige Høiheds Fødder.

Annam

Annam den derfor Allernaadigste og Allerhaabefuldeste Printz med den samme Kongel. Mildhed og Naade, som den Første, og det nye og afmægtige Anlæg Bogtrykkeriet, som nu ligger udi sit sidste Aandedræt og døer med den eeneste Trøst at have paa sit Yderste søgt at tiene og fornøje Deres Printselige Høihed, udi Deres Kongelige Beskyttelse, om vi, som der ved arbeide, kunde kandske have den Allerinderligste Fornøjelse endnu at tiene Deres Printseli-

selige Høihed med nogle der fra udkommende Skrifter. Vi forblive indtil vor Død

Deres Kongelige Høiheds

Budærdal udi Dale Syssel,
den 1. Augusti 1778.

Allerunderdanigste Tienere
M. KETILSON.
Sysselmand udi Dale Syssel
udi Island.

Fortale.

Her fremtræder nu den Anden Deel af de **Kongelige Allernaadigste Forordninger** og **Aabne Breve** som af **De Høiſtprisværdige Danſke Konger af den Oldenborgiſke Stamme** til Island ere udgivne, for Publici Øine: den ender med **Kong Chriſtian den Fierdes** Forordninger og er ikke bleven fuld saa ſtor, ſom vi udi Fortalen til den Førſte Deel havde giettet og formodet; thi da tænkte vi at lade **Kong Friderik den Tredies Forordninger** følge med; men Tid og Leilighed tillode ikke at komme ſaa vidt denne Gang. Ved nøjere Eftertanke fandt vi og at da Souverainitetet blev indført udi Hoiſtbemelte Konges Tid, kunde de Forordninger, ſom af ham bleve udgivne nok ſaa got følge de følgende Kongers Forordninger.

Ved denne Anden Deel er ikke ret meget at erindre; thi den Plan, ſom vi havde antaget ved den førſte have vi fulgt: Forordningerne ere udgivne efter Aarstalet og mangeſteder forſynede med Anmærkninger, dog meſtendeels korte og meere kri-

tiſke

tiske end historiske; her er ogsaa næsten intet af saadanne gamle Domme, som ere indforte udi den Forste Deel; thi jo højere man stiger op i Tiden, jo nærmere kommer man til det morke og ubekiendte og altsaa behøves meere af det historiske og de Breve som det historiske bygges paa. Der imod jo nærmere man kommer vore Tider jo bekiendtere blive Tingene og saa ophører Nødvendigheden af saadanne Efterretninger.

Vel var jeg i Forstningen til Sinds at give et kort Udtog af Altingsbøgerne efter at de før Alvor begyndte; men da jeg forsøgte det fandt jeg de fleste Stæder Uligheden saa stor imellem deres Indhold og imellem Forordningerne, at de umuelig kunde passe sig sammen i een og den samme Samling.

Udi denne Deel forekomme ikke mange Forordninger paa Islandsk med Oversættelse; dog kunde vi ikke aldeeles undgaae det. De fleste ere dog Originaler og temmelig gode.

At her ligesom i den Forste Deel mangle nogle Forordninger vil vi aldeeles ikke negte; men de ere mestendeels af ringe Betydenhed og blive at forvente udi det ved Sluttningen udkommende Tillæg, som vi have lovt i Fortalen til den Forste Deel.

De

De Samlinger af Forordninger, som vi denne Gang have betient os af, er de samme, som vi brugte ved den Første Deel. Efter mange Velynderes Raad skulde vi have betient os af Hans Hoiædle Hoiærværdighed Bisskop Hr. Finnssens ypperlige Samling af Forordninger, som Han med stor Flid og Noiagtighed skal have samlet udi Kiøbenhavn. Vi giorde os og stor Umage der for og Hans Hoiærværdighed manglede slæt ikke paa al god Villie til at tiene baade Publicum og os der udi. Men Samlingen var saaledes udlaant til en anden, at den ikke denne Gang kunde erholdes. Dog saa som vi ere forvissede om Hans Hoiærværdigheds gunstige Redebonhed, kand bemælte Samling endnu komme til Nytte endog i Henseende til de allerede udkomne Forordninger.

Ingen lægge os det til Last at vi ikke opebiede den Tid med at udgive denne Anden Deel, at vi kunde faae bemelte Samling: Den Tid var uvis og endskiondt man Undertiden vinder ved slig Opsættelse, saa har dog Erfarenhed lært at man oftere fortryder det. Men dette have vi holdt fornødent at erindre til vor Undskyldning i Henseende til vore Velyndere, som havde væntet at vi havde lagt forbemælte Samling til Grund ved denne Anden Deels Udgave.

Videre have vi ikke ved denne Anden Deel af Forordningerne at erindre: eeneste vil vi forsikre vor Gunstige Læser at vi have ikke mindre Fliid og Umage giort os for Denne, end den Første Deel, og vil have anbefalet dette vort ringe Arbeide Dens Bevaagenhed paa hvis Gunst og Redebonhed i at afhandle Bogtrykkeriet saa vel dette, som andre udkommende Verke, dets heele Liv og Drift, som og denne Udgaves af Forordningerne Fortsættelse, beroer.

Kong Friderich den Andens Forordninger og aabne Breve.

I.

Om Islændernes Hyldings Eed.

Wi Frederik den andenn etc.

Helse eder alle vore kiære Undersatte, Superintendenter, Provister, Præster, Laugmænd oc Laugrettismænd, Bønder oc meenige Almue, som bygge oc bo over alt vort Land Jisland evindelig med Gud oc vor Naade. Vider at efterdi Gud den allermægtigste efter sin Guddommelige Naadige Villie haver kaldet stormægtigste hoibaarne Forste oc Herre Kong Christian den Tredie, vor kiære Herr Fader, fra denne forgengelige Verden, oc meenige Danmarkis oc Norgis Riges Indbyggere haver hyldet oc svoret os for deris rette Herre oc Konning; da have vi nu afferdiget os Elskelige Knud Steensen, vor Mand oc Tiener oc Embidsmand paa fornefnte vort land Jisland at skulle Sancte Hans dag midsommer forstkommendis gifve sig der til Allting oc af Eder paa vore vegne anname Huldskab og Mandskab. Thi bede Vi Eder alle oc hver særdeelis at i skicker eders Fuldmægtige af hver Syssel der af landet til sanme Allting at hylde oc sværge fornefnte Knud Steensen paa vore vegne, saa at i ville være os hulde og troe, vide oc ramme vor gaun oc beste, vo-

ris

ris oc Rigens Skade oc Fordærf af Eders yderste Formue at afverge, som tro Undersaatte deres rette Herre oc Konning oc eders Fæderneland ere pligtige. Vi ville igien være eder Naadig oc oprigtig Herre oc Konning, oc holde eder alle oc særdelis hver ved Jislandske Lou, skel oc ret oc ei tilstede eder derimod at uforrette i nogen maade. Givet paa vor Gaard udi Aarhus den 5. dag Martii 1559.

Knud Steensen, som dette Kongebrev ommælder, var Kongel. Lænsmand over Island og blev udi dette Aar sendt over til Landet for at tage imod Hyldings Eeden; men nedlagde da og tillige sit Embede, hvormed Poul Stigssen blev beklædt, som ogsaa var paa Landstinget. Da vare Biskoper Hr. Gisle Jonssen og Hr. Oluv Hialtesen og Lavmænd Hr. Eggert Hanssen og Hr. Poul Vigfussen. See Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. II. p. 295. §. 12 og Tom, III. p. 5. §. 3. Provst Hr. Halldorsens Lænsmænds Annaler og Biørns paa Skardsaae Annaler ved Aar 1559. p. 216.

II.
Arne Gislesf. forlænes med Thingøre Kloster.

Vii Frederich then Anden mett Gudtz naade wduoldt Konning tiill Dannmarck oc Norge etc. Hertog vdi Slessuiig, Hol-

Holsteinn, Stormarnn oc Dyttmerchenn, Greffue wdi Olldennborg oc Delmenhorst.
Giore alle vittherligt att Wii aff vor synderlig gunst oc naade haffue wndt oc forlent oc nu mett thette Wort obne breff wnde oc forlenne thenne breffuiser Armen Gisleson vort oc Norigis Kronens Closter Tingorrenn Closter paa vort landt Islandt liggenndis, att haffue, nyde, bruge oc beholde mett bonder, thienner oc alld sin Renthe oc Retthe tiilleggelße, ingthedt vndertagit, indtil saa længe Wii anderledis ther om tiillsigenndis worder. Dog saa att handt skall were oß oc wore eptherkommer Konninger vdi Dannmarck huldt oc tro oc wore Lenßmandt ther sammestedtz, then som nu er, eller her epther kommendis worder, horrtge, liudige, oc folgacthige, wdi hueß handt hannem paa wore wegne tiillsigendis worder, oc skall handt aarligenn tiill gode Rede giiffue ther aff tiill oß oc Kronnenn ett hundrede Jochimsdaller oc bygge oc forbedre samme Closter oc thedt siiden alle tiidt att holde wedt godt heffdt oc magtt, oc holde Thiennerne ther tiilleggenndis ere wedt loug, schiell oc rett oc ingenn aff thennom wforrette emodt lougenn eller oc thennom wdfeste aff thieris gaarde emedenn oc aldt thenn stundt thee aarligenn tiill gode Rede yde oc wdgiiffue thieris aarlige lanndgildt oc holde thieris gaarde wedt heffdt oc

magtt

magtt. Thii forbiude wii alle ehuo ther helst ere eller were kunde, serdelis wore Foggetther, Embitzmendt oc alle andre forneffnte Armen Gislesonn her emodt paa forneffnte Tingorrenn Closter eller nogenn synn Renthe eller Rette tiilleggelsie epther som forschreffuit staander att hindre eller wdi nogre maade forfang att giøre vnder wor Hylleste oc naade. Giiffuit paa wor Gaardt wdi Aarhuß thenn femptthe dag Martii. Aar M. D. L. ix.

Wnd. Wort Signett

Frederich.

III.

Kongl. Majst. bræff omm Skolenns fore Nordenn paa Island vnderholdinng. Actum Aarhwss thend xxix. dag Martii Aar etc. M. D. Lx.

Wii Frederich thend anndenn etc.

Giøre alle witterliigtt att effter thii wii forfare att Stormegtige høgbornne forste oc Herre, Her Christiann thennd tredie, Danmarckis, Norgis, Wenndis oc Gottis Konninng etc. wor kiere Herre Fader høglofflige ihugkommelße nogenn tyd sydenn foreledenn hagde vdlagd kronnenns partt aff Tienndenn aff Oyesiord

oc Skagefiord ſſyſſeler tiill ſkolenns vphold fore Nordenn paa wortt lannd Jſlannd liggenndis. Tha hafftwe wii aff wor ſynnderliig gunnſt oc naade, ſaa oc att ſkolenn theß ydermere kannd bliffue wed magtt og the vnnge perſonner ſomm ther gannge tiill ſkole kunde theſſ bedre fañge theris vñderholdiñg oc optucktes vdi Gwdtzs frycktt, Relligioñeñ till byſtannd, vnndt oc tilladett oc nu mett thette wortt obñe breff vñde oc tillade att forſkreffne wor oc kronens partt aff tieñdeñ aff forſkreffne ſſyſler mue oc ſkulle were oc bliffue hoß forſkreffne ſchole fore Nordenn tiill ſaa lenge wii annderledis ther om̃ tiilſigenndis worder, dog ſaa att oß Elſkelige Hederlig manndth Her Olwff Hialtenſenn Superintendent ther ſammeſtedtzs ſkall aarligeñ vppebere ſamme tiennde oc thenud ſydenn att forwennde till ſkolenns oc the fattige peblinnges nytte oc vñderholdiñg oc tiill inngtett andett.

Giffuit etc.

Regia Majeſtas manu propria.

Dette Brev er efter Biſkop Hr. Jonſens Hiſt. Eccl. Tom. III. pag. 12. ſammenlæſt med en af de udi Førſte Deel paaberaabte gode Samlinger, ſom har Aarstalet rigtigt og Kongens Navn underſkrevet.

IV.
Kongl. Majſt. Miſſiue tiill her Oluff hialteſeñ oc her Gilbertt Jonſeñ Superin-

tendenter paa Islannd. Actum Aarhyss thennd xxix Martii 1560.

Frederich thennd anndenn etc.

Wor synnerlig Gunnst till fornn. Wiider att Wii forfare att ther skall brugis megenn stoer vskickelighett vnnder wore vnndersotte ther paa wortt lannd Islannd mett Horerii oc anndenn vchristelige oc vhørlige gierninnger, tha paa thett att synnd oc vnndskab maa affleggis, oc folck saa mogett theß mere mue foraarsages att holde thennom aff Gudtzs fortørnelsse, bede wii etther oc wille at i mett thett første etther foresamble, oc giøre ther paa enn skik oc Ordinantzs, huad straff thee ther fore skulle lyde, somm saadanne whørlige gierninnger bedriffue, oc thett schriffteligenn forefatter; oc sydenn skicker oss tiill hennde, att wii thett vdi wortt naffun oc vnnder wortt segell kunnde lade vdgaa oc forskreffne wore vnndersotte thennomm ther effther kunnde wyde att rette, Ther mett skier wor wilge oc forelade oss ther wisseligenn tiill.

Dette Brev er ligeledes efter Biskop Hr. Jonsens Hist. Eccl. pag. 13. sammenlæst med forbemælte gode Samling, som sætter Datum tillige med Kongens Navn neden under og Opskrift til begge Biskoperne Hr. Oluv Hialtesen og Hr. Gisle Jonsen. Ellers kom der intet udaf denne Befaling, thi Biskoperne afbad og undskyldte sig og Lensmanden Poul Stigsson

Stigsson foranstaltede fire Aar der efter denne Lov forfattet, som 1565 blev af Kongen stadfæstet og gemeenlig kaldes STORE-DOMM; den følger siden Nr. 14. Ellers kand man slutte af Biskopernes Svar paa anførte Kongens Brev, at de ikke have fundet sin Regning ved en ny Lov imod Løsagtighed, vel forudseende at en ny Lov vilde skille dem aldeles ved Bøderne for deslige Synder, hvorved deres Formænd havde vundet saa meget, thi endnu beholdte de Sævtolden. Til ydermeere Oplysning vil vi føje her til Indholdet af dette Biskopernes Svar, som stadfæster denne vor Formodning.

Vi have bekommet Eders Brev med Befalningsmanden Poul Stigssen paa Altinget, som befaler os at overveje hvorledes der skal forholdes med Blodskam, og have vi overvejet de gamle Landslove, som os synes at samstemme med Guds-love. I. staar saaledes skrevet udi vore Landslove, at alle de Forbrydere, som naae Kirkefred, maae sageløs flyttes til Norge og føres der i Kirke efter Lavmandens Raad undtagen de, som Kirken ikke bør holde efter Loven.*) Item staaer i de gamle Kirkelove, som her ere holdte, at om man ligger sin Moder, Datter eller Stiffdatter, da ere de begge fredløse indtil de tage Løsning af Biskopen og den Skrift, (Bod eller Bøder) som han paalægger dem og begge have de forbrudt hver Penning af sit Gods til Kongen og Biskopen.**) Item finde vi ikke i vore Landslove for

*) Dette er efter Kong Haagens Rete-bod indført i Mannhelge Cap. 18. See den Islandske Lovs Oversættelse trykt i Kiøbenh. 1763.

**) Dette er taget af Biskop Arnes Kirkelov Cap. 20. See samme udgiven i Kiøbenhavn 1777 Side 142. 144.

foruden forbemælte dem som ere længere frem udi Ætten, som ikke maae tages i Naade og Fred.*) Men fordi at Eders Brev lyder paa at vi skal holdes ved islandsk Lov og Ret,**] saa indstille vi dette til Eders Naade, bedendes tillige at Eders Majst. vil lade de høilærde Geistlige og Verdslige tractere saadanne hoje Artikler og derudi endelig kiende, at vi derfra maatte befries; men rette os efter det, naar det indkommer i Landet.

Det synes at Kongen, bevæget af dette Biskopernes Svar, har ladet det Forsæt fare at forfatte en ny Lov imod Løsagtighed; thi Aaret efter neml. 1563. den 20. Martii udgav Han paa Fridrichsborg den Forordning, som herefter følger Nr. 8. hvorudi han anordner at de der blive aabenbare udi Blodskam, skal være Fredløse og miste Livet og deres Gods være forbrudt til Ham og Cronen. Man har Aarsag at tvivle paa at Lænsmanden Poul Stigsson har havt nogen udtrykkelig Befaling fra Kongen om at lade forfatte ny Lov imod Løsagtighed; men som han var en meget nidkiær Mand udi sit Embede, har han af egen Myndighed og i Anleedning af det til Biskoperne anførte Kongebrev foranstaltet denne Lov ved de Verdslige forfattet. See her om Biskop Hr. Jonsens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 303--305.

*) Samme Kirkelov, nævner dog paa anførte Sted Broderdatter, Søsterdatter, Datterdatter, Farmoder, Mormoder, Morsøster, Farsøster rc.

**] Her meenes denne Konges Brev af 5. Martii 1559. See ovenfor Nr. 1. Og kand man see heraf at Biskoperne have giærnen ønsket at faae igien Sagefaldet, som dem blev frataget ved Kong Christian den Tredies Brev af 16. Aprilis 1556. See den Første Deel af disse Forordn. Side 383.

V.

Om Tran-kiøb for Norden paa Island.

Frederich then anden etc.

Wii selfv ere tiil Sinnds att lade kiøbe ald den Tran, som paa Jisland er at bekomme; thi byder wii ether strengeliig att i her effter inngenn Tran tiil nogenn fremmede selger eller afhender, men saa megett i har ther aff att aflathe, att i briinger thet tiil wor Kiøbmandt, som paa wore wegne skal ether thet meth gode ware betale effter et liideligt oc skielligt werd.
Giffvet paa wort Slot Friderichsborg then 23. Martii 1562.

VI.

At Lavmændenes Domme paakiændes af Lænsmanden og 24 de beste Mænd i Landet.

Vier Fridrich annar med Guds Nad

rc. Giorum ollum vïturlegt, at ver, erum komner i sannann Skilning at Logmennirner á voru Lande Islande dæma edr úrskúrda stundum adskilianlega Dóma á millum vorra Undersáta þar samastadar. Enn Logmálid hliódar, at hvad Logmennirner úrskurda skal eingenn í móte segia utan Kongrinn siálfr, hvar

fyrer

fyrer vora undersáta og serdeiles þá fátæku, sem ecke formega þeirra Rett hiá oß úti vort ríke Danmork at sækia oft sker Orett, og missa þad þeir hafa rett til. Þá uppá þad þeir Fátæku, sem þeir ríku mege laga og rettinda nióta og ecke síns missa, vilium ver þad so her epter halded hafa, at vor Befalingsmann uppá vort fyrrnefnda Land Issland, sá sem nú er edr her epter komande verdr árlega uppá sína vissa Tiid skal taka til sín 24. þá yppurstu og bestu menn þar uppá Landit og fyrer sig uppá einn tilheyrelegann Stad og Dag uti Rettinn og Login kalla alla þá Dóma, sem Logmennirner þar samastadar, úrskurdad hafa og med fyrrnefndum 24. monnum grandvarlega ransaka og yfersiá somu þrætur. Og þar sem þá finnz ad Logmenn hafa dæmt edur úrskurdad þad órett se, þá skal vor fyrrnefnde Lensmann med fyrnefndum 24. monnum fulla magt hafa þá ad fella og vorum Undersátum serhvorium ad hiálpa hvad sem log og rett er, og hvad þeir uppá fyrrnefndra Logmanna Dóma dæmande verda og fyrer rett uppsegia, skulu þeir vera pliktuger bádum portunum uppskrifad ad gefa, sem þeir vilia andsvara fyrer Gude og bikiender verda fyrer oß. Enn þar sem nockud skadar sídan uppá vors fyrrnefnda Lænsmans og þeirra 24. manna Dóm, þá skulu þeir tala til þeirra fyrer oß og voru elskulegu Ríkes-Ráde og skal þar umm gánga hvad rett er. Bidiande og bióðande þar fyrer vorum Undersátum

sátum á voru fyrrnefndu lande Islande, sem fyrrnefndr vor Lensmann stefnande verdr, ad þer retted Ydr her epter med ydrum Brefum og bevísíngum ad þer mæted fyrer honum og fyrrnefndum 24. monnum uti rettum løgum og þá líða og útgialda hvad sem løg og rettr er, látande þad í avngvan máta. Gefed á voru Slote Kaupenhavn d. 17. Martii Ar 1563.

Under voru Signete

Fridrich.

Oversættelse.

Vi Friderich den anden med Guds Naade &c. Giore alle vitterligt at Vi sandfærdigen ere komne i Forfaring om at Lavmændene paa vort Land Island stundom kiænde og domme atskillige Domme imellem vore Undersaatte sammesteds. Men Lovmaalet lyder, at hvad Lavmændene domme skal ingen imodsige uden Kongen selv; hvorfor vores Undersaatter og især de Fattige, som ikke formaae deres Ret hos Os udi vort Rige Danmark at søge, ofte skeer Uret, og miste det de have Ret til. Da paa det at de Fattige, saa vel som de Rige maae nyde Lov og Ret og ikke miste sit, ville Vi at her udi efterdags skal saaledes forholdes at Vor Befalingsmand paa forbemælte vort Land Island den som nu er eller her efter kommendes vorder aarlig paa sin visse Tiid skal tage til sig 24. af de ypperste og beste Mænd der paa Landet, og for sig paa en behorig Stad og Dag udi Ret og Lov kalde alle de Domme, som Lavmændene der sammesteds domt have og med forbemælte 24. Mænd grandgiveligen ransage og undersøge samme Trætter. Og der som

som da findes at Lavmændene have kiændt eller dømt Uret, da skal forbemelte Vor Lænsmand med forbenævnte 24. Mænd have fuldkommen Magt at fælde de samme og hver en af Vore Undersaatte at forhiælpe til Lov og Ret, og hvad de paa bemelte Lavmænders Domme dommendes vorder og for Ret kiænde, skal de være pligtige at give begge Parterne beskrevet, som de vil være ansvarlige for Gud og bekiændte for Os. Men der som nogen paaanker forbemelte vor Lænsmands og de 24. Mænds Dom, da skal de tiltale dem for Os og vort elskelige Rigsraad, da derudi skal kiændes hvad ret er. Bedendes og bydendes derfor vore Undersaatter paa forbemelte vort Land Island dem som forbenævnte Vor Lænsmand stævnendes vorder at I retter eder herefter med eders Breve og Beviser at I møde for Hannem og forbemelte 24. Mænd udi rette Love og da lider og undgiælder hvad som Lov og Ret er, ladendes det ingenlunde. Givet paa Vort Slot Kiøbenhavn den 17. Martii Aar 1563.

Under Vort Signet

Friderich.

Om Aarstalet ved denne Anordning komme ikke alle overeens: udi Arnesens Islandske Rettergang S. 462. sættes 1562; men de Forordninge-Samlinger, som vi have og hvor denne Anordning forekommer, og saa Forordninge Registre, sætte eenstemmigen 1563. Ellers er denne Anordning den første Grundvold til den nu saa kaldede Overrett, som i Førstningen og længe derefter blev kaldet de Fiire og Tyve Ret (TUTTUGU og FIÖGRA RETTR.)

VII.

At Poul Stigssøn giør Ombytte paa Skalholts Domkirkes og andres Jorder udi

Guld-

Guldbringe Syssel for andet Kongel. Jordegods for Østen eller Vesten.

Ver Fridrik sa Annar med Guds Nad ꝛc. Giorum ollum vitanlegt at epter þvi ver formerkium ad Dómkyrkian fyrer sunnan á voru lande Isslande og nockrer vorer Undersátar þar samastadar skulu hafa nockrar Jarder í Gullbríngu Syslu og annarstadar liggiande, sem skulu liggia hiá vorum og Krónunnar Eignum hentuglega; þá hofum ver befalad og fullmagt gefed og nú med þessu voru opnu brefe bifolum og fulla magt gefum oß elskulegum Pále Stigssyne, vorum manne, þienara og embættesmanne á fyrrnefndu voru lande Ißlande med Dómkyrkiunne og þeim sem somu Egner hafa þar samastadar, med ad hondla þar um vor vegna, so ad ver somu Jarder og Egner í fyrrnefndre Gullbríngu Syslu og annarstadar, hvar sem hann kann ad hyra ad þad mege ske oß og Krónunne til Gagns, mættum odlaz. Þarfyrer skal Hann útleggia vor vegna móte Domkyrkiunnar og vorra Undersáta Egnum af voru og Krónunnar Godse fyrer Avstan ellegar Vestan, andvirde fyrer hvad hann i so máta af Domkyrkiunnar og fyrrnefndu vorra Undersáta Egnum til vorrar þarfar odlaz. Bidiande og biódande þar fyrer þeim somu jarder til bifallíngar

og

og egnar hafa, hvoriar vor Lænsmadr fyrer mogulegt verd gir-nez vorra vegna, ad þer þær láted hann medtaka voira vegna og aptr á mót medtaked af oß og Krónunnar egnum andvirde epter þvi sem vor Lænsmadr þær útgreider og láted Ydur þar inne godviliuga finna. Gefed á voru Slote Fridriksborg þann 20. Martii. Ar. 1563.

Under voru Signete

Friderich.

Oversættelse.

Vi Friderich den anden med Guds Naade ꝛc. Giore alle vitterligt at efterdi Vi forfare at Domkirken for sonden paa vort Land Island og nogle andre Undersaatter der sammesteds, skal have nogle Jorder i Guldbringe Syssel og anden Steds liggende, som skal ligge beleilig hos Vore og Kronens Ejendomme; da have Vi befalet og Fuldmagt givet og nu med dette vort aabne Brev Fuldmagt give Os elskelig Poul Stigsen, Vor Mand, Tiener og Embedsmand paa forbemælte Vort Land Island at handle der om paa Vore Vegne med Domkirken og de andre, som samme Ejendomme have der sammesteds, at vi samme Jorder og Ejendomme udi forbemælte Guldbringe Syssel og anden steds, hvor som helst han maatte tænke at det kunde skee Os og Kronen til Fordeel, kunde bekomme. Derfor skal han udlægge paa vore vegne imod Domkirkens og vore Undersaatters Ejendomme af Vort og Kronens Gods for Osten eller Vesten Værd for hvis han i saa Maade af Domkirkens og forbemælte vore Undersaatters Ejendomme til vort Behov

Behov bekommer. Bedendes og bydendes derfor dem, ſom ſamme Jorder til Bifalning eller Ejendom have, hvilke Vor Lænsmand for muligt Værd paa vores Vegne begiærer, at de lader Hannem dem paa vores Vegne bekomme og der imod tager af Os og Kronens Ejendomme Værdie efter ſom Vor Lænsmand det udreeder, og udviſer herudi al Fojelighed. Givet paa vort Slot Fridriksborg den 20. Martii. Aar 1563.

Under Vort Signet

Friderich.

Hvor ſkadelig for Skalholts Domkirke denne Ombyttning har været har Biſkop Hr. Jonsſen udi ſin Hiſtoria Eccl. Tom. III. p. 301. 302. tydelig forklaret. Ellers havde Lænsmændene Knud Steenſen og Poul Stigſen allereede forend dette Brev udkom, af egen Myndighed ombyttet mange af de Jorder, ſom dem laae ubeleilige for andre beleiligere, ſaa at dette Brev tiente meſt til at ſætte Farve paa det, ſom allereede var ſkeet.

VIII.

Kongl. Majſts breff ſom vdgick om atſkillige Laſter, Ketterie, Hoer, oc andre, at ſkulle ſtraffis efter Receſſen, ſom efterfølger.

Vii Frederich thend anden etc.

Gior alle witterligt at wii ere komen vdi forfaringe at ther vndertiden forekommer atſkillige ſager, paa wort land Iſland, ſom Iſlands loug aldelis inthet omformelder oc ther offuer bedriff=

driffuis mange groffue laſter, med ketterii oc andet,' ſom ikke bliffuer ſtraffet, ſom thet ſeg burde; Sammeledis at thend geiſtlige ordinantzs, ſom om Religionen er udgangit vdi mange ſtycker, ther paa landit, icke ſkal wed macht holdis: Thy wille wii at ther om her effther ſaa holdis ſkal, at huilcke aff wore vnderſotte paa forſkreffne wort land Iſland ther bliffuer befundet effther thende dag vdi obenbare ketterii, ſkulle were vdſleger oc miſte liffuit, oc theris gotzs were forbrot til oß oc kronen, oc therſom nogen anden merckelige ſager forekommer, enten om hoerſager eller andet ſom ſtraffis bor, eller i andre maade oc Iſlandzs loug ther om inthet melder eller forclarer, tha ſkal ther om rettis oc dømmis effther Receßen ſom her vdi Rigit vdgangit er: wille wii oc at Superintendenterne ther paa landet ſkulle met fliid ther offuer holde, at thend geiſlige ordinans bliffuer wed magt holdet effther ſom thend vduiſſer och indholder. Bedindiß oc biudendiß ther fore wore Leusmand paa forſkreffne wort land Iſland, thend ſom nu er eller her effther komendiß worder, ſammeledis laugmænd oc laugrettis ther ſammeſteds, atti haffue flittig indſeende met, att thette wort breff aldelis bliffuer wed magt holdet, oc ther emod icke gioris, vnder thend ſtraff, ſom wedbor. Dat. Frederichsborg, thend XX dag Martii aar etc. M. D. Lxiij.

Hans Høiærværdighed Biſkop Hr. Jonsſen har udi ſin Hiſt. Eccl. Tom. III. pag. 304 (a) anført gode Grunde for at det Ord KETTERII, ſom

fore-

forekommer i denne Anordning, bør forſtaaes om Blodſkam. For Hordoms brøde var viſt Straff ſat udi Biſkop Arnes Kirkelov Cap. 18. neml. 6. Marker; det er 8 Rdr. Specie, eller 9. Rdr. Cour. naar 1. Øre eller 2. Lod Sølv giælder 6. Øre taaldte i Følge Kong Magnus Lov Kiøbebalkens 5. Cap. Den Reces, ſom udi denne Anordning ſigtes til, er Kong Chriſtian den Tredies: der ſtaaer Art. 60. at den ſom bliver befunden udi aabenbare Hoer, ſkal ſtraffes paa ſit Gods og Penge efter yderſte Formue; hvilket er indført udi Chriſtian den Femtes Norſke Lov 6. B. 13. C. 25. Art. Men denne Straff var uviß indtil der ved Forord af 6. December 1743. Art. 22. blev faſtſat, at det ſkulde være den tiende Deel af den Skyldiges Formue indtil eet tuſinde Ridxdlr.

IX.

Kongen vil kiøbe Heſte, Reve-ſkind, Biørne-ſkind, Valrostænder ꝛc.

Vii Fridrick annar med Guds Nad, ꝛc.

Giore ollum viturlegt epterþvi ver bihæfum til vort eget bihof nockra Heſta og vitum ad þeir eru uppá voru lande Ißlande til fángs, þá vilium ver ad vorer Underſátar þar uppá landid aungva Heſta ſkulu uteláta fyrr enn þeir þá til forna tilbióda vorum Lensmanne þar ſamaſtadar. Ecke heldr ſkal nockr framande mega útfæra þar af Landinu nockra Heſta, utan þeir hafe þar leyfe til af vorum fyrrgreindum Lensmanne. Somuleides hvada Villvare þar fellr uppá landinu, ſem er Skollaſkiñ, Birnaſkiñ, Roſmhvals teñur, og ſtórar Hvalateñur, vilium ver úti ſlikañ máta at

vorer

vorer Undersátar skulu fyrst tilbióda fyrrnefndum vorum Lensmanne. Pvi bidium ver og bióðum fyrrnefndum vorum Undersátum uppá fyrrnefnt vort land Island, sem Hesta edr Villevoru hafa ad selia edr i burt ad fá ad þer þetta vorum Lensmanne fyrstum tilbióded. Hann skal Ydur ef þetta er vor gánúngr fyrer skiallegt verd affkaupa og bítala. Dirfez nockr þetta ad selia edr burt ad fá til nockurs annars framande, annadhvort Hesta edr Villevoru, fyrr enn hann þetta vorum Lensmanne fyrstum býdr, ellegar og nockr framande utan ordlof þetta utan flytr, þá skulu þeir, sem þad giort hafa, forbroted hafa til vor og Cronunnar so miked sem fyrrnefnder Hestar og villevare er verd og þar til straffaz sem vidber. Gefed á voru Slote Fridricksborg þann XX. dag Martii Ar M. D. Lx. iij.

Under Vort Signet.

Dette Kongebrev er efter en af de forbemælte gode Sam'inger og fortiener neppe at kaldes en islandsk Oversættelse, da den er halv Dansk; dog vil vi sætte her til en dansk Oversættelse.

Oversættelse.

Vii Friderich den anden med Guds Naade rc. Giøre alle vitterligt at efterdi Vi behøve til vort eget Behov nogle Heste og vi viide at de ere paa vort Land Island at faae, da ville Vi at vore Undersaatter der paa Landet ingen Heste skulle overlade forend de dem til forne tilbyde vor Lænsmand der sammesteds. Ikke heller skal nogen Fremmet være tilladt at udføre

der af Landet nogen Heste, uden de have der Lov til af forbemælte vor Lænsmand. Sammeledes hvad Vildvare der falder paa Landet, saasom Reve-skind, Biorne-skind, Valroß-tænder og store Hval-tænder ville Vi udi lige Maade at vore Undersaatter skal først tilbyde forbemælte vor Lænsmand. Thi bede Vi og byde forbemælte vore Undersaatter paa forbenævnte vort Land Island, som Heste eller Vildvare have at sælge eller overlade at I dette vor Lænsmand først tilbyde. Han skal Eder, om dette er antageligt, samme for skielligt Værd afkiøbe og betale. Understaaer nogen sig dette at sælge eller overlade til nogen anden Fremmet, enten Heste eller Vildvare forend han dette vor Lænsmand først tilbyder, eller og nogen Fremmet uden Forlov dette udforer, da skal de, som det giort have, til Vor og Cronen have forbrudt saa meget, som forbemælte Heste og Vildvare er værd, og dertil straffes som vedbør. Givet paa vort Slot Friderichsborg den XX. Dag Martii. Aar M. D. Lx. iij.

Under Vort Signet.

X.

Kongl. Majsts breff som vdgick at Sogneprestene paa Island skulle annamme Collatzs paa theris sogne aff Lensmanden effther ordinantzen som efftherfølger.

Vii Frederich tend anden etc.

Giore witterligt at wii ere komne vdi forfaringe at nar nogen

Sog-

Sognepreſt paa wort land Iſland tilſkickis til nogit ſogen, tha ſkeer thet icke efftherſom thend geiſlige, Ordinantzs ther om formelder, ſaa ſkal ther og wære nógen ſynderlige geiſlige beneficier, ſom preſterne til theris vnderholdinge ere met forſorgit, hvilke Superintendenterne her til alene thennom forlent haffuer oc wor lensmand ther ſammeſteds efther ſom tilborligt er icke bliffuer ther om beſogt, oc er befroctindiß at ther icke ſaa retteligen methandlis ſkal ſom thet ſeg bor: Thy wille wii at her effter ſaa holdis ſkal, at nar nogen preſt til nogit ſogen tilſkickis, tha ſkal ther met i alle maade efffher forſkreffne ordinantze handlis, oc ſame preſt at annamme paa hans ſogen breff oc collatzs aff wor lensmand efftherſom forſkreffne ordinantzs ther om widere formelder. Datum Kiobnehaffn thend xxvij Martii. Aar etc. M. D. Lx. iij.

Denne Anordning er den førſte Grund til den Myndighed, ſom Lansmændene i forrige Tider og Stiftbefalingsmændene eller deres Fuldmægtige, Amtmændene, have i vore Tider til at give Præſtekaldene bort. Høiſtſalig Kong Chriſtian den Siette ſynes ved tvende Reſcripter et til StiftAmtmand Oxen og et andet til Amtmand Laſtrentz af 10. Maii 1737 at have ſtadfæſtet denne Myndighed, dog ſaaledes at der ſkal „reflecteres paa Biſkopernes Atteſter om de Søgendes Lærdom, Forhold og Levnet." Kong Chriſtian den Fierde har og udgivet en Anordning af 4. Martii 1595. om Præſternes Collationer; men der tales intet om at Biſkoperne ſkal have noget at ſige i dette Fald, ſom dog ſørend Kong Friderich den Andens Anordning udkom, havde tilltaget

sig Myndighed at beskikke Præster ikke eeneste til Beneficia, men og til Proprietærernes Kirker. Man seer ogsaa af Høistbemælte Kong Christian den Fierdes Brev af 29. Novembr. 1622 at de ved ovenanførte Kong Friderich den Andens Anordning ikke have tabt al Myndighed i dette Fald; men at de siden havde " forordnet Prædikantere til de smerste " Sogne." Men naar man undersøger denne Sag og agter paa anførte Kong Friderich den Andens Anordnings Hovet Hensigt og Befalning, neml. " at naar nogen til noget Sogn beskikkes, da skal dermed " i alle Maader efter Ordinantzen holdes," saa var det hverken Biskoperne eller Lensmændene, som skulde kalde Præsterne til Kirkerne. Dette Sted af Ordinantzen, 44 Blad, er her værdt at indføres som stadfæster denne vor Sats; der anordnes saaledes:

Naar mand behøffuer en Tienere vdi nogen Kircke, da skal der for end nogen vduellis, flitelige bedis om Hannem effter Christi eget ord oc Exempel.

Siden skulle de beste aff Kircken, huilcke det samme behøre, paa den menige Almues vegne med Prouesten vduelle sig den de acte bequem der til, den Kircken kand met it gaat rycte, om it gaat leffnet oc gode sæder, forscriffue til Superattendenten offuer samme sted, Saa skal Kircken met Scriffuelse forskicke hannem til Superattendenten, oc der lade hannem forhøris, om sin Lærdom oc Forstand.

Men huor som nogle ere de Rettighed haffue aff Arilds tid, at forlæne nogle Kirker, som sande Patroner der til, oc pleye at keyse Sognepræster eller Predickere der til, oc dem faar bispen indføre, der skal Kircken dem bede om en Mand, huilcken hun acter at vere bequem, at de saa kunde indføre den samme faar Superattendenten. = = =

Der som samme Person den Kirken saa begerer, findis da skickelig vdi Lærdommen, da skal Superattendenten forscriffue hannem til Lænsmanden offuer samme sted, at hand hannem annammer, oc stadfester paa vore vegne. etc.

Her af sees at det var hverken Bispen eller Lænsmanden, som ved forannførte Anordning fikk Myndighed til at kalde Præster, men Meenigheden eller Kirkeejerne, som Lavmand Poul Widalin har tydelig beviist udi et Brev til Biskop Jon Arnesen, overſat paa Dansk og trykt i Kiøbenh. 1771 under Titel: Om *Jus Patronatus* i Island, at Kirkeejerne have af Arilds Tiid haft Rettighed at kalde Præster til sine Kirker. Forbemeldte Kong Christian den Siettes allernaadigste Nestrister, kan man uden Vold drage her hen; thi efter at foranførte Friderich den Andens Brev af 1563 er der lagt til Grund, saa befaler Hans Majestæt at det skal fremdeles blive derved og at Amtmanden med Biskop.rne skal concurrere at faae de vacante Præstekald forsynede; og dette giøre de visselig, naar Bispen undersøger Vocationen og indvier den kaldte Person, og Amtmanden stadfæster

ster den. Kong Christian den Fierde befaler udi forbemældte Anordning af 29. Novembr. 1622 " At alle her paa Landet Geistlige og " Verdslige udi Religionen og Kirkesager herefter skulle ret- " te og forholde sig efter den Kirke Ordinantz, som høist- " bemældte Konge havde naadigst meddeelt og givet Kir- " kerne og Undersaatterne udi Norge." Men denne Ordinantz er i denne Post aldeles af samme Mening, som Kong Friderich den Andens Ordinantz; thi endskiøndt de saa kaldede Proprietærer her i Landet henhøre hverken til Riddermænd eller Capiteler, henhøre de dog til dem, som eje Kirker og fra deres første Stiftelse have haft Rettighed at kalde Præster til dem. Man maae tilstaae at den Indrettning som ved Ordinantzen er giord med at sætte Præster til Kirkerne, har de fleste Fuldkommenheder, som en sammensat Myndighed kand have: Kirkeejerne beholdte sin gamle Rettighed at kalde Præster til sine Kirker; men da de kunde tage Feil i sit Valg og Vocation, skulde den undersøges af Biskopen, og den kaldede Person over- høres; men for at forebygge at Biskoperne ikke skulde misbruge sin Myndig- hed, skulde Candidaten skikkes til Lænsmanden for at tage af ham Stadfæ- stelse paa sit Kald, og endelig skulde den af Biskopen indvies. Kirke-ejer- nes Vocation giældte derfor intet naar Biskopen ikke fandt den kaldede Person bequem; Biskoperne kunde ikke ordinere nogen førend han havde faaet Stadfæstelse paa sit Kald af Lænsmanden; og det kunde ikke hielpe at Lænsmanden beskikkede nogen til noget Kald om Biskopen ikke vilde indvie den.

XI.

Lougmandt Poul Vigfussen stævnes at møde for Kongen og Rigs Raadet.

Wii Frederich den anden met guds naade

rc. Hilse dig Poffuel Wigfusson Lougmandt for sondeñ och ost- enn

enn paa wortt landt Jislandt met Gud och wor naade. Wiid att wor Fogedt paa Vespenøe oß Elskelig Sueen Surbech haffuer beret for oß huorledis hand paa wore wegne haffuer tiltall till dig att du udi neste forgangne Sommer haffuer tilleggit och størkit de Engelske Kiøbmendt, som forneffnte Vespenøe besegle, att kiøbe och handle met wore undersotte der sammestedts ferend wore skib ware tilladtt, som war imod wore breffue och forbud och der met giortt forneffnte wore undersotte ulydig imod wor Fogedt. Disligist att du imod wore breffue haffuer befalidt diine Fiskere att forholde forneffnte wor Fogedt forre huis tiiende och rettighedt oß och Cronenn met rette tillkom aff dennom, som hannd meenn met urette. Thi bede wi dig och biinde attu udi egenn personne reiser dig effter att møde der om for oß och wort Elskel. Raadt her udi vort rige Danmarck udi rette Ste. Michels dag forstkommendis met huis breffue och bewisninger du udi de sager emod hannem haffuer och da att liide och unndtgielde huiß der om loug och rett er. Saa fremt att der som du denne wor steffning sidder offuerhørig och iche møder forneffnte tiidt, att wi da (icke) skulle giffue diine wederpartt dom udi sagen och du siden att were udsleger. Thi lad det ingenlunde. Giffuit paa wort Slott Kiøbnehaffnn dag 27. Martii (Maii.) M. D. Lx. iij.

Under Wort Zignett

Frederich.

XII.

Friderici II Regis Dan. Norv. bref af Dato Kiøbenhafn die S. Michaelis (29 Septembris) 1563. hvorudi hand siger at imellem hannem (Kongen) oc Stephan Loitz oc de andre Loitzer hans brødre, deris fettere oc forvandte, ere komne nogle Stridigheder oc misforstand angaaende udførselen paa Svaagel, norden fra Ißland, som reise sig af en benaading, som Kongen dennem haver givet af Dato 28. Junii 1561. Nu har Stephan Loitz efter Kongens befallings indfundet sig til Kiøbenhafn oc er nu denne misforstand af Kongen oc hans Raad med de Loitzer oc deris forvandte saaleediß componeret at forrige benaading skall vere caßeret oc magtisløs. Loitzerne skal laane Kongen paa 3 aars tiid 60000. daler eller deris werdi i Sølf, hvoraf Kongen dennem aarlig skal betale Rente 6. pro cento oc efter 3. Aars forløb Capitalen self med 60000 goede gangbare daller. Derimod haver Kongen med de Loitzer oprettet et Compagnie (Gesellschaft), som skall vare 7. Aar oc angaae til Paaske nestkommende aar 1564 paa den maade: at Kongen skal forskrefne aaringer ofuer, paa sin egen Omkostning lade hente norden fra Jisland saa megen Svogel, som med to gode Skibe foris kand, den samme til Kiø-

Kiobenhafn føre, luttre oc de Loitzer der levere lade, hvilke den siden skulle paa Kongens oc deris lige omkostning oc Risico, paa de stæder, hvor den best gielder, forføre oc forhandle, oc hver aar Regnskab derofuer till Kongen om midfaste levere. Oc skal af de penge, som indkomme, hver gang først afregnis den omkostning, som Kongen gior paa Svovelets udforsel, vasken, lutren, fragt oc andet saadan. Dog at hverken Svovelet eller Tranet, som til dets lutring (reengiørelse) bruges oc i Island kiøbes, dyrere opskrivis,* end de i Island betalte ere. Desliges hvad omkostninger de Loitzer giøre paa Svovelets fortforelse. Det som da overblifuer skal deelis lige imellem Kongen oc dennem. Den Svovel gield (Restans), som de Loitzer hafue at fordre i Island, skal udi Svovel inddrivis, i Compagniet indleggis oc dennem, som andre Omkostninger forud betalis. Om 7. forskrefne aar skal dette Compagnie have en ende. Ydermere have de Loitzer lovet at antage saa meget Svovel, som Kongen dennem lader levere af det, som for dette Compagnie allereede er reent giort, eller her efter reent gioris ** (von dem so jetzo oder künftig vor der Gesellschaft auch geleitert wird) oc det samme til Kongens beste at forhandle for den samme priis, som de deres eget Svovel forhandle. Hvorimod Kongen lover at betalle til dennem to daler for hver tønde eller 3. Kiøbenhavns Centener Svovel, som de selge. Alle de forrige irringer skulle her med

vere

vere uddøde oc ingen af parterne paa den anden nogen fordring at have. Oc skal den Svogel, som Kongen haver ladet arrestere i Hamborg nú igien relaxeris oc de Loitzer fri oc ubehindret følge.

Dette, som er et Udtog af det Fordrag, som Kong Fridrick den Anden har indgaaet med de Loitzer, henhører til Handels Historien. Se Baron Holbergs Danm. og Norg. Geistlige og Verdslige Staat pag. 54. Tredie Oplag 1762. og Hr. Etats-Raad Erichsens Udtog af Lavmand P. Widalins Deo, Regi & Patriæ 223 g). Den er efter en af de forbemælte gode Samlinger, hvor Sal. Professor Magnussen har paa tvende Stæder sat i Breden disse Anmærkninger med egen Haand.

* At forstaae i denne Afkortelse; og sees her af at Kongen selv har kiøbt Svogelet udi Jisland.

** At forstaae af det gamle Svogel som findes.

Bag efter dette Udtog stod skrevet med samme Haand og der var paa Udtoget, følgende.

En af Brødrene hed Hans Loitz den eldste og har han boet til Alt Stetin og der er den største deel af disse 60000 daler til Kongens bud blevne leverede. Alle disse Loitzer have veret tydske uden tvil Pommerer.

XIII.

Erinde oc bestillinge, som wii Frederich thend anden met gudz naade etc. haffue befalit oss elskelige Pouell Stissen, wor

mand

mand thiener oc embitzmand paa wortt land Island, paa wore wegne ther sa-mestedz att wdrette.

Forst effterthi wii forfare att ther findis hoß Closterne paa forskreffne wort land Island, allehande ornamenter, som in-tett brugis, men till vnøtte borttuendis oc forderffuis, Tha haff-ue wii befalit forskreffne Pouell Stissen alle saadane ornamenter att skulle besichte, og saa mogit som ther aff till kirckethienisten behoff gioris, skall hand lade bliffue hoß kircken, huad offuer er, skall hand wne anname til wor oc kronens gaard, oc ther aff hielpe andre fattige kirker, som brost haffuer for ornamenter oc thett siiden fore till clart oc gott Regenskaff.

Sameledis forfare wii, att hoß en part Closterne ther samesstedz findis store Inventaria huor aff wii ingen fordeell eller gaffn haffue oc same Clostre well met mindre kunde behielpis, tha haffue wii befalit forskreffne Pouell Stissen, sig att skulle be-giffue till alle forskreffne Clostre, oc ther offuer see huad for Inuentarium ther er hoß huert besynderligt, oc huor ther findis mere end behoff gioris, skall hand thett paa wore wegne till sig anname, oc oß till beste forunde, oc thet siiden mett clare re-gisler fore till gott regenskaff.

Theßligeste er oß till widindis wordet, att Superintendenterne paa wort land Island, for landzens leighedz skyld icke kunde visitere alle kircker huer vdi sitt stifftt, vdi itt aar, men vdi somme fierding icke komme vden huer tredie eller huer fierde aar, Tha paa thett att ther maa haffues flittig tilsiun mett, saa att Guds hellige aar (ord) rent oc vforfalskit predickis oc leris oc i alle maade maa haffue framgang oc kirckethienisten maa effther ordinantzen wed macht holdis, haffue wii beuilgett att Superintendenterne met wor lensmand ther samestedz mue tilskicke oc forordinere en prouest eller officiall vdi huert fierdinge, som vdi Superintendenternes franwerelsse vdi alle kirckerne i same fierding skall haffue flittig opseende, att altingist holdis vdi en retskaffen christelig oc god skick effthersom forskreffne thend geislige ordinantz indholder oc vduiser, oc efftherthi oß er beret att Superintendenten met wor lensmandz raad, ther samestedz, alrede haffuer tilskicket, her Jon Loptzon att skulle were officiall vdi Westfiorden oc till hans bolig oc werelsser skall mue haffue ett domkirckens beneficium, wed naffn Waadzfiord met sin tilliggelse, Tha haffue wii thet saa naadigst beuilgett oc skall thend prest forskreffne Waadzfiord nu besidder, thett wiige efftherthi hand icke er god for same befalinge att forestaae; oc wor lensmand hannom ett andett beneficium egien att forlene.

Same.

Sameledis formercke wii ocsaa att Dade Bunde Gudmundssons gotz aff wore fogitther ther paa Island skall were arresterit for nogen sager hannom war tillagt oc same Dade Bunde Gudmundsson nu er dod oc affgangen, Tha er wii tillfredz att same arrest egien maa loßgiffuis oc wor lensmand forskreffne Pouell Stissen paa wore wegne att maa mett hans arffinge same sager afftinge, for en skiellig pendinge oc skall forskreffne Pouell Stissen, i the oc ander maade wiide oc ramme wort gaffn oc beste, som wii hañom tiltroer. Dat. Lund thend xiij. dag Aprilis Anno etc. M. D. Lx. v.

Den Jon Loptsøn, som dette Kongebrev ommælder var først Præst paa Mosfeld, siden udi en kort Tid Skolemestere ved Domkirke Skólen udi Skalholt. Derefter fikk han Gaarder paa Alftenes og endelig Vatnsfiord paa Vestfiorderne, da han tillige blev udvalgt til at være Officialis; men den Præst, som i Følge dette Kongebrev maatte vige for hannem hed Jon Torlessøn. See Hr. Biskop Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. p. 171. §. 9.

XIV.

Om Løsagtighed.

Vier Arne Gislason, þorlakr Einarsson, Guñar Gislason, Halldor Einarsson, Snæbiorn Halldorsson, Biaurn þorleifsson, Jon Olafsson, Brandr Einarsson, þordr Gudmundsson

mundsson, Gisle Sveinsson, Hallr Olafsson, þorvardr Biaurnsson, þorer Sveinsson, þorsteinn Oddsson, Gudmundr Jonsson, Einar Gislason, Einar Palsson, Jon Sigurdsson, Magnus Ketilsson, Petr þorleifsson, Magnus Jonsson, Arne Jonsson, Magnus Jonsson, Oddr Tumasson giaurum aullum og serhverium kunnigt, þeim sem þetta bref birtez, lesa edr heyra lesed, ad árum epter Guds burd M. D. Lx. jv. fostudaginn næstann fyrer Visitatio Marie, þann þritogasta dag Junii á fimta áre rîkes þess Hoybornasta, Stórmegtugasta, Vídfrægasta Forsta og Herra Konungs Fridrechs annars, þess nafns med Guds nád, Konungs til Danmerkur og Noregs, vors allrakiærasta og nádugasta Herra á almennelegu Auxarár þînge, vorum ver tilnefnder af Ærlegum og Velburdigum maunnum, Pále Vigfúss syne Laugmanne sunnan og avstan og Eggert Hannes syne fyrer nordan og vestan á Jsslande, fulla grein á at giora, sem standa skylde umm alldr og æve fyrer allt fólk á Jsslande alna og óborna, karlmenn og konur frá þeim deye, hversu miklar sesekter og hár ressîngar vera skyldu á Frændsemis og Mægda spiollum, Hórdómum og frillulîfe, sem ad í vorum íísslendum

dum logum ecke var so fullkomlega ne skilmerkelega ámálgad edr tileinkad, med þvi sá Heidarlege, Velburduge og Hátteacktade Haufudzmann Páll Stígsson Kongl. Majts Bífalíngzmann yfer allt Jßland hafde her doms á bedez af Logmaunnum og þotte her so storlig þorf og navdsyn á vera saker þeirrar óhæfu og forbæduskapar, sem so margann hender opt og ésialdan ár epter ár, mest saker hegníngarleyses sem Gud forbetre og etc.

Þá hofum ver þessa grein ágiort, ad þær fautian persónur Karlmanna og Qvenna ad frændseme og mægdum, sem til eru greindar í þeim gomlu Kyrkinlogum, sem vered hafa her í lande ad fornu, skulu falla til óbótamála og hafa fyrergiort lífinu; Karlmenn hoggvez, enn Konur dreckez, þeirra fe fast og laust stande til vors nádigasta Herra Kóngs náda, hveria vægd og mýkun sem hans háleit nád fyrer Guds skuld og vorn aodmiúkann bænarstad saker fátæktar landsins vill her á giora, so ad hálfer þeirra peníngar mættu falla under hans Nád og Krúnuna, enn hálfer til fátækra nánustu erfíngia epter þvi sem vottar Rettarbót Virduligs Herra Magnus Kóngs Hákonar sonar um oll óbótamál utan landrád og Drottins svik vid Kóng.

Þær persónur, sem firnare eru ad mægdum enn fyrr eru taldar í greindum logum og þar stódu ecke tilgreindar, sem eru kona modurbródurs og fodurbródurs, bródurdótter konu manns,

 og

og systurdótter konu mans og adrar persónur iafnskylldar og mægdar só í kall legg sem qvenna; þá setium ver þar á jx. Marka Sekt hvoriu um̃ sig og i ressíng jx. Vandarhogg á hvert um̃ sig, sem brotlegt verdr: og Syslumenn skylda heima i sveitum þessa ressíng á ad láta leggia. Enn kunne þesser menn í annad sinn brotleger ad verda og falla í saumu sok sín á millum edr audrum iafnnánum Persónum, þá seu þav sek xiij. morkum hvert um̃ sig og misse húdina fyrer Valdsmanne. Kunne þesser menn í þridia sinn brotleger ad verda í sama missetle, hafe fyrergiort fe og fride epter slíkre myskun, sem Kongr vill á giora, sem fyrr seger.

Hvervetna þar sem systkyna born kunna sín á millum brotleg ad verda, þá seu þav sek halfre fim̃tu mork ressíngarlavst sem fyrr hefr vered og skiliz ad upp þadan. Enn ef þav verda brotleg í annad sinn, gialde Konge jx. merkur, hvort sem han̄ edr hún verda brotleg sín á mille edr vid adra iafnskylda. Verda þav brotleg í þridia sinn med sama hætte, fare bæde útlæg sams árs, sem þav fyrst vid komaz til Kóngsins náda án nockurra fegialda.

Ef þeir menn verda brotleger, sem eru manne firr en̄ systrúngar ad frændseme og mægdum, gialde Konge hálfa fiórdu mork í fyrsta sinne. Verde þav brotleg í annat sinn, gialde Konge

vij. merkur. Enn ef þad hafa ecke fe til, hafe refsíng ij. vandarhogg fyrer hvoria mörk, sem ógolden er á næstum fardogum, utan þad fáe borgunar mann fyrer sig. Kunne þaug í þridia sinn brotleg ad verda sín á mille edr vid adra iafnskylda, þá fare strax útlæg af þeim fiórdúnge í næstu iij. ár, útan sá vili meire mýskun ágiora er Kóngs vald hefr í hende epter atvikum.

Verde þrimenníngar brotleger sín á mille, hvort heldr sem er ad frændseme edr mægdum, vere sek iij. morkum í fyrsta siñ og skili epter loglega áminníng. Kunne þaug í annad siñ brotleg ad verda epter sitt fyrra bætt brot, þá sekez hvert um sig vj morkum og fare annadhvort úr heradinu. Enn ef þad verda funden í þessum misfellum í þridia sinn, gialde jx. merkur hvort sem so hefr broted oz fare annad af fiórdúnginum, hvert sem Sysslumanne med dándemanna ráde virdez hentugra ad fara skule, Enn kunne þaug ad falla í fiórda sinne þá vere sek hvert uñ sig xiij. morkum vid Kóngdóminn og misse húdina. Eñ ef fyrrskrifader menn hafa ei fe til, þá fáe refsíng epter marka tale af vandarhöggum, sem fyrr er sagt.

Þær Personur, sem brotlegar verda í þridia og fiórda lid hvort sem er ad frændseme edr mægdum, þá skulu þad skilia og gialda Kónge xij. Alra hvert fyrer sig og fyrerbiódez saman ad giftaz utan medr Kóngs leyfe. Verde þad brotleg i añad siñe

gialde Kónge iij. merkur hvort fyrer sig. Enn ef þav brióta þridia sinne í samma misselle, gialde Kónge vj. merkur hvort um sig. Enn ef þav brióta í fiórda sinne, misse húdina hvortvegge og gialde avngvar fesekter.

Þær persónur sem løglega eru egengiftar og kunna í einføldum Hórdóme brotleg ad verda gialde Konge vj. merkur fyrsta sinn hvort um sig. Enn ef giftr madr tekr gifta konu edr gift kona giftann mann, sekez hvort um sig xij. merkum. Enn hvort þeirra, sem eige hefr fe til ad gialda ad næstum Fardogum fáe ij. Vandarhogg fyrer hvoria mork ógoldna, nema sá vili meire myskun ágiora, sem Kóngs vald hefr í hende. Ef þav falla í annad sinn í sama sakfelle sín á mille edr vid adra, annadhvort einfaldt edr tvøfaldt, svare slíkum fesektum hálfu avkuum hvort um sig og misse húdina. Enn hvort, sem ecke hefr fe til misse húdina og hafe ad avke adra líkamlega refsing, sem xij. skinsamer menn dæma. Enn ef annadhvort þeirra manna kunna brotleg med sama hætte í þridia sinn ad verda, hvort heldr þad er í einføldum Hórdóme edr tvøføldum og sannprófaz med openberum verkum edr lolegum skilrkkum vitnum edr þeirra siálfra vilianlegre og lostugre óneyddre medkenning og vidgavngu, þá skulu karlmennerner missa sitt hofud, enn konurnar dreckiaz epter Kongl. Majts Receß ávísan, utan siálfr Konungr vili meire

myske

mysskun ágiora. Enn allt goß og egner hins sakada falle til logligra erfíngia fyrer saker fátæktar landsins.

Þeir menn, sem geta born í frillulífe, gialde xviij. alner hvort um̃ sig ad fyrsiu barnegn, en vj. avra at annare barnegn. Ad þridiu barnegn xij. avra hvert um̃ sig. Ad fiordu barnegn iij. merkur hvort um̃ sig og fare af Fiordúnginum. Kunne þavg í fimta sinn brotleg ad verda sín á millum ad fimta barne, misse húdina edr egez. Skal Prestrinn tilskyldr uppá síns embættes vegna og so Syslumadrinn uppá síns valds vegna slíka menn hardlega ad áminna ad þavg afláte þvilíkum óheyrelegum lifnade og life medr avngvu móte í slíkum openberum hneigslunum.

Þeir menn, sem liggia í openberum frillulifnade og eige vilia afláta epter síns Sóknar-prest þriár christelegar áminníngar, þá seu þeir seker á hvoriu áre slíkre sekt, sem fyrr seger vid hvert barn. Vili hann edr hún á fimta áre ei afláta þá misse húdina og seu þrisvar ámint ádr af Prestinum á hverin áre epter þvi sem Ordínantian ávísar.

Dæmdum ver med fullu Dóms atqvæde alla þessa vora skickan og setnínga í forsiá og um̃bót vors nádugasta Herra Kóngsins og Danmerkur Ríkesráds, þad at aftaka og vid at avka, sem hans Hogmegtug Nád med Rádinu þætte oß hans Kónglegrar

rar Nádar Undersátum, Innbyggiurum og Almúga fólke, best henta í þessu fátæka lande, treystande ad hans Kóngleg Nád mune sig vid oß myskunsamlega avdsýna í ollum vorum þreyngiande og áliggiande Navdsynium. Samþyckte med oß þennann Dóm greindr Bífalníngsmann Páll Stigsson og báder Laugmennirner og settu sín Innsigle med vorum fyrrgreindra manna Innsiglum fyrer þetta bref, sem skrifad var í sama stad tveimur dogum sídar enn fyrr seger.

(Kong Friderich den Andens Stadfestelse paa foranskrevne Dom.)

Vier Fridrek añar med Guds nad Danmerkur, Noregs, Venda og Gota Konungr, Hertuge udi Slesviik, Holstein, Stormaren og Ditmarsken, Greife i Oldenborg og Delmenhorst, Giorum ollum vitanlegt ad vor Elskulege Páll Stígsson vor Mann þienare og Umbodsmann á voru lande Ißlande hefr haft fyrer oß einn Dóm, sem ad vorer Undersátar, Logmenn og Lógrettumenn á voru fyrrnefndu lande Ißlande um Hordóms saker, Frillulifnad og þeir sem samlagaz sínu egen slegte, dæmt hafa. Hvorn fyrrnefndann Dóm ver hofum logteked

teked sampyckt] og stadfest og nú med þessu voru opnu brefe log- tekum, sampyckium og stadfestum med sinne fullre magt ad vera í ollum sínum ordum, Punctum og articulum, sem hann i allañ máta útvísar og inneheldr, og med þvi ad same Dómr epter þeim gomlu Kyrkiulogum útvísar um óbótamál, so þeir sem epter sama Dóms hliódan verda fundner í ódádum ad samlagaz sínu egen slecte, skulu missa lífid, og allt þeirra goz skule vera falled under oß og Krununa. Þá uppá þad ad vorer fyrrnefnder Undersátar á Ißlande ecke skule útarmaz, so ad þeirra Odul og erfdagoz skule undan þeim gánga, þá hofum ver af vorre ser- legre Godvild og Nád vægt og líknad, og nú med þessu voru opnu brefe vægium og líknum fyrrnefndum Articulis um óbóta- mál í þann máta ad hvorer sem epter þennann dag samlagaz siálfs síns slecte, og med slíkum lostum finnaz, skulu missa líf- id og þeirra lavser avrar skulu vera fyrergiorder under oß og Krununa; enn þeirre Odul og erfdagoz, skal falla til þeirra loglegra erfíngia. Fyrerbiódande þar fyrer ollum, hvorer helst þeir eru edr vera kunna, serdeiles vorum Fogetum og Embætt- esmonnum og ollum odrum, fyrrnefnda vora Undersáta á Ís- lande her í mót epter þennann dag uppá þeirra Odul og erfda- goz fyrer þær saker, sem fyrrnefndr dómr inneheldr epter þvi sem fyrrskrifad stendr, ad áñavdga edr forfáng ad giora edr í nockurn máta ad óforretta under vora hollustu og nád. Gefed á

vorum

vorum garde Lund þann xiij. dag Aprilis. Anno Domini M. D. Lx. v.

Denne Dom og Kongel. Stadfæstelse er efter et Pappirs Manuscript: der neden under stod følgende.

Þad giørum ver Jon Ellendsson, Magnus Jonsson Prestar, Ormr Jonsson og Olafr Jonsson Leikmenn gódum mønnum kunnugt med þessu voru opnu brefe þad ad ver medkennumz ad ver høfum sed og yferlesed vors allrakiærasta, nádugasta Høibornasta Herra Kong Fridriks Bref og Dándemanna Dóm. Þetta hvortveggia verande med heilum og óskøddudum hángande Innsiglum og so hliódande Ord efter Ord, sem þetta hvørt um sig útvísar og inneheldr og her fyrer ofan skrifad er, og her epter vilium ver sveria fullnadar bókar eid ef þurfa þiker. Og til meire avdsýningar Stadfestu og sanns vitnesburdar her um, þá festum ver fyrrskrifader menn vor Innsigle fyrer þetta fyrrskrifad Transkriptar og þetta vort Vitnesburdar bref, hvort skrifad var i Savrbæ á Ravdasande þann xij. dag December, Arum epter híngadburd vors Herra Jesu Christi M. D. Lxx.

D. e.

Der giøre Vii Jon Ellendsøn, Magnus Jonsøn, Præster, Ormur Jonsøn, og Olafur Jonsøn Leegmænd, gode Mænd vitterligt med dette vort aabne Brev, at vi kiændes at vi have seet og overlæst vor allerkiæreste, naadigste, høibaarneste Herre Kong Friderichs Brev og Dannemænds Dom, begge disse værende med heele og uskadde hængende Indsegle og saa lydende Ord for Ord som dette hvert for sig udviiser, og indeholder og her

her ovenfor skrevet er og her efter ville vi sværge fuld Bogseed om Behov giøres. Og til ydermeere Stadfæstelse og sand Vidnesbyrd her om, da fæste vi forskrevne Mænd vore Indsegle for dette foranskrevne Transkrifts- og dette vort Vidnesbyrdsbrev, som skrevet var udi Sørbai paa Rødesand den 12. dag December, Aar efter vor Herre Jesu Christi Fødsel 1570.

Dette Transskrifts-brev havde Sysselmand Biarne Petersen ladet udskrive og med Haand og Segl bevidnet Udskriftens Rigtighed, hvor af vi have betient os. Transskrifts-brevet er vist nokk giordt efter Lavmand Eggert Hanssens, som stadfæstede denne Dom paa Altinget, hans Foranstaltning, sex Aar efter at den blev forfattet; thi da boede han paa Sørbai paa Rødesanden og havde da for eet Aar siden nedlagt sit Lavmands Embede, saa det er troligt at han kan have hafft Originalen. Om Kongen har ladet oversætte denne Dom paa dansk og indsendt den saaledes stadfæstet, kand vi ikke giette: dog muelig, da den skulde tiene alle og enhver endog de ringeste for Lov, har Hans Majst., efter at være nøje underretter om dens Indhold, stadfæstet den saaledes, som den i Førstningen er bleven forfattet. Denne Formodning synes endnu at stadfæstes derved, at alle de Udskrifter, som vi have seet af samme ere mestendeels eens lydende. Derimod har man største Aarsag at trivle om den Kongel. Stadfæstelse, at den er udstæd paa Islandsk; thi saa vel af Stiilen, som og der af, at der er kiændelig Forskiel udi atskillige Haandskrifter, sees at den maae være uægte. Man maae derfor slutte at Lavmand Eggert ikke har haft Originalen af den Kongel. Stadfæstelse, men en forseglet Oversættelse, som de der have giort Transskrifts-brevet have taget for Original. Underligt er det, at om dette Kongebrev er endnu til paa dansk, at hverken Hr. Thorhalleson, som giorde sin Oversættelse i Kiøbenh. under Hr. Etats-Raad Langebeks Opsigt, ikke heller Hr. Biskop Jonssen, som udi sin Hist. Eccl. har brugt ald Nøiagtighed udi at indføre autentiqve Documenter, ikke have betient sig af

 det.

det. Men kandskee Hans Høiærværdigh. ikke har anseet denne Dom og Kongel. Stadfæstelse saa lige henhørende til Kirke-Historien. Hvorom alting er, saa, om vi end havde hast en autentiqve Udskrift af bemælte Dom, var det dog billigt at indføre den paa Islandsk: Den er ellers til visse tre Gange udkommen ved Trykken: først paa Holum paa Islandsk 1743. dernæst er den paa Latin udgiven udi Hamborg 1748 udi Cancellie Assessors G. A. Dethardings Abhandlung von den Isländischen Gesetzen; Og endelig er den paa dansk oversat ved Hr. Egel Thorhallesøn og trykt bag ved den sammes Oversættelse af Kong Magnus Islandske Lov 1763. Udi denne Dom forekommer den gamle Sagefalds Regning udi Mark, Øre, og Alne, som for Fremmede er meget uforstaaelig. Vel haves derom nogen Underviisning udi Hr. Biskop Jonsens Hist. Eccl. Tom. I. p. 63. a.) og bag ved den udi Kiøbenh. 1773 udkommne Kristne-Saga *de Centenario argenti*; men der tales mest om Sølv-værdiet udi de gamle Tiider, saa at man efter den Underviisning vanskiellig skal kunde forstaa og forlige de Anmærkninger og Udregning, som Hr. Detharding og Hr. Thorhallesøn have føjet til forbemælte Store Dom. Det vil derfor ikke mishage Læseren at vi i Korthed forklare Grunden til denne Sagefalds Regning efter den Anviisning som Hr. Lavmand P. Widalin har givet udi sin haandskrevne Afhandling Um Mørk, Eyrer og Ortug.

Udi de første Tiider førend og da den christelige Religion blev indført her i Landet galdt 1. Øre got Sølv, det er 2 Lod Sølv, 48. Allen, d. e. 2. Rdr. Specie efter disse Tiiders Sølv-værdie. Siden imod 1136 galdt 1. Øre eller 2. Lod Sølv. 45 Al, d. e. 1. Rdr. 84 ß. Sp. Da Kong Magnus Lov blev udgiven 1280. galdt 1. Øre eller 2. Lod Sølv 36. Al. d. e. 1. Rdr. 48 ß. Sp. og efter dette Sølv-værd ere alle de Bøder regnede, som forekomme udi Store Dommen, saa at naar en betaler 1 Rdr. Sp. grov Myndt er det ligesaa got, som om han betalte 1 og en halv Rdr. Sp.

Sp. eller det som kiøbes for 1 og en halv Rdr. Sp. Ellers maae vi erindre og undskylde at vi udi den Første Deel af disse Fororðn. S. 25. *) og kandskee fleere Steder, bedragne af de trykte Jonsbøger uden viidere Eftertanke have tilegnet det Kong Erik, som tilhører Kong Magnus, neml. at have sat dette Værd paa Sølvet. Siden, uvist naar, kandskee ikke for end udi det fierde Aarhundrede, blev Sølv-værdiet endnu ringere, saa at 1. Øre eller 2 Lod Sølv galdt ikkun 30. Al. d. e. 1 Rdr. 24. ß. Sp. hvilken Regning vi endnu bruge i ald vor Indenlands Handel. Vist er det at udi det fierde Aarhundrede, da Hamborgerne havde Handelen her paa Landet, steeg Sølv-værdiet endnu ned, saa at 1. Øre eller 2. Lod Sølv galdt da ikkun 50. Fiske, hvilken Regning da kom i Brug, det er, 25. Al. eller 1 Rdr. 4. ß. Specie. Og endelig udi Begyndelsen af det syvende Aarhundrede, da de Danske fik Handelen blev 1. Øre eller 2. Lod Sølv ikke høiere regnet end til 45. Fiske d. e. 22. og en halv Al. eller 90. ß. Sp. Siden er ved Kong Christian den Femtes Taxt af 6. Maii 1684 og Kong Friderich den Fierdes af 10. Aprilis 1702. 1 Rdr. Sp. d. e. 1 Øre eller 2. Lod Sølv, sat for 48. Fisk, d er 24. Allen eller 4. Øre taalte eller en halv Mark, som er alt det samme. Her af er da klart, at udi de ældste Tider imedens 1. Øre eller 2. Lod got Sølv galdt 48. Allen, har Sølvet været dobbelt saa dyrt, som det er nu em Stunder, og har saa siden lidt efter lidt steget ned i Prisen, indtil 1. Øre eller 2. Lod Sølv giælder nu ikke meere end 1. Rdr. Sp. d. e. 1. Rdr. 12. ß. Courant, og saaledes blive Sagefalds Boderne inddrevne efter som L. Debes beretter, paa Færøerne neml. 2. Rdr. Sp. for hver Mark udi Sagefald; og haabe vi saa at have lagt Grund til at forstaae Storedommen og den Regning som Hr. Detharding og Hr. Thorhalleson have brugt derved.

Endskiøndt den Oversættelse, som Hr. Thorhalleson har forfærdiget over Store-Dom er ganske god, saa vil vi idog her betiene os af en anden, som er meget gammel og findes bag ved en Oversættelse af Kong Magnus Islandske Lov, som er skreven udi Amsterdam 1658. Her er den!

Stoere eller Lange Domb om Bloedskam, Horeri, Frilleleffnedt och Skiorleffnedt.

Vi Arendt Gisselsson, Thorlacker Einersson, Eyner (Gyner) Gisslesson, Halldor Einarsson, (Snæbiorn Halldorsson, Biorn Thorlevsson, Jon Olavsson, Brander Einersson,) Thorder Gundsson, Gissle Suendsson, Hallar Ollufsson, Thormoder Biornesson, Thorrer Suensson, Thorsten Odssenn, Gudmander Joenssen, Einar Gisslesson, Eynar Poffuellsson, Joen Siguardsson, Magnus Kielltesson, Peder Thorleffssenn, Magnus Joenssen, Odder Thomessen, Arne Joenssen, Een anden **Magnus Joenssen:** Giøre for alle och huer witterligt, som dette breff see, lese eller høre lesidt, At Aar epter Guds byrd 1564, fredagen nest for Visitationem Mariæ, Som war den 30. Junii J den Hoybaarneste, Stormechtigste och Widberømmeste Første och Herris Konning **Friderich** den Anden med dette Naffn, med Guds naade, wor allerkieriste Herris hans Regimentis fembte Aar Paa allmindeligt Oxer Aas ting ware thillneffnde aff Erlig och Wellbiurdig Mand Poffuell Wigfussen Laug:

Laugmand for Synden oc Østenn paa Ißland, och **Egerde Hanssen** for Norden och Westenn paa Ißland, at giøre een fuldkommelige Forordning, som skulle staande saa lenge som Werdenn staar epter denne dang for alle Folck paa Ißland, Fødde och Vfødde, Mandfolck och Quindefolck huor meget Sagefalld och høy straff der skulde were for dem, som beblande sig med deris Slechtninge eller Suogerskab, Hoerdombs brud eller Frilleleffnedt, som icke war saa fulldkommelige eller klarlige neffnt eller berørt i wor Ißlandiske Loug, effterdi den Hederlige, Wellbyrdige, Hoyachtede Hoffnidtzmand **Poffuell Stigssen** Kongl. Maytt. Befallningsmand offuer alld Ißland haffde begieridt domb herpaa aff Laugmendene och hannem tycktis her saa stoer thrang och Nod paaligge, formedellst saa mange Vtillborlige och Vdaadelige gierninger saa som mange tiid offte hender, Aar epter Aar, meest aff den Aarsage, det ganger saa Vstraffidt hen, huilcket Gud forbedre. Da haffue wi den Forordning giort der paa at de 17. Persoener Karle och Koener i Frendskab och Suogerskab, som ere opregnede i den gamlle Kircheloff (1) som haffuer weridt her i Landet thillfaarne, skulle fallde till Vbodemaall och haffue forbrut liffuedt. Mendene at hallßhuggis och Quindfolckene at drucknis, deris goeds baade fast

(1) Bag efter Dommen vare disse 17. Personer anførte saaledes:

" Naffn paa de 17. forbudne Leed i Guds Loug, Chri-
" sten retten och denne Domb, som er: Moder, Søst-
" er, Daatter, Sønnedaatter, Daatterdaatter, Fader-
" Moder, Modermoder, Fader Syster, Moder Syster,
" Broeder Daatter, Syster Daatter. Disse epterskreffne i
" Schwogerskab: Steffmoder, Sønne Koene, Broder Koe-
" ne, Steffdaatter, Sin Koeneß moeder, Sin Koenis Syster.

Den Kircke-lov som her meenes er Biskop Arnes Christen-Ret. See sammes Cap. 20.

och løſt, ſtande till wor Naadige Herre och Kongens Naade, huad Naade och barmhiertighed hanß hofflige Naade och Miſhund, for Guds och wore ydmige bonnerß ſhylld, formedellſt Landſens Fattigdomb will herpaa giore, ſaa at hallffparten af deris goeds motte fallde vnder hanß naade och Cronen, och hallfft thill neſte fattige Arffuinge, effterſom den Werdige Herris Kong Magnus Haagenßen Retterbaad formellder om alle Vbodemaall, fratagenn Landraad och Drottenß-ſuig wed Kongen. De Perſoner, ſom ere længer vd i Schwogerſhabet end for ere opregnede i forberörte Lauger och war iche benenffte: ſom er eens Moederß Broederß Koene, och Faderß Broederß, och ſin Quindis Broeders daatter, och ſin Quindis Soſter daatter och andre Perſonner, ſom ſtande lige ſaa nær i Slegt eller Schwogerſhab, ſaa well paa Mands ſiide, ſom Quindis, da ſette wi 9. markers (2) Seckt paa huert for

(2) Hr. Thorhalleſøn ſiger at 9. Marker giøre 12 Rdr. Sp. og 18. Marker, ſom ere Bøderne for dem begge, giøre 24. Rdr. Sp. hvilket er rigtigt nok naar 36. Allen regnes paa 1 Rdr. Sp. Ligeledes ſiger Detharding at 1. Marks Bøder udi Storedommen giøre 8. Mk. Specie. Men naar han ſiger at 1. Mark giør 2 Rdr. Courant og Hr. Thorhalleſøn at 18. Marker eller 24. Rdr. Sp. giøre 36. Rdr. Courant, ſaa er vanſkielligt at indſee Grunden til denne Courant Regning. Muelig have de meent at ſaaſom der fordres 48. Allen for hver Mark, naar Bøderne ikke betales udi Specie Mynt, mens ellers ikkun 1 Rd. 2 Mk. Sp. ſom efter nu værende Priis giøre 32 Al. ſaa var det det ſamme om Courant Mynten. Dog i de Tiider var den ikke gangbar her i Landet. Det bliver altſaa derved, efter den Grund ſom vi have lagt tilforne, at 1. Mark giør 1 Rdr. 3. Mk. Courant naar man regner 12. ß. Opgield paa 1. Rdr. og Courant Mynt med Opgiæld ligeſaa god ſom Specie Mynt. Men

for sig, som brødige worder, och huer for sig 9. Waandehúg og Sybßellmanden plichtig at lade legge Refflingen paa hiemme i Herridit. Kunde disse samme anden gang forsee sig och fallde i samme Sag, indbyrdis eller med andre ligesaa nær Personner, da ere de brødige xiij. Marker (3) huer for sig och miste Huden for Sagwollderen. Worde de brødie trediegang I samme forseellße, da haffue de forbrudt Fæ og fred till slig Naade, som Kongen will paagiøre, och for er sagt. Alltiid huór som Secshendeborn kunde at worde brødige indbyrdis, da ere de brødige 4½ Mark (4) och faa ingen Refssellße, som thill forne haffuer weridt, och shillis at epter den dag. Worde de brødige anden gang bøde Kongen Ni marker (5), huad heller hun eller hand worde brødige indbyrdis, eller med andre, som staae ligesaa nær. Skeer det tredie gang, med samme Willkor, da fare de baade landflychtige samme Aar, det forste de kunde thill komme thill Kongens Naade foruden

Men naar man sætter Courant Mynt i Lighed med andre Varer, som pleje at betales udi Sagefald, saa maae der 2 Rdr. 24. ß. Courant for at fylde 1. Mark. Dette er ogsaa efter den allerældste Regning og Tænkemaade, som man kan see af Graagaasen der sætter 1. Øre got eller, som hun kalder, brændt Sølv, for 1. Mark Løvøre. (brendt silfr er enn oc er eyrer at mørk løgavra). Men af det slette Sølv lægger hun 24. Al. imod 1. Øre (verdr þá at hálfre Mørk vadmála eyrer.)

(3) 13. Marker udi Sagefald giøre 17. Rdr. 2. Mk. Sp. og for dem begge 34. Rdr. 4. Mk. Sp.

(4) Det er 6. Rdr. Sp. for hvert og 12. Rdr. Sp. for dem begge.

(5) Det er 12 Rdr. Sp. for hver og 24. Rdr. Sp. for dem begge.

uden nogen Brode Pendinge. Men worde de brødige, som ere Itt Leed udbedre, end Moeders Syster bornn (det er i andett och tredie Leed) enten i Slecht eller Schwogerskab, da bode Kongen 3½. Mark (6) forste gang. Skeer det anden gang, bode de Kongen 7. Marker. (7) Haffue de iche goeds till, da haffue tho Waandehug for huer Mark, som iche er bethalldt i Fardage uden de faa Mand i borgenn for sig. Worde de brodige tredie gang indbyrdis eller wed andre ligesaa nær, da fare de strax vdsleg af den Landsfiording i neste 3. Aar uden hand will giore meere Naade der paa, som Kongens raader effter Leiligheden. Worde de som ere i tredie Leed brødige sig imellem, huad heller det er vdi Frendskab eller Schwogerskab, da bode 3. Marker (8) till Kongenn første gang, och shillies ad epter louglig paamindellße. Worde de brodige anden gang effter de haffue bodet for det første brud, da bode huer femb Marker, (9) och fahre enten af dennem af Herridedt. Worde de befunden i slig Forseellße thredie gang, da betahle huer 9. Marker (10) som saa haffuer forseet sig, och den af dennem fahre af Landsfiordingen, som Syßelmanden tyckis med goede Mends Raad, beleiligst thill at fahre. Skeer det fierde

(6) Det er 4 Rdr. 4 Mk. Sp. for hvert, men 9 Rdr. 2. Mk. Sp. for dem begge.

(7) Det er 9 Rdr. 2. Mk. for hvert og 18 Rdr. 4. Mk. Sp. for dem begge.

(8) Det er 4 Rdr. Sp. for hvert, men 8 Rdr. Sp. for dem begge.

(9) 5. Marker udi Sagefald giør 6. Rdr. 4. Mk. Sp. Men det er et Feil og bør være 6. Marker, som da giøre 8 Rdr. Sp. for hvert og 16 Rdr. Sp. for dem begge.

(10) Det ere 12. Rdr. Sp. for hvert og 24 Rdr. Sp. for dem begge.

de gang, da bøde huer for sig 13. Marker (11) till Kongenn och miste huden. Haffue forneffnte Personner iche goeds till at betahle med da skall de tage Reffsing af Waandehug effter Marcketall, som før er sagt. De Personner som worde brødige udi tredie och fierde Leed, huad heller det er i Frendskab eller Schwogerskab, da skulle de adskillies och gielde Kongen 12. Ore (12) hver for sig och forbydis at gifftis sammen uden med Kongenß bewillning. Skeer det anden gang, da bøde huer for sig 3. Marker (13) till Kongenn. Skeer det tredie gang med samme Willkor, da bøde hwer for sig 6. Marker (14) till Kongenn. Skeer det fierde gang da skulle de begge miste Huden og giffue ingenn Seckt. (15) De Persohner som ere louglige Egtegifft och kunde worde brødige udi Eenfolld Hoerdomb, da bøde huer for sig første gang 6. Marker (16) till Kongenn. Men om een gifft Mand tager een gifft Koene, eller gifft Koene

G tager

(11) Det er, 17 Rdr. 2. Mk. Sp. for hvert og 34. Rdr. 4. Mk. for dem begge.

(12) De Ore som her meenes indeholde 6. Allen og gaae 6. paa 1. Rdr. Sp., men 8. paa 1. Mark; altsaa giør 1. Ore 1. Mk. Sp. og 12. Ore giøre 1 og en halv Mark eller 2 Rdr. Sp. og for dem begge ere Bøderne 4 Rdr. Sp.

(13) D. e. 4 Rdr. Sp. for hvert og 8 Rdr. Sp. for dem begge.

(14) D. e. 8. Rdr. Sp. for hvert og 16 Rdr. Sp. for dem begge.

(15) Denne Post af Store-Dommen er ophævet med Kong Friderich den Andens Anordning af 29. Aprilis 1585, som tillader dem, som ere hin anden beslegtede udi tredie og fierde Leed frit at giftes sammen.

(16) D. e. 8. Rdr. Sp. for hvert, men 16 Rdr. Sp. for dem begge.

tager gifft Mand, da bode huer for sig 12 Marker. (17) och huillcfedt af dennem, som iche haffuer goeds at betahle med i neste Fardage shall haffue tho Waandhug for huer Mark, som iche worder betalldt, uden hand will were barmhiertigere, som raader for Kongens Sag. Forseer de sig anden gang indbyrdis i samme Mißfalld, eller wed andre, huad heller det er eenfolld eller dobbelldt, da svare huer for en hallffgang saa megen Seckt, (18) som thill forn och miste Huden, och haffue der for uden anden legemlig Refffelsse epter 12. Mænds Domb. Worder nogen af diße Persohner brodige med samme beshed tredie gang, huad heller det er udi eenfolld eller dobbellt Hoersdomb, och bewißes det med aabenbahre gierninger eller med louglige och skellige widne, eller de sellff med deris frii willge, lystige och vtungene bekiendellße, det bekiende, da shulle Mandsfollckene miste deris Hoffuedt och Quindfollckene senckis epter Kongl. Maytt Receßis Indholld, uden at Kongen wil giore der meere Mishund paa, och alld den brodiges Goeds och Eigendomb falldet till hanß louglige Arffuinger, for Landsens Fattigdomb shylld. De som auffle born sammen i Frilleleffnedt, giellde huer for sig 18. Allner, (19) for forste barns egenn och Sex Øre (20) for andenn barns egenn. Och for thredie barns egenn

(17) D. er. 16. Rdr. Sp. for hvert, men 32. Rdr. Sp. for dem begge.

(18) Det er: dobbelt saa meget, neml for enkelt Hoer 16 Rdr. Sp. hvert, men 32 Rdr. Sp. begge, og for dobbelt Hoer 32 Rdr. Sp. hvert, og 64. Rdr. Sp. begge.

(19) 18. Allen ere 3 Øre eller en halv Rdr. Sp. for hvert men 1 Rdr. Sp. for dem begge.

(20) D. e. 1 Rdr. Sp. for hvert og 2 Rdr. Sp. for dem begge.

egenn 12 Øre (21) hver for sig. For fierde barns egen 3. Marker (22) huer for sig och fahre af Landsfiordingenn. Worde de fembte gang brodige indbyrdis och affle borun, da skulle de miste Huden eller tage hin anden till Echte; schall Presten were forplichtig paa sit Embidtz wegne och Syßellmanden paa sin befallnings wegne at paaminde saadanne Mennisker haardelige, at de afflade sligt vhorligt Leffnedt, och udi ingen maade at leffue udi slig Forargellße. De mennisker, som ligge udi aabenbare Frilleleffnedt och icke wille afflade epter deris Sognepreſtis iij. paamindellßer, da bode de huert Aar slig Seckt, som for er sagt om huert barun. Will hand eller hun icke aflade paa det fembte Aar, da skulle de miste Huden och worde iij. gange huert Aar paaminte aff Presten efftersom Ordinantzen uduiißer. Domde wi med fulldkomne domb allo denne wor Forordning och Skick udi wor Naadigste Herre och Kongis och Danmarckis Riges Raads forsiun och forbedring, det fra at tage och till at legge, som Hans Hoymechtige Naade med Raadet best siunis were och Hanß Kongl. Naadis Vndersaatter, Indbyggere och Allmues folck er best bequemmeligt i dette fattige Land, fortrostende at Hanß Kongelige naade monne sig miskundelige imoed oß betee, I allt wor paaliggende nod och trang. Sambtochte forneffnte befallnings Mand **Poffuell Stychſſen** och baade Lougmendene denne wor domb med oß och sette sine indsegle med wore forneffnte mends Indsegle for dette breff; som war skreffuedt i samme sted, to dage sidermeere end forskreffuedt staar. Vt Supra.

 Nu

(21) D. e. 2 Rdr. Sp. for hvert og 4. Rdr. Sp. for dem begge.

(22) D. e. 4. Rdr. Sp. for hvert og 8. Rdr. Sp. for dem begge.

Nu epterfølger Konning Frederichz Stadfestellsse paa denne Domb och andet meere derom.

Wi Frederich den Anden med Guds Naade etc. Giore alle witterligt at oß ellskelige Pouell Stychssen wor Mand, thiener och Lendsmand paa wort Land Jßland haffuer hafft for os een Domb, som at wor Vndersaatter Lougmend och Lougrettemend paa forneffnte wort Land Jßland om Hoerdombs Seckt, Frilleleffnedt och dem som laa hoes deris egen Slecht, dombt haffuer. Huilchen forneffnte Domb wi haffue lougtagit, sambtyckt och stadfest, och nu med dette wort obne breff lougtager och sambtycher och stadfester wed sin fullde macht at were i alle sine Ord, Puncter och Artickler, som hand i alle maader udwiißer och indeholler. Och fordi at samme Domb effter den gamble Kirckeloug vdwiißer om Vbodemaall saa at de som epter samme Dombs lydellße bliffuer funden i Vchristelighed och sammenblandellsse med sin egen slecht skulle miste liffuedt och allt deris goeds skall were falldet vnder oß och Cronen. Da paa det at wore forneffnte Vndersaatter paa Jßland iche skulle forarmis, saa at deris Odell och Jorde goeds skulle fra dennem gange. Da haffue wi aff wor synderlige naade och goedhed, vndt och forlendt och nu med dette wort obne breff vnde och thillader forneffnte Artickler, om vbodemaall i de maader, at huem som epter denne dag med sin egen Slecht (ligger) skulle miste deris Liiff, och allt hanß Løsegoeds skall were forbrudt thill Oß och Cronen. Eenn deris Odell och Jorde goeds skulle fallde thill deris louglige Arffuinge. Forbyde wi derfore alle huo som de

de ere eller were kunde, serdeelis wore Fogeder och Ombidtzmend och alle andre forneffnte wore Vndersaatter paa Jßland herimoed at giore effter denne dag paa deris Odell och Arffue goeds effter de sager som forneffnte domb indeholłder epter som forschreffuidt staaer, enten at mode eller forfang at giore eller udi nogen maade at vforrette vnder wor Naade. Giffuidt paa wor Gaard Lund d. 13. Aprilis. Anno 1565.

Vnder wort Zignet.

Friderich.

Denne er nu den STORE-DOM, som Gudmunder Andersøn saa bidende igiennemhegler og som kom hannem saa dyrt at staae, at endskiøndt han udskylder og billiger den Kongel. Stadfæstelse, maatte han dog efter et haardt Fængsel, give det Revers fra sig som Hr. Biskop Jonssen har anført udi sin Hist. Eccl. Tom. III. pag. 587. b). Den Hoved-Grund, som bemælte Andersen anfører imod denne Dom, at den neml. er ikke grundet paa de Verdslige Love, som Gud gav Jøderne ved Mosen, vil vel ikke af mange bifaldes; dog maae man tilstaae, at denne Dom mangler nogle af de Egenskaber som foreskrives for gode Love, især denne, som Andersøn har ogsaa anmærket, at Bøderne ere de samme for de Fattige og for de Rige, og altsaa det, som var et ødelæggende Straff for den Fattige var næsten intet Straff for den Rige. Men det er ikke egentlig vores Agt at undersøge denne Dom eller dette Andersøns Strids-Skrift: eeneste vil vi i Anleedning her af giøre den Anmærkning at Straffens Forhøjelse er ikke alle Tiider det visseste og beste Middel til at hemme Lasterne; thi om saa vår, skulde denne Dom have ikkun hast sin fuldkomne Virkning hos dem, som følede de skiærpede Straffe, neml. de Fattige, da Erfaringen har dog vist at de Rige have ligesaa vel bedret sig, som de Fattige. Man maae derfor tilstaae at det er ikke Straffens Skiærpelse, men

bedre Undervisning og der af flydende Tænkemaadens Forbedring, som her have mest virket.

XV.
Konge Tiender af Rangerwalle och Bardestrands Sysseler legges til Skolen for synden.

Wii Frederich then anden meth Gudz Naade Danmarckis, Norgis, Wenndis och Gottis Koning, Hertug udi Slesswig, Hollsteñ, Stormarn och Dittmerschen, Greffe udi Oldenborg och Delmenhorst. Giore alle witterligt at Wii aff wor synderlig gunst och naade, saa och paa thet Skolen for synden paa wort Land Ißland saa moget thiß bedre maa wed mact holdis og haffue sin Ophold och unge Personer ther sammestedz kunde leris och optuchtis udi Gudz Frycht och bogelige konster, haffe undt och tilladt och nu met thette wort obne breff unde och tillade at wore och Kronens Tiender af Rangewalde och Bardestrandz Syßler maa her effter were och bliffue til samme Skole, och opberis til Skolens opholð och icke til andet, till saa lenge wii anderledis ther om tilsigendis worder. Thi forbinde wii alle ehuo the helst ere eller were kunde, serdelis wore

Fo-

Fogeter, Embitzmend och andre forneffnte Skole for synden paa wort land Ißland her emod paa wore oc Kronens Tiender af Rangerwalde och Bardestrands Sypler efftersom forskreffuit staar at hindre eller udi nogen maade forfang at giore under wort Hyllist och Naade. Giffuit paa wor Gaard udi Lund then xiij. dag Aprilis Aar etc. M. D. Lxv.

Under Wort Signett.

Frederich.

XVI.

Peder Einerssen faaer Ellidøe.

Wii Frederich then anden mett Guds naade, Danmarkis, Norgis, Wenndis och Gottis Koning, Hertug wdi Slesuig, Holstenn, Stormarn och Dyttmerssken, Greffue wdi Oldenborg och Delmenhorst, Gior alle witterligt, att oss Elskelig Pouell stisen wor mand, thienner och Embitzmandh paa wort land Islandh haffuer berett for oss huorledis att hand nogen tid siden forleden haffuer weritt i Rette mett Enn wor wndersate wed naffn Peder Enersen paa forneffnte wortt land Islandh Om en gaardh kallis Arnarstappe, som mett wrett

wrett skall were kommett fran Helgefeldz Closter, huilcken gaard Oss och Kronen er bleffuitt tilldømt. Dog skulle wii lade stille forneffnte Peder einersen til fretz for hans bygningh, Saa och for hues tilltall hand haffuer till Kronen Paa Biscop Ogmundz wegne. Thii haffue wii wnttt och wdlagt, och nu mett thette wort opne Breff wnde och wdlegge till forneffnte Peder enersen, en wor och Kronens Øe wed naffn Ellidtoe, som her till haffuer hort til forneffnte Hellgefeldz Closter, huilcken forneffnte Øe forneffnte Peder enersen och hans Arffuinge mue og skulle haffue, nyde, brugge och beholde till Euig Eyendom. Och ther mett skall ald thenn tilkall, som forneffnte Peder enersen kunde haffue till Oss och Kronenn for forneffnte Bygningh paa Arnarstappe. Saa och for Biscop Ogmundz gotzs Och i alle andre maade were aldielis død och machteløs och till Inthett giortt. Thii forbiude wii alle wore Fogitter, Embitzsmendh och alle andre forneffnte Peder enersen och hanns Arffuinge her emod paa forneffnte Ellittoe Eptthersom forscreffuit staar at hindre eller i nogre maade Forfang att giore wnder wortt Hyllist och naade. Giffuit paa wor Gaardh wdi Lundh thenn xiij Dag Aprilis. Aar etc. M. D. Lx. v.

Wnder Wortt Signett.

Frederich.

Neden under stoed Brevet paa Islandsk med hostrykte kiendelige Indsegle, følgende:

Dette

" Dette Brev er Ordret efter *Friderici secundi* aabne Brev
" med heel og uskadd hængende Signett Til Bekræftelse
" ere vore underskrevne Navne paa Staderstad 30. Junii 1703.
" Thorder Jonssen " Arne Hannessen
(L. S.) (L. S.)

Den Peder Einersen, som foranførte Kongebrev mælder om, var Broder til Biskop Morten Einersen: han havde været Udenlands i Danmark og Tydskland, hvor han fattede den Lutherske Lærdom, og kunde dog, naar han kom tilbage, saaledes forestille sig, at han kom i stor Yndest hos den catholske Biskop Ogmund; men dog siden synes at have ikke saa oprigtig opført sig imod denne sin Velgiører, da han af Hovitsmanden Christopher Hvitfeld blev ført fangen til Danmark og alle hans løse og faste Godse hannem fratagne. Denne Peder var Syssel mand udi Kiose-Syssel og blev af bemælte Hvitfeld beskikket Foged paa Bessested, naar han reiste bort med Biskop Ogmund, og ellers var han til en Tiid Lænsmændenes Fuldmægtig. Hvor stor Agt han haver været udi, kand iblandt andet erfares af tvende Kong Christians den Tredies Breve. See den 1. Deel Nr. 26. S. 264. 265. og Nr. 35. S. 281. Vel maae man tilstaae at bemælte Einersen hialp noget til den Lutherske Lærdom her i Landet og førte nogen Brevverling med Doct. Palladium; men det som meest synes at have befordret den Gunst, som han vandt hos de Danske, var at han lod bruge sig til at udplyndre, nedrive og bemægtige sig Vidøe- og Helgefelds-Klostere og ilde behandle de stakkels Munke; men de Nordlandske Klostere indtog han og behandlede med meere Lemfældighed og fikk selv Reyneſtads Kloster udi Forpagtning. Medens Einersen var udi denne Gunst hos Lænsmændene, kiøbte han en meget fordeelagtig Gaard, Arnerstape, tilhørende Helgefelds Kloster, som foreſtaaende Kongebrev ommælder. Derhen begav Einersen sig fra Reyneſtads Kloster og opførte der prægtige Bygninger. Nu behøvede Lænsmændene ikke Einersens Tieniste længer, og saa var det og ude med derts Gunst; men i dens Sted, for al hans udviste lidet rosværdige

dige Tieniste, maatte han finde sig i at forfølges og trues med Fængsel, samt miste forbemælte Gaard Arnerstape. Men ved sine Velynderes Mellemhandling, slap han dog fra at blive ført fangen til Kiøbenhavn, og fikk en liden og maadelig fordeelagtig Øe ved Navn Ellideøe, hvor han dog opholdt sig med liden Sikkerhed for de Danske, førend han blev Præst til Hiarderholt udi Dale Syssel. Dette, som Hans Høiærværdighed Hr. Jonsen har meget smukt og nøie udført udi sin Hist. Eccl. Tom. III. p. 210. seqq. men her udi Korthed er sammendraget, er Grunden til at forstaae foranførte Kongebrev.

XVII.
Tilladelse for Bartholomeus Thinnapel at handle paa Dyrefiord.

Wi Frederich then anden met Gudz naade etc. Gior witterligt att wi aff synderlig gunst och naade, saa och paa thet wore Vndersate paa Jßland maa saa mogit thes beder bliffue forsorgitt mett nodtorfftig tillforing af huiß the behoffue till Underhollinge och anden nodtorfft, haffue vndt och tillat oss Elskelig Hr. Bartholomeus Thiñapel Borgmester till Lybicke att maa her effter lade beseile en wor og Kronens haffn paa wort Land Jßland kaldet Dyrefiord vdi Jsefiords Sypßel och ther sammestedz mett wore Vndersatte att handle och kiobslage och thennem tillfore Meel, Malt och anden Vnderhollinge, saa og huis andre gode Wahre, som the till klæde och fode behoffue och therfore

fore att tillforhandle sig huis varer som ther faldé indtill saalænge wi anderledis therom tillsigendis worde. Dog saa att hand aarlig med god rede skall giffue till oss och Kronen then Told och anden Rettighed, som oss mett rette tillkomme och skal hand vere plictig ther att indfore gode och uforfalskede Wahre, som wore Undersatte ere nottige och gaffnlige och thennem for skielig Werd selge och afhende. Sameledes skal han bruge et Wegt och Maal och i alle maade sig forholde att ingen klage offuer hannem maa komme. Thi forbyde wi wore Fogetter och Embitzmend och alle anndre forneffnte Hr. Bartholomeus Tinnapel heremod paa forneffnte Hafn Dyrefiord eller hans Handel ther samestedts att hindre. Dat. thend 14. Aug. 1565.

Endskiøndt Tingen har sin fulde Rigtighed at B. Tinnapel er paa nogle Aar given Frihed at handle paa Dyrefiords Havn, som man kand see af følgende Friheds Brev Ch. Forgeter udgivet; saa har man dog Aarsag at tvivle om dette Brev er authentique; thi rimeligvis maatte det være udgivet paa Tydsk; med mindre man vilde holde for at dette er udstadt for Indbyggerne i Isefiords Syssel og til deres Efterrettning.

XVIII.
At Enken maae besidde Gaarden uden ny Fæste efter sin Mand.

Wi Frederich den Anden, med Guds Naa-

de, Danmarckis, Norgis, Vendis oc Gottis Konning, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn oc Ditmersken, Greffve udi Oldenborg oc Delmenhorst. Giore alle vitterligt at efterdi for oss er beklagit, at naar nogen Mand, som paa Landsbyerne boer, doer oc afgaar, da nødis oc trengis den Dødis efterladne Encke at stæde oc feste den Gaard, hendis Hoßbonde affdøde. Da haffve wi den Leylighed offverveyet oc betenckt, Oc ville wi at der om her effter saa holdis skal met vort oc Kronens Gods offver alt vort Rige Danmarck, at der som saa skeer, at nogen Bonde, paa vort oc Kronens Gods, her udi Riget doer oc affgaar, da maa oc skal hans effterladne Hustru, uden all Indfæstning besidde Gaarden met all sin tilliggelse, all den stund hun sidder Enke oc u-mandit. Men der som hun vil gifftis, da skal den, som samme Kone tager, være plictig at feste oc haffve det udi vor Lænszmands minde, før han drager udi Gaarden. Dog skal samme Enker være vore Fogeder oc Embitzmænd hørige oc lydige, bygge oc forbedre Gaarden oc udgiffve deris Landgilde, Gæsteri oc anden Rettighed, som der bor aff at gaa, betimeligen til gode rede, oc ei leye eller laane bort Ager, Eng, Skow, eller anden Eyedom, som til Gaarden horer. Bedendis oc biudendis derfor alle vore Fogeder, Embitzmænd oc alle andre

re vore befalingsmænd paa vore Slotte og Gaarde, at I udi alle maade rette eder her effter. Findis nogen herimod aff nogen Encke Jndfestning at oppebære, eller dennem i saa maade met Stædsmaal at besvære oc skulle de det aff deris egit forneffnte Encker igien udlegge oc betale, oc der offver straffis som de vore Breffve oc Bud icke acte ville. Actum Friderichsborg den 23. Octobris Aar. 1565.

Denne Forordning er egentlig udgiven for Danmark; men da den findes udi de fleste Forordninge Samlinger oversat paa Jslandsk og endog almindelig bliver paaraabt, saa kand man der af rimelig slutte at den og her i Landet er antagen for Lov, hvortil vore Landsmænd havde god Føje, da eendeel Kongebreve gave Andleedning til saadan og der iblandt den under Nr. 8. forhen anførte Forordning; og i Henseende til denne Post desto heller, da det var egentlig ved Reformationen og deraf følgende geistlige Godsers Secularisation, at Kronen bekom her noget betydeligt Jordegods udi Landet, hvor om da ogsaa behøvedes særdeles Love.

XIX.
Fribeds-brev for Ch. Forgeter at handle paa Dyrefiord.

Wi Frederich den anden af Guds Naade etc. Giore her med vitterligt at Vi have undt vor Slots-Skriver paa vort Slot Segenbierge Os Elskelig Christopher Forgeter at han maa lade beseigle en vor og Kronens Havn paa Jsland kaldet

Dyrefiord udi Isefiords Syssel liggende, som Borgmester udi Lybeck Hr. Bartholomeus Tinnapel sidst af Os bevilget var at maatte lade beseigle, og skal nu Christoffer Forgeter der nu tillades, sin Handel og Kiobmandskab med vore Undersaatter sammesteds, indtil vi anderledes der om tilsigendes vorder, at drive og maae kiobe og udfore, hvis Vare der falder, undtagen Svovel og Saltpeter, hvilket Vi os selv ville forbeholdet have. Dog saa at han aarligen til gode rede skal give til Os og Kronen slig Told og Rettighed, som der med rette bor at afgange. Skal han og lade indfore der i Landet gode og uforfalskede vare. Sameledes skal han bruge et Vegt og Maal udi Indtægt og Udgift og Almuen icke imod Ißlands Lov og Ret besværge, men i alle Maade sig forholde saaledes at ingen klage over Hannem, hans Tienere eller Fuldmægtige. Datum Friderichsborg 29. Januarii 1567.

XX.

Til H. Krag imod de Svenskes Indfald udi Ißland.

Frederich etc.

Wor gunst til forn. Wiid att wii ere kommen vti forfaring huorledis nogne Engelscke Frybytther som haffue bestilling aff Kongen aff Suerig, skulle haffue tilrustidtt nogen skiibe med huilcke

huilcke the skulle vnderstaa thennom att giøre Indfald vti wortt land Isl..nd, oc andre omliggendis øer oc wore vndersotthe ther samestedtz skade tilføie. Tha paa thett sligtt maa forekommis, bede wii theg oc wille att thu med altingest oc vti alle haffnene ther for landitt, lader haffue gott opseende, oc ther som nogen wille vnderstaa thennom att giøre ther nogitt Indfald, att thennom motthe tha skee modstand oc affbreck, thett meste mugligtt er, saa the icke skulle tilføye wore vndersotthe skade, Sammeledis bede wii theg oc wille att thu bestiller thett saa att wore Skiibe som wii thid til landitt haffue forskickidtt med thett første mue bekomme theris lad, oc siden bliffue afferdigitt paa hiemreissen egienn, Ther med skeer wor wilge, Datum Kiobnehaffn thend xxx Aprilis. Aar 1568.

XXI.

At Biskoperne overantvorde Valchendorf Fortegnelse over geistlige Godse.

Vii Frederich den anden med Guds Naade etc. Vor gunst tilforne: Viider at efterdi Vii nu have tilltroet oc befallett oss Elskelig Christopher Valchendorf, Vor mand oc tiener at skulle have vort Land Ißland udi Forsvar, da bede vi eder oc ville at I lader overantvorde fornefnte Christopher Valchendorf klare Registe oc Fortegnelsse paa hviß Jordegodß, som ligger

ligger baade till eders egne oc till Presternis Underholdninge der udi Stiftet, saa hand nocksom leiligheden deraf kand forfare. Dermed skeer Vor villie. Thi lader det ingenlunde. Skrevett paa vort Slott Kiobenhaufſn den 29. Aprilis. Aar 1569.

Dette Brev er egentlig tilskrevet Biskop Gisle Jonssen; men et andet ligelydende er vist nokk tilskrevet Bistop Oluv Hialtesen, endskiøndt Han da var alt død.

XXII.

Om Fattige Præsters Underholdning udi Holum Stift.

Vii Frederich thend anden med Gudz naade Danmarckis, Norgis, Vendiß och Gottis Konning, Hertug udi Slesvig, Holstenn Stormaren och Dytmerſhen, Greffue udi Oldenborg och Delmenhorst Helße Etther oſſ Elſkelig Johann Buchollit vor mand Thienere och befalingsmand paa vortt land Island, och Hederlig mand Hr. Gudbrand Torlackßonn Superintendentt udi Hole Stigtt Ther sammestedtz med Gud och vor Naade. Viider att vii ere kommen udi forfaringe, hvorledz Sogne-Presterne udi forneffnte Hole Stigtt mogitt skulle vere forarmede och hvercken vere med beqvemmelige

lige bolige eller notturfftige underholdninge forsørgede. Thii bede vii Etther och befalle atti mett thett allerførste forfarer hvorledis och i hvad maade forneffnte Sogne-Prester i Holle Stigtt best kunde blifue med verellßer och vonninger forsorgitt for themmm ther nu ere och theriß efterkommere. Sammeledis hafue vii bevilligitt att fornefnte Sogne-Prester, hvilke som fattige och notorftige ere, till hielp till theriß underhollinge aarligen mue bekomme af Modrevalde Kloster i Horgerdal ett Hundrede Daler, hvilcke J samptlig paa vore vegne skulle skiffte och uddelle emellum forneffnte fattige, notturftige Sogne-Prester, och naar J saa om theris bolige och verelße, saa och fornefnte Penninge uddeltt och skifft hafuer, och alting ther med ordentlig giortt och bestillitt, atti tha, thett under ethers samptlig segell skriftig forfatter, och oss thett tillskicker, sidenn ville vii ther paa lade udgaa vortt Breff, saa thett althiid ther efter maa och skall blifue holditt. Ther med giore i vor villige och befalinge, Thii tager ther ingen forsømmelße fore. Giffuet paa vortt Slott Frederichsborg, thend xxviij. dag Aprilis. Aar M. D. Lxxj.

Under vort Signett

Friderich.

XXIII.
Til Joh. Bucholt om Straff for Misgiærninger.

Vier Frederick sa añar med Guds nad etc.

Vor vinátta, sem fyrr: vita skaltu ad ver erum sannfrædder, hvorsu þar skal fremiaz á voru lande Islande Synd og Guds Stiggd med Hórdóme villu og blódskoñum, hvor ad eru í Guds Logum og Manna fyrerboden og adrar stórar synder og mishondlaner. Somuleides i Hiónabands Sokum hvorsu marger taka ser fyrer ad liggia med sínu slegte og nákomnum og þar kemr eckert straff epter; þvi bidium ver þig og alvarlega bifolum ad þú þar med hafer og láter hafa kostgiæfelega og grandvarlega athugaseme. Og hvorier sem helst ad fundner verda í slíkum storum syndum og glæpum, annadhvort med villulærdóme, Mañdrápe eda odru, ad þú straffa láter þad epter logumum, sem vidber og ad þú útretter vid Superintendentana, ad þeir giore skickan hvor í sínu Sticte ad aller hluter haldez um̃ Hiónabands Saker epter þeirre andlegu Ordinantiu, sem halden er her í Rikinu og tídkud og leyfe ecke ad nockrer giftez þeim, sem i Ordinantiunne er fyrerboded. Finnez þar nockur, sem her mótviliantlega i móte giorer og vill ecke láta sig straffa og undervísa af þeirra Superintendentum og Sóknar-Prestum, ad þú þá huxer um̃ ad straffa þá þar fyrer tilbærelega. Her epter skalltu aldeiles vita þig ad retta og lát þad avngvanvegen bregdaz. Gefed á voru Slote Friderichsborg þann 28. Aprilis. Anno 1571.

Over-

Oversættelse.

Vii Frederich den Anden med Guds Naade &c. Vor Gunst tilforn: Viid at Vii ere komne udi Forfaring hvorledes der paa vort Land Island skal bedrives stor Synd og Guds Fortørnelse, med Hordomme, Ketterie og Blodskamme som ere i Guds og Menniske-Love forbudne, som og andre store Synder og Mishandlinger. Sammeledes udi Egteskabs-Sager, hvorledes mange tage sig for at ligge med sin Slægt og Nærpaarørende og der kommer intet Straff efter. Thi bede Vii dig og alvorligen befale at du der med haver og lader have flittig og grandgivelig Indseende. Og hvilke som helst at vorde fundne i slige store Synder og Laster enten med Ketterie, Maiidrab eller andet, at du det lader straffe efter Loven, som vedbør, og at du udretter ved Superintendenterne at de giore den Anordning, hver udi sit Stigt at alle Ting holdes om Egteskabs-Sager efter den geistlige Ordinantz, som holdes og bruges her udi Riget og tillade ikke at de giftes sammen, som udi Ordinantzen er forbudet. Findes der nogen som modvillig gior herimod og vil ikke lade sig straffe og undervise af deres Superintendenter og Sogne-Præster, at du da er betænkt paa at straffe dem derfor tilbørligen. Her efter skal du aldeles vide dig at rette og lad det ingenlunde. Givet paa vort Slot Friderichsborg den 28. Aprilis. Anno 1571.

XXIV.

Tiill Johon Bochholt och her Gudbrand Torlachsen om Presternes underholdning.

Wi Frederich then anden etc.

Wor gunst tiill forn: Wiider att efftersom wii forgangen Aar

1571 lod tiill ether udgange wortt obne breff om the Prester udi Hole-Stigtt, som huercken med bolige eller underholdning er forsorgitt, atti ther om med thett allerførste skulle forfare huorledis oc udi huad maade samme Sogne-Prester best kunde bliffue med beqvemme woninger oc bolige forsorgitt. Sammeledes bevilgett udi samme wortt breff att forneffnte Sogne-Preste huilske fattige oc nodtørffuende (vedtorffvendis) er, tiill hielp tiill theris underholdinge aarligen mue bekomme aff Modrevalle Klosters Affgifft itt Hundrett daler, huilcke i samptligen emellom forskreffne fattige oc nottdorfftige Preste skulle deele oc skiiffte; oc naar i saa om theris bolige oc weirelsse haffuer offuerweyett, saa oc forneffnte Penge uddeeltt oc alting derom ordentlig giortt oc bestillett, skulle i thett samptligen under ether segell udi skriifft lade forfatte oc tiill oss lade forskiicke, saa wille wii ther paa giffue wortt breff, at ther saa althiid ther effter holdis skulle, som samme wortt breff wiider formelder; Tha forfahre wi att endnu aff wor befalning intett er udrett, giffuis oc tiillkieñde att thu Johon Bochholtt thig haffuer ladett fornemme att forneffnte fattige Prester intett skulle haffue aff forneffnte itt hundrede Daler aff Modrevalle Kloster, men att wi ther om anderledis skulle were tiill sindz, saa wiide wi oss ikke att befinde att wi ther paa haffuer giortt nogen Forordning (forandring) ei helder thig befallett thett anderledis att bestille; wille therfor att for-

forneffnte wor Forordning skall gaa for sig, bedendes ether endnu samptligen oc wille atti allting med forneffnte Sogne-prester effter forskreffne wort breffs liudelsse forhandler oc forneffnte Pendinge uddeler oc thett effterſom for er rortt udi skrifft under ethers seigell forfatter oc tiill oss forskicker, saa wille wi therom lade wortt breff udgaa, att thett her effter saa maa oc skall bliffue holdet. Ther med sker wor willie oc befaling, thi lader thett ingen lunde. Skreffuett paa wortt Slott Skanderborg then xx. dag Martii Aar M. D. Lxx. iij.

Under wortt Signett

Friderich.

XXV.

Til Hr. Gudbrand Thorlaksſen at lerde Prestmend beskikkes til at vere Provester.

Wii Frederich thend anden med Gudz naade Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis Koning, Hertug udi Slesswig, Holsteen, Stormarn oc Ditmersken, Greffue udi Oldenborg oc Delmenhorst. Gior alle witterligtt at effterthii wii ere kommen udi forfaringe att paa wort land Island vdi Holestigtt skall findis stor vskickelighed med proue-

ster saa at ther med intitt holdis effter ordinantzen, men Sysselmendene, som aldelis ulerde ere, bruges tiill thend befallninge. Tha paa thett alting med Religionen, saa meget thes flittigere bedre oc skiickeligere maa tillgange oc intett ther offuer skulle bliffue forsommit. Wille wii att Superintendenten ther udi stigtitt off elskelig hederlig mand Hr. Gudbrand Thorlackseñ, strax maa oc skall tiillskiicke vdi huertt syßel oc saa mange stedtz behoff gioris vdi hans stigtt, aff Prestmendene the lerde oc skiickelige ere tiill Prouester, oc the skulle vere hans medhielpere med kirckerne att visitere oc vdi andre maade effter Ordinantzens lydelse, oc naar nogen aff forskreffne Prouester dor oc affgaar, tha skall Superintendenten, som nu er oc hans effterkommere strax igeñ tiillskiicke vdi hans sted en anden lerdtt oc forstandig mand, som samme befalning kand forrestaa. Oc skall samme Prouester aarligen for theris vmage haffue hüad som Ordinantzen ther om formelder oc thennom tiillholder, huilckett wii wille att altiid her effther saa ther med holdis skall, Thy forbiude wii alle ehuo the helst er eller were kunde, serdelis wore Fogeder paa Island, Laugmend Sysselmend, ther sammestedtz oc alle andre forskreffne Hr. Gudbrandtt Thorlacksseñ eller hans effterkommere, Superintendenter ther sammestedtz heremod, efftersom forskreffuit staaer att hindre eller vdi nogenn maade forfang att giore vnder wor hyllist oc naade. Giffuett paa wortt Slott Skanderborg thend xx. dag Martii. Aar M. D. Lxx. iij.

vnder wort Signett

Friderich.

Aaret efter, den 31. Januarii paa Frederichsborg er ligelydende Brev udgivet for Skalholts Stift og tilskrevet Bisskop Hr. Gisle Jonssen. See neden for Nr. 27.

XXVI.

Breff att vnderſottene paa Iſland mue friit vbehindrede vddrage aff landit naar theñ-om løſter at ſtudere eller oc anderledis att forſøge oc handel oc wandel att bruge.

Wii Frederich theñ andeñ med Gudtz naade, Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis Konning etc. Giørre alle witterligtt, att wii ere komne udi forfaringe, att naar nogeñ aff wore vnderſotte paa wortt land Iſland wiille thennem ther aff landet begiffue hiid ind i Riigett eller andenſtedtz thennom att forſøge, oc end the ther løſt haffne att ſtudere oc thennom vdi bogelige konſter att offne oc forfremme, forbindes thett thennom att the aff landett ikke mue paßere, vden the tiillforn ſkulle giffue therris forſkrifftninge oc ſterke forplictelße fra thennom paa faſt vliidelige Artickler; Tha effthersthy wii befinde ſaadantt vrett att were, oc paa thet wore vnderſotte icke vdi ſaa maade ſkulle opholdes, men vdi fremmede lande maa tiillſtedis att reyſſe, nogett gott ther att ſee forfare oc lere, ſom thennom kunde komme tiill gaffn oc forbedring oc forſkreffne wort land

land Island tiill beste oc bistand, saa oc the som lere oc studere wiille oc thennom vdi gode konster forfremme, thett ikke helder skulle thennom formenis, att landett end med tiiden aff therris indfødde med lerde mend mue bliffue forsorgitt, maa oc skall thett were frit fore vbehindrett att vddrage aff landett naar thennom loster enthen att studere eller vdi andre maade thennom att forsoge oc theris Handel oc wandel att bruge, oc skulle ther offuer icke besueris eller trengis nogen forsckrifftninge eller forplicktelsse ther for i nogen maade att udgiffue. Thy forbiude wii alle ehuo the helst ere eller were kunde, serdelis wore Fogeder paa Island, laugmend, syslemend ther samme stedtz oc alle andre heremod, nogen wore vndersotte, som thennom ther aff landett begiffue wille efftthersom forsckreffuitt staar att hindre eller vdi nogen maade forfang att giore vnder wor hylleſt oc naade. Giffuett paa wortt Sloth Schanderborg thenn xx. Martii Aar etc. M. D. Lxx. iij.

Vnder Wort Signett

Friderich.

XXVII.

Til Hr. Gisle Jonssen at lerde Prestmend settes til Prouester.

Vii Frederich then anden etc.

Giore alle vitterligt at efterdi vii ere kommen udi forfaring at paa vort land Island udi Skalhollts Stigt skal findis stor U-

skicke=

skickelighed med Provster, saa at der med intet holdes efter Ordinantzen, men Sysselmendene, som aldelis ulerde ere, nu bruges til den Befaling. Da paa det at alting med Religionen saa meget diß fliteliger, beder oc skickeliger maa tilgaae oc intet der over skulle blive forsommit, ville vii at Superintendenten der udi Stigtet ofs Elskel. Hederlig Mand Hr. Gisle Jonßen strax maa oc skal tilskicke udi hvert Sysßel oc saa mange stedz behov giores udi hans Stigt af Prestmendene de lerde oc skickelige ere til Provster oc de skulle vere hans Medhielpere med Kirkerne at visitere oc udi andre maader efter Ordinantzens lindelße. Oc naar nogen af forskrevne Provster doer oc afgaar, da skal Superintendenten, som nu er oc hans efterkommere strax igien tilskicke udi hans sted en anden lerd oc forstandig mand, som samme befalning kand forestaa. Oc skal samme Provster aarligen for deres umage have hvad som Ordinantzen der om formelder oc dennem tilholder, hvilket vii ville at altiid her efter saa der med holdis skal. Thi forbiude vii alle ehuo de helst ere eller vere kunde, serdelis vore Fogeder paa Island, lougmend, Sysßelmend der sammesteds oc alle andre fornevnte Hr. Gisle Jonssen eller hans efterkommere Superintendenter der sammesteds heremod efter som forskrevit staar at hindre eller udi nogen maade forfang at giore, under vor Hyllest oc Naade. Givet paa vort Slot Frederichsborg den 31. Januarii Aar etc M. D. Lxx. iiij.

Under vort Signet

R Friderich.

XXVIII.

Kongl. Mayst^s breff som forliuder adt ingen maa seigle forend theris sag er hort forst til syffelthing och althing.

Wii Frederich then anden etc.

Hilße ether alle wore kiere tro vndersótter, Bonder och menige Almusue som bygge och bo offuer altt wort land Island euindeligen medt Gud och wor naade. Widter att wii komme vdi forfaring adt mange aff ether om adtskillige sager och tretter som sig under ether begiffuer, vnderstaar ether adt drage hid neder vdi Rigeth och thil oss och fordre om steffning, vanseet adt ethers sag ther samme stedz till Altingidt oc vdi syslerne icke er ordelidt eller forfultt ther som thet seg bor, huor offuer samme ethers sager enn partt ere dunckel oc meget vklare naar the kommer for oss och wort Elskel. Rigens Raadt, saa wii icke nocksom ther vdi (af) kunde rette oss. Tha effthertthi till Laugtingidt bor at gaa Domb paa alle sager for the skulle steffnes met Kongens steffninger och paa thet adt the skulle ey reyße saa lang och widt wey endt tiitt forgeffuis och siiden foruiißes hiem til Lougtingidt; wille wii adt ingen sager skulle komme for oss oc wort Elskel. Rigens Raadt forend domb er gangen hiemme. Dog thersom nogle thennom haffue adt beklage offuer Lougmendene ther paa landedt och huis Domme the vdgiffue, maa the Louigmendene indsteffne for oss och

for

for høyere Rett, tha skal thennom wederfahres huis loug och rett er. Huor effther y ether kunde fremdelis wiide adt rette. Giffuidt paa Wortt Slott Friderichs borrig thend v. dag Aprilis Aar etc. M. D. Lxx. iiij.

Vnder Wort Zignett

Friderich.

XXIX.

En ordning oc Skick huorledis holdis skal med Prestenis vnderholning paa Island, saa lydendis.

Wii Frederich thend andenn med Gudtz naade Danmarckis, Norgis Wenndes oc Gottis Konning, Hertug vdi Slesuig, Holsten, Stormarn oc Ditmersken, Greffue vdi Oldenborg oc Delmenhorst, Giore alle witterligtt, effther som mange fattige Prestmendt vdi Hole stigtt paa wort land Islandt, haffue thennom beklagett icke med tiillbørlig rente oc Indkompst att were forsorgede eller att haffue bolige eller preste gorde att boe paa, huor fore Wy nogen tiid siiden forleden haffue tillschreffuitt oss Elskelig Johan Buckholtt wor befalningsmand ther paa landett oc Hederlig mand Her

Gudbrand Thorlackſeñ ſuperintendent vdi forſkreffne Holle ſtigtt att the ſamptligen ſckulle betrackte oc offuerueyge hvad rente oc bolige ſamme preſtmend, ſom ere broſtholden kunde vdleggis, Saa the tiillborligen kunde bliffue forſorgede; Tha haffue the nu hafft for oſſ paa Iſlandtz Tungemaal ett obett beſeyglett breff om ſame ſchick the med andett forſtandigtt folck ther paa landett giortt haffuer, ſoſt vdi thende Indhold paa Danſke, ſom her efftherfølger.

Førſt att alle the preſtegorde ſom tiillforn haffuer weritt preſtebolige men nu vdi lang tiid haffue werret brugett aff bønderne ſckulle eghen komme tiill preſterne ſaa frampt ther findis preſte ſom wiille tage wiid thennum. Schulle oc ſaa preſtene nyde hues told oc thiende the haffue hafftt aff Arreldtztiid oc thennum bør effther Ordinantzen, ſom er hoethold, linſſethold, ther preſten tager att giore kirckens liuſſ aff, Item huad ther giffuis tiill Kircken for liiggraffuelſſe, thett oc att ſchulle forvendis thiid heden ſom thett gaffs tiillforn. Diſſligiſte ſchall huer preſt haffue thiende aff alle the bønder oc gorde ſom ligge vdi hans ſognn, ehuem ſom helſt ſamme gorde tiillhore, huad heller thet er kronens, Domkierckens, Cloſters eller preſterhiennere, men aff Cloſterne ſelff ſchall preſterne ingen thiende haffue oc ey heller aff thett queg ſom Cloſterne tiillkommer, men aff alle andre gorde oc boell ſchulle the haffue thiende ligeſom the tiillforn haff-

ne hafft aff Domkirckens gorde oc bolige. Ther schall oc udi huertt Closter holdis en sogne prest oc en Degen, ther fore schall presten haffue CCC. till aarlig rente aff Closterne oc therforuden sin thold oc thiende aff bonderne, men om presterne ere giffte som ere paa Closterne schulle the haffue ett aff Closternis bolige att boe paa, som beleyligtt er for sogne folckett, for saadan leye, som ther pleyer aff att gaae oc rett kand were, oc Degnen schall haffue klæde oc fode aff Closteret. Item Oxnehols kircke schall odeleggis oc Sognefolckitt att soge tiill Morckaa med ald thold oc thiende for prestens oc kirckens fattighedtz skyld. Thend anden prestegord som ligger vdenn for landett i thend lille oo, som kaldis Grimsoe, oc hertiill haffuer werit leyett prest tiill for wiss loen schall her effther were en fri prestegord oc ther tiill schall presten haffue aarligen C. aff wor almesse oc C. aff Munckiswraa (Munckistueraa) Closter oc C. aff Modrewelle Closter effther gammell skick, med huad andett fisk, huall, fugell oc eg ther vdi oen, som hand haffuer hafft aff arreldtz tiid; Sammeledis effther ty ther vdi Hollestigtt mangestedtz icke er prestegorde, vdi kirckesognerne, tha schulle thisse efftherschreffne Domkirckens gorde oc bolige, were oc bliffue altiid her effther fry prestegorde, som presterne schulle boe oc residere vdi. Forst Oyersdalsau med 6. kior, Morckau med 6. kior, Audkulle med 6. kior Ripur med 6. kior, Item thend prest, som haffuer Hoffstader oc Flucmyre kircker, hand skall haffue en aff Domkirckens gorde att

boe paa, som haffuer werit giffuit aff till affgiifft CC. med 6. kiør. Thend prest som haffuer Hoff oc Micklebye schall haffue en anden Domkirckens gord tiill frybolig (som) haffuer werritt giffuitt aff aarligen CC. ther tiill med 6. kiør. Wdi ligemaade schulle thisse effthersckreffne Clostergorde vdleggis tiill prestegorde, først Hoff paa Skagestran, med en liiden bolig, som hiider Styenestad (Stenestad) oc thend prest ther boer schall haffue thertiill CCLx. (iijc) aff wor almosse. Item Thyngore Closters gord kaldis Hyalltte-backe schall were en fry prestegord, oc ther tiill C. aff almessen. Item her for uden schall giffuis aff wor almesse DCCLx. (halff otthende hundrett) vdi huert Syssell tiill fattige prester, som her effther schreffuit stander, presten paa Gord C. presten wiid Myuatten (Myuatten) CCLx. presten paa Ness i Adell Rocke dall CC. presten paa Stad i kym C. presten paa Oierdalsaa C. presten paa Gleßebye liid oc Sualbardt CC. presten paa Stadaskoge C. presten paa Hollumdall oc Michelgord CC. presten paa Grund oc Modruwelle CLx, presten paa Huame i Laxardall. C. presten paa Fagrenes CCC. oc ther tiill C. fran Domkircken for samme prestes fattigdoms skyld; presten paa Rhp. C. presten paa Micklebye vdi Oxlandtzliid. CLx. Sioe (Sire) Torlachssen (Torleif) C. tiill hans wiilkor kand bliffue bedre, presten paa Stad vdi Ruttefiord Lx. presten paa Blandedalshole. Lx. presten paa Tiorn i Wadznes oc Huame. C. presten som nu boer paa Rup. CC. saa lenge

hand

hand ther boer, men effther hannom schall Staderbacke sogn oc forschreffne Nups kircke komme tiillsamen, presten paa Quiebeck schall haffue tiill samme sogn ett andett sogn kaldis Seglenes oc ther tiill C. aff Domkircken aarligen. End om nogen prestmand tiillfoyes synderlig nod oc trang for mangfoldig børn oc anden fattigdoms skyld hannum tiillslaer, Tha schall thend almesse tages fra thennum, som mindst haffuer thett i behoff oc med Bispens oc herretz fogedens Samtocke vddelis ebland the wedtorfftige, dog med saa skeell att samme rente icke schall bort uendis fra thend hun er tagen fra, Men Egen kome nor thend fattige dod er eller hand anderledis bliffuer forsorgitt. Huilcket forskreffne breff Skick oc ordning, wii aff wor synderlig Gunst oc Naade haffuer fuldbyrdtt, Samtycktt oc stadfest wiid sin fulle mackt att schulle bliffue, vdi alle ord, puncter oc Artickler; effthersom thett vduisser oc indeholder vdi alle maade, Giffuit paa Fredrichsborg xxj. Martii. Aar etc. M. D. Lxx. v.

Vnder Wort Signett.

Friderich.

Den gamle Penge-regning er tilforne til deels forklaret udi Anmærkningen til foregaaende Nr. 14. dog meest angaaende Marker. De C. som forekomme udi denne Anordning ere de store Hundrede, hvor af ethvert holder 120. al. det er 4 Rdr. Sp. Thi endskiønt 1. Rdr. Sp. i de Tider, da denne Anordning blev udgiven, ikke galdt meere end 50. Fiske, d. e. 25. Al. (See bemælte Anmærk.) saa er det at forstaae om Indbyggernes

Handel

Handel med Fremmede; men udi den indenlandske Handel har 1. Rdr. da kostet 30. Al. ligesom nu, endskiøndt Rixdaleren udi den fremmede Handel ikke koster meere end 24. Al. De Lx. som forekomme udi denne Anordning, er saa meget, som et halvt Huudrede eller 60 Al. d. e. 2. Rdr. Sp.

Dette er ellers det fornemste Kongebrev, som fritager Closternes Hiemmegaarde og af samme Aarsag, den Grund, som eenhver Kirke ejer og staaer paa, for at svare Tiende. Vel beraaber man sig i dette Fald paa Christian den Tredies Brev af 1555 (See den 1te Deel Nr. 69. S. 359) samt i Anledning der af den paa Bessested forfattede Anordning udi samme Aar, som fritager Bispegaardenes, Closternes og Kirkernes Hiemmeland fra at svare Tienden; (S. 373) men denne Post er snarere ved Kongens Stilltienhed og ved denne Kong Friderich den Andens Anordning stadfæstet, end ved Christian den Tredies Brev af 16. Aprilis 1556, (Nr. 73 S. 382.) som man forgiæves beraaber sig paa i dette Fald.

XXX.

Kongl. Maj^{ts} breff att huem som paa Jslandt schall for nogre groffue synder staa obenbare skrifft, skall tage affløssning vdi Domkirckerne oc icke vdi Landtkirckerne, saa liudendis.

Vii Frederich thend anden med Gudz naade Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis Konning, Hertug vdi Slesuig, Holsteen

sten, Stormarn oc Dytmersken, Greffue vdi Oldenborg oc Delmenhorst. Giore alle witterligtt, at Wy ere komen vdi forfaringe att thett haffuer werritt en gammel seduane oc brug paa wortt land Islandtt, att nor nogen er bleffuen befunden vdi obenbare groffue synder oc laster, som er Hoer, Mord, bloedskam oc andre saadane Gudtz forthornelsser, ta haffuer slige offuenbare syndere werrett tiillholden att tage offuenbare skriifft oc affloßning vdi almindelige forsamlige (forsamlinge) vdi Domkirckerne oc icke vdi Landtzkirckerne huor the haffue werrit boendis for nu paa end stackitt tiid, nogre wore sysselmend haffuer holldit offuer thend schiick her holdis nedre vdi Danmarck, oc thend Artickel vdi Ordinantzen findis att huer vdi hans sognekircke schulle affloßis, oc efftherthy Ordinantzenn formelder ther hoss, att ther med schulle holdis, som sedanligtt haffuer werritt oc thend stück icke haffuer werritt holden paa Island, men her nore (andenstedtz end her nedre) oc wy formercke att ther icke er nogen synderlige forslamlige (forsamlinge) vdi Landtzkirckerne, att offte nor slige affloßninger skeer, er icke offuer iiij. eller v. personer tiillstede, huor offuer folckitt vdi synd oc ondskab forherdis att the icke meer ackte ther om, tha paa thett ther med icke schall giffuis orsage tiill meere synd, wiille wy thenne efftherskreffne stick, som og saa tiill forn

 haffuer

haffuer werrett aluorligen oc strengeligen befoitt haffue offuer aldtt wortt landtt Islandtt vdi saa maade att nor nogenn sig forseer vdi the maade att hand bor att tage obenbare affløsning, tha schall hand tage affløssning vdi Domkircken vdi thett stigtt hand er boendis oc icke vdi nogen Sognekircke, saa att the vdi Hole-stigtt boendis schulle tage affløssning vdi Holledomkircke oc the vdi Schalholtt vdi Schalholtz domkircke. Ty bede wy oc strengeligen biude wore befalningsmand ther paa landitt som nu er eller komendis worder saa oc syssellmend, fogeter oc alle andre att the aluorligen holder forskreffne schick, saa ther med forhandlis effther som forskreffuitt staar vnder wort hyllist oc naade. Giffuitt paa wort Slot Frederichsborg thend xix. dag Aprilis Aar etc M. D. Lxx. vj.

Vnder Wort Zignett

Friderich.

XXXI.

Tiill Johan Bucholdt oc her Gisle Jonsen Superintendent vdi Skalholdt stigtt om Presternis underholning, ut seqvitur.

Fridrich etc.

Viider att wii komme udi forfaringe hvorledis presterne udi Skalholdt stigtt ther paa vortt land Islandt sckulle meget vere brøst-

holden

holden baade for underholdinge oc beqvemme bolige; oc effter-som nogen tiid forleden er giortt en forordning med Hole stigtt med Presternis underholdning som thennom udi nogle maade effter leyligheden er bleffven forbedritt oc vii oc icke heller ere utiillnøyett att kome thenum med nogett tiill hielp udi Skalholdt stigtt nör vii ther om kunde fange klar beskeed; tha bede vii ether oc ville att i med thett første forfarer hvilke oc hvor mange prester ther udi saa maade haffver behoff att hielpis udi forskreffne stigt, oc siden der paa giorer en schiick hvorledis the best kunde hielpis, oc alt beskeed der om skrifftligenn oss tillkiende giffver, saa vii ther effter altingist kunde viide oss att rette. Ther med etc. Actum Fredrichs borg thend 9. (19) dag Maii. Aar M. D. Lxx. vj.

XXXII.
Bogtrykker Jon Jonssen forlænes med Knupefeld.

Vii Frederich then anden etc.

Giore alle vitterligtt att effterthi thenne brefvviissere Jon Jonsson haffver loffvett oc tillsagtt att vilde holde prenteri paa vort land Islandt oc lade trocke hvis boger Superintendenten ther paa landett hannom tillsigendis oc befahlendis vorder oc Religionen oc thennom paa landet boendis ere till forfremmelsse, gaffn

oc beste; Tha paa thett hand saa megitt theß bedre kand bliffue ved macht, haffue vii aff vor synderlig gunst oc naade undtt oc tilladtt att forneffnte Jon Jonßøn maa bekomme en vores oc Cronens gord ther paa landett liggendis, som kaldes Nupufell med ald sin rentte oc rette tilliggelße oc forneffnte gord qvitt oc fri uden ald thynge oc besvering haffue, nyde, bruge oc beholde till saa lenge vii anderledis tillsigendis vorder, dog saa att hand skal lade sig findis villig med nyttelige boger hvis Superintendentem hannom befahler, att lade trecke oc thennom affhende for et skielligtt verd oc forneffnte gord ved god heffd oc byggning holde. Thi forbiude vii alle ehvo the helst ere eller vere kunde, serdelis vore befalingsmend paa forneffnte vortt land Isslandt forneffnte Jon Jonßøn heremod paa forneffnte Nupefells gord effter som forskreffuit staar att hindre eller udi nogen mode forfang att giore under vor hylliſt oc naade.
Giffuit udi Antverskov Closter thend 5. Martii M. D. Lxx. viij.
Under vort Signet

Friderich.

Denne Jon var en Søn af den Svendske Jon Matthiſſøn, som Biskop Jon Areſøn, der først indførte Bogtrykkeriet udi Island og nedsatte det først paa Holum og siden paa Breidebolstad udi Hunevands Syſſel, brugte for Haandskriver og Bogtrykker. Fra Breidebolstad førte Biskop Gudbrand det til Holum, og lod der trykke nogle bøger, indtil udi Aaret 1577 da denne Jon reiste til Danmark og erhvervede foranførte Kongebrev, efter-

som

som han der udi kaldes BREFFBIIBSER. Udi Aaret 1578 kom han til Lage, da Bogtrykkeriet blev ført til den af Kongen forlænede Gaard Rupefeld og der drevet udi nogle faa Aar; men siden igien blev det ført til Bispegaarden. Nær havde dette Bogtrykkerie kommet fra Hole Domkirke; thi udi Aaret 1685, blev det ført til Skalholt af Biskop Thord Thorlaksen og siden kom det udi hans Søns Brynjolvs Thorlacii Eje; men 1704, kiøbte Biskop Biørn Thorlevssøn det, hvorved det kom igien til Hole, hvor det er siden forblevet; og endelig Aar 1724 vandt Biskop Steen Jonssen det som et Legatum af Biskop Gudbrand givet til Hole Domkirke. Her om kand eftersees Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. II pag. 721. & Tom. III. pag. 226. 373. seqq. 676. & 746 seq.

XXXIII.

Kongl. Majsts breff vdgangit at huilchen person paa Islandt som sig forseer vdi Echteskaff schall tage offenbarre affløssning aff sin herritz prouist oc icke aff Superintenden ut sequitur.

Wii Frederich etc.

giøre alle witterligtt, Eftersom thett nu en tiid lang paa wortt land Islandt haffuer werritt seduanligtt oc aff oss vdi ligemaade samptocktt att huilcken mandtzperson eller quindfolck som sig forseer vdi Eckthescab sculle staa offentliig skrifftt for Superintendentere ther paa landitt oc vdi domkirckerne oc icke anderstedtz oc vp nu fore

fare att saadan indschickelsse icke schall were gaffulig for landßens leylighedß skyld effter thend orsage landett er fast stortt oc saadanne synderre vndertiiden haffue vdi the hundrede mile att reysse fran theris oc tiill Superintendenten, saa att mange hendoe med besuerede samuittiheder oc Conscienßer for ett affskyende for saadanne reygsser. Tha haffue Wy nu therfore for gott anseett, att huem som sig effther thenne dag vdi hoer sag forseer tha schal thend therfore stande schrifftt hoss sin herriß prouist vdi huertt Syssell, oc icke tiillholdes att fergis for slige sager tiill Superintendenten som her tiill schect er. Bedendis oc biudendis leensmanden paa wortt landt Island att hand thette wortt breff oc ordning lader forkynde vdi alle Sysslene att huer sig ther effter kand haffue att rette. Giffuit paa wort Slot Croneborg d. 15. Maii Anno etc. 1578.

Vnder Wort Zignet.

XXXIV.

Frihed for Hr. Gudbrand Thorlaksſen at trykke Bibelen.

Wi Friderich thend Anden met Guds Naade, Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis Konning, Hertug vdi Slesuig, Holsten,

Stor-

Stormarn oc Dytmerſken, Greffe vdi Oldenborg oc Delmenhorſt. Giore alle vitterligt, at effter ſom oſſ Elſkelige hederlig och hoylærdt Mand H. Gudbrand Torlakſſon, Superintendent vdi Hole Stigt paa vort land Jſland, vnderdanigſte haffuer giffuit oſſ til kiende huorledis hand haffuer ſig faaretaget, Gud Almectigſte til Loff oc ære oc Menigheden paa Jſland boendis til gaffn oc gode, at ville lade Bibelen vdgaa i Tryck paa Jſlands Maall, huor paa ther will anuendis en ſtor Bekoſtning. Tha haffue wj aff vor ſynderlig gunſt oc naade beuilgett oc thilladt, oc nu met thette vort obne breff beuilge oc tiklade at forneffnte H. Gudbrander Thorlakſſon maa lade forneffnte Biblia paa Jſlands maall prenthe oc j Trock vdgaa, dog hand ſkal were forplictig met ſtørſte Fliid och Vindſkibelighed forneffnte Biblia paa ſamme Jſlands maall at vertere oc vdſette oc aff hans hogiſte Forſtand thend tilforn at corrigere oc igiennemſe. Och paa thet hand ſaa mogitt theſſ bedre maa komme til forneffnte Arbeide at fulldriffue, Haffue wj naadigſt wndt och beuilget hanom, at maa bekomme oc lade opbere en daler eller oc en dalers werdt, aff huer Kirkes indkompſt offuer alt vort Land Jſland, Foruden hueſſ hielp wj hanom ſielff hellers ther til Naadigſt giffuit haffue. Och ſkal her med ſtrengeligen oc alfforligen were forbudet Alle oc huer, forneffnte Biblia paa Jſlandſke effter thenne Dag hanom at lade efftertrocke. Bedendis

vendis oc biudendis Kirckeuergerne til huer Kircke paa forneffnte Jsland, Attj fornøiger forneffnte H. Gudbrand en Daler, eller oc en Dalers werdt aff huer Kirckes indkompst thet offuer alt Landet, oc ingen Hinder eller forfang ther paa giorer honum. Giffuit paa wort Slott Friderichs Borg, thend xjx. dag Aprilis, Aar etc. M. D. Lxxjx.

vnder vort Signet

Friderich.

XXXV.

At hver Kirke kiøber den Jslandske Bibel.

WJ Friderich thend Anden met Guds Naade, Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis Konning, Hertug vdi Slesuig, Holsten, Stormarn oc Ditmersken, Greffue vdi Oldenborg oc Delmenhorst. Giore alle vitterligt At effterson oß Elskelige hederlig oc hoylærdt mand, Hr. Gudbrand Torlakßon Superintendent vdi Hole Stigt paa wort land Jsland haffuer sig forethagit, Gud Almectigste til Loff oc ære oc hans Fæderneland til gaffn oc gode, At wille lade thend hellige Biblia paa Jslandske Thungemaall vdi Thrøck vdgaa, huor paa will wendis en stor Bekostning. Tha haffue wj for gott anseet

feet At naar samme Biblia bliffuer prenthed och althingest ther met fulldreffuit At til huer Kircke ther offuer alt Landet skal kiobis en aff forneffnte Biblia och vdi Kirkerne indleggis. Bedendis ther fore och strengeligen biudendis, alle Kirckeuergerne offuer alt forneffnte wort land Island, Attj retter ether effter for Kirckens Pendinge och Inkomst at kiobe en Bibel til huert Sogne Kircke, ther offuer alt landet, och thennom wel foruaret vdi Kirckerne lader indlegge, at the althid kunde were ther til stede, Ther met skeer wor wilge och Befalning, thi lader thet ingelunde. Giffuit paa wort Slott Friderichs Borg thend xxij. dag Aprilis. Aar etc. M. D. Lxxix.

vnder vort Signet.

Friderich.

XXXVI.

At Domkirkernes Gods ikke bortkommer.

Wii Friderich thend anden medt Gudz Naade, Danmarchis, Norgis, Wendis och Gottis Konninge, Hertuge vdij Slesuijch, Holsten, Stormaren och Dytmersken, Greffue vdi oldenborg och Delmenhorst. Helsse ether Supperintendenterne for Sunden och Norden paa wortt land Islandt

kierligen medt Gud och wor Naade. Wijder att som vdi Hogborne Forstis wor kiere Herre-Faders Salige oc hoglofflige ihuukommelssis tiidt er vdgaaet breffue att aldelis inttedt gotz entten for (ved) magelou eller vdi andre maade schulle borttkome fran Domkirckerne, men Kircken att beholde hindis gotz som ther haffuer thiilliggitt och hun aff Arildtz tiidt medt rette haffuer hafft och Wij nu kommer vdi forfaringe adt ligeuel ther Emodt schal were borttuendtt fran Domkirckerne aff huiss gotz ther haffuer tiilliggitt, Endoch Wij iche haffuer giffuitt ther samthyche thiil, Tha beder Wij ether och strengeligen binder atti retter ether effther adt haffue flijtig indseende medt att aldelis inthitt gotz effther thenne dag borttkom̄er fran Domkirckerne Enthen for magelou eller i an̄dre maade medt mindre thet scheer medt wor beuillinge oc samthyche och ther som befindis att nogitt er fran kom̄it vden wor thiilladelsse, som Kircken iche er scheet schiel och fylleste forre attj paa Kirckens weigne thedt egien inneholder (indtaler) medt lou och rett thagendiss ther paa Endelige Domb for ether paa thet Kircken vdi ingenn maade scheer forkortt paa hueß hinde medt rette bor och thiill kommer saa frembt y iche wille stande therfor thiill rette, ladendis thett ingennlunde. Giffuitt paa wortt Slott Friderichs borg thend xxij. Aprilis. Aar etc. M. D. Lxxjx.

Vnder Wortt signeth

Friderich.

Det

Det Kong Chriſtian den Tredies Brev, ſom her om tales, er udgivet i Kiøbenhavn Torsdagen poſt Qvaſi modo geniti 1556. See 1. Deel Nr. 72. S. 379.

XXXVII.

Kongl. Majſt. obne breff til Johan Bucholt oc Superintendenterne paa Iſland udganget ut ſeqvitur.

Vii Fridrich thend anden etc.

helſe ether oß elſkelig Johan Bocholt vor mand thiener oc befallingsmand paa vort land Iſland, ſaa oc begge Superintendenter ſammeſteds kerligeñ med Gud oc vor naade, viider att efter vii naadigſt haffue forordnitt att vor Befallingsmand ther paa landit ſom nu er eller her effter kommendis vorder; aarligen ſkall uddelle til preſterne ther paa landet ſom ere brøſtholden thre hundrede Daler, tha paa det ſamme vor naadigſt bevilling icke ſkall udi nogen maade miſbrugis eller uddelis til the, ſom icke ere vedtorfftige oc tilforn nokſom ere forſørgit, bede vii ether oc befalle att i preſternis leylighed ther paa landet hver udi ſynderlighed offvervejer, oc effther ſom hver theris nødtorfft fordrer, thillegger thenom noget till underholdninge aff forneffnde CCC Dale oc ther paa lader giøre et klart Regiſter, oc thet ſiden thill oſſ forſkicke; ſiden ville vii ther paa lade giffve thenom vort obne breff att thet altid her effther ſaa holdis ſchall, haffvendis herudinden flit-

tig indseende at samme forneffnde CCC Dalers underholdnige bliffver thil the fattigste oc ringeste sogner saa rettferdelig oc christelig forordnet oc uddelt, som i ville andt svare for Gud oc udi frembthiiden vere bekiendt for oss. Ther med skeer vor vilge oc befallinge; thi lader thet ingenlunde. Actum Frederichsborg thend 12. dag Maji. aar 1579.

Ved et Brev til Befalingsmanden Joh. Bocholdt og Biskop Gudbrander af 28. Aprilis 1571. (See Nr. 22) havde Hans Majst. Allernaadigst givet til fattige Præster udi Holestift 100. Rdr. og befalet at der skulde giøres Forslag om Boepæle til dem. Dette samme er igientaget ved et Brev til de samme af 20. Martii 1573 (See Nr. 24.) Ved Anordningen af 21. Martii 1575 (See Nr. 29) er her om giort et fuldkommet Reglement for Holestift. Om saadan Indretning for Skalholtsstift have vi intet Kongebrev seet, endog ikke anført udi Registrerne eller Hr. Jonssens Hist. Eccl. uden det af 9. Maii 1576. (See Nr. 31.) Men at om de 200 Rdr. som ere givne til fattige Præster udi Skalholtsstift er og udkommet et Kongebrev rimelig udi Aaret 1571, har man Aarsag at slutte af det som er skeet med Holestift, som og der af at Biskop Gisle beklagede Præsternes Nød for Kongen udi Aaret 1570. Men man seer tillige af næst foranførte Kongebrev at der udi Aaret 1579 endnu ikke er kommet til Rigtighed her med, som uden Tvivl er foraarsaget ved Befalingsmandens Joh. Bocholts Uvillighed at udbetale denne Almisse. Vii savne herforuden en Kongel. Anordning om de Gaarde som bleve givne fattige Præster udi Skalholtsstift til Boepæle og som rimelig er udkommet 1580, thi da bleve disse Jorder afhændede, men dette Kongebrev nævnes ingensteds som vi kand erindre.

XXXVIII.

Frihed for Biskop Gudbrand Thorlakssen at maae holde et eget Skib, som kand løbe til Norge etc.

Wii Friderich dend anden med Guds naade, Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gothers Koning, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn oc Dytmersken, Greffue udi Oldenborg oc Delmenhorst, Giore alle vitterligt, at effterdi oss Elskelige oc Hederlig Mand Her Gudbrand Thorlakssen, Superintendent udi Hole Stigt paa wort land Issland haffuer underdanigst giffuit oß til kiende huorlediß der er brost for Tommer, Jern oc anden Deel baade til Domkirckens, Skolens oc hans Gaards bygning oc icke hand kand det bekomme til kiøbs, oc Wi forfare, at det tilforne haffuer werit brugeligt at Domkircken sielf haffuer hafft it Skib, som haffuer løbet effter Tommer oc anden deel til Kirckens behof; da paa det Domkircken, Skolen oc Bispgaarden saa meget diß bedre kunde wed magt holdis, haffue Wi aff Wor synderlig gunst oc naade undt bevilget oc tilladt, oc nu med dette wort obne bref unde, bevilge oc tillade at forneffnte Gudbrand Thorlakssen maa her effter paa videre beskeed paa Dom-

kirckens wegne holde it eget Skiib, som kand lobe til Norge oc anden steds udi wor Rige effter Tømmer, Jern oc anden deel til Domkirckens, Skolens oc hans Residentz bygninge, oc det icke skulle hannem formeeniß udi nogen maade, dog saa at hand under det skin icke skal understaa sig at bruge nogen Kiobmandskab eller handel til forprang, som kand were oß oc de Skiibe wi aarligen did skicker, til forhindringe eller afbreck. Thi forbiude wi wore Fogeter, Embedzmend, befalningsmend paa wort land Jßland oc alle andre forneffnte Her Gudbrand, heremod (hermed) paa forneffnte Skib at holde oc til Domkirckens byggnings behoff at bruge efftersom forskreffuit staar, at hindre eller udi nogen maade forfang at giøre under wor Hylleste oc Naade. Giffuet paa wort Slot Frederichsborg dend xviij. dag Aprilis. Aar M. D. Lxxix.

Under Wort Zignett

Frederich.

XXXIX.

Kongl. Majsts Breff til Johan Buch-holt om at kiobe hvide biørne, hvide falke Rossmertænder oc Eenhiorninger.

Vi Friderich den anden etc.

Heilser eder alle vore tro kiere undersatter som bygge oc boe ofuer alt vort land Jsland Evindeligen met guds oc vor Naade. Viider

at

at vii hafuer befallet os Elskelige Johan Buckholt vor befalnings mand der paa landet at skulle kiøbe oß til beste huiß huide biorne, huidi falke, Rosmer tender Einhorning eller huiss andet underligt oc selsomt der paa landet kand findis oc ofuerkomis. Thi beder vii eder alle oc huer serdelis attj ville unde fornefnte, Johan Buckholt paa vore vegne for et billigt kiøb huiss saadant underligt af huide biorne, falke, Rosmer tender, Einhorning eller andet sligt, som j kand bekomme der paa landet, hand skal det eder paa vore vegne til fulde nøye betale. Thi lader det ingenlunde. Giffuet paa vort Slot Fridrichsborg d. 19. Maji 1579.

Under vor Zignet

Fredrich.

I hvad Agt og Værd Hvaltænder have været i de Tiider kand man see af Biskop Gudbrand Thorlakssens Skrivelse af 24. Augusti 1622 til Hovidsmanden Holger Rosenkrantz, hvor han siger at han for en Hvaltand fire Allen lang (det maae have været en Hvalrostand) havde vel kundet bekomme hos Hamborgerne 1000 Daler. (See Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 419. Not b.)

XL.

Til Raads-Herrerne udi Stade om de Flessinger som rovede hos Eggert Hanssen.

Fridrich den anden etc.

I kand af dette lukte (indsluttede) brev skionne oc formerke hvad

vor

vor undersaat fra Island Eggert Hanssen fra Bæ ved Raudesand haver for os andraget, at nemlig nestafvigte sommer, have nogle Rovere faldet der ind i Landet og rovet fra denne supplicant ald hans gods, penninge oc sølv, foruden det som de have plyndret oc røvet fra Kirker oc andre particuliere. Desforuden have de tvunget denne Supplicant til at skaffe Borgensmand for sig for 300. Ricksdaler en Skipper fra Stade ved navn Henrich Gever, hvilke 300 Ricksdaler denne Skipper lovede at betale til Rover-Captainen William Smidt til Flessing oc epterdi vi endelig vil ahnde dette ubillige Roverie, som er saa uforskyldt udøvet paa vor troe undersaat, men kunde icke for vor egen person, lade denne Skipper fra eders Stad ufortænkt, eptersom disse Rovere vilde antage ham for fuld borgen, oc hand lovede at betale disse penge til Flessingen, hand derforuden tilførte disse Rovere baade den gang oc tilforn sølv oc aldslags godts, som det oc blev skicket af denne Supplicantes goede venner ham til befrielse. Derfor have vi ladet eder dette vide oc ønske naadig, att I ville paa vores vegne tilholde bemældte Skipper at hand icke udlegger de 300. Rickdaler, som han har stillet sig borgen for, men dem indeholder; Thi endskiondt denne Skipper enten for syns skyld, eller i sandhed betaler disse penge, eller har betalt til Rover-Captainen eller hands Fuldmægtig til Flessing, eller andensteds, da skal dog vor fornevnte undersaat, eller nogen anden hans vegne, icke være pligtig at betale dem igien

til

til Skipperen. Dernæst er vor villie oc begiæring, at I endelig tilholder denne Skipper oc nøye overhører om hand kiender disse Røvere, hvad de tage sig for oc hvor de kand treffes med meere, som til denne sag kunde vere nødvendigt at vide. Men hvis nogen mistanke kunde findes om denne Skipper, da er vor villie oc begiæring at I holder hannem til rette, oc lader os det viide, det første skee kand, at vi fremdelis handler der ved, som det sig bør oc nødvændigheden udkræver. Saa oc om disse Røvere have solgt eller afhændiget til nogen af eders folk noget af det røvede gods at I lader det til denne Supplicant igien udleveres, eptersom vi formærke at hånd reyser nu til eder for denne Sags skyld. Oc saa bede vi eder denne Supplicant oc hans ærende hos eder paa beste maade at forfremme oc eder saaledes i alting mod ham forholde oc begiegne, som I gierne ville ønske at eders undersaatter i vore lande oc Riger igien skulde vederfares, her paa ville vi os naadigst forlade oc forblive eders velvillige etc. Datum Schaumborg d. 12. Decembris 1579.

Dette Brev er nokk en Oversættelse, da det i Førstningen er rimelig skrevet paa Tydsk. Det er taget af Hr. Biskop Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. p. 79 og fortiener her med samme Ret Sted, som andre til Historien henhørende Kongebreve.

XLI.

At Hr. Gudbrand maa lade beseigle Skagefiord.

Wi Friderich dend anden med Guds Naade, Danmarckis, Norgis, Vendiss oc Gottis Konning, Hertug vdi Slesvig, Holsten, Stormarn oc Dytmersken, Greffue udi Oldenborg oc Delmenhorst, giore alle vitterligt, at eftersom Wi nogen thiid siden forleden haffuer undt oc tilladt at oß Elskelig Hr. Gudbrander Thorlaksßen Superintendent udi Hoole stigt paa vort landt Jßlandt maa her efter paa videre besteed holde it Skib at løbe effter tømmer, Jern oc anden deel til Domkirkens, Skolens oc hans Gaards bygnings behoff, oc hand nu underdanigst for oss lader berette, hvorledis hand der till skall haffue kiøbt oc sig tilforhandlet en Skibs partt oc giffuer tillkiende at wore undersaatte sammesteds Meinige Almuge udi Skageherrit saa vel som Domkirken skal lide brost baade for bygnings thømmer, Fetalle oc anden deels tilforinge, oc icke hand kand af stedt komme Ene at holde it Skib effter som hannem er det tilladt. Da haffue wi af vor synderlig gunst oc naade undt oc tilladt oc nu med dette wort obne bref unde oc tillade at fornefnte Hr. Gudbrander Thorlaksßen hans medredere, som haffuer part udi samme Skib med hannem maa her effter besøge Skagefiordt oc giøre domkircken oc vore undersaatte

udi

udi fornefnte Skageherret tilføring med thømmer til bygning, Meehl, Malt, Klede oc anden deel de behoffue oc sig igien till forhandle huis vare der falle kunde, til saa lenge wi derom anderledis tillsigendis vorder. Dog skal hand icke maa handle med nogle vore undersatte af Oyefiord, vor Kiøbmand som paa wore weigne samme Oyefiord besøger til skade Afbreck oc forprang oc skal hand vere forplickt Domkircken udi fornefnte Hollestigt oc fornefnte vore undersaate i Skageherrett at tilføre bygnings thømmer oc gode uforfalskede vare oc dennem der selge oc afhendte for et skelligt oc billigt verdt oc at lade bruge ret Alne, maade oc vegt baade udi sell oc kiøb. Sammeledis skal hand giffue oss oc Kronen slig Told oc Rettighed som Kiøbmænd oc andre der haffuer nogen Haffner forpachtet, der paa Landet pleye at giffue, thi forbiude Wi vor Befalningsmand paa fornefnte land Issland, Fogeder oc alle andre fornefnte Hr. Gudbrand Thorlakssen hans medredere her i mod paa fornefnte Skagefiord at beseile, oc sine vare samestedz at forvandle for slig vare der falder eftersom forskreffuet staar, at hindre eller udi nogen maade forfang at giøre, under wor hyllest oc naade. Giffuet paa vort Slot Koldinghuus dend xv. dag Martii M. D. Lxxx.

Under Wort Signett

Frederich.

Om denne, som og den under Nr. 38. bevilgede Frihed, kand eftersees Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 420. seqq. og Biørne

paa Skardsaa Annaler ved Aar 1576, som siger at det Skib som Bispen kiøbte af de Hamborgere var paa 60. Læster.

XLII.

Johan Buckholt fick breff att skulle fornøige presterne paa Island hvis Kongl. Majist till theris underholdning haffer funderit ut seqvitur.

Vor Gunst til forn viid att epther at nogle the fattige prester paa vort land Island haffve ladet giffve oss tillkiende att thenum skulle forholdis hvis almesser vii thenum haffve tillagt oc tilforordnet af vor oc Cronens indkompst ther paa landitt att schulle giffvis oc nu forfare thett aff then aarsage att vere skeett att thett haffver verit udi thviffvell hvad heller samme udgifftt schulle tagis aff thin affgifft, eller thu thett offver affgifften schulle fornøige; tha haffve vii naadigst bevilgett thet att mue giffves aff thend affgifft oc indkompst som oss tillkommer; thi bede vii thig oc ville att thu betaller oc fornøiger foren. prester paa Island hvis thenum tillstaar oc rester aff then sum vii hver thenum haffve tillaugt, epther then forordning oc fundatz vii ther paa giffvit haffve, saa the thenum icke skulle haffve att beklage ther emod att schee forfang. Ther med etc. Actum Kiøbenhaffn thend 28. Februarii. Aar M. D. Lxxxij.

Dette

Dette Kongebrev stadfæster det, som vi have tilforne ved Nr. 37 anmærket om den Kongel. Almisse til de fattige Præster. See ogsaa næstfølgende Brev.

XLIII.

Bisköperne udi Island kaldes ned til Kiøbenhavn.

Kongl. Majsts. breffve till the thvende Biskopper paa Island lydendis att effthertthi hans Majst. haffver naadigst att tale med thenom om the penche som hans Majst haffver naadigst bevillgett till fattige prestemend ther paa landit, att ther om engang for alle motte bliffve giort en god skick ther paa, hvor meget thill hver prest och hans effterkommere skulle forordnis; thisligest om hver anden urichtighed, som thet kand vere, hvor udi Prouister, prester eller andre gieslige personer ther paa landit kunde med rette haffve thenom att beklage, kunde engang for alle affskaffis; tha beder Kongl. Majst. thenum att the aldelis retter thenum effter att begiffve thenom med Johan Bockholt eller med the første Skiibe, som ther lober fra landit, tagendis med thenom forseiglede copier aff hvis breffve som the haffve paa hvis penche, garder och jorder som aff Kongl. Majst. ere presterne tillagde. Sammeledis beder Kongl. Majst. thenum att the och thage hid med thenum en clar jordbog och register paa alt domkirckens godtz som liggendis er till kirckens bygning och ophold; thisligeste paa hvis godtz som liggendis er till

Superinteydentens underholdning och besoldning; och ilige maade paa hvis goß som liggendis er till hvis beneficia som ther findes udi stigtet, och ther hoß theris naffn hvem the ere forlehnte, saa att Kongl. Majst. ther aff nockſom kand forfare leyligheden, och att the tage ther aldelis ingen forsømmelse fore, saa at the jo kommer hid med the første skibe ther segler fra landitt. Udi thend gamble biscopis breff for synden maa indføris om saa er att hand er sielff saa skrøbeligen att hand icke kand komme, tha maa hand frembsende en aff prouisterne i sitt sted med fuldmagt.

Hans Høiærværdigh. Bisskop Hr. Jonssen siger i sin Hist. Eccl. Tom. III. pag. 4. Not. l. at dette Udtog af Hans Kongel. Majsts Brev til Bisskoperne udi Island findes saaledes udi det danske Cancellies Protocol; det er af Dato 7. Maii 1582.

XLIV.
At Lænsmændene holde over de Kongel. Forordninger og Mandater.

Wi Frederich den Anden aff GVds Naade 2c. Giore alle vitterligt, At effter wi komme udi forfaring, Hvorledis at naar wi nogen almindelige Mandater og Forordninger lade udgaa oc met vore aabne breffve paabiude, skulle slige vore Mandater icke uden paa en gantske ringe Tid actis, oc siden ydermere icke ansees, Men tit oc offte aldelis effterladis, aff den Aarsag,

Vore

Vore Lænsmend, som paa vore vegne skulde holde der offver icke haffve der met dem Indseende, som det sig bor, Hvilcket giffver oss oc vore Breffve foract, oc foraarsager stor U-skickelighed. Da paa det at sligt maa faarekommis oc offver vore Breffve oc Forordninger maa alvorlige holdis, oc der oc udinden haffvis den Indseende, som tilborlig er, Haffve wi den Leylighed met vore Elskelige Danmarckis Rigis Raad offververyet, oc met dennom der om saa betenckt, besluttit oc Forordnit, At vore Lænsmænd, som vore Læhn udi Befalning haffue, oc nu ere, eller her effter kommendis vorder, skulle dennem der met alvorlige lade være Anliggende oc Befalit, At skulle her effter haffve flittig oc grandgiffvelig Act oc indseende, at hves Mandater oc Forordninger wi til des haffve ladet udgaa, eller her effter udgiffvendis oc forordnendis vorder, det udi alle maade holdis oc effterkommis, oc aldelis instet der imod tilstædis, bedriffvis oc tilladis. Oc der som befindis, at nogle vore Lænsmænd icke haffve oc holde vore breffve Forordninger oc Mandater udi tilborlig Act oc der met offverseer, at nogit derimod handlis, oc det skelligen bevisis kand, at hannem der om haffver værit vitterligt: Oc hand icke samme Tid haffver værit udi nogen vore oc Rigens Bestilling, andenstedS forhindrit, Da skal samme vor Lænsmand, hvad heller hand er udi vort oc Rigens Raad, eller icke, derfor haffve forbrut sit Læhn, Eller oc haffve nogen vore Læhn udi Pant, oc hans forsømmelse udi saa

maade

maade befindis, Da skal han der met icke haffve forbrut læhnit, Men derfor effter gode Mænds sigelse, oc effter Sagens Leylighed stande os til rætte: Dog skal tilforn føris til Rætte, oc gange Dom derpaa, Om samme vor Lænsmand haffver vitterligen der met offverseet oc forsømmit, eller icke. Det wi her met alle vore Lænsmænd oc Befalings Mænd, som nu ere, eller her effter kommendis vorder, Alvorligen ville haffve forholdit, at de der effter kunde vide dennem at rætte, Under den plict som forskrefvit staar, Datum Kiobenhafn 19. Junii (Julii). Aar 1582.

Denne Anordning er her anført efter den Samling af Love og Forordninger, som er trykt i Kiøbenhavn 1643. Den forekommer i de fleste haandskrevne Samlinger som vi have nu paa Dansk nu paa Islandsk; thi den har været en almindelig Lov for alle Kongens Lænsmænd og Befalingsmænd.

XLV.

Om Psalmer som skal siungis udi Kirkkerne.

Wii Frederich thend anden med Guds Naade, Danmarckis, Norgis, Vendis och Gottis Konning etc Wor gunst thill forne, Wiider att Wii komme udi forfaringe att sig nogen U-skickelighed thildrager udi Kirckerne ther paa vort land Ißlandt med Psalmerne som siungis, huilcke ere paa adtskillige maader udsette och verterit paa Islandtz maall,

maall, saa att naar nogen kommer i En anden Kircke, kand hand intet siunge med theunum. Thi bede Wii ether och ville atti medt oß Elskelig hederlig Mand Her Gisle Jonssenn Superintendent udi Skalholts Stigt ther paa landet Ether med thet forste forsambler och medt hannom therom offuerveiger ald leilighedt, och forfatter en viß Skick och version, besonderlige paa the Psalme, som siungis udi Kirckerne, effther huilckett alle kunde sig haffue att rette, paa thet alltingist maatte ghaa, theß ordentliger thill. Ther medt skeer vor vilge, thi tager her ingenn forsommelsse fore, befalendis ether Gud. Skreffuett paa vort Slott Frederichsborg thend 29. dag Aprilis Aar etc. M. D. Lxxxv.

Under Vort Signett.

Frederich.

Den Samling, som dette er efterskrevet sætter neden under. " *Suprascriptio.* Oß Elskelige Hederlig Mandt H. Gudbrand Thorlachssen, Superintendent udi Hola Stigt. Ligelydende af samme Dato var tilsendt Hr. Gisle Jonssen."

XLVI.

Kongl. Majsts Breff vdgangitt huorledis mett horerii oc anden Blodskamm, som paa Island sig tildrager forholdis schall vt sequitur.

Wii Frederich etc.

Giore alle Witterligt att effthertthii Wii komme wdi forfaringe hvorledis sig mogen wskickelighedtt mett horerii oc anden blodskam tildrager paa wort land Island. Saa att vndertiiden skeer oc hender att en beligger thuende søstre oc andre theris nersleckt oc forwandte emod Gudtz loug Ordinantzen oc ald christelig skick oc hoviskhedt oc att saadan groffue synd oc laster somme thiider for penniche oc straff paa godtz eptherladis, Somme thiider oc saa for gunst oc wenskaff skyld eendeel offuersehs oc ingen tilborlig straff thennom therfore scheer eller wederfaris, Ther offuer sig mogen Gudtz heffn oc wredis straff kunde foraarsagis, Tha paa thett att slig wchristelige oc wtilborlige Blodskamm maa affskaffis oc icke saa tiill ont exempell forfolgis eller wstraffuit bedriffuis, Wille wii her mett haffue budit, befallitt oc paalagtt wore Embitzmand, Sysslemend oc Fougitther paa forskreffne wortt land Island, som nu ere eller her epther kommendis worder, att the epter thenne dag icke thage penniche for saadanne sager oc forseelser som forskreffvit staar. Men att the lader straffe epther lougen om nogens brost ther wdinden findis, paa thett att andre ther weed kunde sehe thennom wdi Speigell oc wiid thennom slig Gudtz forthørnelsse oc meniskens forargelsse att wndholde saa framtt nogen som haffuer Befalinge oc machtt ther paa landitt ther offuer paa wore wegne att straffe, seer her

her mett egiennom fyngre, tha schall hand straffis ther fore som wedbor oc afffettis med sin Bestillinge oc Embede. Her epther sig huer wiill wiide att rette oc forholde, wnder wor hyldisie oc naade. Actum Fredrichsborg thend 29. Aprilis, Aar etc. M. D. Lxxx. v.

XLVII.

Kongl. Majsts breff udgangitt att thett maa fryt tilladis att huilcke som hører huer andre till vdi thredie oc fierde leed paa Island maa komme tilsammen vdi Echteskaff vt sequitur.

Wii Frederich etc.

Giøre alle witterligtt att effthertthi wii komme vdi forfaringe att ther gioris betenckende paa att tilstede nogen att komme vdi Echteschab tillsammen paa wortt land Issland som høre huer andre till oc aff slechtt oc byrd ere forn̄antt wdi thredie oc fierde leed enddog det iche er emod Gudtz loug icke heller emod wor Ordinantz; som wdi wore Riiger oc lan̄de giortt oc forordnit er. Tha haffue wii nu mett thette wort obnne breff wor endelig naadigst wilge oc mening ther om wore Befalingsmend, Superintendenterne oc prester oc andre wore wndersotter ther

 paa

paa landitt wild naadigſt wilde lade att thet her epther ſchall wore wnderſotther ther ſammeſtedtz ſaawelſom wdi andre wore Riiger oc lande maa ſamtockis tilladis oc were friitt fore vdi thredie oc fierde leed huer andre forunandt, huilcke thet lougligen Chriſteligen oc Retteligen epther landtzens Skick oc Chriſtelige ſeduane begynde ſoge oc begiere, att maa tillſammen komme vdi thett hellige Echteſkaffſtand. Oc wille dog her hoes alffuorligen forbudett haffue nogre nermere huerandre ſlechtitt oc forunant end vdi thredie oc fierde leed, ſom forſkreffuitt ſtaar att ſtedis til ſammen wdi Echteſchab, ſom thett oc vdi Ordinantzen vdtrockelig forment oc forboden er, Her epther wor Lenſſmand ſaa oc Superintendenter, prouiſter, preſter oc andre paa forſkreffne wortt land Iſland, thennom vdi alle maade mue oc ſkulle haffue att rette oc forholde. Actum Frederichsborg 29. Aprilis Aar etc. M. D. Lxxx. v.

XLVIII.
Om de Egteſkabs Articlle ſom udgick Anno M. D. Lxxxij oc der efter bleve ſkickede at ſkulde holdis paa Jiſland Anno M. D. Lxxxvij.

Wii Frederich den Anden met Guds Naade, Danmarckis, Norgis, Vendis oc Gottis

tis Konung, Hertug vdi Slesvig, Holsten, Stormarn oc Dytmersken, Greffue vdi Oldenborg oc Delmenhorst. Giøre alle vitterligt, at efftersom vi nogen tiid forleden haffue weret foraarsaget met wor Elskelige Danmarckis Rigis Raad och nogen the høglærde her vdi Rigit at lade forfatte och udgaa nogen viss Puncter och Artickler huor efter vdi Ecteskabs sager, paa Capitlerne eller ander stedtz huor the blifue indstefnit och der bør at ordelis, skulle dommes och huer viide vdi at rette. Och vi nu forfare at paa vort land Jisland skal findis oc sig tildrage stor wskickelighed vdi saadan Ecteskabs sager, och icke efter forskrefne Ordinantz och Artickler, sedvanlig Ret her vdi Rigit, almindelig skal forhandlis. Tha paa thet at ther paa landit saa vel som her vdi Rigit och anderstedz kand ther udinden diß skickeliger, tilborliger och ordentliger forholdis och tilgaa, hafue Wij for gott ansehet och endeligen ville at vdi Ecteskabs sager, huor the indstefnis och bør at foris for Rette schal ther paa landit holdis forhandlis och ordelis effter fornefnte Artickler, som Wij met vor Elskelige Rigens Raadt haffue vdi vore Riger ladet wdgaa; Hvilcke ere lindendis ord for ord som her efterfolger:

Om Trolofuelse.

Efterthi at Ecteskaff er Gudtz egen ordning och indskickelse, huilcken therfore bør at begyndis met ald alvorlighed och Gudfryctig-

tighed, tha haffue the viise och gudfryctige Forfædre vden all tuifl villet saa skicke thet at the personer som actede at indgaa then hellige Ecteskafs Stat, skulle først trolofuis, och siiden for Brylluppit lade liuse tregange for thennom paa tre Sondager, huer effter hin anden obenbarligen aff predickestolen, i then Christne Kirckis forsambling, paa thet at ther som nogen vahare, ther kunde loflige forhindre saadant Ecteskaff at the thet middeler tiid kunde graudske och forfare forend Ecteskaff bleff fuldkommit. Therfor om nogen haffuer nogit ther vdi at sige, tha skulle the thet giøre forend ther liusis trediegang, Hues the thet icke giøre, tha skal thet intit actis huad the ther effter giøre ville. Disligste huer then ther wil giøre nogit forbud paa Ecteskaff, tha skal then giffue sognepresten thet til-kiende vdi to eller tre dannemænds nærverelse och skal vere forplietet strax at tage stefuning, huorfor hand eller hun samme Ecteskaff forhindre ville, Hues thet icke gioris, tha skal samme forbud eller forhindring icke gielde. Och ther som nogen findis at giøre forbud, eller stefner nogen i Rette for sliig sag och icke haffuer skiellig Aarsag til, then straffis af Ovrigheden och oprette Gienpartten sin skade och omkostning. Och paa thet alltiing kand gaa theß ordentligere och skickeligere til, skal effter thenne dag ingen Trolofuelse skee, vden at presten och fem andre Viidnisbyrd i thet mindste ere ther offuerverendis.

Skal och icke heller tilstedis thennom, som ere retteligen troloffnede at søge seng met huer andre, forend the ere viiede eller giffne sammen vdi Kircken. Huo som fordrister sig heremod at giore, skulle straffis af theris Ovrighed, naar the af Sognepresten blifue paamindte, och ther som the, ther saaledis troloffnede sammen, ligge vdi it ont leffnit och forholde at lade thennom viie tilsammen for Kirckedøren, skal sognepresten sette saadanne en viß tiid fore, inden huilcken the skulle komme til Kircken och lade sig christeligen viie oc giffe til sammen, Hues the thet icke giore, skal hand aabenbarligen forbiude saadanne Sacramentet, och ther som the enda icke ville rette sig, tha skulle the for saadan theris forargelsis skyld obenbarligen settis i band. Icke skall heller nogen Prest understaa sig at troloffue nogen sammen, vden the ere hands egne Sognefolck, eller och the komme andensteds fra, at the haffue theris Viidnisb[...]d at theris vilkaar er saa, at the mue lade seg troloffue met huilcken person the begiere. Skeer thet ocsaa at nogen vil giore forbud hos presten for Troloffuelsen skeer, tha skal presten holde sig therfra, och then som saadant forbud gior, være forplictet til strax at tage stefning, ligesom tilforn sagt er, om nogen vil giore forbud for bryllupit.

Saa skal nu holdis met Troloffuelsen effter Ordinantzen.

Forst

Forst at ther skal ingen troloffuis tilsammen i the forbudne led, som er forste, andit och tredie led, det er Sodsken, Sodskenborn och nest Sodskenborn, Dette forbud skal holdes for merkelige Sagers skyld, men dog Forstelige Personer vndtagit, huilcke mue vel tilstedis at komme tilsammen, om the endere baade i tredie och andit led, forthi thet er icke imod Gudz lou, och skeer icke heller foruden synderlige aarsager. The andre mue tilstedis at komme sammen i fierde led. Thesligest om then ene person er i tredie och then anden i fierde led tha mue the och komme sammen, Men om then ene person er vdi andet led och then anden vdi fierde led, tha maa thennom icke tilstedis at komme sammen.

Hos thenne Artickel er at acte, at ligesom mand maa icke haffue sin Slect i forste, andit eller tredie led, saa maa icke heller Hosbonden haffue sin Hustruis slect eller Hustruen hendis Hosbondis slect i samme led, effter at Hosbonden eller Hustruen døer fra hin anden, men i fierde led maa thet skee. Vdi ligemaade skal och holdis, om nogen beligger noget Quindfolck, enddog the ere icke ectefolck, thersom nogen af thennom siden ville giffte sig, tha maa hvercken hand haffue hendis, icke heller hun haffue hans Slect udi tredie led. Ther-

Therneſt ſkal och hemmelige Troloffuelſe intet holdis, ſom er ſkeet for vden theris villie, huilcke the ere vndergiffne, ſom ere Forældre eller andre vdi Forældris ſted, forthi then ære och lydighed udkreffuer Gud i det fierde budord. Dog ther ſom ther findis ſliig vilkaar paa ferde, at Forældrene icke haffue nogen ſkiellig eller louglig aarſag thet at forhindre, tha ſkal theris Forbud, eller hues forhindring the her vdi ville giore, intet haffue paa ſeg. Sammeledis ſkal icke heller holdis Troloffuelſe, ſom ſkeer vdi druckenſkaff, eller vdi nogen vmyndige aar, Ey heller om en er icke ved ſin rette fornufft oc Forſtand, Saa ſkulle icke heller actis eller for fulde anſees, hueſſ hemmelige beplictelſe eller Troloffuelſe breff, ſom nogen giffue huer anden indbyrdis

Nogle beſynderlige Aarſager, huor fore the ſom ere troloffuede mue, atſkillis.

1.

Troloffuelſe, ſom nogen nodis til, bor icke at holdis, ſaa frembt thet giffuis tilkiende for bryllupit ſkeer, men ther effter at ville ſige ſig at vere nodt til, ſkal intet gielde.

2.

Om nogen feſter en Pige, och hun bliffuer ther effter befunden at være krenckit aff en anden, tha maa hand ſkille ſig ved hende, om hand icke vil tage hende til naade,

3.

Och ther som then forste, som hafode krenckit hende, vil tage hende til Hustru, tha maa thet ochsaa tilstedis, dog at begges theris forseelse afbedis af Sognepresten paa predickestolen. Och om the Personer som ere troloffuede forseer sig paa enten siider, saa at enten hand bevarer sig met noget andet Quindsfolck, eller hun bevarer sig med en anden mandsperson, tha mue the och være hin anden quitt, vden then person som wskyldig er, vil benaade then skyldige; men thersom the forsee sig paa begge sider, tha skal thennom icke tilstedis at blitfue ved then person the haffue forseet sig med, paa enten sider, for then forargelse ther vilde folge effter, men therfor at straffis som vedbor.

4.

Ther som och nogen troloffuer sig en, och icke ligevel bevarer sig met hende, och hand thereffter troloffuer sig en anden och beligger hende, och endog icke nogen sliig Troloffuelse effter thende dag vel kand skee, effter thend skick och ordning, som om Troloffuelse tilforn formeldit er, tha ther som nogen sliig hendelse skeede, skal hand straffis af Offrigheden, som vedbor och ingen af thennom beholde. Och thend prest som haffuer verit offuer then sidste Troloffuelse, och icke haffuer anseet hues til-forn om troloffuelser sagt er, skal och straffis ther offuer, som vedbor.

5.

Ther som nogen effter Troloffuelsen er skeet drager hen fra sin Festemø, och bliffuer lenge fra hende imod hendis villie och samtycke, tha maa hun effter tre aar giffte sig met en anden om Festemanden icke er vdi Lougligt forfald forhindrit.

6.

Om nogen af parterne effter Troloffuelsen er skeet forseer sig med Tyffueri, eller anden saadan wærlig gierning, huilcken dog icke følger lifs straff effter, tha maa then wskyldige befries fra then skyldige om then thet begiærer.

7.

Om nogen for Troloffuelsen haffde nogen hemmelig siugdom, som Spedalske, Fallendesot, eller nogen anden slig besmittelig oc vederstyggelig siuge, och icke then obenbarede, tha maa hand eller hun och bliffue huer anden quitt, om the thet begiere. Men thersom saadan siugdom eller anden kranckhed kommer effter troloffuelsen, tha skal ther settis nogen tiid, udi huilcken mand kand søge raad, om then siuge middeler tiid kand hielpis; kand then icke tha maa then Troloffuelse vel opslaais om thet begieris.

8.

Om thet sig kand tildrage at her effter nogle troloffue huer andre, och then ene effter Troloffuelsen icke findis saa riig,

 som

som hand haffde sig angiffuit och thend anden for slig Aarsag skyld vil saadan Troloffuelse omkaste, och icke holde, tha skulle the therfor icke mue skillis at, effterthi thet siunis en meget stor letferdighed at nogen skulle vdi then vigtige handel met hver andre indlade, forend the vel kiende hin anden.

Om Jomfrukrenckere.

Hvad Jomfrukrenckelse belanger, skal holdis ther met effter lougen, Recessen oc Handfestningen. Men ther som nogen enten selff eller ved andre beder om en Dannemands daatter och ther offuer beligger hende, for Troloffuelsen skeer, eller hand faar endelig svar, tha skal hand endeligen tage hende til ecte, om hendis forældre eller formyndere ville thet samtycke.
Ther som nogen beligger nogen Moe eller pige, och siger Ney ther for, tha verie sig therfor effter lougen och Recessen. Sictis och nogen at haffue beligget nogen Encke, som tilforn haffuer verit wberoctit, tha och at verie sig therfor effter lougen eller bode vdi lige maade. Och effterthi thet tiit er befundit at ther er bleffuit stefnt vdi rette saadanne Jomfrukrenckere, som wblueligen haffde skiendt then ene wberoctede Mo eller Encke effter then anden, undertiiden tre, fire eller flere och en gudfrycktig Øffrighed icke bor saadanne groffue synder oc forargelser lade bliffue wstraffit, tha skal then, eller the, som her-
eff-

effter vdi sliig groffue laster och forseelser bliffue befundne, icke alleeniste bode effter lougen och Receßen, men och dommis vdi Øffrighedens naade och wnaade, och enten straffis paa lifuit eller wdi andre maade, met tilborlig, alvorlig, hoyeste straff, andre til Exempel oc forskreckelse. Thersom och nogen voldtager en ærlig Mø eller Encke och thet bevisis, tha at straffis ther for effter lougen, men om hannem benaadis liffuit, tage sig hende til Hustru om hun oc hendis formyndere ville, men ville the thet icke tilstede, giffue hende aff sine penninge och Gods, effter fellig venners raad och samtycke. Bliffuer oc nogen befunden at haffue voldtagit then ene effter then anden oc ingen hand tager til Ecte, hand bor effter Guds och naturlig loug at straffis paa liffuit.

Aarsager huor for Ectefolk maa atskillis.

Then forste Aarsag er Horeri, dog skal then Person, som anklager, louglig steffne then ther anklagis i Rette och skielligen beviise thet, och er thet icke nock, at then person, som anklagis, thet selff bekiender, forthi mand tiit befinder mange liuge paa sig selff, paa thet thend ene kand bliffue af met thend anden, eller och komme then i skade, som hand eller hun siger sig at haffue syndet met, eller for anden sag. Herhoß skal Dommeren forfare, for thet forste, om then person, som anklager, er

wſkyldig, forthi therſom thens ſkyld och findis vdi lige maade, tha bor thennom icke at ſkillis at, efftertthi huercken af thennom ſom hinanden i ſaa maade ville beſkylde, bor ſelff for theñd ſag ſkyldig at vere. Men ther ſom then ene perſon retter och bedrer ſig, och then anden icke, ſaa thet findis beviiſligt, tha maa thend ſom retter ſig vel atſkillis fra then anden, ſom bliffuer varagtig i ſit ſyndige leffnit. For thet andit ſkal och flitteligen forfaris om nogen af thennom haffuer giffit then anden merkelig Aarſag til ſaadan forſeelſe met Rufferi, Tyranni eller i andre maade, ſom dommerne kunde kiende at vere ret Aarſag til ſaadant fald, tha bor thennom ei heller ſaa lettelig at ſkillis at. For thet tredie, om en Dannemands Quinde bliffuer voldtagen, tha bor hende icke for ſaadan voldtect at ſkillis fra hendis hoſbonde, forthi thend bor icke ſtraffis, ſom lider wret, men then ther gior wret. For thet fierde therſom en mand, effter hand haffuer befundit ſin Huſtru vdi Hoer, ſoger ſeng met hende, tha haffuer hand ther met forbrut ſin tiltale til hende, Men ther ſom hun andengang forſeer ſig, och hand tha holder ſig fra hende, tha maa hand klage hende an, och ſkillis ved hende. Men thend perſon, ſom bliffuer ſaa atſkilt fra thend anden for Hoer ſag, ſkal icke maa giffte ſig igien, vden Kongens ſynderlige bevilling, och ſkal det icke maa ſkee forend tre aar ere forlobne, tha ſkal then perſon fore noiactige viidnißbyrd at hand i middelertiid ſiden haffuer ſkicket

ſig

sig ærligen och christelig, om then skal benaadis och giffte sig igien, dog skal then skyldige person, som vdi saa maade skillis fra then wskyldige, icke maa giffte sig, eller bliffue boendes vdi then sogn, Herrit eller By, som then wskyldige er boendis.

Then anden Aarsag huor for Ectefolck maa skillis at er Desertio, thet er naar then ene Ecteperson, foruden nogen skiellig aarsag eller then andens samtycke, forlader then anden och drager bort, och skal hermed saa holdis, at then person som forlat er, skal toffue then anden effter i tre aar i thet mindste, vden saa er at thet kand skielligen beviisis, at then person, som er bortdragen, beleger sig met nogen anden, tha maa then person som forlat er tilstedis til Ecteskaff, strax saadan beviist er. Men naar the tre aar ere forlobne, tha skal then person som forlat er, steffne then anden, først til Herritzting, och siiden til landstiing, och fore thet beviist til Consistorium, thernest skal then haffue sit viidnissbyrd beskreffuit, aff sin sognepreſt, disligist och sit Skudtzmaal af sit sognefolck, som skal tagis til tinge at then anden person haffuer verit borte vdi tre aar och at then forladne person haffuer imiddelertiid lefuit och holdit sig ærligen och vel, och icke giffuet then person, som er bortrømt, skiellig aarsag ther til; och naar thette altsammen louligen beviist er, tha maa then person forlat er, tilstedes at giffte sig igien. Skeer thet ochsaa at then forladte person for-

forseer sig, forend the tre aar ere at ende, tha skal then person vere under tilborlig Straff af sit Herskaff, dog icke at forbiudis Ecteskaff vden met then person, som hand haffuer forseet sig med. Men thersom en mand drager hen i krij, eller paa sit Kiobmandskaff och af saadan aarsag bliffuer lenger borte, hand skal icke holdis pro Desertore, och skal forthi hans Hustru fortoffue hannem effter i ther mindste vdi sin Aar. Ther som och er viss kundskaft at hand er fangen, eller vdi andre maader forhindrit imod hans villie, tha skal hun endelig fortoffue hannem effter, och icke giffte sig med nogen anden. Thesligiste naar ther er viidnisbyrd at en mand er bleffuen, enten i krij eller vdi anden maade omkommen, tha skulle the viidnisbyrd offuerhoris aff theris tilborlige dommere, om the ere noyactige och ther tagis beskreffne, och siden skal then person, som vil giffte sig, indfore samme viidnisbyrd for Consistorio, och tha ther at haffue bevisligt, at hun haffuer skicket sig vel, och siden maa hinde tilstedis andit Ecteskaff. Men thersom nogen fordrister sig til at soge seng met hver andre, forend saadan Dom er louglige skeet vdi Consistorio, tha skulle the straffuis af theris Offrighed, som vedbor. Skeer thet ochsaa, at naar en quinde haffuer saa gifft sig met en anden mand, effter dom er gangen, at then forste hindis mand kommer igien och begierer sin Hustru til sig igien, tha bor hannem at haffue noyactig viidnisbyrd met sig, at hand haffuer i middelertiid

tid sig tilbørligen forholdit och met nogen anden sig ey forseet, eller forviisis at søge saadanne viidnisbyrd, aff thennom, som hand haffuer verit hos, och naar hand thet haffuer giort bevììsligt, bør hans Hustru at forlade then anden mand och komme til then første igien.

Then tredie Aarsag huorfor Ectefolck mue skillis at er om nogen er Impotens, thet er vskickelig til Ecteskaff; dog skal then person, hues brøst saa findis, stedis tre Aars tiid at søge raad, om hand dissimellom kand hielpis om hand haffde then brøst for Bryllupppit, och thersom hand icke tha bliffuer hiulpen, tha maa ther bliffue skilsmis imellom them. Men thersom then brøst kommer effter Bryllupppit, tha skulle the bere thet, som it andit kaars, ther Ectefolck kand tilkomme.

Om atskillige Tilfald vdi Ecteskaff.

I.

Om en mand eller quinde som er ectegifft, forseer sig met hans eller hendis broder, søster eller neste slect, som er imod Guds loug, och hannem eller hende af synderlig aarsag naadeligen benaadis liffuit, tha mue the icke skillis fra hin anden, men ligevel bliffue til sammen, som Ectefolck, wndtagit at then, som wskyldig er, begierer at skillis fra then sig i saa maade forseet haffuer, tha bør thet at vere them friit for. Q 2

2.

Om then ther haffuer sin Festemo, tager sig en anden til ecte, tha thersom hand haffuer hafft noget ydermere at skaffe met samme sin troloffede, bør hannem at forlade then anden och beholde then første, om hun vil. Men thersom hand isaa maade er wskyldig met then første, tha skal han bliffue hos then anden, besynderlig om hun icke viste at hand var troloffuit met then første, ther hun gaff sig udi Ecteskaff met hannem. Men thersom hun viste det, tha bør hand at giffue then anden offuer, oc bliffue hos then første, om hun thet begierer. Begierer hun thet icke, saa skal hand dog icke beholde then anden, effterthi hun viiste at hand tilforn var troloffuit, och hand som sig vdi saa maade forseer at straffis therfor af Offrigheden, met høyeste straff som thet sig bør.

3.

Thersom Hustru eller Hosbonde falde vdi nogen besmittelig siuge, som Spedalske, eller Frantzoser, tha bør thennom icke therfor at skillis at, men lide thet taalmodeligen, som thet Kaars Gud haffuer thennom paalagt; dog er thet vdi sig selff christeligt, at then som met sliig siugdom er beladt icke begierer at besmitte then anden.

4.

Thersom och er beviisligt at enten Hustru eller Hosbonden

haffuer

haffuer verrit besmittit met spedalske siuge, och icke haffuer thet aabenbarit, for the kome sammen i Ecteskaff, men at then ene thereffter haffuer forderffuit then anden, tha maa then ther saa er bedragen vel skillis ved then anden.

5.

Thersom och hender at Hosbonde eller Hustru bliffuer afsindig, tha maa theris Ecteskaff therfor icke atskillis, men then ene at see thend anden til gode och hielpe hin anden uti alle the maade muligt kand vere

6.

Om Hosbonde eller Hustru bliffer befundit udi Tuffuerii eller nogen anden wærlig sag, som er halsløs gierning och bliffuer dog sparet paa lifuit af Øffrigheden, tha mue the therfor icke skillis at. Men bliffue saadanne Missdedere fredløs eller fluctig och icke benaadis af Øffrigheden, inden tre Aar, tha maa then wskyldige person tilstedis at giffte sig, om then thisimellom haffuer huldit sig ærligen och vel, och thet skielligen kand beviisis.

7.

Thersom nogen bliffuer fredløs, dog for ærlig gierning, tha bør Hustruen at fortøffue vdi sin Aar om hand thissimellem kand stille Øffrigheden til freds och komme til sin fred igien. Skeer thet icke, tha maa hende effter the sin Aar tilstædis at giffte sig met en anden.

8.

Om en Ectemand far andensteds hen och ther giffter sig met en anden Hustru, som icke veed af hans første giffrirmaal, tha holdis hun wskyldig, saa lenge hun veed ther intit af, och bor therfor huercken hun eller hendis Born, som the haffue afflet sammen, at lide nogen Skade, enten paa ære eller gods; men om hun kommer vdi viss forfaring, at hand haffuer en anden Hustru, tha bedriffuer hun hoer om hun lenger haffuer samquem met hannem, Oc naar saadant bliffuer obenbarit, at hand maaskee bliffuer benaadit liffuit af Øffrigheden for nogen merckelig Aarsags skyld, tha skal han komme til then forste egien, om hun vil tage hannem til naade, Wil hun icke, tha maa hand dog icke beholde then anden, men hende skal thet vere friit for, at giffte sig met en anden mand. Sammeledis skal och holdis om en Ectequinde hendis forseelse udi saa maade befindis.

9.

Thersom nogen enten til Tinge eller imellem sig selff giffue huer andre skilssmissebreff, tha skulle samme breff intet actis, men thennom samme breff vdgiffue och samtycke, at strafis af theris Herskaff, som vedbor.

10.

Om nogen bliffuer lougligen stefnd til ecteskaffs dom och siden Steffningen offuerhorig, och icke vil møde, tha skal then som i saa maade stefnd vorder, giffue then anden sin kost og tæring igien.

Tager

Tager och nogen Stefning och icke selff vil mode at giffue then sag som stefnd er, tha bør hans gienpart at dommis quit for samme stefning, tilsaa lenge hand egien vil stefne och vere i rette, och egien oprette then anden hans beuislige kost och tæring.

Huilcke forneffnte Puncter och Artickler Vij vdi alle maade effter som forskreffit staar ville haffue holdit och effter domt, ther paa forneffnte vort land Jislandt, saa vel som andenstedz vdi vore Riger. Bedendis och biudendis vor Lensmand, som nu er eller ther sammesteds kommedis vorder, Saa och Superintendenter, Prouester, Prester, Lougmend och alle andre gielige och verdslige, som ere ther vdi Consistoriis och andensteds skulle side Ret, forhore och domme Ecteskaffssager at J retter ether effter forneffnte Puncter och Artickler retferdeligen at domme och forhielpe huer udi huis Ecteskaffssager lougligen for ether indsteffnis, saa meget christeligt och ret er. Och emod forneffnte Artickler aldelis inthit at domme eller giore vdi nogen maade vnder vor hyldiste och naade. Giffuit paa wort Slott Kroneborg thend ij dag Junii Aar M. D. Lxxx vij

Under Vort Signett

Frederich.

Her vil nu kandskee nogle dadle at denne Ægteskabs Ordinantz er her indrykket, da den findes indført udi Kong Christian den Femtes Norske Lov og udi det øvrige er nu meget af Brug og findes desforuden tilforne

 ud

udgiven i Trykken. Dette tilstaae vi; men da vi fandt den for os i en af de for Haanden værende Samlinger, som mestendeels kommer temmelig nøje overeens med den i Trykken udkomne udi Kiøbenh. 1607 og 1643, endskiønt den første er rettere, saa meente vi at det henhørte til denne Udgaves Fuldstændighed at den følgede med, især da Kongebrevet, hvorved den er paabuden, udfordrede det. Man kand og sige at endskiøndt den findes indført i den Norske Lov, saa maatte man vide om den findes der uforandret; thi den, og ikke den Norske Lov, er dog udi denne Post paabuden at holdes for Lov her i Landet. Dernæst er denne Ordinantz bleven rar, som og kand tiene til Undskyldning. Og endelig kand man derved finde Anleedning til eendeel Anmærkninger. Vi have tilforne ved Nr. 18. giort den Anmærkning at man udi Island havde god Føje til at holde sig efterretlige de Love og Anordninger, som bleve udgivne for Danmark og Norge: udi denne Ordinantz bliver udtrykkelig henviist til Loven, Recessen og Haandfæstningen, og det samme maatte og gielde for Island i den Post om Jomfrukrænkere, ja ogsaa i alle de Poster, hvor den Islandske Lov ikke rækkede til. See foregaaende Nr. 8. Udi STORE-DOMMEN er det af nogle blevet critiseret at der sættes Straff for dem, som leve udi aabenbare Skiørlevnet, saa at de indtil paa femte Aar skal betale for hvert Aar, ligesom de avlede Børn sammen. (See Nr. 14.) Men dette var efter de Tiiders Tankemaade og man finder den samme endog i denne Ordinantz, hvor der staaer at naar tvende Ægtefæller findes skyldige udi Hoersag, maae de ikke atskilles med mindre " at den eene af dem " bedrer og retter sig og den anden ikke, saa det findis be, " visligt, da maa den, som retter sig, vel atskillis fra den " anden, som bliver varagtig udi sit syndige Levnet." Dette kand nu umuelig have Sted udi disse Tiider, naar man vil følge Lovens egentlige Meening og dog finder man dette samme udi N. L. 3. B. 18. C. 15. A. Fleere Anmærkninger vil man overlade Læseren selv at giøre.

XLIX.

XLIX.

Frihed for Hr. Gudbrand Thorlakssen at trykke Psalmebogen.

Wii Friderich den Anden med Guds Naade, Danmarckis, Norgis, Vendis og Gothis Konning, Hertug udi Slessuig, Holsten, Stormarn og Dytmersken, Grefue udi Oldenborg og Delmenhorst. Giore alle vitterligt at eftersom oß Elskelige Hederlige Mand Her Gudbrander Thorlackssøn Superintendent udi Holle Stigt paa vort land Ißland hafuer underdanigst ladet gifue oß tilkiende at hand hafuer samblit og paa Islendiske tungemaal udsætt en Psalmebog huilcken og skal vere af de Høylærde udi vor Kiøbstæd Kiøbenhafn ofurseet, og er underdanigst begierendis vor naadigste tilladelse, den paa landit ubehindret at maa lade paa prent udgange, da hafue Vi af Synderlige Gunst og naade undt bevilget og tilladt og nu med dette vort obne bref unde bevilge og tillade at fornefnte Her Gudbrander maa frit og uforment meenige vor undersaatte paa Ißland til Gafn og beste fornefnte Psalmebog, eftersom den er af fornefnte de Høylærde ofuerseet og approberit paa Islandiske Sprog

Sprog og tungemaal udi trock lade udgaa og forferdige og skal der med være formeent alle ehuo de heldst ere eller være kunde, samme Psalmebog at efter prente, eller andensteds prentet der paa landit at indføre til kiøbs, forbiudendis derfor vore Fogeder, Embidzmænd og alle andre fornefnte Hr. Gudbrander herimod eftersom forskrefuit staar at hindre, eller udi nogen maade forfang at giøre, under vor Hyldiste og Naade. Gifuit paa Vort Slott Kroneborg d. anden Junii Anno M. D. Lxxx vij.

Under Vort Signet

Frederich.

L.

Kongl. Majst. Breff vdgangitt huorledis paa Island met Kierckefred holdis skall ut sequitur.

Wii Friderich etc.

giøre alle witterligtt at eptersom wy komme udi forfaringe att paa wortt land Island findis stor wskickelighedt medt Kierckefredt ther holdis. Vdi saa maade att naar nogen Blodskendere eller andre missdedere haffue bedreffuit theris groffue laster oc missgierning, ther fore the billigen burde att straffis paa liffuit, oge the strax til Domkiercken, Saa ingen maa thennom ther

rore

rore eller paagribe. Oc er Superintendenten paalagdt att hand emod hans wilge skall saadanne moduillige skalcke oc wdediſche menniſcher handthaffne oc opholde, oc midlertiid the thennem ther forholde soge the aarſage oc leylighedt huorledis the vden ſtraff kunde komme ther aff landitt. Tha paa thett att ſlig groffue oc wtilborlig ſynder oc laſter mue andre tiill Exempell oc aff-ſkye bliffue billigen ſtraffede, oc kirken ſom er Gudtz huß icke ſchulle were Blodſkiendere, Skalke oc miſſdedere till beſchyttelſe, Gud almechtigſte till fortornelſſe, oc andre till lige ſynd, ſkam oc laſter att begange till forargelſſe. Wille wii ſaadanne wchriſtelig kierckefred ſaa well ſom andre kiercker ther paa landitt aldelis haffue affſkaffett, ſaa ſaadanne tillflucht till kierckerne iche ſchall komme nogen moduillig till bedſte eller Beſkyttelſſe vdi nogre maade, dog her mett vnderthagitt, om nogen wforſeendes aff wode eller noduerge kom for ſkade oc drebthe oc ihielſlog en anden, Tha ſchall hannom maa tilſtedis kierckefredt till ſaa lenge hand kand fore ſin ſag wdt mett Loug oc Dom, huilckett ſkall dog ſkee wden Domkierckernis oc Superintendentens beſueringe oc omkoſtninge. Oc ſchulle Laugmendene huer vdi ſitt Laugmandtzdomme were plicthige mett andre Dannemend ther tillkallede ſagen att forhore till rette mett thett forſte, oc endeligen inthett lenger end till neſte eptherfolgende Althing ther mett att forhale. Her epther ſig huer will haffue at forholde.

R Actum

Actum (Gifvit paa vort Slot) Kroneborg thend 2. dag Junii. Aar etc. M. D. Lxxx vij.

Under Vortt Segnett

Frederich.

Efter dette Kongebrev følger udi nogle Samlinger paa Islandsk Forordningen om Betlere og Staadere, hvorledes med dem holdes skal over ald Danmarkes Rige, hvor af man kand slutte at den er udi Island brugt for Lov, da den ogsaa indeholder meget, som her med Nytte kunde i Verk sættes. Men da den ikke er udgiven til Island, vil man her udelade den. Den haves ellers trykt udi Kiøbenhavn 1643.

Kong Christian den Fierdes Forordninger og aabne Breve.

I.
Kongl. Majsts obne breff echteschab anrørendis liudendis ut seqvitur.
Vii Christian etc.

Giore alle vitterligt att efftersom thenne breffvisser Davitt Biornsen vor undersotte paa vort land Island haffver underdánigst ladett giffve osz tillkiende, hvorledis att hand forledenne aar haffde acktett att gitfve sig udi eckteskaff med en dannemandtz datter sammestedz ved naffn Solvii Gunnersdatter oc effther att the skulle vere blodz forvandt thil hver andre udi thredie oc fierde liedt, skulle ther udi vere forhindring forekommen aff nogen theris bethenckende att thet icke skulle kunde holdis for louglig eckteskab, oc ville thuiffle om the born som aflis aff thennom udi thredie oc fierde leed ere forvandt, maa arffve theris goodtz elder icke, menendes thett att skulle vere emod theris gamble Islandiske loug, uansehendis att thend Receß som then stormecktigste hoyborne første oc Herre Hr. Fridrich thend andenn Danm. etc. vor kiere Her fader salig oc høglofflig ihukommelse haffver nogle aar siden forleden ladet udgaa hvorledis ther paa landitt, saa vell som offver all theris rige Danmark

mark etc. udi echteskab sager udtrockeligen formeldis att thennom som ere udi thredie oc fierde leed skall tilstedis att komme sammen udi eckteskab, hvorfore forneffndte David Biornsen haffver underdanigst veret begerendis, att vii naadigst ville giffve hannom vortt breff att hand maa tage forud. Solvig Gunnerdatter till eckte, synderlig paa thett att hand ther med emod thend argwanlig mehning om borns arfferettighed ther som Gud thennom medt nogen velsignedt, kunde vere forsickeritt, oc effther the att thett udi Guds ord icke er forbodit att the som ere udi thredie oc fierde leed jo maa stedis tillsammen udi eckteskab, oc hvis forbud som ther imod er giortt haffver sin begyndelse aff thend Papistiske grund allene til deris gerighed tienlig, att the kunde haffve hvor udi the penche kunde dispensere, oc thet ther som udi forud. Receß oc ordinantz om eckteskabsager er tilladt thennom som ere udi thredie oc fierde leed att maa komme til sammen udi eckteskab; tha thersom forneffnde David Biornssen oc Solvii Gutters Daatter icke ere hver andre nermere forvandt end udi thredie oc fierde leed, ville vi thennom her med haffve tilladt att maa effther Gudtz forsiun oc theris egen oc slegt oc venners vilge oc sambtycke tilsammen kome udi eckteskab oc siden effter louglig oc christelig sedtvanlig thilsammenvidelse att skulle for eckte folk holdis, oc theris born om Gud thennom nogen foyer som andre erlig ecktefolks born att skulle niude ald arff oc anden eckteborns rettighedt, oc therfore ville strengeligen

oc alvorligen forbudt haffve alle oc hver ſerdelis vore fougither Embidtzmend, Superintendent, laugmend oc alle andre fornd. David Biornſen oc fornd. Solvie Gutters Datter elder theris rette liffsarffvinge emod att hindre elder forfang att giore, ſameledis bedendis oc biudendis vor embitzmand ther paa landitt, ſaa oc Superintendent laugmand oc alle andre att the aldelis thette thenom udi thenne oc andre ſager ſom eckteſkab anrører effther then ordinantz ther om er udgangen oc begge Superintendenterne ther paa landitt er thilſkickitt aldelis intet ther emod giøre, enthen nogen udi tiladne grader oc leeder tilſammen komme att hindre elder udi forbodne grader att indulgere oc offverſehe, ſaa fremt the icke ville ſtande oſſ therfore till rette. Actum Haffniæ Menſe Novembri (then 27. Novembr) Anno Domini 1588.

II.

Til Superintendenten for ſynden Hr. Odd Einerſſen om David Biørnſſens og Solveig Gunnersdatters Egteſkab.

Chriſtian den Fierde etc.

Wor gunſt til forne. Wider at denne brefviſer David Biørnſſøn wor underſatte der paa wort land Jßland hafver oſſ underdaanigſt ladet berette, hvorleedes at hand forleden aar hafver agter

tet efter Guds forsiun oc Slegt oc Wennerß samtocke, at give sig udi egteskab med Een ved Nafn Solveig Gunnarssdaatter oc det formedelst nogen dereß betænkende, om de som udi tredie oc fierde leed ere hver anden forvandt maatte till sammen stedis, eller oc om de born oc arfvinge, som aflis af de folckis eckte samqvem udi samme leed till sammen komme, kunde niude arfve rettighed efter Jislandske loug, skal vere forhindret Hvorfore hand derudinden hafver begieret wort bref, hvilcket wi hannom efter samme bretning naadigst hafve bevilget. Oc efter oss fast seldsomt fore kommer at den gamble Papistiske fund til Deris despensations tienist oc beløning meere skal endnu ansees, end den Stormegtigste, Hoybaarne Forste oc Herris, Herr Friderich den Andens, Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis Konning etc. wor kiere Herr fader, Salig oc hoyloflig ihukommelsis Receß oc Ordinantz, som hans Kongl. Majst med hans Kongl. Majsts Raads forhavende betenkende oc goede Raad hafver ladet udgaae, oc eder er tilkommen, da bede wi eder oc ville at i ville vide eder efter samme Ordinantz baade med forne Personer oc andre alle tilfald, udi eckteskabs sager at forholde, oc der som det med samme personer sig anderleedis hafver end oß er berett, eller nogen leilighed er som findis med fornefnte Ordinantz icke at ofver Eens komme, att i det da hafver udi tilborlig ackt, saa aldeelis intit der i moed handlis. der med skeer Wor vilge.

Skrefvit

Skrefvit paa Wort Slot Kiobenhafn, den 27. dag Novembris. Aar 1588.

Høybemelte Wor Allernaadigſte udvalde Herre Printz Regerings Raad.

NIELS KAAS. PEDER MUNCK. CHRISTOPHER WALCHENDORPH.

Den Islandſke Lov, ſom omtales i tvende foregaaende Kongebreve er Biſkop Arnes KIRKE-LOV dens 20 Cap. men dog iſær STORE-DOMMEN af 1564, ſtadfæſtet 1565, ſom er anført udi Kong Friderich den Andens Forordninger. Men det er ikke uden Aarſag, ſom ſtaaer udi foregaaende Kongel. Skrivelſe: "Oc efter oſ faſt ſeldſomt forekommer etc". Thi ved en Kongel. allernaadigſte Anordning af 29. Aprilis 1585 blev Egteſkab udi tredie og fierde Led tilladt, ſom og ved Egteſkabs Articlerne af 1582, ſom bleve paabudne at holdes her udi Landet 1587 og ere anførte ibland de foregaaende Friderich den Andens Forordninger under Nr. 48.

III.

Til Lauritz Krus at lade Skolemeſteren Sivert Jonsſen faae Præſtekald.

Wii Chriſtian den Fierde etc.

Wor gunſt tilforne, vider at denne bresuiſſer Sigurd Jonſſon hafuer underdanigſt ſupliceret oc oſ til kiende gifuet, huorledis hand baade her udi Univerſitetet och anderſteds hafuer ſtuderit och ſiden nogen tiid lang verit Skolemeſter der paa vort land Ißland, derfore underdanigſte hafuer verit begierendis at

naar

naar noget kald der samme steds vacerede, hand da der med maatte blifue forsorgit, och efter at vi formerker hannem at vere skickelig och beqvem til Preste Embede, Da bede vi Eder och ville at naar der paa Landet nogit Kald vacerer och ledigt blifuer, at i hannem lader det bekomme, dog dersom nogen til forne hafuer vor forskrift til Eder om nogen Kald, da skulle i dennem det först lade niude, och siden forne Sigurd Jonsson herudinden befordre naar nogit ledigt blifuer, Der med skeer vor villie, befallendiß Eder Gud. Skrefuit paa vort Slott Kiobenhaffn d. xv. dag Martii Anno 1589.

Under vort Signet
Høybemelte vor Allernaadigst udvalld Herre Prinds och Konnings tillforordnede Regierings Raadt.
NIELS KAAS. PEDER MUNCK. JÖRGEN ROSENCRANTZ.
CHRISTOFFER WALKENDORFF.

Om denne Sivert Jonssen kand eftersees Hr. Biskop Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 174. §. 13. og at denne Recommendation nyttede ham intet.

IV.

Passbref for Laugmand Jon Jonsson.

Christian dend fierde med Gudz Naade etc. Giore alle vitterligt at oss Elskel. Jon Jonsson Laugmand paa vort land Issland er nu paa sin rette reise her fra og over til vort

land mindre (søndre) Jotland, og nogen tiid her efter til bage igien. Thi bede vi og biude vore Fogeder, Embedzmænd, borgmestere Raadzmænd og alle andre, som hand paa samme Reise hender fore at komme at fordere hannem og fremme til det beste forskaffendiß hannem god fordrelsse med heste og en vogn og fri ofuer ferghestederne, saa hand iligen og uden ald førtøfelsse vel fordret af sted kommendis vorder, lædendis det ingen lunde. Gifuet paa vort Slot Kiøbenhafn den 11. dag Januarii Anno 1591.

Høybemelte vor Allernaadigste Herre Prinz og Konning tilforordnede Regierings Raad.

NIELS KAAS. PEDER MUNCK. JÖRGEN ROSENKRANTZ.
E. h. E. h. E. h.

Af dette Brev sees at Lavmand Jon Jonssen har været Udenlands udi dette Aar udi sine egne Ærende; men ogsaa Aaret efter paa sine Landsmænds Vegne, eller rettere for at besære Biskop Gudbrand Thorlaksſen.

V.

At ingen skal fra Cronens Jorder udviises uden Aarsag.

Wii Christian dend Fierde med Gudtz Naade, Danmarkis, Norgis, Vendis och Gottis udvalde Koñing, Hertug udi Slesvig, Hol-

Holsteen, Stormarn och Dytmersken, Greffue udi Oldenborg och Delmenhorst. Giore alle vitterligt efter at Vi forfare, hvorledis at her til dags skal vere meget uskickeligen holden och tillgangen paa vort land Jßland, saa at Bonderne och Boemend, som boe paa vore och Cronens Jorder och Gaarde skulle tit och ofte vere bleffuen udbygget och forvissit af Jordene uden ald skiellig och billig aarsager. Da paa det vore och Cronens Jorder diß bedre maa blive bebygget besæt och ved magt holden och bonderne och boemend diß bedre kand giore och gifue deraf den sedvanlige leye och landskyld och anden Rettighed, oss och Cronen der af bor med rette, hafue Vi for got anseet och forordnit det saaledis hermed at ville forholdit hafue, at aldelis ingen bonde eller boesmand, som bygge och boe paa nogle vore och Cronens Jorder paa forne Vort land Jßland skal udbygges eller forviises af Jorderne, men skulle altid her effter vere och bliffue sidendis paa de samme Jorder och gaarde, som de nu paa boe, ald den stund och saa lenge de udi rette tide kunde gielde och udgifue deris leye och landskyld och ald anden rettighed, som de pligtig ere och dennem bor at gielde och udgifue efter gammel sedvane, och der til bygge och forbedre Jorderne, (och thennom) med goed bygning och Tuungaarde, som det sig bor och de for vore Lenßmænd

mænd paa Vore vegne ville forsvare. Findiß och nogen herimod forsømmelig eller moeduillig, da skal den strax udbyggis och udvissis och miste hvis hand der paa byggit hafuer och straffuis derfore som vedbør. Bedendiß och biudendiß vore fougeder och Embidsmend, de som nu ere eller her efter kommendis vorder at de vide dennem aldelis her efter at rette och ingen hinder eller forfang at giøre bønderne eller boemend paa forne vort land Ißland paa samme Jorder och gaarde eftersom forskrefuit staar udi nogen maade. Giffuit paa vort Slot Kiøbenhafn d. 8. Maii Aar 1591.

Under Vort Signet.

Høybaarne vor allernaadigste udvalde Herre Prindtz och Konning tilforordnede Regerendis Raad, som nu tilstede ere.

NIELS KAAS. PEDER MUNCK. JÖRGEN ROSENKRANTZ.

VI.
Breff till Hendrich Krag om thenn jordt oc eigendom som er tagen fra de Kirker paa Islandt.

Wii Christiann etc.

Giore alle witterlig att efftersom wii komme vdi forfaring att wore vndersotter for nordenn paa wort landt Islandt vdi Hollestigtt haff-

haffue vdi gammel tiidt, oc fremfarne Aar saa wel som oc nu paa thenne dag werrett Bisperne ther sammestedtz mogitt moduillige oc vlydige forre vdi thett the icke wille betalle kirckerne theris thiender, icke wille the heller tillhielpe att indkreffue vdi huertt sogenn huadt kirckerne medt rette tillkommer baade paa rentte oc indkompst, huor vdoffner kirckerne een partt nederfalder, oc een partt staar mogitt byggfellige. Saueledis komme wii udi forfaring att en deel bønder ther paa landett skulle thennom kiøbe tilforhandle oc ellers tilforholder thennom nogen kirckejorder oc eyendomme, som vdi gammell tiidt er soltt oc bytt fran kirckerne thennom till stoer skade oc forderffuelsse oc till intet gaffn eller nytte, vdi lige maade skall ther findis een partt som haffue quitantzer, thennom er giffuen for theris thiender enddog the ingen fylliste haffuer giortt kirckerne som thett sig, ellers medt rette burde. Tha haffue wii nu naadigst thend leylighedt ansett, befallit oc fuldmagtt giffuitt oc nu medt thette wortt obne breff befalle oc fuldmagt giffue oss elskelige Hendrich Krag, wor mandt, thienner oc embidtzmandt paa forskreffne wortt landt Islandt, oc oss elskelige hederlig oc høglerdt mandt Her. Gudbrander Thorlackssenn Superintendent vdi Hollestigtt att indkreffue, oc indkreffue lade, huis restantzer Jordteyendom oc anditt som fran kirckerne ere medt vrette kommidt saa wiidt the medt loug oc rett giore kunde oc thett egien till kierckernis nytte oc forbedring anuende, saa framtt nogen her=

 modt,

modt, eller hereptter findis modtuillig oc besuerger sig saadantt till kircken att vdgiffue, som hand ellers medt rette plicktig er, tha skall the fuldmagtt haffue, hannom therfore att deele, tilltalle oc straffe effttersom retten medtgiffuer, oc som enn modtuillig ther wor befalling forackte will, her eptter sig alle oc huer kunde haffue oc wiide at rette, ladendis etc. Haffniæ 8. Maji anno 1591.

Dette Kongebrev, som Biskop Gudbrand Thorlakſens Klage har uden Tvivl givet Anledning til, oppustede for Alvor, den Ueenigheds og Trætters Ild, som siden brændte saa sterkt imellem bemælte Biskop og Lavmand Jon Jonsſen, hvor om Biskop Hr. Jonsſon handler i sin Hist. Eccl. Tom. III. pag. 400. §. 26. Det næst foregaaende Brev under Nr. 5. er og vist nok foranlediget ved nogen saadan Klage, som man kand slutte af dets Forfattning, hvor der gisres Forskiel imellem BONDER og BOEMAEND og tales om TUNGAARDE.

VII.

Om Hool og Besſested.

Christian den Fierde etc.

Wor gunst til forn. Wiid at denne brefviser Her Arngrimer Jonssen Prest paa vort land Ißland hafver underdanigst til oss supliceret oc gifvet tilkiende, hvorleedis for nogen aar ved 96 aar forleden skal en Bizkop der paa landet ved nafn Bizkop Gottskalck med vold oc urett hafve frataget hans forelldre to Jorder

ved

ved naufn Hool oc Beſſeſted liggendis norden paa landett udi Skagefiords Syſſel oc forne Biſkops Arfvinger ſiiden hafve beholdet ſamme Jorder oc der hand hafver talet der paa til tiinge oc begeret att de ville fremlegge hviß brefve oc beviſſninger de kunde hafve paa ſamme Jorder, hafver de icke (intidt) vildet fremlegge oc hand ingen rett af dennem kunde vederfahres, efter at Een part af dennom ſelf ſkulde vere Dommere i ſamme ſag, efterſom du viidere af hoesliggende Supplicatz kandt forfare. Thi bede vi dig oc ville at du forfarer den leylighed oc ſiden forhielper forne Her Arngrimer Jonſſon imoed forne Biſkops Arfvinger at vederfares hvis long oc rett er, at hand ſig icke ſkulle viidere hafve at beklage. Dermed ſkeer vor Villie befalendes dig Gud. Skrefvet paa vortt Slott Kiobenhafn d. 8. Maii Anno 1591.

Dette Brev er efter en af de tilforne ommældte gode Samlinger hvor, der bag efter ſtod denne Anmærkning. „Anno 1595, blev denne Sag „ forligt, ſaa Jon Olafsſen ſkal beholde diſſe Jorder." Biſkop Hr. Jonsſen Hiſt. Eccl. pag. 406. §. 31. ſiger at Are Magnusſen Biſkop Gudbrands Svoger tabte denne Sag udi Aaret 1624. I ſteden for de 96 Aar, ſom ſtaa i dette Brev, ſette nogle Samlinger 85. ſom er rettere, thi Aar 1505 begyndte Biſkop Gottſkalk at forfølge Lavmand Jon Sigmundsſen.

VIII.

Om Løn for Lavmand Jon Jonsſen.

Vi Christian den Fierde etc.

Giore

Giore alle vitterligt at oss Elskelig Jon Jonsson efter hand nu nogen tiid siiden forleden er tilforordnet at vere lougmandt for norden oc vesten paa vortt landt Issland, da haffve vi af vor synderlig gunst oc naade undt oc bevilgett at fornefnte Jon Jonssen maa aarligen her efter oc saa lenge hand er udi samme Lougmands bestilling, for samme sin umage bekomme xv. C. paa Landsviiß, ligerviiß, som andre vore Lougmend der paa landet hafve. Thi bede vi oc biude vore Fogeder, Embedtzmend oc alle andre, fornefnte Jon Jonssen paa fornefnte xv. C. paa landßviiß eptersom forskrefvet staar icke at hindre eller forfang at giøre under vor hyllest oc naade. Gifvet paa vort Slott Kiøbenhafn. dend. 9. Maii. Anno 1591.

Under vort Signett

Høybemelte vor Allernaadigste udvaldte Herre Prindtz oc Konnings tilforordnede Regerendiß Raad, som nu til stede ere.

NIELS KAAS. PEDER MUNCK. JURGEN ROSENCRANTZ.
E. h. E. h. E. h.

Til de udi dette Brev benævnte 15. Hundrede d. e. 60. Rdr. Specie sigter uden Tvivl Biskop Hr. Gudbrand Thorlakssen udi sin Skrivelse til Lænsmandens Lauritz Kruses Fuldmægtig Peder af 20. Junii 1589. (See Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 397. (a): Om Lavmændenes Løn tales ellers noget udi Arnesens Islandske Rettergang S. 488 og 495. Vi faae en anden Gang beqvem Leilighed til at berøre lidet det samme.

9.

IX.

Lavmand Jon Jonssen forlænes med Thingøre Kloster.

Wii Christian dend fierde etc.

Giore alle vitterligt at Vi af Vor synderlige Gunst oc Naade hafver undt oc forlehnt oc nu med dette aabne bref unde oc forlehne oß Elskel. Jon Jonsson Lougmandt for norden oc westen paa vort land Ißlandt vort oc Crunens Closter Tingore oc Hunnevands Syssel med Bonder og Tienere oc ald diß Rente oc rette tilliggelse aldeles intit undtagit at skulle hafve, niude, bruge oc beholde til saa lenge vi anderledis derom tilsigendis vorder, oc skal hand aarligen der af, saa lenge hand med fornevnte Closter oc Syssel forlehnet er, gifve til oss oc Crunen deß tvende parter, den tredie part skal hand for sin Umag qvit oc fri beholde, skal hand oc holde fornefnte Closter med god hæfd oc bygning oc bønderne paa - - - - - boendis ere ved Ißlandß loug oc rett oc ingen af dennom tilstede at uforrettes eller med nogen ny indsetning eller anden usedvanlig paalegge besverge udi nogen maade. Thi forbiude vi vore Fougeder, Embedzmend oc alle andre, fornefnte Jon Jonssen her imoed paa fornefnte Closter oc Syssel eller nogen deß rentte oc rette tilliggelsse efter som forskrefvet staar at hindre, eller udi nogen maade forfang at

 giore

giøre under vor hyllest oc naade. Gifvet paa vort Slot Kiøbenhafn den 11 Maii Anno 1591.

Under vor Zignett.

Høybemelte vor Allernaadigste udvalde Herre Prindz oc Konning tilforordnede Regerendis Raad.

NIELS KAAS. PEDER MUNCK. JURGEN ROSENKRANTZ.
E. h. E. h. E. h.

Fiorten Aar efter, naar Poul Gudbrandssen blev forlænet med Thingøre Closter og Hunevands Syssel blev det fastsat hvor meget hand skulde betale udi Afgivt; men her maatte Lavmand Jon giøre Regnskab for Indkomsten.

X.

Til Hendrich Krag om Hallgrim Nicolaussøns Ansøgning om Munkethveraae Kloster.

Wii Christian den Fierde etc.

Vor gunst til forne. Vider at efterdi vor Undersaat paa vort land Island oss Elskelig Hallgrim Nicolaussøn, underdanigst hafver ladet gifve oss til kiende, hvorledis hans afgangne Fader, Nicolaus Thorstensøn, skal hafve haft nogle Namer og Svogel berg der paa landet paa sin egen grund oc ejendom, hvilket hand efter vor Kiere Hr. Faders Sal. oc Hoyloflig ihukommelse hands Kez (kierligheds) naadigste begiering underdanigst hafver undt hands

Kez

Kez (kierlighed), hvor i mod Hands Kez (kierlighed) hafver undt forne Nicolaus Thorstenson et Closter for Norden paa forne Island ved naun Munkethveraa forst udi 6. Aar qvit oc fri for uden ald afgift, siden hands lifstiid for 80. Daler aarlig Afgift der af at skulle gifve, eftersom Hoybemte vor Kiere Sal. Faders bref, hand forn. Nicolaus Thorstenson der paa gifvet hafver ydermere formelder oc udviser. Oc efter at forskrefne Hallgrim Nicolausson nu underdanigst er begierendis udi hands afgangne Faders Sted samme Kloster igien at maatte bekomme, tilbiudendis sig aarlig deraf at gifve den samme Afgift hans afgangne Fader for hannem der af gifvet hafver. Oc efterdi oss er aldelis ubeviidst hvad vilkaar oc leilighed, som findes hos samme Closter, hafver vi hannem naadigst ikke kundet bevilge, forend vi der om bekommer nogen visse kundskab oc beskeed. Da bede vi dig oc ville at naar du her med besoges, du da derom forfarer ald leiligheden oc siden dig med det allerforste imod os erklærer om ald fornefnte Closters omstendig leilighed oc vilkaar, oc med hvad beskeed fore. Hallgrim Nicolausson igien kunde bevilges, saa vii kunde viide oss her efter at rette oc lade gifve hannem tilborlig beskeed, naar hand ydermere der om hos oss lader anholde. Der med skeer vor villie etc.

Et andet Brev af 17. Julii 1592 fikk Lensmanden Henrich Krag om en Svogel Grube, som blev kaldet FIEMRE NAAMAR, beliggende udi

 Fiel-

Fieldene østen for Mivatn udi Norder Syssel, som Magnus Jonssen klagede at ham var fratagen tillige med nogen Mark og Eng, hvor om Lensmanden befales at forfare al Leilighed og lade bemælte Magnus Jonssen skee Ret. Ellers seer man af disse tvende Breve at Kongerne i de Tiider ikke have betient sig af sin Kongelige Ret, som de havde til Mineralier, uden at give Ejeren af Grunden Vederlag derfore.

XI.

Frihed for Remund Ringe at fiske under Island.

Vii Christian den Fierde med Guds Naade 2c. Bekiender oc aabenbart giører at Høybemelte Forstinde oc Høfding Elizabeth Dronning over England, Frankerige oc Hybernien vor Slegt oc Allerkiæreste Søster haver inderligen oc venligen begiæret af oß udi Hendis bref at Hendis Høymegtighedz Kiøbmand oc underdanige Tiener Remund Ringe til Harrwich maatte udsende hans baade under vor Øe Vestmandøe oc der fiske til hendis Stormegtighedß behof, men Vi saa meget som Forpacht oc Forbunde kand giøres oc for gammel venskab med vore Forelldre vilde redeboen vere at give Hendis Høymegtighed. Men for den skyld at samme oy haver af vor kiære Herre oc Fader Høyloflige Ihukommelse synderligen forbuden veret oc end nu denne dag er skicket til vor Kongel. Hußbehoff, kunde Vi icke Hendis naadigste Vilge udi denne maade fuldkomne, uden for det at for-

fornefnte Kiobmand Remund Ringe haver paa det allerydmygeligste begieret at hand af Vor synderlige Forloff maatte sigle oc fiske andenstedz paa Issland paa vor Høymegtige Systers oc Blodsforvandz veigne, have Vi udi saa maade bevilget at Hand maa sigle paa fornefnte Issland udi 7. Aar udi hvilken Havn, som hannem gott tyckes, den som icke er med nogen edicto forbudne eller til vor gavn oc nytte forordinerede eller en anden nogle serlige Privilegier forloved. Dissligeste hans baade til Fiskerie der ud at sende oc dennem der sammestedz om vinteren igien lade, oc dend Fisk hand haver faaet maae hand bortføre oc give vor Lænsmand Told udaf den Havn, som samme skib ligger udi. Icke skal hand kiobe med nogen mand icke heller giore nogen af vore undersaatter der sammestedz nogen uro eller forstøring. Item skal hand holde sig fra ald Klamer oc undzgierninger, oc om hand naar disse 7. Aar ere fuldløbne tider vill sigle paa Fiskerii paa samme steder da skal hand efter Pachters og Forbundens lindelsse fornye samme pass oc forløff under Skibers oc gods fortabelsße naar som helst hand bliver befunden at have gaaet over dette vores loff oc befaling. Derfor biude vi oc strengeligen befale vore Hovitzmend oc Lensmend paa samme land, at i lade fornefnte Remund Ringe oc hands folk niude det forloff, som hand hafer forhverfvet, saa lenge de der icke overgaaer oc giore hannem ingen forfang eller forhindring udi nogen mägder mod denne vor

Kongl. forloff paa denne forskreffne Tiid. Der med skeer vor vilge oc befaling fylleste, etc. Hafniæ 8. Julii Anno 1592.

XII.

Svar paa den Suplicatz som Lavmand Jon Jonssen frembar for Kongel. Majst.

Vier Christian hiñ Fiorde med Guds Nad Danmerkur, Noregs, Vindlands og Gottlands Konungur. etc. giaurum aullum viturlegt at epter þvi sem almuge wor og alþyda, undersáttar og Jñbyggiarar á vorú lande Islande nú her á woru Slote i Kaupenhafn fyrer þeirra útsendann Fullmectugañ worn elskulegann Jon Jonsson laugmann nordan og vestan á woru fyrrnefndu lande Islande hafa láted til wor senda og afhenda sína Suplicatiu innelukta i nockrum articulis í hvorium þeir avdmiúklega kuñgiora nockurar sínar navdþurfanlegar bæner so og þann breff sem þeir þottuz medþvingader epterþvi sem þeirre Suplicatia med nockra þeirra innsiglum vidara uñhliódar og útvísar.

1.) Sem ad er i fyrstu ad epterþvi ad i Kong Christians þess þridia wors kiæra Herra Faudur Faudur sálugs og háloflegrar minníngar tiid skylde afgengen Knutr Stensson vera sendr

sendr þángad til landsins med Hans Kongl. Majestatis full-magt so ad hvad hann þar á landinu giörde og alþýdan med honum samþyckte, þad vilde Hans Kongl. Majst. sídan samþyckia, og láta fyrer fullt standa, svo sem hans Kongl. Majst. hefde siálfr þar vid vered. Og epter þvi ad fyrrnefndr Knútr Steinsson med bádum Byskupunum þar á landinu, sem þann tiid voru Herra Olafr Hiallta son byskup í Hola stigte og Herra Marteinn Einarsson byskup í Skalhollts stigte, svo og med laugmannnunum, sem þá voru Eggert Hannesson og Oddr Gottskalksson med fleirum audrum gódum mannnum andlegum og veraldlegum þar á landinu hefr gott virdz og samþyckt ad epterskrifader gardar skyldu leggiaz og til eilifrar tiidar skickaz til fátækra hýbýla og Hospitals húsa, sem eru ad nafne Kalldadar-Nes fyrer sunnan, Gufudalr fyrer vestan, Biarnarnes fyrer avstan, liggiande allar til Skálholts dómkyrkiu, og Glavmbær fyrer nordan liggiande í Hólastigte; Og enn þó þetta fyrrnefnt í soddann máta være af Umbodsmonnunum, laugmaunnum, byskupum og audrum fleirum gódum maunnum samþyckt og í tvær reisur útsendt til vors kiæra Herra Faudur sálugs og háloflegrar minníngar í þvi undergefnasta travste ad þeir mættu þar uppá fá Hans Kongl. Majst. stadfestu, er þó líka vel (fyrer hvoria

ia orsok vita þeir ecke) eingen úrlavsn komen edr nockud svar veitt, heldr so adgiordalavst staded til þeßa dags. Avdmiúklega bigiörande ad fyrrnefnder fiórer gardar mættu vera enn nu samþyckter, og stadfester ad verda og blífa til Hospitala þar á landinu.

Her uppá vilium wer nú ecke undanláta þeim sem vorum kiærum og truum undersátum, sem wer af allre gunst og nád erum velviliader, nádigt andsvar ad veita. Ad saker þeß um fyrrnefnda articula kann eckert fullkomed andsvar ad veitaz edr til vilia gioraz fyrr enn nú á næsta tilkomande Herradege þegar flest Danmerkr Rikes Rád verdr samansamnad, þá vilium ver vid þad þar um rádgaz og hvad þá verdr skickad láta Ydur þá med þad allra fyrsta sem gioraz kann viß um verda.

2.) J annann máta þad sem þeir avdmiúklega umbidia, sem er ad þeir mættu fá eitt serdeiles Innsigle edr Signeth uppá þad ad nær nockr vill reisa edr sigla þar frá hingad i Danmaurk til Vor, almúgans vegna þar á landinu ad giora eina skickan á um bref edr adrar navdsynlegar sysslaner ad hans fullmagt edr umbodsbref edr paßbord og onnur bref og skilríke, sem med honum gefaz og sendaz

mættu

mættu med fyrrnefndu Innsigle innsiglaz so eingen reise þar frá ad óvitande vorum Umbodsmanne og Almuga ad fá ser ymesleg bref móte Islands laugum og rette.

Hvad wer náduglega ei vilium undandraga og hafum láted giora þeim fyrneft Innsigle og láted afhenda worum elskulega Henrich Krag vorum Manne þienara og umbods manne á fyrrnefndu woru lande Islande og þar med skrifslega bifalad, sama Innsigle hiá ser ad hafa i gódre geymslu og hafa góda tilsión þar til ad eckert verde þar med insiglad, undanteknu nær nockur þadan af landinu af lansins Innbyggiurum hefur nockud navdsynlegt og áliggiande hiá oss ad framqvæma edr onnur landsins edr þeß Innbyggiara navdsynleg efne ad sysla.

Savmuleides ad vor fyrrnefndr Umbodsmadr skulle tilskicka þeim einn svareun Logþíngsskrifara, sem se vid á hvorju logþínge og gefe uppskrifada alla þá dóma og greiner sem þar tilfalla epter þvi sem ber, og siá til ad honum af landsins Innbyggiurum fyrer þetta hans ómak mætte veitaz tilbærelegt kavp og uppheldе.

3.) I þridia máta eru þeir avdmiúklega umbidiande ad saker þeß ad wor Umbodsmadr, sem wor vegna skal hafa befaling

U þar

þar á landinu, kann ecke á stuttum tíma verda sóktr um̃ landsins efne og verda so kunnugr í þeirra landslogum og skickan sem vidþyrfte, utan han se þar lenge samfleitt á landinu, eru þeir lítelátlega um̃bidiande og begierande ad þeim mætte tilskickaz einn Lensmadr, sem mætte vera þar kyrr á landinu hiá þeim þar til hann saker sins misgiordnings edr misbrota skuld, valds edr Tyrannies yrde afsetiaz og ad þeir kynne og vilde halda þá vor vegna vid gomul islendsk log og rett, handhefia og forsvara þá so vidt honum mogulegt er fyrer órette, so og skicka ser vid hvern mann epter landsins skicke og sidvana.

Her fyrer innan vilium wer nádarlega láta tilskicka, ad þeim mege fáz soddan Um̃bodsmadr, sem þá til alls rettar skule handhefia og forsvara og halda þá vid gaumul Islands loug og rett og haga ser vid þá i ollum tilheyrelegum hlutum, sem honum ber og hann skal forsvara og vera hiá þeim i landinu og tefia epter þvi sem tídin og allra handa tilfelle og navdsyniar útkrefia.

4.) Þar næst sem þeir i fiórda máta avdmiúklega undervísa ad vor lien þar á landinu, sem ad eru syslur, Clavstur og um̃bods iarder se fyrer nockrum árum sídan avken og fram-

færd

færd og bændurner, sem þad hafa, þar af so útarmader ad þeir ecke kunna ad gialda edr útgefa sína landskuld, þar fyrer audmiúklega bidiande ad afgiftin mætte i nockurn máta linaz.

Þar med eru þeir lítelátlega begierande ad epter Þvi ad Clavstrakyrkiurnar og worar Umbods iarder þar á landinu eru miog forfallnar fyrer timbur skuld, sem þar hefr ecke lángann tíma kunnad ad fáz audmiúklega bidiande ad þar mætte i tíma siáz rád til. Enn saker þeß af Jardabók-inne kann bevísaz fyrrnefnd afgift ecke ad vera auken edr framfærd i nockurn máta, kunnum wer avngvanvegen ad minka fyrrnefnda afgift edr umbreita vorre Jardabók, med þvi þar finnaz þó marger, sem þeßar iarder optar begiera fyrer sidvenin Afgift.

Enn þad sem fyrrnefndu Timbre vidvíkr, þar um hof-um ver nádarlega láted tilsiá og befalad fyrrnefndum wor-um Umbodsmanne ad hann skule epter efnum útskipta þvi timbre, sem þar á landinu kann nú ad finnaz. Vilium wer og framveges láta tilsiá ad þángad verde og meira timbur flutt til landsins og til fyrrnefndra Klavstra iarda útskipt epter þeirra navdþurft.

5.) Epter þvi sem þeir i fimta lage i allra undergefnasta máta láta kunngiora um þá þvingan, sem þar liggr á fátækum og hvort ár eykz af þeirra Þýdsku Kaupmanna Hondlan, einkum af þeim, sem sigla til landsins med vorum paßbrefum, so ad nær fyrrnefnder Kaupmenn koma i hafner, sem þeirra sióbref umhlióda, þá færa þeir ecke alleinasta med ser, slæma og litelsverda voru, sem er landinu til litels gagns, hvoria voru þeir uppsetia uppá þad allra hædsta móte gomlum kaupsetningum og skipunum og landsins Privilegier og þar med forbióda med slyum Passa odrum skipum ad sigla i adrar hafner, enn þó þær ligge lángt hvor frá annarre i somu syslu og ecke álita ad almugenn hefr lánga og mædusama reisu, sumer 30 edr 40. Milur og nær þeir þá koma til Kaupmannsins, skulu þeir fátæku bændur gefa sina voru Kaupmonnunum epter gomlu kaupe, so sem fra Arildstid hefr vered sett og skickad epter þvi sem Kaupmadrinn vill og þar ad auke taka af Kaupmanninum hans voru, svo dyrt sem hann hana setr edr uppáslær, þar fyrer audmiúklega bidiande ad þad mætte vera hvorium sem vilde heimillt ad sigla til Islands án passbrefa og i hvoria hofn þeir vilia, edr under hvorium lands enda þá lyste ad undanteknum Vestmanna eyium og þeim brennesteins hofnum i hvoriar wer látum sigla med vorum skipum.

Her

Her uppá vilium wer þeim nádarlegt andsvar gefa, ad so marger, sem annadhvort hafa fenged, edr her epter kunna ad fá vor Passbref ad sigla i nockrar hafner under fyrrnefndu voru lande Isslande, þá befalaz þeim og skipaz í fyrrnefndu Passbrefe ad þeir skule þángad flytia góda, falslausa voru og óstraffanlega og tidtuefndum worum Undersátum med rettre vigt og mælíngu selia. Enn hver sem finnz her imote ad giora, edr her epter kann koma ad honum mætte þá nafngefaz og bevísaz hvornen hann i móte worum fyrrnefndum Passbrefum giort og hondlad hefde. Þvi vilium wer láta sig þar til ad þad skule aftakaz og afleggiaz. Enn epter þvi þad kann ad finnaz landinu og þeß Innbyggiurum ad vera til hins mesta skada og fordiorfunar ad þad skule vera hvorium manne heimillt ad sigla til landsins án vorra Passbrefa, þvi kann þad í aongvann máta tillátaz edr til vilia gioraz.

6.) I Siotta máta kunngiora þeir avdmiúklega um þær stóru þrætur og óasátanlegu deilur sem um nockra tíd hafa vered og eru uppkomen af Byskupum, Prestum og þeirre andslegu stiettinne þar á landinu í þvi þeir ecke láta ser nægia med þann hluta, sem þeim til uppheldis af framfornum Kóngum untr og veittr er; enn saker ágirne kappa ser til

þrætur og klaga og plægia af þeim fátæku bændum sína garda og næring. Item Byskupinn þvíngar þann fátæka almúga med gomlum kyrkiunnar Reikníngskap í allann máta sem þeir gomlu byskupar í Pavadóminum giort hafa, til ad þreingia þar med af fátækum Almúga sín goz og næring og i soddann máta giora sig liósa í ad brúka bæde andlega og veraldlega syslan móte Ordinantiunne, sem fyrrnefnd Suplicatia þar vídar um inneheldr. I undergefnasta máta bidiande ad her um mætte hafaz gód tilsión og tilbæreleg og giora þar á góda umbreitíng, so ad sú andlega stiettinn mætte taka vara uppá sínu kalle og embætte án allrar veraldlegrar syslunar, Klamariis og þrætu uppá þad ad landit mætte vera í rósemd, og oss kunne ad vera hlíft vid ómake.

Um fyrrnefndar Klaganer og óvana haufum wer láted vor bref útgánga til fyrrnefnds vors Umbodsmands og beggia Byskupanna þess sama stadar ad slíkt skule afleggiaz og umskipte á gioraz so ad hvorke Byskuparner ne Prestarner skulu taka ser til annarlegar klaganer ad klaga, undanteknu þvi, sem þeim siálfum fyrer þeirra egen Persónu vidkemr og þeim med hvilíkum hætte ber med rettu ad forsfara.

7.) Fyrer

7.) Fyrer þad sídasta og Siounda, sem þeir avdmiúklega underviísa ad Logþíngid þar á landinu hefr til þessa vered hvort ár stundum alleina einn dag, stundum 2. hvar fyrer ad morg mál þav, sem frá Heradsþíngisins og til Logþíngisins hafa vered send, dæmd og skoted, hafa ecke vered dæmd og úrskurdud og fátækt Flok, sem med sín mál og klaganer eru komner lángann veg til logþíngisins, summer vid 100. Mílur verda ad ferdaz heim aptr án alls dóms og úrskurdar, þeim fátæka almúga ecke til atllítels skada, kostnadar og forsómunnar; begierande þar fyrer ad fyrrnefnt þetta Logþínge mætte her epter haldaz í 8. daga edr leingr epter þvi sem navdsyn útkrefr.

Her um hofum wer láted wort oped bref útgánga ad Logþíngid á woru fyrrnefndu Lande Íslande skal alltíd her epter haldaz í 8. daga hvort ár edr so lenge, sem navdsyn útkrefr, og þar til oll þav mál, sem til Logþíngis eru dæmd og stefnd eru útaf skodud dæmd og úrskurdud, so framt Logmennirner þar fyrer ecke vilia standa til retta.

Hvad wer fyrrnefndum worum kiærum og trúum Undersátum á fyrrnefndu woru lande Íslande uppá þeirra framborna Suplicatin og Articulos i soddann máta til vilia

ia giordt og samþyckt hofum og til meire vitnesburdar ad allt þetta skule i soddann máta fast og obrigdult haldaz epter þvi sem fyrrskrifad stendr, hofum wer látet þrickia wort Signet her fyrer nedan. Gefed á voru Slote Kaupenhafn þann 9. Maii Anno 1593.

NIELS KAAS. STEEN BRAHE. ARILD HVITFELD.

Oversættelse.

Vi Christian den Fierde af Guds Naade.

ꝛc. Giore alle vitterligt at eftersom Almuen og den menige Mand, Vore Undersaatter og Indbyggere paa Vort Land Island nu her paa Vort Slot Kiøbenhavn ved deres udsendte Fuldmægtig Os Elskelig Jon Jonssen Lavmand for Norden og Vesten paa bemælte Vort Land Island have ladet til Os sende og afhænde sin Suplicatz indbefattet udi nogle Articler i hvilke de ydmigeligen tilkiende give nogle sine fornødne Ansøgninger og den Brost som de tykkes besværede med, eftersom deres Suplicatz med nogle deres Indsegle videre omlyder og udviser.

1.) For det Første at efter de udi Kong Christian den Tredies Vor Kiære Her Farfaders salig og hoilovlig Ihukommelse Tiid skal afgangne Knud Stenssen være sendt der over til Landet med Hans Kongel. Majsts Fuldmagt, saa at hvad han der paa Landet giorde og den menige Mand med hannem samtykte, det vilde Hans Kongel. Majst. siden samtykke og lade for fuldt staae, ligesom Hans Kongel. Majst der selv havde været tilstede. Og efterdi forbemælte Knud Stens-

Stensſen med begge Biſkoperne der paa Landet, ſom den Tiid vare Hr. Oluv Hialteſen Biſkop udi Holeſtigt og Hr. Morten Einersſen Biſkop udi Skalholts Stigt; ſaa og med Lavmændene, ſom der da vare Eggert Hansſen og Odd Gottſkalksſen med andre fleere gode Mænd geiſtlige og verdſlige der paa Landet har agtet for got og ſamtykt at efterſkrevne Gaarde ſkulde lægges og til ævig Tiid ſtickes til de Fattiges Vaaninger og Hoſpitals-Huſe, nemlig: Kaldadarnæs for ſønden, Gufudalur for veſten, Biarnarnæs for oſten alle liggende til Skalholts Domkirke og Glombair for norden beliggende udi Holeſtigt. Og endſkiondt dette forbemælte var ſaaledes af Embedsmanden, Lavmændene, Biſkoperne og andre fleere gode Mænd, ſamtykt og tvende Gange udſendt til Vor kiære Hr. Fader, Salig og hoilovlig Ihukommelſe, udi den underdanigſte Forhaabning at de maatte derpaa bekomme Hans Kongel Majſts Stadfæſtelſe, er dog ligevel (af hvilken Aarſag veed de ikke,) ingen Beſkeed kommen eller noget Svar givet; men ſtaaet ſaaledes indtil denne Dag uvedgiort; * ydmigeligen begiærendes at forbemælte fire Gaarde maatte endnu blive ſamtykte og ſtadfæſtede at vorde og blive til Hoſpitaler der paa Landet.

Her paa ville Vi ikke undlade, dem, ſom Vore kiære og tro Underſaatte, ſom Vi af Vor ſynderlig Gunſt og Naade ere bevaagne, naadigt Svar at give, at fordi om forbemælte

 Artik-

*) Hvorvidt dette Foregivende er grundet har Biſkop Hr. Jonsſen anmærket udi ſin Hiſt. Eccl. Tom. III. pag. 295. §. 16. Og iſær hvad Hoſpitalerne angaaer, da erklærede Hans Kongel. Majſt. Chriſtian den Tredie, at Han ikke fandt for got at der ſkulle Hoſpitaler ſtiftes imedens de Fattige droge omkring udi Landet. ꝛc. See den 1. Deel af diſſe Forordn. S. 382.

Artikler kand intet beslutteś eller bevilgeś forend nu paa næstkommende almindelige Herredag, da de fleste af Danmarkes Riges Raad vorder samlede, da ville Vi med dennem der om raadslaae og hvad da vorder forordnet, lade Eder med det allerførste, som gioreś kand, det vide.

2.) For det andet det som de ydmigeligen ombede, som er at de maatte faae et særdelis Indsegl eller Signet paa det at naar nogen vil reise eller seile der fra Landet hid til Danmark til Os paa Almuens Vegne der paa Landet for at der skal gioreś nogen Anordning om Breve eller andre nodvendige Erende, at hans Fuldmagt eller Ombudsbrev, eller Pas og andre Breve og Beviser, som ham medgiveś og sendeś, maatte med bemælte Indsegl forsegleś, paa det at ingen skal snige sig der fra Vor Embedsmand og Almue uafvidendeś for at erhverve atskillige Breve imod Islands Lov og Ret.

Dette vil Vi naadigst ikke opsætte og have derfor ladet giore dem bemælte Indsegl og ladet det afhænde Os Elskelig Henrich Krag Vor Mand, Tiener og Embedsmand paa forbemælte Vort Land Island og dermed skrivtlig befalet ham samme Indsegl hos sig at have udi god Forvaring og have dermed god Tilsyn at intet dermed vorder indseglet, undtagen naar nogen der fra Landet af Landets Indbyggere noget nodvendigt Anliggende hos Os haver at udrette, eller andre Landets og dets Indbyggeres nodvendige Erende at sysle.

Sameledes at Vor forbemælte Embedsmand skal tilskikke dem en Eedsaaren Lavtingsskriver som skal være til stæde paa hvert Lavting og give opskrevne alle de Domme og Acter, som der forefalde, som det sig bor, og tilsee at hannem af Lan-

Landets Indbyggere for denne hans Umage tillægges tilbørlig Løn og Underholdning.*)

3.) For det Tredie ere de ydmigeligen ombedendes at fordi at Vor Embedsmand, som paa Vore Vegne skal befale der paa Landet, kand ikke udi en kort Tiid blive ansøgt om Landets Erende og blive saa kyndig udi deres Landslove og Skikke, som udfordres, med mindre at han der længe udi eet paa Landet forbliver; ere de underdanigst ombedendes og begiærendes at dem maatte tilskikkes en Lænsmand, som maatte forblive der udi Landet hos dem indtil han formedelst sin Misgiering eller Forbrydelse, Voldsomhed eller Tyrannie maatte afsættes, og at de maatte forsynes med god, taalelig, forstandig og christelig Øvrighed, som kunde og vilde paa Vore Vegne, holde dem ved gammel Islands Lov og Ret, haandhæve og forsvare dem; saa vidt hannem var mueligt, imod Uret og opføre sig mod hver Mand efter Landets Skikk og Sedvane.

Herudinden ville Vi naadigst lade tilskikke at dem bliver tilforordnet saadan Embedsmand som dennem udi ald Ret skal haandhæve og forsvare og holde dem ved gammel Islands Lov og Ret, og skikke sig imod dem i alle tilbørlige Tiing, som det hannem bør og han vil forsvare

X 2 og

*) Om Lavtings-skriverens Bestikkelse og Løn, kand eftersees Arnesens Islandske Rettergang S. 517. Biørn paa Skardsaa udi sine Annaler ved Aar 1593. 2. Deel. S. 7. siger, at den første Landtingsskriver, som blev tilskikket, var Gudmund Lavmand Thords Gudmundsens Søn; men at han ikke længe betiente det Embede, og at hver Lavmand holdt sin Skriver.

og være hos dem udi Landet og tove eftersom Tiiden og allehaande Tilfælde og Nødvendigheder ud kræve.

4.) Dernæst for det Fierde det som de ydmigst forebringe er, at Vore Læn der paa Landet, som ere Sysseler, Klostre og Ombuds Jorder ere for nogle Aar siden formeerede og for højede (udi Afgiften) og Bonderne, som dem have saa udarmede, at de ikke kan gielde og udgive sine Landskylder; derfor ydmigst ombedendes at Afgiften maatte i nogen Maade lindres.

Tillige med ere de underdanigst begiærendes at efterdi Klosterkirkerne og Vore Ombuds Jorder der paa Landet ere meget forfaldne formedelst Mangel af Tømmer, som der udi lang Tiid ikke har været at bekomme; ydmigst bedendes at der i Tiide maatte sees Raad for. Men fordi af Jordebogen kand bevises at forbemælte Afgift ikke er foreget eller forhøjet udi nogen Maade, kand Vi ingenlunde formindske bemælte Afgift eller forandre Vor Jordebog, da der findes saa mange, som disse Jorder ofte begiære for sædvanlig Afgift.

Men saa vidt forbemælte Tømmer angaaer, da have Vi derom naadigst ladet tilsee og befalet forbemælte Vor Embedsmand at han efter Evne skal uddeele det Tømmer, som der paa Landet nu kand findes. Ville Vi og fremdeeles lade tilsee at did hen bliver meere Tømmer fort til Landet og til bemælte Kloster Jorder uddeelt efter deres Nodtørft.

5.) Eftersom de for det Femte i allerunderdanigste Maade lade forestille om den Trang som der ligger paa de Fattige og

hvert

hvert Aar tiltager af de Tydske Kiøbmænds Handel, især af dem som seile til Landet med Vore Pasbreve; saa at naar forbemælte Kiøbmænd komme til Havnene, som deres Søebrev paalyde, da bringe de med sig ikke eeneste slem og lidet duelig Vare, som er Landet til liden Nytte, hvilken Vare de opsætte paa det allerhøjeste imod gamle Kiøbsætninge*) og Anordninger og Landets Privilegier og

X 3 dets

*) Denne de Gamles KAUPSETNING, d. e. Varenes Taxering, har Hr. Etatz-Raad Erichsen berørt udi Tillægget til Arnesens Islandske Rettergang, S. 476; men meget smukt og grundig forklaret udi Gunløgs Ormstunges Saga S. 26.–27. Den Ulfliotiske Lov om denne Varernes Taxering er vist nok endnu i Behold udi Graagaasen, hvoraf vi have anført det hid henhørende Stykke udi de Rappsøiske Maaneds-Tiidender for April Maaned 1775. Denne sin Ret, til at sætte Værd paa Kiøbmændenes Varer, beholdt Indbyggere, endskiønt ikke uden Vanskielighed og Undertiiden Slagsmaal, indtil Kong Christian den Fierde udi Aaret 1619 udgav den første Taxt, som man kan see af denne Islændernes Ansøgning, samt een Deel Domme, som herom ere gangne. Især have vi nu for Haanden en Sysselmand Magnus Jonsens Dom afsagd paa Tunge i Ørløgshøfn udi Bardestrands Syssel den XI. October 1589. hvor udi klages over at de Tydske Kiøbmænd sælge 1. Tønde ordinaire Meel for 1 og en-halv Vætt. (d. er 1 Rdr. 24. ß. Sp.) og Undertiiden for 14. Fierdinger. (d. e. 1. Rdr. 44. ß. Sp.) Men Værdien udi samme Dom bliver sat paa 1. Tønde ordinaire Meel 10. Fierdinger. (d. e. 1 Rdr. 4 ß. Sp.) og paa 1. Tønde Hvede af got Pommerskt Meel 1 og en halv Vætt. &c. Der bliver og nævnet GENRKIØB og LETTE VARER, hvor af sees, at den Distinction er ikke først indkommen med den Kongel. Taxt. Denne

desforuden forbyde med sit Pas andre Skibe at seile til de andre Havne, endog de ligge langt fra hin anden udi samme Syssel, uanseet at Almuen har en lang og besværlig Reise nogle hen imod 30. eller 40. Mile; og naar de da komme til Kiøbmanden, maae de fattige Bonder give Kiøbmændene sine Varer efter gammelt Værd, som det fra Arilds Tiid har været sat og forordnet eftersom Kiøbmanden vil, og derimod tage af Kiøbmanden hans Varer saa dyrt, som han dem sætter og anslaaer. Derfor ydmigeligen bedendes at det maatte være eenhver tilladt at seile til Landet uden Pasbreve, til hver den Havn de vil og til hvilken Kant af Landet, som dem lyster, undtagen Vestmandoerne og de Svovel Havne, som Vi lade opseile med Vore Skibe.

Her paa vil Vi dem naadigst Svar give, at saa mange, som enten have faaet eller her efter kand faae Vore Pasbreve at beseile nogen Havn under forbemælte Vort Land Island, da befales dem og bydes udi bemælte Pasbreve at de skal didhen føre god, uforfalset og ustraffelig Vare, og bemælte Vare Vore Undersaate med ret Maal og Vegt sælge. Men hvo som befindes herimod at giøre og det opdages, da at han maatte navngives og hannem overbevises hvorledes han imod bemælte Vore Pasbreve giort og handlet haver. Thi vil Vi lade tilsee at det vorder aftaget og aflagt. Men efterdi at det kand findes at være Landet og dets Indbyggere til største Skade og Fordærv om det blev eenhver tilladt at beseile Landet uden Vore Pasbreve, derfor kand det ingenlunde tillades eller bevilges.

6.)

ne de Tydskes Handel er vist nok det, som overklages udi denne af Lavmand Jon udgivne allerunderdanigste Ansøgning.

6.) For det Siette andrage de ydmigeligen de store Trætter og uafladelige Klagemaal, som nu udi nogen Tiid have været og ere opkomne af Bispoperne, Præsterne og den geistlige Stand der i Landet, der udi at de ikke lade sig nøje med den Deel, som dennem til Underholdning af de fremfarne Konger er undt og tillagdt. Men formedelst Giærrighed kiøbe sig til Trætter, og klage og pløje af de fattige Bønder deres Gaarde og Næring. Item tvinger Bispkopen den fattige Almue med gamle Kirke-Regnskaber, i alle Maader ligesom de gamle Bispkoper udi Pavedommet giort have til at trænge af den fattige Almue sit Gods og Næring; og i saa Maade giøre sig aabenbare i at de bruge baade geistlige og verdslige Sysler, som bemælte Suplicatz der om videre formælder. I underdanigste Maade bedendes at her om maatte haves god og tilbørlig Opsyn og at der paa maatte giøres god Endring, saa at den geistlige Stand maatte tage Vare paa sit Kald og Embede, uden alde verdslige Sysler, Klamerie og Trætte paa det Landet maatte være i Rolighed og Vi kunde spares for Umage. *)

Om forbemælte Klager og Uskik have Vi ladet Vore Breve afgaae til forbemælte Vor Embedsmand og begge Bispkoperne der sammesteds at saadant skal aflægges og ændres, saa

*) Denne Angivelse og Artikel, var Aarsag til den Kongl. Forordning, som siden følger efter under Nr. 15. hvor med især blev sigtet paa Bispkop Gudbrand Thorlaksſen, til hvilken store Mand Lavmand Jon bar et uforsonligt Had indtil sin Død og som skal have været den fornemste Drivefiær udi denne Ansøgning og til den Reise, som Lavmanden paatog sig til Kiøbenhavn. See herom Bispkop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 221. §. 33. & pag. 401. §. 28.

saa at hverken Bisperne eller Præsterne skal tiltage sig uvedkommende Klager at udføre, undtagen dem, som dem selv for deres egen Person ere vedkommende og de i saa Maade bør med Rette forsvare.

7.) Endelig for det Syvende det som de ydmigeligen andrage er at Lavtinget der paa Landet er hidindtil holdt hvert Aar stundum eeneste 1. Dag, stundum 2. hvorfor mange Sager, som fra Herretstingene til Lavtinget have været sendte, dømte og indstillede, ere ikke blevne dømte og paakiendte; og fattigt Folk, som med sine Sager og Klager er komne lang Vei til Lavtinget, nogle nær ved 100 Mile, maae reise hiem igien uden al Dom og Paakiendelse, ikke til liden Skade, Omkostning og Tidsspisde. Begiærendes derfor at dette forbemælte Lavting maatte herefter holdes i 8. Dage eller længer eftersom Nodsyn udkræver.

Her om have Vi ladet Vort aabet Brev udgaae, at Lavtinget paa forbemælte Vort Land Island skal altiid herefter holdes i 8. Dage hvert Aar eller længer, som Nodsyn udkræver og indtil alle de Sager, som til Lavtinget ere dømte og stævnte, ere fuldkommen undersøgte, dømte og paakiendte, saa fremt Lavmændene ikke ville derfor stande til Rette.

Hvilket Vi forbemælte Vore kiære og tro Undersaatter paa forbemælte Vort Land Island paa deres frembaarne Suplicatz og Artikler i saa Maade bevilget og samtyckt have og til ydermere Vidnesbyrd at alt dette skal i saa Maade fast og urøggeligt holdes eftersom forskrevet staaer, have Vi ladet Vort Signet her neden under trykke. Givet paa Vort Slot Kiøbenhavn, den 9. Maii 1593.

NIELS KAAS. STEEN BRAHE. ARILD HVITFELD.

Dette

Dette Kongl. Reskrift, hvoraf vi levere her en Oversættelse, siden vi ikke have kundet faae det paa Dansk, er det Svar, som Lavmand Jon Jonssen fik paa den af ham indgivne allerunderdanigste Supplicats, og hvorfor han udi Aaret 1592. reiste til Kiøbenhavn, egentlig for at sværte og besøre Geistligheden og især Biskop Gudbrand. Men for at skiule sit Hensigt, og med desto bedre Farve at afmale sin egen Sag, forskaffede han sig ikke eeneste Fuldmagt af sine Landsmænd at forebringe allerunderdanigst deres Anliggender, som vist til Deels vare vigtige; men og overtalede dem ved sine Velyndere og især ved sin Embedsbroder Lavmand Thord Gudmundsen, som tillige var Syssélmand udi Myre- og Borgefiords-Sysseler at give sig af hver Skatbonde 5. Allen. d. e. 1. Mark Sp. som blev kaldet **Fimmálna tollr Jons Løgmanns** og har beløbet sig til omtrent 7. a 800 Rdr. Specie, om man sætter at der da have været ligesaa mange Skatbønder i Landet, som udi Biskop Gissurs Tid i Begyndelsen af det tolvte Aarhundrede.

Nu eftersølge de Kongl. Anordninger, som ere udgivne i Anleedning af forbemælte Islændernes Ansøgning, efterſom forbemælte Reskrift ommælder.

XIII.
Til Henrich Krag om Islands Indsegl.
Vi Christian den Fierde etc.

Vor gunst til forne. Viid at vi nu effter meenige vore undersatter oc Indbyggere paa vort land Issland, deris underdanigste anfordring hafuer ladet giore dennem it Indzeigel oc Zignet. Ti bede vi dig og ville at du samme Indzegel till dig annamer oc udi goed for-

 varing

varing hoes dig holder til stede, saa der med intit blifuer bezeiglet oc bekrafftiget, undtagen at naar nogen af fornefnte vore undersatter paa meenigheden vegne der udi deres anliggende oc nodtorfftige sager, vill Seigle oc forreise der fra Landet oc hid ned til oss udi vort Rige Danmarck, at da deris fuldmagt, Passbord oc andre brefue oc beviß dennom medgifues, der med forzeglis, hafuendis paa vore vegne flittig agt oc opseende at udi andre maader intet med fornefnte Indzegel blifuer utilborligen forseglet oc naar du der fra landet forreisser, du da fornefnte Indzegel vel forvaret oc forseglet till din Fuldmegtig der samme stedß ofuerantvorder oc befaller at det udi lige Maader intit blifuer brugt, undtagen tillborligen oc som forberort er udi Lougmandenß nervereløe oc fornefnte vore Undersatter til gafn oc beste. Der med skeer vor vilge, befalendes dig Gud. Gifuet paa vort Slot Kiobenhafn den 9. Maii. Anno 1593.

NIELS KAAS. STEEN BRAHE. ARILD HVITFELD.

Tilforne havde Islænderne faaet et Indsegl, af Sal. Kong Christian den Tredie. See den 1. Deel S. 266. dog klagede Islænderne omtrent 8. Aar derefter udi en allerunderdanigst Ansøgning til Kongen, over at de ikke fik dette Indsegl, for at sette for samme Ansøgning, væntelig fordi der klages over fremmede Ovrigheds Personer, som intet forstod i Landslovene, og over de Fattiges dem fravendte Tiender. Og man skal ikke let kunde indsee den Nytte, som Landet har havt af dette Indsegl.

XIV.

Til Henrich Krag om en Landtings-Skriver.

Vi Christian den Fierde etc.

Wor gunst til forn. Wid adt epter wore vndersotter, meenige Indboggere paa wortt landt Jslandt nu wed deris fuldmectige oss Elsfel. Joenn Joennssenn Lougmandt for Nordenn och westenn paa forneffnte wortt landt Jslandt vnderdanigst hoß oß haffuer ladett anlange adt dennom motte tillskickis och forordnis en goed forstandig Personn, som kunde were deris Landtingis Skriffuer der paa landitt och giffue dennom rigtig beskreffuen, huiß domme och Sententzer der paa Landstinget bliffuer affsagdt. Da bede wi dig och wille adt du medt det allerførste forordner och tilskicker dennem Een goed forstandig Personn till Landtings-Skriffuer, som der paa landitt er fod, som hoeß Lougtingit altidt kand vere till stede och giffue huer mandt, som nogle sager till Lougtingit haffuer adt forrette, huiß der sammestedz for domb och Sentenzer bliffuer affsagdt, beskreffuen. Och forordner adt hannem aff wore vndersotter och Indbyggere der paa Landitt motte giffuis och tilleggis en tilborlig besoldning och vnderholdning.

Sammeledis bede Wi dig och wille at du lader vddeele huiß Tommer, som der paa landitt findis och wi der hen haffuer

uer ladet fore till Kirckerne, som der paa landitt findes breſtholden, saa och till dennem wore Closter och Ombudsjorder udi handhaffuer, dog for sin tillbørlig och billig betaling och siden ellers udi andre Maader, huor behoff gioris, och dett siden lader fore til Regnskaff. Dermed skeer wor wilge befalendis dig Gud. Skreffuet paa wortt Slott Kiøbenhaffn denn 9. Maii. 1593.

NIELS KAAS. STEEN BRAHE. ARILD HVITFELD.

XV.

Til Biskoperne paa Island om de Geistliges Trættekiærhed.

Cristiann thenndt fierde medt Gudtz Naade, Danmarckis, Norgis, Wendiß och Gottis udvolde Konningh etc. Wor synderlige gunst tillforn. Wider effter att menige wore Undersotter och indbyggere paa wortt landt Islandt nu widt theris fuldmectthige oss Elskel. Jonn Jonnsenn Laugmandt for Nordenn och westenn paa fornefnte wortt landt Islandt haffue underdanigst thill oß Supplicerit och laditt giffue thillkiende, om mange store (svore) thretter och waiſladelige dellemaal, som nu nogenn thidt skulle haffue werit foraarsagidt och oppekomen aff Superintendenterne, Prester

och

och thend Geistlige stand ther paa landitt, i thedt att huercken Superintendenter eller och en partt aff Presterne wille lade sig nøye medt thend deell, thenum thill theris rigelige vnderholdning aff fremfarne Konninger vndt och beuilgett ehr, Medenn for theris gerrighedtz schyld kiøbe ssigh thretter thill och klage och pladtze the fattige bønder theris Gaarde och Nering vdaff, Item att Superintendenterne besfuerge theñd fattige Almue medh the affgamble Kierckens Regnshaber vdi alle maade ssom ther gamble Bisper giortt haffue vdi Paffue domett, theund fattige Almue sitt godtz och Neringe ther medt att affthrenge och vdi ssaa maade shulle lade ßigh bruge bode vdi theñd geistlige och werdtzlige bestelling Emod Ordinantzen, vnderdanigst begierendis att therudindenn motte haffues thilborlig indshende och giøres ther paa en god forandring, Saa att thend geistlig standt motte thagge warre paa therris kald och embede for vden ald werdtzlige bestillinge, Klammer och thrette, paa thedt lañditt motte werre och bliffue vdi Rolighedt och wi for offuerløb motte werre forschonede, effter ssom ssamme theris Supplicatz ther om ydermerre formelder och vduisser. Thaa bede wi ether och wille atti ther om forfarer ald leilighedt och wiide ether selff herudinden thilborligenn att rette, och huiß ssom vdi saa maade w=thilborligen och Emod Ordinantzen findes kañdt atti thedt affshaffuer och ether ther frann vndtholder, saa och haffuer aluorlig och grandgiffuelig Indshende medt alle Presterne offuer alt thed

 Stigtt

Stigtt att the aldellis entslaa och entholde fram werdtzlig bestelling och forskreffne Thrette och dellemaall och alleenne tagge warre paa theris kald och embede theñom befallidt och paalagtt ehr och thet throligen och wel forstaa ssom rettssindige Prestemendt och Gudtz ordtz thiennere egner och bor att giøre, och att eller Presterne ingen ether fremmede sager schulle anthage att forfolge vndtagendis hüiß ether och thenum sielff, for ether och theris Persoåner wedkommer och thenum vdi ßaa maade bor medt rette att forsvare. Saa frampt nogeñ ther emod gior hand thaa ther fore irke will stande thilborligen thill rette. - Ther medt schier wor wilge befallendis ether Gudt. Schreffuidt paa wortt Slott Kiopnehaffn thend 9. Maii. Aar 1593.

Vnder Wortt Signette.

Høybett. wor Allernaadigste Voduolde Herre Prindtz och Konnings thilforordnede Regerendis Raad ssom nu tilstede ehr.

NIELS KAAS. STEEN BRAHE. ARRILD HUITTFELLDT.
Egen Hand. Egen Hand. Egen Hand.

XVI.

Hvor lange Lavtinget skal holdes.

Vier Christian fiorde med Guds Nad etc. Giorum ollum kuntanlegt ad epter thvi, sem ver forneumm ad i Herrod-

Herodum á voru lande Islande skule tilfalla mørg og ymesleg Mál, hvorium skoted verdr iñtil Logþíngis ad sídan skule þar uñ dæmaz, hvor mál þegar þaug þar framkoma, verdur þeim ecke einusinne hlydt edr fyrer hendur teken, mikln sídur þar uñ gefen Grein nockur epter þvi sem med rettu bære, hvad koma skal af þvi tilefne, ad Logþíngid, sem halded verdr hvørt Ar þar á landinu, eiñ dag alleina i samt verdur halded, enn stundum tvo daga, so marger fyrer þann skuld neydaz til med storum forgefens kostnade og þúngu ferdalage ad ferdaz aptr af þínginu med sínar klaganer og málaferle ódæmd, þeim til stórs skada og forhindrunar. Enn uppá þad slíkr óvane og órettr mætte aftakaz, hofum ver þad efne yfervegad og uñþeinkt og þad gott litez ad fyrrnefnt Alþínge skylde haldaz 8. daga hvørt ár eda fleire, epterþvi sem morg mál verda þángad stefnd og þørf tilkrefur, so aungvum málum skal þar frávísad verda fyrrenn þar er Dómur ágengenn, so framt Logmenn vorer vilia þar fyrer ecke standa til retta, hvad ver i allann máta viljum haldaz láta, ad epterkomande Logmeñ, sem adrer undersátar á fyrrnefndu voru lande Islande kunne sig herepter ad halda og retta. Gefed á voru Slote Kaupenhafn dag 9. Maii Anno 1593.

Høybornasta vors allranádugasta Herra Prinz og útvalda Konungs tilskickada Rádaneyte sem nu er nærverande

Niels Kaas. Steen Brahe. Arilldt Hvitfeldt.

E. H. E. H. E. H.

Over=

Oversættelse.

Vi Christian den Fierde etc.

Giøre alle vitterligt, at efterdi som Vi fornemme at der udi Herrederne paa Vort Land Island skal tilfalde mange og atskillige Sager, som blive henviiste til Lavtinget for der at dømmes, hvilke Sager, naar de der komme, vorde ikke engang hørte eller foretagne, langt mindre paakiendte som det sig burde; hvilket der af skal foraarsages, at Lavtinget, som bliver holdt hvert Aar der paa Landet, vorder holdt alleene 1. Dag hver Gang og stundum 2. Dage, saa at mange for den Skyld nødes til med stor forgiæves Bekostning og besværlige Reiser at gaae tilbage af Tinget med sine Klager og Sager udømte til stor Skade og Forhindring. Men paa det at slig Uskik og Uret maatte aftages, have Vi denne Leilighed overvejet og betænkt og for got anseet, at forbemælte Alting skal holdes 8. Dage hvert Aar, eller fleere, efter som mange Sager vorde der til indstævnte og Nødsyn udkræver; saa at ingen Sager maae derfra forviises førend der udi er Dom gangen, saa fremt Vore Lavmænd ikke ville derfor stande til rette, hvilket Vi i alle Maader ville lade holdes, saa at efterkommende Lavmænd, samt andre Vore Undersaatter paa forbemælte Vort Land Island kunde sig herefter rette. Givet paa Vort Slot Kiøbenhavn den 9. Maii 1593.

Høybaarneste Vor Allernaadigste Herre Printz og udvalgte Konges tilforordnede Regierings Raad som nu ere nærværende.

NIELS KAAS. STEEN BRAHE. ARILD HVITFELD.
E. H. E. H. E. H.

Udi Graagaasens Tiid skulde Lavtinget begynde den fiette Dag udi den ellevte Sommeruge (" Godar aller skolo coma til þings v. dag " vico er x. vicor ero af sumre. d. e. Alle Goderne skal komme til " Tinget den femte Dag udi Ugen naar Ti Uger ere af Sommeren. " Cap. 4. Menn skolo i dag oc á morgin lysa sacar þær all" ar er til fiórdungs dóms skal, enda er iafnrett at lysa " annann dag vico. d. e. Man skal i Dag og i Morgen (ɔ: Fredag " og Løverdag) lyse alle de Sager, som skal paakiendes udi Fierdings" dommen, det er ligesaa ret at lyse anden Dag udi Ugen (ɔ: Mandag " Cap. 2.") Men hvor længe Lavtinget da skulde staae er ikke saa aldeles klart, dog har det staaet længer end 1. Uge, thi udi det 4. Cap. af Thingskapetháтt og andensteds, nævnes den "første Søndag imedens Tinget stod" (" Drottins dág enn førra í þinge.") Vel siger Cap. 9. " At " Dommene skal opsiges den Dag, som der til bliver bestemt, (Domar " skulu utsara þann dag er menn qveda á.") Men da Sagerne vare mange og Undertiden vidtløftige, og der vare mange Omstændigheder ved Domsmændene, som kand sees af Graagaas og Niála, saa blev vist nok dermed begyndt førend den sidste Dag udi Tinget; men den Dag skulde dog forud bestemmes efter det anførte. Sidst i det 1. Cap. staaer: " Domar skolo utsara þvatdag oc vera úte til hrudningar " unnz sól cemr á þingvøll Drottensdag d. e. Dommene skal af" siges Løverdag og være fuldkommen bestemte (Domsmænden undersøgte) " naar Solen skinner paa Domstædet Søndags Morgen.") Men dette kand forstaaes om de Sager Godernes Udnævning til Dom angaaende, som omtales udi dette Cap. Man kand derfor bifalde Hr. Etats-Raad Erichsen, som siger udi Arnesens Islandske Rettergang S. 452. "At det skulde ordentligvis vare udi 14. Dage;" Allerhelst da samme Lov taler om 14.

Dage for og efter Alting og 14. Dage imedens Altinget staaer. Efter Kong Magni Lov skulde " Altinget staae saa længe som Lavmanden vilde " og han agtede fornødent for de afgiørende Sager og Laugrettemændene " samtyckte. Tingf. b. 3 Cap." Men siden Tiid efter anden indsneg sig den Uorden, at Tinget blev sluttet inden den anden eller tredie Dag, og Sagerne bleve saaledes uafgiorte.

XVII.

Om Forligelse imellem Hr. Gudbrand oc Lougmand Joen.

Vi Christian etc.

helse thiig oss elskelig Henrich Krag thill Thremmerup (Thronderup) vor mand thiener och embitzmand paa vort land Jsland h. (kierligen) med Gud (Gudz) och vor Naade. Viid effter att vii forfare hvorledis ther skall haffve begiffvit sig en langvarendis och mogit besverlig Klammer och thrette emellom oß elskelig hederlig och vellerd mand Hr. Gudbrandt Thorlakssen Superintendent udi Hollestigt paa thend ene, saa och oß elskelig Jon Jonssen laugmand for norden och vesten paa forskreffne vort land Jsland paa thend anden siide, som icke endnu skal vere nederlaugd och fordragen, hvor aff sig jo lenger jo mere haffver forøget och thildraget stoer had och affvindt bode med dome som ther er gangen och udi andre maade och endeligen besverlige skeldtzord och thalle och effter att thet kand thildrage att ther

kand

land befindis skyldt att vere paa begge siider, och paa thet saadanne besverlige klammer och thrette och uehnighed thennom udi saa mange aar emellom haffver verit, endeligen och udi thiide engang for alle motte thennom enthen till myndelighed emellom forhandlis eller och formiddelst domb och rett platt och aldelis dempis och nederleggis, thend och icke her effter skulle ydermere forøgis och hoes theris arffvinge, slegt och venner och effterkommere skulle indarffvis, och tha saaviit kunde indgroe att thend icke letteligen foruden stoer opror och forderff paa begge siider kunde bliffve stillet och nederlagt, tha bede vii thig, befalle och nu med thette vort obne breff fuldmacht giffve, att thu med thet allerforste ther paa forskreffne vort land Island thilltager thig fire och thiuffve gode forstandige oc uvildige dannemend och aff the beste ther paa landet boendis ere och med thennom thiig paa beleilig thiid och sted forsambler och siden med thennom indsteffner forskreffne Superintendent och forskreffne Laugmandt for ether udi rette, och grandgiffveligen forfarer om alle hvis irringe och thrette enthen med ord, gierning, breff och segell, fra thet forste och thil thet sidste, emellom thennom verit haffver, och thennom saavel som och alle theris slegt, venner och arffvinger, som sig samme sag och thrette kunde eller ville thiltage, therom enthen thil mindelighed formedelst sterke contracter och breffve stedtze och althiid herepther uryggeligen att holde, emell-

 om

om forhandler och fordrager; eller och endeligen kiender och dommer thennom emellom hvis rett kand vere och hvis i udi saa maade enthen till mindelighed emellom forhandlis eller och ved dom och rett kendendis och afffiigendis vorder, att i thet klarligen under ethers signether giffver fran ether beskreffuit, som i ville ansvare for Gudt och vere bekiend for oß; thi bede vii och binde begge parterne forskreffne sag och langvarende klammer och threte er ahnrørendis, att i retter ether effter att mode (for) forskreffne vor embitzmand, saa och forskreffne 24. dannemendt udi rette; naar the ether therom lader tillsige, med hvis breffve och ald anden bevisning i udi samme langvarendis besverlige (och) affvindtzsag och threte emod hin anden haffve och tha att liide och undgielde hvis ther om loug och rett er, ladendis thet ingenlunde. Giffvit paa vort Slot Kiøbenhaffn d. 9. Maaii. Anno 1593.

Hoybemelte vor allernaadigste udvalde Herre Printz och Konings thilforordnede Regierings Raad, som nu thiilstede ere,
NIELS KAAS. STEEN BRAHE. ARRILD HVITFELD.

Endskiønt det foregaaende Kongebrev under Nr. 15. blev foraarsaget ved Lavmand Jons Underrettning og Angivelse, som før ved Nr. 12. er anmærket; saa have dog de tilforordnede Regierings Raad vel underſtaaet at den Trætte og Ueenighed, der var imellem Biſkop Gudbrand og Lavmand Jon var af den Beſkaffenhed, at den, som farlig for den almindelige Rolighed, burde jo før jo heller dæmpes, og at Skylden kunde være ligesaa vel hos Lavmanden, som hos Biſkopen, hvortil Hr. Arngrim Jonſens Underrettning, som Biſkopen ſendte det ſamme Aar til Kiøbenhavn, som Lavmand

mand Jon anklagede Biskopen der, har meget hiulpet. Derfore blev denne her anførte Befaling given til Lænsmanden Henrich Krag, at han skulde søge at forlige disse stridende Parter, eller lade dømme dem imellem. Nu vil mange blive begiærlige for at vide, hvorudi denne Ueenighed, som med saa sterke Udtryk udi anførte Befaling beskrives, da den kaldes der **Had og Avind og Klammer og Skiælds-ord**, har bestaaet, og hvorledes den har opkommet. Saavel Biskop Hr. Jonssen udi sin Historia Ecclesiastica in Vita Gudbrandi Episcopi, som Annalisterne anføre vel Aarsagerne. Os synes at, for at indsee den første Grund til denne Ueenighed, maae man indsee og forestille sig begge disse Mænds Naturæl og Tænkemaade, hvilket ogsaa Hans Høiærværdighed har efter sin sedvanlige Nøjagtighed berørt. Lavmand Jon, som var sex Aar ældre end Biskop Gudbrand, endskiøndt yngre udi Embedet, var en Mand af store Sinds-Gaver, men hidsig og myndig, for ikke at sige uforskammet, som synes at have været en Egenskab for denne ellers store Stamme. En Følge deraf var Grovhed udi Ord og Opførsel, som dog kand noget undskyldes ved de Tiiders Character. At han har været giærrig, kand ikke negtes, som og Hans Høiærværdigh. har anmærket. Men at han tillige har været underfundig og misundelig, kand man see af det, som Biørn paa Skardsaa fortæller om den Maade, som han brugte til at faae Reynestads og Thingøre Closter, som og af det, som Biskop Gudbrand forekaster ham udi de Brev, som han tilskrev ham den 18. Martii 1574. (See Hist. Ecel. p. 434.) At han har været stolt og følgelig hævngiærig, er klart saa vel af bemælte Brev, som og af hans heele Omgang med Biskop Gudbrand. Men at han tillige har været hadsk bliver vanskelligt at undskylde, naar man betænker at han efter 12 Aar, da Lænsmanden Herluf Daa kom ind i Landet, efter at han udi Aaret 1596 var nogenledes forligt med Biskopen, begyndte paa ny at besøre ham. Dog maae man ikke dømme saa meget strængt herom; thi Biskop Gudbrand var ikke heller fri fra saadan Feil-

triin; og det var ikke eeneste Lavmand Jon, men og mange andre, som vare missornøjede med Biskopen, endskiøndt de udi bemælte 12. Aar holdte sig nogenledes stille. Endskiøndt derfor at Lavmand Jon i Henseende til Naturens og Lykkens Gaver var en stor Mand var han dog ingen god Mand.

Biskop Gudbrand havde vel gode Sinds-Gaver og som han af Naturen var en høimodig Mand og dertil kom den Fyrighed, som plejer at følge deslige Gemytter udi deres beste Aar, saa var han og Undertiden altfor hidsig imod sine Uvenner, hvilken Hidsighed efter de Tiders Maade maa da have været temmelig grov, hvortil hialp hans Oprigtighed og Aabenhiærtighed. Denne hans Høimodighed tillod ham aldeles ikke at føje for sine Uvenner. At han har været en stor Husholder og ved sit Forstand og Hurtighed samlet megen Rigdom er aabenbart, saa at han endog var god for at forsøge, at lade sit eget Skib, som har til den Ende havde kiøbt, gaae til Tydskland, hvilket opvakte ham stor Misundelse og Bagtale. At han har været stolt og følgelig hævngiærig, naar han var operret, bliver det vanskielligt at negte. Og som han indfaldt i de Tider, som behøvede stor Reformation; men han tillige med de anførte Egenskaber, var meget nidkiær udi sit Embede, for Religionen, Geistligheden og det almindelige Beste, saa kunde han ikke undgaae at paadrage sig manges Had og Efterstræbelse. Denne hans Nidkiærhed gav Anleedning til Forord. af 20. Martii 1573, om Frihed ad reise udaf Landet, hvormed han lagde sig ud med den verdslige Øvrighed. (See Biskop Hr. Jonsens Hist. Eccl. Tom. III. p. 394 §. 21.) Til Forordn. af 21. Martii 1575 om Tiender og andre Tolde, som til Kirkerne og Geistligheden burde svares; (See l. c. p. 399.) hvilken Forordning kand være foraarsaget ved den Lavtingsdom, som Lavmand Jon Aaret tilforne havde ladet gaae om Tienden af Løsøre at der neml. skulde tiendes eet Hundrede for tre Hundrede. Til Forordn. af 19. April 1576 om grove Synderes Afløsning udi Domkirkerne (l. c. p. 386 §. 17

§. 17.) Til Forordn. af 29. April 1585 og Egteskab udi tredie og fierde Led. (l. c. p. 383. §. 20.) Til Forordn. af 2. Junii 1587. Om at Kirkerne skulle ikke bruges af Misdædere for Tilflugtsstæder (l. c. p. 386. §. 18.) ꝛc. Denne Nidkiærhed i disse og andre Tilfælde opvakte ham meget Had og Bagtale; og giorde han endog nogle Feiltrin, saa var han dog baade en stor Mand og en god Mand.

Men naar man forestiller sig disse to Mænd af Gemyt og Stand saadanne, som vi have kort afridset dem, og at de tillige vare Naboer imedens Lavmanden holt Reyneſtads Kloster og havde da tillige med Præst og Kirke, baade der og andensteds, at bestille; (l. c. p. 434.) saa var det hartad umueligt andet, end at de skulle blive Uvenner. Men hertil kom og tilfældige Aarsager især tvende: Den eene var den store Venskab, som der var imellem Lavmand Jon og Lænsmanden Johan Bucholt, hvilken sidste var en stor Uven af Biskop Gudbrand, fordi at Biskopen klagede for Kongen at Lænsmanden forholdt Præsterne de 100 Rdr., som Hans Majst havde givet dem. (See l. c. p. 396. §. 24.) Den anden var en Jord udi Skagefiords Syssel ved Navn Bard, som tillige var en Kirkestad og altsaa ligesom andre Gaarde af lig Beskaffenhed, et Tvistens Eble imellem Biskoperne og Ejerne, ligesom Vatnsfiord, Staderhol ꝛc. Denne Gaard fik Biskop Oluv Røgnvaldssen omsider fra Lavmand Brand og hans Sønner. Men til at indtale denne Gaard igien, overtalede Lavmand Jon dem, som havde Arverettigheden, at overgive sig sin Ret, og virkelig bemægtigede sig denne Gaard, men maatte siden, ved Biskop Gudbrands Paatale, tabe den 1589. (l. c. p. 397/98 og 433) Siden blandede Lavmand Jon sig i alle de Sager, som Biskop Gudbrand havde, især den, som han havde med de saa kaldede Storedalsbrødre Marcus og Jon Olafssønner, om de Jorder, som Biskop Gottskalk den Anden havde ved usandferdige Beskyldninger berøvet Biskop Gudbrands Moder-Fader Lavmand Jon Sigmundssen. (See

(See Biskop Hr. Jonsens Hist. Eccl. Tom. II. pag. 621. §. 6.) og siden vare komne udi bemælte Brødres Eje. Den Grund og Forevending, som Biskop Gottskalk brugte imod forbemælte Lavmand Sigmundsøsen, var en opdictet Slægtskab imellem bemælte Lavmand og hans Hustrue Biørg, hvorved han berøvede denne Lavmand og hans Hustru alt deres Gods. Men Biskop Gudbrand beviste at dette Slægtskab var aldeles falskt og opdictet. (See herom Biørn paa Skardsaa Annaler Tom I. p. 238 seqq. og Biskop Hr. Jonsens Hist. Eccl. Tom. II. p. 621. seqq. & Tom. III. p. 370.) Naar nu Biskop Gudbrands Modstandere fandt intet Skiul udi denne gamle Biskop Gottskalks Forevending og Paaskud, fremkom de 1592 for Lænsmanden Henrich Krag og de 24. Mænd med fire Breve, indtil den Tiid ubekiendte, som indeholdte at forbemælte Lavmand Sigmundssen skulde selv have dræbt sin egen Broder og myrdet tvende sine Børn. Ingen Ting opererede Biskop Gudbrand meere end dette, og endskiøndt han ikke beskyldte Lavmand Jon selv for at have opdictet disse Breve, men Brødrene Marcus og Jon; saa dog da Lavmanden var uforskammet nok til at bruge dem imod Biskopen og desforuden besørte og bagtalede ham paa alle muelige Maader for det Regierende Raad 1592; saa var Biskopen meest hidsig paa ham. Denne Fiendskab imellem Biskopen og Lavmanden var det, som ved næstforegaaende Kongebrev blev befalet at skulde dæmpes og stilles, enten ved Forlig eller ved Dom, hvilken sidste og blev af Lænsmanden Henrich Krag og 24. dertil udnævnte Dannemænd efterkommet 1593 og bemælte Breve dømte falske og opdictede. Hvilken Dom findes anført udi Biskop Hr. Jonsens Hist. Eccl. Tom. III. p. 405 (a).

XVIII.

Til Henrich Krag om den Brøst oc Besværing, der paahænger de Geistlige udi Skalholts Stigt.

Christ-

Christian thend fierde etc.

Vor gunst thil forn. Viid efter at oß elskelige, Hederlig och Vellerdt mandt Herr Odder Einerßson Superintendentt udi Skallholtz stigt, paa vortt landt Isslandt medt nogle fleere af presterne och Skollemesteren udi forbemelte stigt nu underdanigst til oss hafver supliceret och gifvitt thilkiende adtskillige brost och besveringh thennom paahenger udi fornefnte stigt efter som thu aff theres medtfolgende Suplicatz ydermere och vidtløftiger hafver at forfare. Tha bede vi thig och ville adt du medt thett allerforste med fornefnte Superintendent udi fornefnte Skalholtz stigt thend leilighedt grandgivéligen medt ald Omstendighedt forfahrer och hvadt therudinden best skee och forordnis kandt. Och naar thu kommer ther fra landitt thill bage igien, saa vii nochsom kunde viide att rette oss ther efter och therudinden forordne hvis ret kandt vere. Ther medt skeer vor vilge befallendis dig Gudt. Skrefvit paa vort Slot Kiøbenhavn then 9. Maii. Aar 1593.

Høibemelte vor Allernaadigste udvolde Hr. Printz och Konnings tilforordnede Regerende Raadt, som nu tilstede ere.
NIELS KAAS. STEEN BRAHE. ARILLDT HVITFELDT.

Saa som de Tiiders Biskoper vare meget gode Venner, saa arbeidede de og til fælles og dog vexelviis paa at befordre og forbedre de Geistliges Vilkaar og Underholdning. Udi Aaret 1571 da Biskop Gudbrand blev ordineret forestillede han Kongen Geistlighedens kummerlige Tilstand og udvir-

kede det Brev, som tilforne er anført af 28. April, hvorved Hans Majst. skienkede til de Geistlige udi Hole Stigt aarlig 100 Rdr. Dette Tillæg maae have bevæget Biskop Gisle Jonssen til at indkomme til Kongen med samme Ansøgning udi Aaret 1575, som da har givet Anledning til det Reskrift, som han og Lænsmanden Johan Bucholt fik af 9. Maii 1576, om at giøre Forslag hvorledes Præsterne udi Skalholts Stigt kunde hiælpes ligesom det var skeet med Præsterne udi Hole Stigt. Derpaa har Hans Majst. skienket til samme Præster 200 Rdr. Dette er rimelig skeet udi Aaret 1577, men den Kongel. Befaling derom have vi ikke kundet endnu overkomme. Udi Aaret 1592 indkom Biskop Odder Einerssen endnu med saadan en Klage, hvorpaa kom næst foregaaende Reskrift. Men nu vil nogen spørge om der var god Føje til saadanne Klager og Ansøgninger, da mange vil tænke at Geistligheden da havde ligesaa god Underholdning som nu, ja endnu bedre, saasom man holder for at Landet var da Folkerigere endnu. Men den klynkker altiid meer, som taber noget af sin gamle Indkomst, end den, endskiøndt af samme Stand og Omstændigheder, som har mindre. Vi vil kortelig forklare dette efter den Veileedning som Biskop Hr. Jonssen har givet os i sin Hist. Eccl. som vi haabe ikke skal mishage Læseren, saasom derved oplyses Anledningen til Eendeel ældre og nyere Klager og Kongebreve.

Ved Reformationens Indførsel bleve afskafne og forbudne de gamle catholske Messer, Vigilier og andre deslige Ceremonier, som deels middelbar deels umiddelbar havde giort Geistlighedens Steeg saa feed, hvorved den ikke eeneste tabte det som de burde have med rette, men og Leilighed til at udsue Almuen. Herover klagede Geistligheden for Sal. Kong Christian den Tredie, som befalede udi Aaret 1542 (See den 1. Deel. S. 242.) at Biskop Gisser Einerssen skulde tillægge dem af Præsterne, som virkelig vare

vare Nødtrængende, " saa megen Rente af Kirkens Part af Ti-
" enden, hvor Kirkerne ere saa bygde at de det ikke selv be-
" høve, og legge samme Kirkens Part til saa længe Hans
" Majst. kunde udi andre Maade lade finde Raad til sam-
" me Sogne Præsters Underholdning." Det er got at see at her egentlig tales om Proprietarii Kirker, og dog bliver her intet af Kirkens Ejendom, uden eeneste det som man kalder Portion, naar den maatte mistes, henlagt til Præstens Underholdning; thi Kirkens Ejendom og ald øvrige Indkomst var ligesaa vel Proprietærens Ejendom og Indkomst som noget andet som han eiede. Vel meene nogle at det som Kirken Tiid efter anden havde vundet ved andres Gavmildhed, det hørte ikke Proprietæren til. Men det er at tale imod gamle og nye Loves Grunde de Accessione. Skulde da Præsten sulte ihæl naar Kirken kunde miste? Kirken kand intet miste uden Proprietæren vil, thi hun ejer intet uden det blotte Navn af Ejere; Men der for bør Præsten læve og læve vel. Sognefolkene, som han betiener, de skal føde ham. Saalebes er der blevet disputeret i de Tider og saaledes disputeres der Uudertiden endnu. Men at det i de første Tider har holdt endnu haardere med Præsternes Underholdning, der til anfører Biskop Hr. Jonssen en meget rimelig Aarsag, neml. det ny afkastede papistiske Aag og det geistlige Udsuerie, som Lægmænd vilde nu gjengielde ved at lade Geistligheden sulte, saa at man maae troe at de Klager, som ere førte om Geistlighedens knappe Underholdning, have været vel grundede. Derfor lovte Sal. Kong Christian den Tredie at finde Raad til Præsternes Underholdning. Og da der ved blev intet videre giort i denne Konges Tiid, have Bispoperne ikke glemt at erindre de følgende Konger derom, hvorfor og Sal. Kong Friderich den Anden gav 100 Rdr til Præsterne udi Hole Stigt og 200 Rdr. til dem i Skalholts Stigt; og endnu befalede de Regierende Raads-Herrer udi næst foregaaende Reskrift at un-

berføge denne Sag endnu videre, hvilket og blev efterkommet og Længsmanden Henrich Krag lod Bistop Odd Einerssen Lavmændene Thord Gudmundsen og Jon Jonsen tilligemed 6. Præster og 6. Lavrettemænd den 30. Junii 1594 forfatte herom en Eragtning, som fastsetter "At naar Bi-" skopen visiterer, skal han med Syßelmandens og andre go-" de Mænds Raad fastsætte, hvor meget der skulde af Kir-" kegodsets Indkomst tillægges den Præst til Underholdning," som der til var nødtrængende." Men saadan en lidet bestemt Anordning kunde ikke have nogen ret Virkning; thi somme Proprietærer gave noget, og somme intet, alt efter som hver var sindet og hver Præst vilde tage til Takke med Proprietærens Gavmildhed. Præsterne klagede derfor idelig herom, indtil udi Aaret 1628. blev fastsat at Proprietæren skulde give 12. Allen ɔ: en halv Rdr. Sp. af hver Kogield, som Kirken ejede. Men da dette var Kogieldets heele Leje, saa klagede Proprietærerne over at de ikke kunde staae ved dette, da de paa den Maade intet beholt for at ved ligeholde Kogieldet, hvorfor da blev endelig besluttet udi Lavretten af Bistop Odder Einerssen, begge Lavmændene, 6. Præster og 6. Lavrettemænd at Proprietærerne skulle give 10 All. af hvert Kogield. Det har da været den halve Leje eller 10. Pund Smør, og derved er det siden blevet. Denne Anordning finder man paa Latin udi Bistop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. p. 343. (a).

XIX.

At Lavmændenes Domme indstævnes for Længsmanden og de Fire og Tive.

Christian den Fierde etc.

Giore alle vitterligt efterat menige vore undersaatter og Indbyggere

gere paa Vort land Island underdanigst hafver ladet gifve oß till kiende hvorleedis at Laugmendene paa fornefnte Vort land Island undertiiden skulle domme atskillige domme imellem fornefnte Vore Undersaatter der sammestedts, som icke alle skulle findes retferdige vere, og efterdi at Islands loug formelder, at hvilcke domme at Lougmendene domme skal ingen imod sige uden Kongen self, hvorfore Vore Undersaatter og synderligen de fattige, som icke formufvendis ere deris Rett hos oß her udi Vort Rige Danmark at søge, tiidt og ofte skeer Uret og kommer fra det de hafver Ret til og hueß obne Mandat og Forordning, som der om nogen rom tiid siden forleden udi Vor kiere Herre Faderß Salig og hoilofflig ihukommelse Hans Regimentis Tiid er udgangen,*) skal vere dennem fra Hende kommen, Underdanigst begierendiß at Vi der om Naadigst ville lade giore nogen Skick og Anordning. Da paa det menige Vore Undersaatter paa fornefnte Vort land Island, de fattige saa vel som de Rige mue niude huiß loug og Rett er, og udi saa maader icke skulle skee forkort, ville Vi her efter dermed, saalediß alvorligen holdet hafve, at Vor Embedsmand paa fornefnte Vort land Island, den som nu er eller her efter kommendiß vorder, aarligen og paa en viß beleilig Tiid og Sted,

 skal

*) Denne Forordning og første Grund til den Islandske Oberrett er udgiven den 17. Martii 1563. og er tilforne anført iblaud Kong Friderich den Andens Forordninger, og er her igien næsten Ord for Ord anført.

skal tage til sig 24. af de fornemste, beste og forstandigste Mend der paa landet og da for sig udi Rette kalde og stefne alle de domme, som Lougmendene der sammesteds udgifve Vore Undersaatter dennem overbesverger og siden med fornefnte 24. Mænd grandgifveligen grandske, overveje og forfare samme Tretter, og dersom det befindes at Lougmendene hafve dømt urett, da skal fornefnte Vor Embedsmand med fornefnte 24. Mend hafe fuldmagt dommen at felde og forhielpe huer og en af fornefnte Vore Undersaatter, huis loug og Ret er og huiß de da paa fornefnte Lougmends domme kiendendis, dommendis og for Ret affigendis vorder, skulle de vere forpligtige at gifve begge parterne beskrefvitt, som de vilde ansvare for Gud og vere bekiendt for oß. Dersom nogen siden skader noget paa fornefnte Vor Embedsmands og fornefnte de 24. Mends dom da indstefne og tiltale sig dennem for oß og Vort Elskelige Danmarckis Riges Raad og da at gange der om hvad Loug og Ret er. Bedendiß og biudendiß derfore alle Vore Undersaatter paa fornefnte Vort land Island, som fornefnte Vor Embedsmand og 24. Mend udi saa maade for sig stefnendis vorder, at i retter eder efter med eders brefve og beviisning at møde for hannem og fornefnte 24. Mend udi rette og da at lide og undgielde huiß loug og ret er ladendiß det ingenlunde. Gifvit paa Vort Slot Koldinghus d. 6. December Aar 1593.

Under Vort Signet.

Hoi

Høibemelte Vor Allernaadigste udvolde Herre Prinz og Konnings tilforordnede Regierendis Raad.

NIELS KAAS. JORGEN ROSENKRANTZ. STEEN BRAHE.

XX.

Til Hendrich Krag om Afløsninger og om Tiender af Præsterne.

Vi Christiann thend Fierde etc.

Vor Gunst thill forn. viid effter att vii forfare naar nogen paa vort land Islandt forsee siig udi hoersag oc skiorleffnit oc egien ville rette oc bedre siig oc thage affløsning, tha skall ingen aff thennom maa tage affløsning aff nogen aff presterne paa landit, undtagen aff Superintendenterne aldene hver udi sit stigt, tha effterdi ingen udi saa maade med billigheden maa holdis fran Sacramentet som hierteligen ville fortryde sine synder oc thage obenbarlig skrifftemaall, uden hver thennom som sig udi saa maade forsehe oc aff hiertet begierer affløssning, hver hoes sin egen sognepreſt, Bede thiig ther fore oc ville att naar nogen sig udi saadanne synder forseher oc billigen therfore icke bor att straffis paa liffvit, meden begierer att maa thagis thill naade oc loffver oc thillsiiger att ville rette oc bedre siig, oc maa for samme siine synder oc offverthredelse fange affløssning, thu tha forordner att han bekomme oc søger hans affløsning hoes hans egen

egen sognepreſt udi hans egen sogn, undthagen att gierningen udi ſiig ſielff er ſaa grov oc ſtorr att sognepreſten tha kunde beraade ſiig med hans Superintendent hvorledis med thend ſyn-deris affloſſning kand beſt auſtillis. Sammeledis epther att preſterne udi Borrigſior udi Skalholtſtigt ther paa vort land Iſland underdanigſt giffve thillkiende att paa en part ſteder udi ſamme ſtigt ſkal eſkis thiende aff thennom formenendis thet att ſkulle vere emodt vor kiere Her faderfaders ſallig oc hoylofflig ihukommelſe, forordning nogen Aar forleden paa forneffnde vort land Iſlandt udgiffven; tha bede vii thiig oc ville attu therom forfarer ald leilighed udi hvis maade oc udaff hvad Aarſage ther eſkis thiende aff preſterne ther ſammeſtedz, oc for hvis aarſage ſkyldt the (formene ther) fore frii att ville vere med ald anden omſtendighed ther hoes findis oc thet med thet allerforſte giff-ver oſſ underdanigſt till kiende att vii kunde viide oß ther ef-ther att rette oc att giffve thennom thiillborlig beſkeedt naar the viidere ther om hoes oſſ lader giore anfordring. Ther med ſkier vor vilge befallendiß thiig Gudt. Skreffvett paa vortt Slott Kiobenhaffn d. 25. Aprilis. Año 1594.

NIELS KAAS. JURGEN ROSSENKRANTZ. STEEN BRAHE.

Denne Forordning er efter Biſkop Hr. Jonſens Hiſt. Eccl. confereret med en af de tilforn paaberaabte gode Samlinger, ſom ſætter følgende bagefter:

Et andet aldeles ligelydende med dette er dat. Kiøben-havn d. 8. Maii 1594.

Vn-

Vnder Wort Sigtt
Høybemelte vor allernaadigste vdualde) Hr Prinz oc Konnings thillforordnede Regerings Raad

NIELS KAAS. PEDER MUNCK. JÖRGEN ROSSENKRANTZ.
H. E. E. H. E. H.

Muelig er dette sidste sendt til en af Bisperne, kandsk e til Hr Odd Einerssen som rimelig har befordret de Borgfiordiske Præsteres Klage, som formedelst Lavmand Thord Gudmundsens Myndighed maatte betale Tiende til Kongen, hvorom kand eftersees Hr. Jonsens Hist Eccl. Tom. III p. 345.

Angaaende den første Post udi denne Anordning om Afløsningen da havde Biskop Gudbrand udvirket en Kongel. Befalning af 19. Aprilis 1576. at grovere Syndere skulde afløses af Biskopen udi Domkirken; og siden udkom en anden Befalning af 15. Maii 1578 at de skulde afløses af Herrets Provsten. Begge disse Befalninger ere anførte tilforne ibland Friedrich den Andens Forordninger.

XXI.

Til Henrich Krag om gammel Tin og Kaaber at udflotte. Item om de Tydskes Voldsomheder.

Christian den Fierde etc.

Vor gunst till fornn. Viid efftersom du underdanigst lader giffve oss tilkiende hvorledis att paa Closterne paa vort landt Islandt skal findis atskilligt gammelt och ubrugeligt Thin och Kaaber som till ingen

 thing

thing kand vere nottigt undertagen thet egien omgiores. Tha bede vii dig och ville att du medt thet allerførste lader forsende forneffnte gammelt och ubrugeligt Thin och Kaaber hiid nether till (vort Slot) Kiøbenhaffn paa thet thet siiden kunde forordnis att bliffve omgiort och brugt paa the steder thet kunde gioris behoff.

Sammeleedis efftersom du och underdanigst giffver till kiende hvorleediß att nogen Tydske ligge ther under landitt att fiske eller bruge theris Handel effter hviß benaadning thennom therpaa undt och bevilgett er, skulle the sig ville understaa att tage straff aff vore Undersaatter och Indbyggere ther paa vort landt Islandt naar nogen kommer til slagsmaal medt nogen aff theris folck, ther for skulle ville begiere att vore Undersaatter och Indbyggere therfor skulle giffve thennom nogett udi theris børser thill theris egen fattige naar the hiemkomme. Tha efftherthi saadann' er imod vor och vore Rigers frihedt och høyhedt, nogen fremmede och udlendinge att skulle ville understaa siig att skatte och straffe vore Undersaatter udi vore egen lande, bede vii theg och ville och her medt alvorligen befalle att du saadann alldeelis egien affskaffver, och thersom nogenn aff vore forneffnte Undersaatter siig udi saa maade forseer och komme udi Slagsmaal och billigen therfore skulle giffve straff och brøde du tha paa vore vegne lader anname och opebere saadann straff och brøde och icke thillsteder att forneffnte the fremmede

saadant

saadant siig understaar att giøre och i saa maade holder offver vor och vores Rigers Rettighed och frihed, som vii thig naadigst thilltroet och befallett haffve, saa fremt vii skulle icke viide thet hoeß thiig selff. Ther medt skeer vor Vilge och befalling befalendiß thiig Gud, Giffvet paa vort Slot Kiøbenhaffn d. 25. Aprilis Anno 1594.

Under vort Signet

Høybemelte vor Allernaadigste udvolde Herre Printz och Konnings thilforordnede Regierings Raad

NIELS KAAS. JÖRGEN ROSENKRANTZ. STEEN BRAHE.
E. H. E. H. E. H.

XXII.

Til Henrich Krag at de Engelske Doggere maae ingen Kiøbmandskab bruge.

Vii Christian den Fierde etc.

Vor gunst thilforne. Viid efter som vii forfahre adt de Engelske dugger som aarligen ligge under vortt land Island och bruger deris fiskeri, skulle ofte indsette nogle folk der paa landitt som bland almugen bruge adtskillig Kiøbmandskab och naar de saadañ handel brugt hafve, da udseigle de siiden medt hvad skibe de kunde udkomme. Da efter saadant findes aldeelis imodt det Fordrag och afskeed som imellem disse lovlige Kongeriger Danmark

och England opprettedt er, adt de Engelske skulle bruge nogen Handel der paa landitt, bede vii dig och ville adt du alvorligen forbinder alle vore Undersaatter der paa landitt adt de aldeelis intett handle eller vandle medt fornefnte Engelske saa fremt de derfor icke ville tilborligen straffis. Sammeledis adt du udi lige maader lader thilsiige och forbinde alle de Engelske, som udi saa maade der paa landitt handle adt de sig saadant handel medt vore Undersaatter aldeelis undtholder. Och der som de et andet Aar findis igien der at bruge nogen saadann handel och Kiobsmandskab imod fornefnte opprettede Fordrag och vor Forbud adt du da lader tage fra dennem hvis vahre som de der paa landitt hafve medt adt fahre. Dermedt skeer vor vilge befalendis dig Gud. Gifvet paa vort Slot Kiobenhafn dend 30. Aprilis 1594.

Under Vort Signet.

NIELS KAAS. JÖRGEN ROSENKRANTZ. STEEN BRAHE. MANDERUP PASSBERG.

XXIII.

Forordning om Prestekalld paa Island.

Wii Christiann etc.

Giore alle witterligtt effterſom wii komme vdi forfaring thend storre vskickelighed oc uricktighed som begiffver sig paa wortt land Island att nar nogenn perſſon er louligen kalditt ordineritt oc confir=

firmeritt till nogett prestekalld paa forskreffne wortt land Jßland, tha vnderstaa sig andre med wrang vnderuissning att forhuerffue wore breffue oc tilladelsse att the samme kald mue bekomme, som andre dog till forn erre kaldede oc forordnede till oc med samme worre breffue trenge the andre fran theris louglige kald, en partt oc nar the erre lougligen kalldett oc indsedtt vdi nogett prestekald oc ther paa haffue bekommet worre befallingsmendtz breffue oc collatz, som paa samme tidtt haffue hafft forskreffne wortt land Jßland vdi befalling oc ther aff oss bliffuer til forordnitt en anden embitzmand ther sammestedtz tha sckall hand sig underſtaae, att rygge, cassere oc till inttit giorre hands formandtz collatzbreff oc efftter sin egen willie indsette andre personner vdi samme kald oc bestilling, fororsagis stor vricktighedt, saa att en partt perssoner, som erre wellerde, dycktige oc duelige till nogen kald vdi saa maade forttrengis fran theris louglige kald oc andre som vducktige vduelige oc vlerde erre, igien vdi theris sted indssettis oc forordnis. Tha paa thet saadan vrickighed maa egienn bliffue affskaffiit, oc thet herefftter maa gange, rickttigen, christeligen oc well till paa forskreffne wortt land Jßland, haffue wii thend sags leylighed grandgiffueligen offuerveyet betengtt oc for raadeligtt oc gott annseet, ther med her efftter saaleedis att skulle forholdis, att nar nogen perssom enthen allereede er eller oc her effter kunde lougligen bliffue kalditt ordineritt oc aff wor embitzmend ther sammestedtz,

stedtz, som enthen nu er eller her effter kommendis worder confirmerit till nogitt prestekald, tha skall hand samme kald niude, bruge oc beholde vdi hans liffstiid oc saa lenge hand sig therudinden vdi leffnitt oc lerdom christeligeñ, tillborlignn oc wel effter ordinantzen skickendis oc forholdendis worder, eller oc formedelst leyligheд therfran louglígen kaldis oc affsettis. Oc ther som nogen siden formedelst wrang vnderuissning kunde forhuerffue wor naadigste beuilling oc breff paa samme kald, tha skall dog then som forst ther till er kalditt oc forordnitt ther med icke forryckis eller forschiudis frañ forskreffne hans louglige kald. Icke sckall heller wor Embitzmand thend enne effter thend anden haffue macktt att cassere eller macktlos giorre, huis collatzbreff eller forordning hands formand vdi saa maade paa worre wegñe for hannom vdgiffuitt, giortt oc forordnitt haffuer, vndthagen thett schier formedelst billige Aarsager, oc vdi sageñ tillforn er gangeñ louglig domb, bedendis oc biudendis alle worre vndersaatter paa forskreffne wortt land Jßland, ehuor the helst erre eller werre kunde, serdellis worre fougitter, embitzmend, superintendenter, prouister, prester oc alle andre att the sig vdi alle maade effter forskreffne skick oc forordning aldelis wiide att rette oc intet ther emod giore vdi nogre maade. Saa fremt nogen befindis heremod att giorre, tha skall hand ther forre tillthallis oc straffis som en ulydige oc theñd ther worre

breffue

breffue oc mandater icke ackte holde eller efftterkomme wille. Giffvet paa wort Slot Kiobenhauffn dend 4. Martii Anno 1595.

Under wort Zignet

JÖRGEN ROSENKRANTZ. STEEN BRAHE. MANDRUP PASSBERG.

Udi en liden Anmærkning til Kong Friderich den Andens Forordning af 27. Martii 1563. Om Præsternes Udvælgelse efter Ordinantzen, have vi tilforne mentioneret denne her anførte Forordning. Den anordner intet hvo der skal egentlig kalde Prester til Proprietær Kirker, men er eeneste udgiven for at afskaffe den Misbrug som den Tiid gik i Svang med at lovlig kaldede og ordinerede Præster bleve uden egen Forseelse fortrængte fra sine Kalde; og ikke heller er andet at forstaae af næstfølgende Brev. See siden Forordn. af 6. Maii 1617. Nr. 59.

XXIV.

Til Hendrich Krag oc begge Superintendenterne paa Island om Collation til Prestekaldene.

Christian thend Fierde etc.

Vor synderlig gunst tillforn! Viider efftersom vii forfare then store uskickelighed som sig ther paa vort land Island tildrager, saa at naar nogen person er loulig kaldet ordinerit oc confirmerit till noget prestekaldt ther sammestedtz, tha skulle andre thennom understaa med vrang undervissning att forhverffve vore breffve

breffve oc tilladelse att the samme kald mue bekomme uanseett att the andre dog tillforn dertill ere kaldede oc forordnede oc medt samme vort breff trenge the andre fra theris louglige kaldt, enn partt att nar the ere lougligen kaldit oc indsett i nogitt prestekald oc ther paa haffve vor befallingsmand ther sammestedtz, hans collatz breff, skal then anden som effter hannem aff oss bliffver kaldit, tilbetrodt oc befallit, sig att rygge thet forrige lensmans collatzbreff oc effter sin egen vilge indsette andre personer udi samme kaldt, tha paa thet slig uskickelighed maa forekommis, haffve vii ther om ladit udgaa vore obne breffve hvorledis vii ther med her effter ville haffve forhollit effttersom i aff hoesliggende breff ydermere haffver att forstaa thes leilighedt oc indhold, bedendis etter oc ville att i strax forneffndte vort obne breff ther udi etters stigt (ther paa offver alt landit) lader lesse oc forkynde oc siden alffvorligen holder ther offver, saa ther emod aldelis herefftter intet skeer eller foretagis, saa frempt i med nogen seer igiennem fingre, i icke tha therfore ville stande oss till rette, oc att i udi good forvaring holder forskreffne vort breff oc forordning hoes stigtet till stede, saa thet icke bortkommer oc forrockis, att etters efftterkommere kunde samme breff medt andre flere saadanne forordninger efftter thig bekomme oc udi lige maade kunde haffve sig ther efftter att ret-

te

te, ther medt skeer vor vilge befalendes thig Gud. Skreffvitt paa vort Slott Kiobenhaffn d. 4. Martii Anno 1595.

Jorgen Rosencrantz. Steen Brahe. Mandrup Paßbierg.

Det som vi i næst foregaaende og saa tilforne indførte Anmerkning have paastaaet neml. at med disse Kongel. Forordninger er Proprietærerne ikke betagen deres Ret til at kalde Præste til deres Kirker, stadfæstes langt heller med de tydelige Udtrykke, som forekomme i begge disse Forordninger **lovlig kaldet, ordineret og confirmeret,** hvormed uden Tvivl sigtes til de tre Personer som bør concurrere ved Præstekaldenes Besættelse neml. Kirkeejer, Biskop og Stiftbefalingsmand. See siden Forordningen af 6. Maii 1617 Nr. 59.

XXV.

Om tre almindelige Bededage.

Christian dend fierde

Vor gunst til forne viid efter Gud almægtigste nu paa nogen aars tiid med hans faderlige Riis og Straff, naadeligen haffver hiemsogt os udi vore Riger og lande med dyrtiid, og paa atskillige stæder her udi Riget med Pestelens og andre hæftige og forlige siuger, hvor for vi haffve for raadeligst og got anseet og forordnit, at ther paa vort land Ißland skulde holdes bededage dend 4de 5te og 6te Augusti forstkommende udi nærværende Aar Guds retfærdige Reede og vor mangfoldige synders velfortiente straff at afbede. Thi bede vi dig og ville, attu bestiller det paa fornemte

nemte vort land Jßland, til alle Laugting og Syßelting at udi samme bededage ikke holldis ting eller stefne, eller anden slig verdslig forsamling eller handling, meden at vore Undersaatter offver alt fornemte vort land Jßland udi samme bededage maatte komme og forsamlis til Kirke, og christelig og tilbørlig ære, Reverendtz og Andagt og Alvorlighed adt høre Guds ord, og det hellige Evangelium, og holde forskreffne bededage. Ther med sker vor villie befalendis dig Gud. Skreffvet paa vort Slot Kiobenhaffn den 8de Maii 1595.

Under Vort Signet

Høibemte. allernaadigste udvalte Herre Prints og Konnings tilforordnede Regerings Raad.

JORGEN ROSENKRANTZ. E. H.

STEEN BRAHE. E. H.

MANDRUP PASBIERG. E. H.

JACOB SEEFELDT. E. H.

XXVI.

Hendrich Krag fik Breff Peder Povelsenn Islender anrorendis ut seqvitur.

Christianus Qvartus.

Vor gunst till forn, viidt att thenne breffvisser Peder Poffvelsen Islender haffver underdanigst till oss suplicerit oc sig udi atskillige maade hoiligen beklagitt underdanigst begerendis therudinden tilbørlig

børlig att maa forhielpis till rette effther som du aff denne oc att=skillige hoesliggende hans Supplicatzer ydermere haffver att forfare oc efftherdi du som forneffnde vort landt Island paa vore vegne udi befalling haffver, oc derfor billig burde oc skulle forhielpe vore Undersotter udi theris ahnliggende sager thill rette oc tilholde laugmendene oc andre Dommere ther paa landit att the effther theris edt oc pligt udi samme sager thilborlig oc med flidt skulle kiende oc domme hvis christelig oc rett var, forend the ther om skulle besøge oss oc giøre ther paa saa stoer omkostning oc besvering then lange farlige reise, thi bede vii thig, ville oc hermed alffvorlig biude oc befalle, att naar thu her med besøgis thu tha alvorlig, grandgiffvelig oc med fliidt forfarer all forneffnde sages saa vell som oc hvis andre ther paa forneffnde vort landt Island sig udi nogen maade burdte haffve att beklage oc besverge theris grundlige oc omstendige leilighedt oc vilkor, oc siiden uden ald forsømmelse forordner att domme saadan theris sager medt flidt oc alffvorlighedt offverveier oc betrachter att thennom siden therudinden med dom oc rett, saa oc uden all langvarig forhalling en partt partherne thill skade, forsømmelse oc langvarlig besverlige reisse, oc udi andre maade, mue vederfares hviss epther landsens loug christeligt oc rett vere kandt, saa the sig udi saa maade oc forendt ther er gangen louglig

 doms

domb udi sagerne ther paa landit icke skulle haffve sig medt billighedt emodt oss att beklage. Ther medt skeer hor vilge befa[illegible]endis dig Gud. Skrefvet paa vort Slot Kiøbenhafn d. 10. Martii Anno 1595.

Under Vort Signet.

Høybemelte Allernaadigste udvalte Herre Printz oc Konnings tilforordnede Regierendis Raad.

JÖRGEN ROSENKRANTZ, STEEN BRAHE. MANDERUP PARSSBERG.

XXVII.

Kongl. Majsts. Breff om Wrag.

Wii Christian then fierde medt guds Naade etc. Giøre alle witterligt att efftter som wii komme wdij forfaring huorleidis att nar nogen Wrag indkommer ther wnder wortt landt Ißlandt, tha schulle paa worre wegne ennten lensmanden, fogeden eller Syßelmanden saa wel som och anndre som grunden thiilhører och samme Wrag paastøder, thilholde thennom huad wrag i saa maade hennder ther paa landitt att indkomme och thet for ein rettighedt efftter landsins wiise att wille nyde och beholde. Tha paa thet att hermedt maa gannge diß richtiger thill haffue wii medt worrt Elskelige Dannmarchis Riigens Raadt, som nu huoß oss haffuer werrit thil stede ther om saa forordnitt och besluttidt att nar nogit Wrag indkommer wnder

wnder wortt forneffnte landt Jslandt och folckene thedt thilhorer mettfølger thil landitt tha schal thet wbehindrett følge thennom, som schip och godtz thilhorer och nogagttig beuissis kandt att thedt thennom thilhorer medt rette, Men ther som iñgen kommer thil landitt mett sliig Wrag tha schal thett iñleggis i foruaring aar och dagh och ther som midlerthiidt rette Egermandt kommer ther thil, som nogachtig beuiißer thedt mett rette thennom att thilhore, tha schal thet wbehindret effterfolge thennom. Kommer och inngen Eiger thil innden Aar och dagh, tha schal thedt effterfolge off och Kronen och ther medt att holdis effter som thedt wdi wort riige Danmarch och Norge er sedvaneligt och att huiß godtz som i saa maade bliffuer biergitt att therfore giffuis en billig biergelon som thedt sig bør. Thii bede wii och binde wore lensmenndt paa forneffnte wort landt Jslandt, som nu er eller her effter kommendis worder att nar noget Wrag ther wnder landit iñdkommer hannd da eñdelige haffuer sig her effter wdi alle maade att rette och forholde. Giffuet paa wort Slot Kiobenhaffuen thend 20. Maii Anno 1595.

Under vort Signet.

Høybemelte wor allernaadigste wduolde Herre Prindtz och Konnings thilfororDnede Regierendis Raad

JÖRGN ROSENKRANTZ, STEE BRAHE, MANDRUP PASBIERG, JACOB SEEFELDT.

XXVIII

XXVIII.

Kongl. Majsts obett breff thill menige Almue paa Island nogre Documenter, som kunde thiene D. Niels Kragh thill hans forrethagenne arbeidtt, med the Danske Hystorier att beskriffue ahnlangendis. ut seqvitur.

Wii Christian etc.

Giore alle witterligtt att efftthersom oss Elskelig hoglerdt mand. D. Niels Krag profeßor wdi vniversitetet wdi wor Kiopstedt Kiopnehaffn wnderdanigst haffuer beuilgitt, oc sig paathagitt att wille schriffue worre Dansche historier oc fremfarne koningers bedrifftt att wii saa well, som andre Nationer kunde haffue en ordentlige historie oc Cronicke oc effther att forskreffne D. Niels Krage thill forskreffne arbeid mange oc adskillige Documenter oc Antiquiteter behoffuer, hvor aff wii formode att nogen slige schulle findis hos worre kierre tro wnderssotter paa wortt land Ißlannd, Tha bede Wii oc naadigst begierre att alle worre Wnderssotter paa forskreffne wortt land Ißland ehuad stande eller Condition the ere eller werre kunde, att nar oß Elskelige hederlig oc wellerdtt mand Her Arngrim Jonssenn ether med thette wortt obne breff besoger, atti tha os thill naadigst behaug oc wilge wille goduilligen

en wude oc meddelle hannom wdschriffter oc wis beschied aff alle huis Documenter oc Anthiquiteter huos nogre aff ether kunde findis oc thill forschreffne historische arbeiid kunde werre thienlige, saa hand thennom efftthersom Wii hannom ther om haffue thillschreffuitt oc befallitt, paa dansche kand wdsette oc forskreffne D. Niels Krage fremdellis tillsticke, oc att i wdi alle maade her udinden erre hannom thill thett beste beforderlig saa hannd hos ether maa bekomme nogen richtig bescheed, ahnseendis att saadanntt arbeiid kand komme wortt federne Rige oc lande oc thes Indbygger thill stor loff oc ære oc ettherš effttherkommere, till stortt gauffn oc gode, thii lader thett ingenlunde. Actum Haffnie 17. Aprilis. Anno 1596.

XXIX.
Forbuden al Handel med Fremmede forend de Kongel. Landskylder ere betalte.

Wii Christian thend fierde med gudtz naade, Danmarckis Norgis Wendis oc Gottis udvalde Koning, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn oc Diittmersken, Greffve udi Oldenborg oc Delmenhorst Helsze ether

er alle Worre kierre tro undersotter, bonder oc meenige land boer, som bygger oc bo offuer alt wortt landt Jßlandt Euindeligen medt Gud oh Wor naade. Viider efftersom wii komme udi forfaringe hurledis mange aff ether skulle truis, nødis oc tilthuingis aff fremmede kiobmend oc andre som søge did till landitt att selge themum fiske oc andre vahre som ther sammestedz falder saa mange aff ether ther ved offuersidde igien med ethers rette landskyld som i till oß oc Cronenn ere plictige oc thet iche kunde udgiffue. Tha forbiude Wii ether alle oc huer zerdellis her med strengeligeñ befalle, atti her epther alldellis ingeñ fisk eller andre vahre selger oc forhandler thill nogeñ fremmede kiobmend eller andre, forend i thill forñ huer aar thill guode reede haffue giffuitt Wor Befallningsmandt ther paa landitt eller hands fougedtt oc fuldmechtige ethers aarlige landskyld oc anden Renthe oc Rettighedt, som j thill oß oc Croneñ ere plichtige att udgiffue, efftherſom Wor kierre Herre Faderfaders Koning Christians salig oc hoylofflige ihukommelssis breff, thill ether ther om for nogeñ rum tiid siideñ forledeñ udgangeñ tilholder. Saa fremptt nogeñ aff ether herefftther befiñdis heremodt att giøre, tha skall forneffnte wor Befalningsmandt eller hans fougedtt oc fuldmechtige macht haffue effther Norgis oc Jßlands loug att straffue ether ther fore, som vedbør. Herefftther j ether aldellis kunde viide att rette oc for skade att tage

vare.

vare. Giffuet paa Wortt Slott Kiøpnehaffn theñd 23. Aprilis. Anno 1596.

Vnder Wort Signett

Høybemelte wor Allernaadigste wdualde Herre Prindtz oc Konning thilforordnede Regerings Raad, som nu till stede ere

STEEN BRAHE. E. H. Arrild HVITFELLDT.

XXX.

Thill Johan Buckholt, Bisperne oc laugmendene paa Island nogen leylighedt om ordinantzen anrørendis.

Christianus Qvartus.

Vor synderlig gunst til forn; vidt at som oß aff thend geistlige standt paa vort landt Islandt er underdanigst andragit oc til kiende gifvit hvorledis ther paa landitt bode medt Kirckerne oc ellers i andre maade skal begiffve sig nogen urichtighedt effter att vor ordinantz, som om Religionin er udgangitt, icke udi alle sine puncter oc articler kand hollis oc efterkommis som thet sig burde for landsens uleilighedt skyld, tha bede vii ether oc ville, atti thager thill ether nogen aff de beste oc vildiste mend ther paa landitt, oc medt thenom lader optegne oc forfatte hvis puncter oc articler som kunde findis then geistlige stand att vere anrørendis

dis oc de kunde verre medt besvergitt, giorendis en forordning hvorledis ther udinden best oc lideligst kunde forholdis, hvilken forordning siden oß thilskickis, att vii thendt kandt lade offverſee, oc ther udinden att forordne oc forandre hviß oß oc vore underſotte ther paa landitt kandt vere gauffnligt oc thienlickt. Der med ſkeer vor villie befalendes dig Gud. Givet paa vort Slot Kiobenhaufn den 24. Aprilis. Anno 1598.

Under vort Zignet.

Chriſtian.

Dette var ikke den første Gang, som der blev tænkt paa en Islandsk Kirke Ordinantz; thi udi Aaret 1592 havde Bisperne og Præsterne der om supliceret og faaet Bevilling paa at sammentage saadan en Ordinantz, hvilket Lænsmanden Hendrick Krag ved Skrivelse af 3. Julii 1594. erindrede dem om, at de skulde have Udkastet til saadan en ferdigt til nestkommende Aar. Nu fik de ved ovenstaaende Brev der paa en Kongel. Befalning; men der kom alligevel intet udaf. Aarsagen dertil siger Biskop Hr. Jonssen udi Hist. Eccl. Tom. III. pag. 396. §. 23. at have været Uovereensstemmelse udi Bispernes Tænkemaade udi denne Post.

XXXI.
Til Johan Buckholt om Biørn og Erich Magnus Sønner.

Chriſtian den Fierde etc.

Vor gunſt till forn. Viid adt diſſe breffviiſere Biorn oc Erick Mag-

Magnus Sønner aff vort landt Işlandt underdanigst till oß haver suplicerit, givendes till kiende, hvorledis att de aff oß Elskelig Jon Jonsson Laugmandt paa forneffnte vortt landt Işlandt skulle vere domt landflychtige oc fredloesse eftersom du det af deris her hos liggende Suplicaţ viidere haver att forfare, da bede vii dig oc vill, adt naar du her medt besøgis, du da medt fliid lader forfare hvorledis det hafver sig med samme deris klagemaal, oc dersom deris skyld oc brøst icke saa storligen befindis adt du da udi deris ringe forseelsse forhielper dennem hvis christeligt, billigt oc ret er, adt de icke skulle hafve aarsage til paa deris store ombkostning oc besvering dennem for oß videre adt beklage. Der medt skeer vor villie befalendis dig Gud. Skrefvet paa vort Slot Kiobenhaffn d. 18. Martii Anno 1599.

Tildragelsen med disse Brødre Biørn og Erich Magnussønner og deres Forseelse, som var et Qvinde-Ran, hvor udaf de slapp dog temmelig got, finder man udi Biørns paa Skardsaa Annaler ved Aar 1599. den 2. Deel S. 27. 2c. beskreven.

XXXII.

Til Johan Buckholt om Christen Reeb.

Christian den Fierde etc.

Vor gunst til forn! Vid at denne brefuisser Christen Reeb underdanigst til oß haver suplicerit givendis tilkiende, huorledis at den tiid hand tiente der paa vort land Island, hafde hand feng-

 flig

slig ladet en Manddraber indsette, huilcken udi hans fraverelse imod hans villie og videnskab brød Jern og Fengsel og udkom, huor for hand nu skal deelis og tiltalis og derfor at stande til rette, underdanigst begierendiß at vi ville lade hafue med hannem et naadigt indseende at hannem imod Retten intet skulde vederfaris. Thi bede vi dig og ville at naar du der om besøgis, du da forhielper hannem til rette, saa megit Ißlands loug og ret er, paa det vi for videre hans overløb maa blifue forskaanit. Dermed skeer vor villie befalendes dig Gud.
Skrevet paa vort Slott Kiøbenhaffn d. 14. Aprilis. Anno 1599.

Under Vort Zignet.

Christian.

XXXIII.

Octroi for Danske Borgere udi Kiøbenhavn, Helsingøer og Malmøe at handle paa Island.

Wy Christiañ thend fierde med Gudz Naade Danmarkis, Norgis, Wendis och Gotis Konning, Hertug wdi Sleiswig, Holsteñ, Stormarñ och Dytmarscheñ, Greffwe wdi Oldenborg och Delmenhorst Giøre alle witter-

witterligtt att efftersom her thil dags all haffune, som beseilis paa wortt landt Islandt, haffue verit beseilitt aff wdlendiske Kiøbmend, Hamborger, Bremer, Lybicker och andre, huilche och haffue veritt forplichtit att forsorge landsens Indbyggere ther samme stedtz med Mehl och Maltt och andet, som de thil deris føde, och klede nødtorfftteligen kunde haffue vdi behoff. Och saa haffuer de forneffndte fremmede Kiøbmend veritt frytt fore och thillatt thennom egien aff forskreffne Islands Indbyggere thil att forhandle huiss godz och vahre de egien haffuer att selge och affhende, effter som wor obne breff forskreffne Kiøbmend, huer paa en haffn serdellis giffuen, sliigtt thennom naadigst forloffuer. Och effter thi wy oss uden al tuiffel kunde erindre samme fremmede Kiøbmendt iche riinge profett att haffue aff samme Seglation och handling och Wy gierne saa att wore och riigens egne wndersotte thend fordell att nyde maatte vere nest, efftdi the (Gud vere loffuitth) saa formogendis ehre, baade paa Schiibe och Kiøbmandz vahre att the thennom thet paalegge kunde, thaa haffue wy aff wor synderlig gunst och naade nu och bevilgitt och nu medt thette wort obne breff unde och bevilge att wore wndersotter vdi the thre Kiøbstedt Kiøbenhaffn, Malmø och Helssingør maa herefftter besegle forskreffne wort landt Islandt, thend handel och nering allene bruge och for andre steders Indbyggere her vdi riigett nyde och haffue medt sliig condition och wilkaar som her effter folger.

 Forst

Forst skulle Wore forskreffne borgere vere forplichtige att forsorge forskreffne Islandt medt goode oforfalschede Kiobmands vahrer, besynderligen, Mehl, Oll, Maltt, Viin, Miod, Brendeviin, klede, lerrett, och andett som thennom kandt fornoden vere, saa att almuen for billig och christelig verd bekommer huad huer haffuer behoff. Thersom thette icke sker, thaa schall sliig borger hoß huilchin sliig forsegelsse finidiß stande oß therfore thil rette. Ther nest schulle de ikke fore anden vahre thil Island end goode Kiobmands vahre, huad som icke duger lade bliffue fra landitt. Ei schal de theris vaare efftter theris vilge mue ophoge, men thennom selge efftersom gammeltt haffuer verit efftter landsens gammel viis och vane. Dißligeste schulle the icke bruge anden allen, maall eller wichtt, end rett Islandz alne, Maal och vichtt vdi alle kiob och sall.

Kommer nogen Misforstand emellem nogen Kiobmand och Islender enthen hand er Geistlig eller Werdzlig om alne, vichtt, eller andett, som Kiobmandskab vedkommer, Thaa skal Kiobmanden forplichtig vere att leffuere siin Wichtt eller allne eller huad slichtt vere kand som udi sliig maade skal forklaaris thil Lovmanden och Lovrettismendene vdi thet Syssel som haffnen er, eller och thil lovrettismendene alleene om Lovmanden er icke thil stede. De skulle thenne besehe och enthen de kiende dem rett

rett eller wrett att vere; Daa schal baade Kiøbmanden och hans vnderpartt ther med lade them noge och rette thennom effter. Ydermeere der som nogen Kiøbmand haffuer nogen ther paa landitt thill att talle, enthen for gield eller noget andett, da skall de talle thennom thill for Lovmanden och Lovrettidt och lade Domb gange ordentlig emellem thennom effter Loven och skulle de icke tage eller trwe thill rette i nogen maade. Wy ville och laade thet saaledis forordinere att Kiøbmendene vden Lov och Wbillig opholdt med deris sager hoß Dommerne paa landitt icke schal vorde opholdne effterthii theris leyligheid icke er nogen lov Proff vden deris skade der paa landitt att udfore.

Fremdeelis schulle forskreffne Kiøbmend holde wore Lensmend, som landitt paa wore vegne haffue vdi befaling vdi Achtt, Respect och Ehre vdi alle sager der paa landitt forfallde kunde och vdi budt och forbudt vere hannom horig vdi alle the sager som oss alleene wedkommer och wort och landets gaffn ere anrorendis. Saa vel som och forholde thennom weuligeñ och sachtmodigen med venlige omgengelsse imod landsens Jndbyggere Geistlig och Werdzlig, saa att ingeñ medt billighed kand haffue sig offuer thennom att beklage. Och effttersom hidindtil er aff the fremmede udlendske Kiøbmend, som forneffnte Jsland beseilett haffue, fort ther til landett Hamborger Øll, Luneborger Øll,

Lybysk

Lybysk och Straalsundes Øll och andet slages fremmet Øll, som huer aff Kiobmendene effter sin Leylighedt føre vilde och aff sted kunde att komme. Daa ville wy her med aluorligen forbodit haffue att aldelis inthit fremmitt eller udlendskt Øll vdi landitt aff forskreffne Kiobmend skall føres. men alleene danst øll, och skulle forskreffne Kiobmend synderligtt gott welbryggett och welsmachendis Øll for uden thet gemeene Øll indføre, som saa vel bryggitt och forvaritt er, att thet vinteren offuer uforderffvitt kand ligge, saa att forneme riige folk der paa landitt, som formaar sligt Øll att kiøbe och betalle icke nogett skall kunde i de maader att fattis. Icke heller skall thet vere the forskreffne Danske Kiobmend vdi forskreffne tre steder, forloffuitt, deres kiøbsvende vdi hobetall der paa landitt att lade bliffue om vinteren, som Indbyggerne med theris varer kunde besøge och thill dryck och anden wnyttig wdgifft fororsage. Men alleeniste schall vere thennom frytt føre att lade der bliffue vdi vinterleyen eller tho thiennere vdi thet høgste ved hver haffn deris Erind att vdrette och nogett riinge goedtz att forhandle, saa att theris Vinterleye komme landsens Indbøggere thill gaffn och forbedring och icke vdi nogen maade thil skade.

Och effter thii Wy forfare att Tiuffue haffue paa forskreffne wort landt Islandt ere, som behoffuis aarligen att besigles

sigles, daa haffue Wy naadigst samtöckt (dog effter forskreffne thre steders egen goode tocke) att wore wndersotte vdi wor Kiobstedt Kiobenhaffn mue och schulle haffue diße effterskreffne sex haffne. Grundeviig, Kiebleviig, Haffnesiord, Dyresiord, Ißesiord, Hoffsoß: The vdaff Malmo skulle besigle theße effterskreffne vij haffne: Riffuett, Holmen, Grundesiordt, Sticheßholm, Patrißsiord, Waapnesiord, Beresiord. De vdaff Helsingor mue besigle diße effterskreffne vij haffne. Stappen, Buder, Kum̃ervog, Spaakonefelßhoffde, Eyasiord, Beresiord, Orrebache.

Dersom thet besindis for norden att vere adt flere haffne end som diße forneffnte xx. haffner, som nu ere forsagde, skulle besigles, thaa schulle forskreffne tre steders Kiobmend forplichtig vere, mere haffner att besegle effter som the aff oß bliffuer befallitt och landsens nodtorfftighed wdkreffuer. Dersom nogen Kiobmand dode thaa skal thet vere hans effterleffnende Hustru eller ochsaa hans Borns werge paa bornenis vegne fritt fore ved samme handel att bliffue och att indtrede vdi theud affdode mandz sted om the saa formogendiß ehre, att de thet thill gaffns giore kunde.

For theñde Benaading skulle forskreffne wore undersaatte vdi de forneffnde tre steder vere forplichtig att giffue thill oß och Croneñ aff huer haffn, som de aarligen besoger 16. gammel daller

och thennom aarligen fornoge Wor Lensmandt ther samme stedtz inden die der fraa landett egien seigler, och der paa thage hands beviß, saa fremptt thet icke skeer die thaa thende woris benaading ville haffue forbrott.

Och skall thende vor Forordning, som Wy nu her vdi giortt haffue paagaa och begyndis naar de Aaring som die fremmede tyske Kiobmend efftrer Wore breffues Indhold haffue ehre forløbne och siiden Aar fraa aar forfølgis aff forskreffne tre steders indbøggere indtill mand skriffuer 1614. Dog der som midlertiid giøres fornøden denne Wor naadigste Forordning med flere Articler att forbedre, eller ochsaa dißе, som forskreffne staa att forandre, tha ville Wy slicht oß haffue forbeholditt.

Thi forbinde Wy alle och I huo die helst ere eller vere kunde, serdelis Wor Befallingsmandt paa forneffnte Ißlandt, hans Fougett, Lovmendt och Lovrettismend, sambt menige landsens Indbøggere ther samme stedtz och alle andre forskreffne wore tre steders Indbøggere paa thette forskreffne wortt vdgiffne Privilegium och benaading att hindre eller Forfang att giore vdi nogen maade. Giffuett paa Wortt Slott Kiobenhaffn thend 18. Aprilis. Anno 1602.

Vnder Wortt Zigneth

Christian.

Denne er nu den første Octroi for et Danskt Compagnie at handle paa Island; men der var neppe to Aar forløbne førend der blev ført en almindelig Klage over dets ubillige og lovstridige Handel, hvor om Indbyggerne indsendte en allerunderdånigste Supplicatz af 30. Junii 1604. Til ydermeere Oplysning vil vi sette her til den Post af deres Ansøgning, som dette er angaaende.

For det andet til denne Landsplage Nød og Jammer (See herom Biørns paa Skardsaa Annaler ved Aar 1601 = 1605.) ere vi ikke ogsaa i ringe Maade besværet med en ulidelig og usedvanlig Kiøbmandskab, som en Part af de danske Kiøbmænd have udi næste to eller tre Aar bedrevet hos os: For det første at deres Tilføring haver meget mindre veret end som dette Land Behov giøres. Det andet at de sin Vare meget dyrere opsat haver, end som hun noget sinde veret haver tilforne, som vi meene at være imod Eders Majsts. Vilge, Mandat og aabne Brev dennem udgivne. Dog vi ikke det samme beklage over alle, mens over nogle, besønderligen de gode Mænds Tienere af Kiøbenhavn, som de have sendt her i Landet med sin Kiøbmands Handel. En Part af de Danske Kiøbsvenne ere meget fremde til denne Lands Handel at de veed vel litt hvad Tilføring her behøver eftersom det er udi Indbyggernes Supplicatzer til Lænsmanden (Envold Kruse) suppliceret og samtligen andraget 2c.

XXXIV.

Kongl. Majsts Breff til Einvolt Krus om de Hamborgeres Handel.

Wy Christian thend fierde med Guds Naade Danmarkis, Norgis, Wendis oc Gotis Konung etc. Wor gunst til forne! Wider effter som Wy paa nogle Aars tiid Naadigst haffue forpactit Wores undersaatte Borger her vdj wor Kiobsted Kiobenhaffn nogle hafner under Wort land Jßland at maa besøge oc giore undersaatterne der paa landet thillføring med huiß de kand behoffue och de nu er befryctendis att die Hamborger som samme land thill forne beseglitt haffuer eller oc andre fremmede, der paa skulle giore thennom forhindring oc sig understaa der sammestedtz deres Kiobenskaff med Bonder der i Haffner att bruge. Lige som die forgaane aaringer giortt haffuer, forneffnte wore undersaatte icke til ringe skaade oc afbreck. Daa bede Wy dig, ville oc haffue her med alvorlig befallit at der som her effter nogle Hamborger eller andre kand befindes att komme der under landet oc ville indlobe oc kiobslaa oc handle udi de Haffner oc Bihaffner, som forneffnte wore undersaatte Borger her udi Byen, saa vel som andre wore undersaatte er forundt att bespiise oc giore tilføring paa du daa dennom lader anholde indtil Rettens udføring, saa vel paa Personerne, der imod gior, som paa deris medhaffuendis Skiff oc godz, effter att Wy icke ere til findes nogle Hamborger

borger effter denne dag emod Wor forrige udgiffne Breffe adt ville tillstede nogen handtering eller Kiobmandskaff att bruge paa nogen haffner der under Wortt land Island, som hid indthil sked er. Saa frampt du herudinden finndis forsømmelig oc forneffnte Wor undersaatte dennom theroffuer beklagendis worder herudinden aff dig eller din Fuldmectig icke adt haffue tilborligen indseendis oc ved ordentlig domb oc Sententz att maa vedderfaris, den Deell Lov oc Redt er. Du da icke derfore thillbørligen wiltt stande oß til rette. Huor effter du kand dig wide adt rette oc forholde oc udi tiide Sysselmendene oc andre dine thiennere der paa landet her om att laade atvare at der udinden maa haffuis graudgiiffueligen act oc indseendis. Der med skeer wor vilge befallendis dig Gud. Schreffuit paa Wortt Slot Kiobenhaffn den 14. April. Anno 1604.

Vnder Wortt Signedt.

Christian.

XXXV.

Om femten Læster Svovl at føre til Havnefiord.

Christianus Qvartus.

Helße eder menige Vore og Norgis Kronis bonder og tienere saa mange som bogge og bo for østen paa vort land Ißland

Evindeligen med Gud og vor Naade. Wi bede eder alle og eenhver her med strengeligen byde og befalle att naar vores undersatter Borgere udi vor Kiøbstad Kiøbenhafn, som beseyler Hafnefiord, deris skiib did ankommer, I da Eder godvilligen ville lade befinde og til samme Skib tilhielper at udføre oc indskiibe 15 Lester Svofel Jord, som vi hafuer befallet oß Elskelige Ennvold Kruse vor mand, tiener oc embedsmand der paa vort land Ißland paa vor vegne at skulle lade bestille oc til oß nederskicke; hviß bekostning med Graver eller udi andre maader anvendis, skal Eder tilborligen blifve betalt. Sammeledis bede Vi oc byde Syßelmanden Hacon Arnason der sammesteds at hand hafver flittig indseende med bønderne at samme 15. Lester Svofel Jord med forste Leilighed kand blifve grafvit og indskibet, anseendis at oß der paa er noget anliggendis. Thi lader det ingenlunde. Gifvet paa vort Slot Kiøbenhafn den 27. Aprilis. Anno 1605.

XXXVI.

Til Hr. Odd Einerßsen at han forhiælper Capellan Lopt Skaptesen til Præstekald.

Christianus Qvartus.

Wor synderlige gunst tilforne. Wiider at eftersom nerverendis bref-

brefviser oß Elskelig Loptus Scapterus, som nogen tiid lang haver tient for Capellan paa vor gaard Besseſted, der paa vort land Jßland, underdanigst til oß haver suplicerit, anlangendis at hand ved voris naadigste forſkrift og befalling till eder for forneſnte hans tieniſte ſkyld, maatte blive befordret til et kald der paa landet at betiene, hvor af hand kunde at have sin daglig underholdning, da bede Vi eder og ville, at naar der udi eders ſtift nogen Kald ledig bliver, i da hannem der til for nogen anden forhielper, saa frembt som hand ellers udi leſnet og lærdom der til findes duelig og tienlig, dog at med alting efter Ordinantzen derudinden handlis og forholdis. Der med ſkeer vor ville befalendis eder Gud. Skrevit paa vort Slot Kiøbenhafn d. 24. Martii. Anno 1606.

Under vort Zignet

Christian.

Dette Brev, ligesom andre af samme Natur, vil holdes af nogle til liden Nytte udi denne Samling og ikkun til at spilde Tiid og Penge; dog beviiser Lavmand P. Widalin udi den liden Afhandling om Jus Patronatus i Island udgiven paa Dansk i Kiøbenh. 1771. af dette Brev, at Biskoperne have endog i de Tiider havt meget at sige i slige Sager, som angik Kaldenes Besættelse. Hvor af sees, at agtsome Øine, kand føre sig det til Nytte, som de Uagtsome oversee eller foragte.

XXXVII.
Kongel. Majts. Brev til Herluff Daa at

ingen

ingen Falkefænger skal paa Issland tilstædis at bruge nogen Kiøbmandskab.

Christian den Fierde etc.

Vor Gunst til forn! Hvis diße brevviisere Borgere og Indvaanere udi Malmoe, som vort land Ißland beseigle, underdanigst til os have supliceret anlangende de Engelske Falchefangere did aarligen til landett ankómmer, det haver du altsammen vidtløftigere ud af deres her hos indlagde Suplication at forfahre. Thi bede Vi dig og ville at du alvorligen tilholder Laugmanden for Vesten og Norden der paa fornefnte Vort Land Ißland at hand med fornefnte Falchefangere haver grandgivelig Indseende, saa at der som helst nogen af dennem i det ringeste nogen Kiøbmands Handel der paa Landet at bruge understaaer og de der med kunde betrædis, hand da med Lov og Dom over dennem lader straffe som vedbør. Dog skal fornefnte Falchefangere icke være formeent der paa Landet at fange Falcher, som de pleje at giore og der af giver os og Cronen Told og Rettighed. Dermed skeer Vor villie befalendis dig Gud. Skrevet paa vort Slot Kiøbenhavn den 16. Aprilis. 1606.

XXXVIII.

Kongel. Majsts. Benaadnings Brev for Jorgen Brockenhus paa Svovel Udforsel fra Island.

Wii

Wii Christian den fierde med Guds Naade Danmarkis, Norgis, Vendis och Gottis Koning, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Dytmersken, Greffve udi Oldenborg och Delmenhorst Giore alle vitterligtt att Wii aff Wor synderlig Gunst och Naade haffuer untt, bevilgett och tilatt och nu medt thette Wortt obne breff unde, bevilge och tillade att oß Elskel. Jorgen Brockenhus til Wallersloff wor Secreteer medt hands Consorter Nicolaus Swabe woris Myntemester, Thomas Lorck, Hermand Woust och Morten Weßling borger och Innboner her udi Wor Kiobsted Kiobenhaffn nu paa fembten aars maall effter thette Wortt obne breffs Dato beregnitt lade besegle Wortt landt Jßlandt och ther sammesteds thennem tilforhandle for reede Penge hvis Svogel Jord och Ehrtz, som the ther paa landitt opbringe kand; skulle the och vere forplichtt aarligen att giffue oß for saadan Benaading halff anden Lest god lutterit Svogel och levere Wores Tygmester ther sammesteds Wore vegne till haande. Och naar forneffnte fembten aar er forløben skulle the oß viidere och paa ny egien lade besoge, om the ellers saadan Benaading lenger niude skulle. Wii ville och her med strengeligen haffve forbiudet alle andre Wore egne Undersaatter, saa vel som alle fremede och ud-

udlendiske, ehvo som helst the ere eller vere kunde nogen saadan Svogel Jord och Mater ther fra Landet paa fembten Aars Maall att udføre eller nogen Handel i the maade ther sammestedz att driffve emod Wor Benaading och Privilegier i nogen maade, saa frembt nogen enten Jslendiske eller udlendske fordrister sig her emod effterom forskreffvit staar att giøre; thaa skal han haffve forbrut till oß och Cronen Skiib och Godz och hvis hand haffver medt att fare. Hereffter sig alle och hver kand viide att rette och forholde och for skade tage vare. Skreffvet paa Wort Slot Kiøbenhaffn thend 1. Maii Anno 1606.

Under Vort Zignet

Christian.

CLAUS DUE. JENS BIELKE.

XXXIX.

Til Herluff Daa om Oluf Bagges Gield i Issland.

Christian den fierde etc.

Vor gunst til forn! Viid at oß Eiskel. Oluf Bagge indvoner udi vor Kiøbsted Malmoe underdanigst haver ladit til kiende gifve, hvorledis hand nogen tiid siiden forleden skal hafve sig til forhandlet nogen Gield og efterstand af en Hamborger Kiøbmand ved nafn Hans

Hans Hems (Heins) som endel vore undersaatter udi Borgefiord Syßel der paa vort land Jßland hafver verit hannem skyldig, og hand sig beklager samme Gield og Rest altsammen icke kand faa indkrefvit med mindre vi hannem der til naadigst ville lade forhielpe. Thi bede Vi dig og ville at naar du her med besøgis, du da tilholder Syßelmendene udi fornefnte Borgefiords Syßel, som hand kand hafve gield i saa maade hos att fordre, at de hannem eller hans fuldmegtige paa hans vegne betaler og nogagtigen tilfreds stiller for hvis Gield efterstaaende hand sig saaleedis af fornefnte Hamborger tilforhandlit og affiobt hafver, saa hand eller hans fuldmectige i saa maade maa hendis og vederfaris hvis Jslands loug og ret kand med gifve. Dermed skeer vor villie befalendis dig Gud. Skrefvit paa vort Slot Kiobenhafn d. 2. Maii Anno 1606.

Under Vort Zignet

Christian.

XL.

Kongel. Majsts Brev om Lydighed imod Herluff Daa.

Christian den fierde etc.

Hilse eder alle Wore undersotte Bonder och tiennere, som bogge och bo paa wort landt Jßlandt Euindeligen medt Gudt. och

wor Naade. Wii beder eder alle och huer strengeligen serdelis biude och befalle atti retter eder her epter att suare oß Elskel. Herluff Daa til Snodinge, wor mandt och tienner giffuendis och giorendis hannem och ingen anden paa wore och Norgis Cronis vegne eders aarlige landskyldt, Tiende och al anden rente, herlighedt och rettighedt som J pleye och plictig ere adt giore och giffue och y aff arilds tiid til oß och Norgis Crone giortt och giffuitt haffuer. Hand skall igien holde eder alle och huer ved Jßlands loug och skiell och rett och ingen aff eder tilstede emodt lougen adt uforrettis udi nogen maade. ladendis det ingen lunde. Giffuitt paa Wort Slot Kiobenhaffn den 3. Maii. Anno 1606.

Under Vortt Zignett.

Christian.

XLI.

Lavmand Jon Sigurdssen forlænes med Reynestads Kloster og Skagefiords Syssel.

Christian den fierde etc.

Giøre alle vitterligt at Vi af Vor synderlig Gunst oc Naade have undt oc forleent oc nu med dette Vort obne bref unde oc forleene os Elskel. Jon Sigurdssen Lougmand for Norden oc Vesten paa Vort land Jßland med Voris oc Cronens Kloster Reinestad

Reinestad Closter oc Skagesiords Syssel, sambt oc fire Jorder os oc Cronen tilhorer, som kaldis Grund, Thveraa, Skotte oc Mellou, der paa fornefnte Vort land Jßland liggendis med Bønder oc tiennere oc ald deris rente oc rette tilliggelse at hafve, niude, bruge oc beholde udi hans liffstiid oc saa lenge hand leffuer, dog med saadan Condition oc Vilkor at hand skal vere forplict den sedvanlig Afgifft, som af fornefnte Closter, Syßel oc Jorder til os oc Cronen nu afgaa aarligen til Ste. Hans dag paa vor Gaard Beßested der paa landet liggendis til fornefnte Voris Befalningsmand at levere oc ofverantvorde. Sambt oc vere os oc Voris efterkommere Koninger udi Danmarck oc Norge huld oc troe oc Vor Befalningsmand der ofver landit horig oc lydig oc følgagtig udi huiß hand hannem paa Vore vegne tilsigendis vorder; der hos oc holde Bygningen paa fornefnte Kloster oc Jorder paa sin egen Bekostning ved goed hæffd oc bøgning oc holde Bonderne der paa godtzit boendis ere, ved Jßlandske loug oc rett, oc icke tilstede nogen af dem imod lougen at uforrette ey heller dennem med nogen ny usedvanlig Paaleg imod Billighed molestere eller besverge. Skal fornefnte Jon Sigurssen udi lige maade vere forplict aarligen til bemelte Ste. Hans dag at giore fornefnte Vor Befalningsmand der paa landet rigtig oc klar Regenskab for huis uviße der sammestedtz kand bekommis efter gammel bevilling oc sedvane, Sambt oc for alt hvis Vrag der for landitt

for fornefnte Klosters Syssel oc Jorders Grund indkommendis vorder, saa vel som oc for huiß Biornehuder, hualstender, huals-Raff eller andit saadant der samestedtz kunde falde, det Vi oß alleene til beste vil hafve forbeholdit, saa frembt hand befindis herimod nogit at giore, hand da icke dette hans Lifs bref og erlangende Benaading ville haffue forbrut. Forbiudendis Vores Befalningsmand den paa fornefnte vort land Jsland, som nu er eller her efterkommendis vorder, sambt oc alle andre fornefnte Jon Siursſen herimod paa fornefnte Closter Syssel oc Jorder for den sedvanlig Afgifft, efftersom forskrefuit staar udi hans Lifstijd at hindre eller udi nogen maade forfang at giore under Vor hyldist oc Naade. Giffuit paa vortt Slott Kiobenhaffn d. 13. Aprilis Anno 1607.

Under Vort Signet

Christian.

XLII.

Poul Gudbrandsſøn forlænes med Thingøre Closter, Vatnsdals Jorder og Hunevands Syssel.

Wi Christian den fierde etc.

Giore alle vitterligt at Vi af Vor synderlig Gunst og Naade haver undt bevilget og tilladt og nu med dette vort obne bref unde, bevilge

vilge og tillade at denne Brefviser Poffuel Gudbrandsen vor og Cronens tiener og Indbygger paa vort land Ißland at maa og skal have, niude, bruge og beholde vor og Cronens Closter Thingøre Closter paa fornefnte vort land Ißland liggendis, som aarligen gifvis af til oß og Cronen thoe hundrede halfsette og tredeve daller og en ort. Samt og Vatsdals Jorder, som skylder aarligen threi og fyrgethiuffue daler, Sambt og Hunevats Syßel som skylder aarligen Otte og tiuffue veder vadmel, Sotten daler og en fri mand til Soes, Saa vel som og femb og fyrge tiuge daler, Som er Lougmands Kiob af samme Syßel med Bonder og tienner og ald deß rente og rette tilliggelse, dog med slig Condition og Vilkor at hand skal vere forplictig fornefnte afgift aarligen til Ste. Hans dag paa vor gaard Beßested der paa landit liggendis til Vores Befalningsmand at levere og overandvorde, sambt og vere oß og Voris efterkommere Konninger udi Danmarck og Norge huld og tro og Voris Befalningsmand der ofver landit horig lydig og følgagtig, udi hvis hand hannem paa vore vegne befalendis vorder, der hoes holde Byggningen der paa Closterit og fornefnte Jorder paa sin egen bekostning ved god hæfd og lige og bønderne der paa godtzit boende ere ved Ißlands Loug og rett og icke tilstede nogen af dennem imod lougen at uforrette, ei heller dennem med nogen nye paalæg, som er usedvanlig, molestere, eller udi nogen maade utilborligen

besverge.

besverge. Skal og fornefnte Poffuel Gudbrandssøn udi lige maade vere forplictig aarligen til bemelte Ste. Hans dog at giøre fornefnte vor Befalningsmand der paa landit rigtig og klar Regenskab for hvis uvisße der sammestedtz kand bekommis efter gammel bevilling og sedvane, sambt og alt hvis Vrag for fornefnte Gaarders og eyendombs grunde hand efter som forskrefvit staar med forlendt er indkommendis vorder, Saa vel som og Huis Biornehuder, hualstender, hualraff eller andet saadant der samestedtzi findis og falder, anseendis at vi oß alleene det til beste vil have forbeholdit. Saa frembt hand befindis her imod at giore, hand da icke dette hans lifsbref og erlangende Benaading aldeelis ville have forbrudt. Forbiudendis vor befalnings mand paa fornefnte vort land Ißland, som nu er eller herefter kommendis vorder sambt og alle andre fornefnte Poffuel Gudbrandßøn herimod fornefnte Closter Jorder og Sysßel forbemelte afgift efter som forskrefvit staar at hindre eller udi nogen maade forfang at giøre under vor Hyllist og Naade. Givit paa vort Slot Kiobenhafn d. 14. Aprilis. Anno 1607.

Efter dette Brevs Datum kand man rette Biørns paa Skardsaa Annaler, som siger ved Aar 1606. (2. Deel. S. 49.) at Poul Gudbrandssen fik Thingøre Kloster og Hunevands Syssel. Det næst foregaaende Brev giver og Oplysning om Lavmand Jon Sivertsen. (See samme Annaler 2. Deel S. 193) Ellers seer man tillige af disse Breve hvad Kongen da vilde have sig forbeholdet af Forstands Rettigheden, hvor man i sær legger Mærke til Hvalrav. Item til Lavmands Kiøb 45 Rdr. af Hunevands Syssel.

XLIII.

Lavmand Gissle Thordersen forlænes med Stappens Ombud.

Wy Christian den fierde med Gudtz Naade Danmarckis, Norgis Wendis och Gottis Koningh, Hertug vdi Sleswig, Holsten, Stormaren och Dyttmerscken, Greffue vdi Oldenborg och Delmenhorst, Giore alle witterligtt att Wy aff Wor synderlig Gunst och Naade haffue undt, bevilget och thillatt och nu medt thette wort obne breff unde, bevilge och thillade oß Elskel. Giissel Tordßon Laugmand for synden och osten paa wort landt Ißlandt att maa och schall haffue niude, bruge och beholde wor och Cronens gard Arnestappen sampt och thre thingsteder ther paa fornefnte wort landt Ißland liggendis, (som hand nogen tiid siiden forleden for nu forsagtt viße affgifftt schall haffue bekommet aff oß Elskel. Herloff Daa wor Mandt, Thienner och Befalingsmandt paa wort landt Ißlandt ther samestedtz) medt bønder och thienner och alld thes Rente och rette Thilliggelsse vdi hans liffs tiid och saa lenge hand leffuer, dogh medt saadan condition och Wilkor att hand schall were forplicht forneffnte Affgifftt, som aff forneffnte Arnestappen Gard och bemelte thre thing-

 steder

steder thill oß och Cronen̄ schall vdgiffuis, aarligen thill Ste. Hans Dagh paa Wor gardt Beßestedt, ther paa landit liggendis thill woris Befallingsmandt att leffuere och offuerantuorde, Samptt och were oß och Woris Efftterkommere Konninger vdi Danmarck och Norge huld och tro och wor Befallingsmandt ther offuer landitt horrig, lindig och fylgachtig vdi huis hand hannem paa worre wegne thillsiigendis worder. Therhoeß och bygge och forbedre forneffnte Gard och Jorder paa hans egen bekostning och holde bonderne, ther paa boendiß erre, wed Ißlandtz loug och rett och icke thillstede nogen aff thennom emod lougen att vforrettis, ey heller thennom medt nogen ny vseduanligh Paalag besuerge eller vdi nogen maade molestere. Schall och forneffnte Gissel Torsend vdi liige maade werre forplicht aarligen̄ thill bemelte Ste. Hans dagh att giøre forneffnte worris Befallingsmandt ther paa landitt richtig och klaar Regennschab for huis wuiße ther sammestedtz kand falde efftter gammell beuillingh och seduaane, sampt och for alld huis Wrag ther for landitt for forneffnte Arnestappenn och thingstederne indkommendis worder, saa wel som och huis Biornehuder, hualstender, hualsraaff eller andet saadantt ther sammestedtz kunde bekommis, thett wy oß alleene thill beste wille haffue forbeholditt. Saa fremptt hand befin̄diß her emodt noget att giøre, hand tha iche thette hans liiffsbreff och benaadingh wille haffue forbrutt. Forbindendis worris Befallings

ingsmandt, ther paa forneffnte Wortt landt Ißlandt, som nu er eller her effter kommendis worder, samptt och alle andre forneffnte Giißle Tordsend her emod paa forneffnte Arnestappen och forneffnte thre thingsteder for thend seduanligh affgifftt effter som forskreffuit staar vdi hans Liffstiid att beholde, att hindre eller vdi nogle maade forfang att giore vnder wor hylleste och naade. Giffuitt paa wort Slot Kiopenhaffn thend 14. Aprilis, Anno 1607.

Vnder Wortt Zegnett.

Christian.

Siden vi have for Haanden, det Forpagtnings Brev, som Lensmanden Herluv Daa her paa meddeelte Lavmand Gisle Thordersen, og det giver nogen Oplysning udi Historien, saa vil vi føje det her til.

Jeg Herluff Daa thiill Snødinge Kongel. Majsts. Befallingsmandt offuer Jßland kiendis och giøre for alle witterligtt vdi thette mit offne breff att Jeg haar bortfest och forlenntt thill Erligh och Welforstandig Mandt Giisle Tordessønn Lougmandt for synden och osten paa Jßlandt Arnestappens Ombodt och thilliggendis Jorder, then Jord Eyre y Eyresueit vndtagitt, som Sir Arngrimer er medt forlenntt, for Otte hundritt Rixdaller aarligh

 affgifftt

affgifftt eller och nøyacthige handschrifftter och thennom att leffuere her paa Beſeſtedt til Ste. Hans Dagh midtſommer. Dißligſt ſchall hand giffue aff the thre thingſteder, ſom Salig Jon Lougmandt och haffde 24. Rdr. och ther thill forplichtig were att ſtande Regenſchab aff huis Sagefald och wuiiße, ſom vdi Arneſtappens Ombott, ſaa wel ſom the thre thingſteder kand falde, the tho partter Kongl. Majſt thill beſte och hand ſelff thend thredie for ſin wmag, huilchett forneffnte Arneſtappens Ombott ſaa vel ſom the thre thingſteder hand efftter Kongl. Majſt. breffs indeholdt, ſom mig vnderdanigſt er offuerantuordett att rette mig efftter, hand ſin liffstiid och ſaa lenge hand leffuer niude beholde ſchall for forneffnte aarlig affgifftt, dogh medt ſaadann condition och wilkor att hand i alle maade ſchall findis Kongl. Majſt huld och throu och werre mig och mine efftterkommere andre Kongl. Majſt. forordnede Lehnsmendt hørigh och lydigh for, med huis wy hannem paa Kongl. Majſt. wegne befallendis worder och vdi alle maade att forholde ſigh thilbørlige medt ſamme Ombodt och thingſteder, ſaa iñgen wthilbørligh klagemaall komme offuer hannem och ſchall hand an=
name

name itt fuldkomment Inventarium vnder Dannemendtz Indsegle aff Jon Lougmandtz efftterleffuersche och ligesaa egien hand och hans arffuinge plichtig werre thet fra thennom att leffuere och holle husene paa Arnestappenn saa wel som thilliggende Jorder medt theris grunne och thungaarde wed god heffd och bøggning och huiß anlangende Wrag, som kand andriffue for Arnestappens eller theß thilliggendes Jorders grund, saa wel som the thre thingsteders, werre sigh huide biørnehuder, hualstender, hualsraff, Roßmertender will Kongl. Majst. alleene for sigh behollitt haffue. Thi biuder och befaller Jeg ether alle paa Kongl. Majst. min allernaadigste Herris wegne, som bøgge och boe paa forschreffne Arnestappens Jorder, saa wel som wdi the thre thingsteder att y erre forneffnte Gißel Torderſøn horigh och lydigh, ſuare, gielde och giøhre hannem allt huiß y hannem aff rette plichtig ere; hand schall ther emodt ingeñ aff ether y modt lougen wforrette. Huiß anlangende ehr enfoldige Skibstolder och falchefengers tolder, som falde kandt i samme Arnestappens Ombodt, schall forneffnte Güßel Torßenn beholle och affkortis hannem i forneffnte otte hundrett Dalers affgifftt. Thill widnesbyrd er mitt Signett

 her

her nedentrøchtt och medt egen haand vnderskreffuett. Actum Beßestedt thend 23. Junii. Anno 1607.

Herloff Daa.

Endnu har Jeg forlehnt hannom med the femb Ombods Jorder, som ligge i Stappens Ombodt siin liffstiidt att maa beholle for seduanligh affgifftt och sigh medt thennom att forholle effter thette forschreffne hans Forlehnings breffs Indholdt

Herluff Daa.

Biørn paa Skardsaa udi sine Annaler 2. Deel S. 69. siger, at Lavmand Gisle kom 6. Aar efter dette udi Unaade hos Lænsmanden, som var denne samme Herluv Daa. Provst Hr. Haldorssen udi sine Lænsmænds Annaler, og Biskop Hr. Jonssen udi Hist. Eccl. Tom. III. p. 40. sige at dette var fordi Lavmanden havde tilladt nogle Fremmede, at fange Falker udi Sneefields Syssel, og at Lavmanden maatte forsone dette med Penge. Men da anførte Brev, tilstaaer Lavmanden Falkefængeres Tolde, og altsaa berettiger ham til at tillade denne Fangst, saa kand man snarere ansee dette for et Kneb, af denne Lænsmand, som ellers i andre Maader, fortiente af Indbyggerne liden Yndest, for at persé Penge. (See neden for Nr. 54.) Det som vi især legge Mærke til, er Afgiften af Arnestappens Ombud 800. Rdr. i Henseende til de overmaade haarde Aaringer, som saa meget havde medtaget Indbyggerne især fra 1601 til 1605, hvoraf man kunde slutte sig til Landets almindelige Formue; thi naar omtrent een tiende Deel af Indbyggerne formedelst Elendighed bortdøer, (See Biørns paa Skardsaa Annaler 2. Deel S. 44.) og de overblevne kand dog saaledes betale sine Afgifter, att disse 800 Rdr. kand svares, og rimelig Ombudsholderen dog have noget til overs, saa vil de, som nu kiende Tilstanden,

med

med god Grund holde for, at der da haver været langt større Velstand under Jøkelen.

XLIV.
At de som fæste Klostre, Sysseler eller Kronens Jorder maae dennem beholde deres Livstiid.

Vii Christian den fierde med Guds Naade. 2c. Giøre alle vitterligt at eftersom Vii af menige Indbyggere paa Vort land Jßland, deres underdanigste Besveringe og Angivende naadigst komme udi Forfaring, hvorleedis at naar nogen dennem steder og fester af vore tilforordnede Leensmand der sammesteds, enten Closter, Syßeler, Cronens Jorder eller Grunder, da niude de dennem icke lenger end udi dend voris Befalingsmand hans lifstiid, som landet haver udi forsvar, og naar nogen Forandring skeer paa Leensmend betagis saadan Jorder Voris Undersatter igien og paa ny igien forfestis til andre, de fattige Folk icke til ringe Besvering. Hvorudover sig hender og tildrager at Jordene ganske og aldeelis forfalde og blive øde. Da efterdi Vi naadigst kunde betenke og oß til sinde føre, saadan idelige Forandringer at vere Landet og dets Indbyggere til Skade, ville Vi hermed naadigst have forordnit at hviß Closter, Syßeler, Cronens Jorder og Grunder, som af Voris tilforord=

forordnede Befalningsmand der samme steds efter denne dag bort, festis, skulle udi deris liifstiid, som dennom begiere forfestis. De som og allereede have nogen Cronens Sysseler, Closter eller Jorder i Feste skulle dennem (saa frembt de ellers efter Islandske Lov findis saa vederheftig, som det sig bør) nyde beholde deris lifstiid og saa lenge de lever. Dog skulle de vere forpligtig at holde fornefnte Sysseler, Closter og Grunder med Bygning udi alle maader paa deris egen Omkostning, ved god Hevd og magt vere Voris tilforordnede Lensmand der samme steds, horige og lydige og udi ret og betimelig tiid der af at yde og udgive den sedvanlige Rettighed og afgift oß og Norgis Crone bor, saa frembt de icke hviß Forbedring de der paa kunde have giordt, ville have forbrudt, dog ville Vi oß herudinden naadigst have forbeholdit udi frembtiiden at revidere og forandre eftersom Vi naadigst kunde betragte at vere Landet og deß Indbyggere gafnligt. Thi forbiude Vi voris Fougeder, Embedßmend og alle andre fornefnte Vore Undersaatter paa fornefnte Vort land Ißland, herimod, som forskrefit staar, at hindre, eller udi nogen Maade forfang at giøre under vor hyllist og Naade.
Givet paa vort Slot Kiobenhafn den 14. Aprilis. Anno. 1607.

Under Vort Signet.

Christian.

XLV.

XLV.

Kongl. Mayts breff om Altings Domme och Sager detz skick och brwg her effter.

Wii Christian dend fierde medt Gudtz Naade Danmarckis, Norgis, Wendiß och Gottis Konningh, Hertug udi Slesuigh, Holsten, Stormaren och Dytmerschen, Greffue udi Oldenborgh och Delmenhorst, Giore alle witterligt adt effther. som Wii naadigst ere komne udi Forfaringh huorledis huiß thretter och tuistige sager, thet were sigh om gaarde thune, Egendomb eller i andre maader sigh paa wortt landt Jßlandt emellom thetz Jndbyggere begiffuer och ther sammestedtz till Altingett for lougmanden louglig indstefnis formedelst atskillige vendelige Domme som altiid till bedre prof skal henslutis eller anden vlouglig middel emodt al billighedt, rett och gebyr, (Wore och Cronens vndersotter ther samme stedtz till storste bekostningh, skade och anden vleylighedt) vdi langh Forhal och vidtloftighed skal geraade och icke vden stor besueringh till Rettens vddragh att skulle kunde vdføris, huor vd offuer de som sliig bekostningh oc vleylighedt for theris armodt och andre aarsagers skyldt icke kunde vdstaa

tiit

tiit och offthe skulle for aarsagis theris Rett adt lade falde och effthergiffue. Thaa efftherdi thet oß som en christen och rettferdigh Øffrighedt (der (som) sine vndersaatters nod och anliggende bør betimeligh adt affuerie, eller och ved billig middel forekomme) eigner och bør oß ther hen adt beflitte, adt sliig vskickelighedt och vtilbørlig forhal och widtløffthighedt, som aff forberorte aarsager vdi indfaldendis thretter, Woris vndersotter medt tiiden till største skade och forderff kunde entstaa, maa aldeelis bliffue affskaffiit, wille wii her medt strengeligen och aluorligen Lougmendene ther paa fornefnte Vortt landt Ißlandt the som nu er eller her effther kommendis worder haffue paalagtt och befallett, adt the endeligen her effther skulle were fortenckt till vdi huiß sager, thet were sig om gaarde, Tuner, grund och Egendomb eller andre thrætter for thennom lougligen bliffuer indsteffnett effther vidnisbyrdts grandgiffuelig och flittig forhør tuistige partterne medt en endeligh, billigh och retferdigh domb och Sentenß effther Ißlandß loug och ret (och thet for vden ald forhal, v=endelige domme, som till en bedre proff henfluttis och opsettelsser, som till theß skall were skeed) endeligen at skille. Saa frembt nogen aff Lougmendene ther paa forneffnte Vortt landt Ißlandt befindis, huiß sager lougligen for thennem bliffuer indsteffnit, ved forbemelte vbillig middel at forhale, de da icke therfore ville tiltalis og straffuis som de der Voris naadigst udgangne Forordning och Mandat aff

modt,

modtvillighedt eller anden letferdigh Aarsagh emod deris Eed och plichtt icke haffue willett agte eller ansee. Hvor effther siig alle och huer kand wiide adt rette och for skade tage wahre. Giffuet paa wort Slot Kiobenhafn then 14. Aprilis. Anno 1607. Under Wort Zignet

Christian.

Til forne udi Aaret 1592. havde Indbyggerne klaget over, at de til Altinget indstævnte Sager, kom upaakiendte tilbage, fordi at Altinget ikke blev holdt længer end 1. eller 2. Dag; (See ovenfor Nr. 12. § 7.) nu seer man af dette Brev, at endskiøndt Altinget nu blev holdt i 8. Dage, saa bleve dog Sagerne, under atskiellige Forevendinger hiemviste. Heraf kand man slutte, at det har ikkun staaet slæt til udi de Tiider, med Rettergangen udi Landet. Af næst foregaaende Brev, seer man de idelige Forandringer, som der ere giordte paa Lænene. Med de Geistlige Kaldes Besettelse, er det ikke bedre tilgaaet; (See ovenfor Nr. 24, og Biskop Odd Einerssens Klager Hist. Eccl. pag. 349. (b) & 351 (a)) De store Trætter og Fiendskab, som indfaldt i de Tiider, imellem Biskop Gudbrand og Lænsmanden Johan Bucholt og Lavmand Jon Jonssen, og siden mellem Biskop Odd og Lænsmanden Herluff Daa, have havt sine betydelige onde Virkninger for det almindelige Beste. Handels Forandring og dens slætte Tilstand, (See ovenfor Nr. 33. og Islændernes der tilføjede Klage) var og en stor Plage. Og til alt dette kom Hunger og Dyrtid, med de deraf foraarsagede Sygdomme, især Blodsot, som bortrykkede henimod den tiende Deel af Indbyggerne. (See Biørns paa Skardsaa Annaler ved Aar 1603.) Saa man maae troe, at Tilstanden udi Island, udi Begyndelsen af det syttende Aarhundrede, har været meget Jammerlig.

XLVI.

Kongl. Majts. Breff thil Herluff Daa om the Tydſkes Huuſe att nedriffue.

Christiañ thend fierde medt Gudz naade Danmarckis, Norgis, Wendiß och Gottis Konning etc. Wor gunſt thil forne. Wiider att effter ſom Wy naadigſt komme vdi forfaringh huorlediß ther paa landitt endnu mange ſtedtz ſchall finndiß huuße paa Wor och Crouens, ſſaa wel ſſom paa Chirckens grunde och Ejendomb ſtaaendiß the Tydſke, ſſom thill forne haffue hafft theris handtering ther ſamme ſtedtz thillhørendiß, huilche the endnu icke haffue ladett affbryde wahnnſeett the ther om thill forne ehre bleffuen adtuarede; tha bedde wy thigh och wille, attu ſamme hußе ſtrax laader affbryde och huis ejennligh thommer ther paa findis, ehre wy naadigſt thil fredtz att maa giffuis thennom, ſſom ſchall holde Kirckerne och kirchens gaarder ther paa landitt wed lige och thet beſt haffue vdi behoff; ther medt ſkeer wor wilge befallendiß thig Gudt. Skreffuitt paa wortt Slott Kiøbinghaffn then. 24. Aprilis. Anno 1608. Wnder Wort Zignet.

Chriſtian.

Inſcriptio literarum.

Oß Elſkelig Erlig och Welbiurdig Herluff Daae thill Snødinge Wor Mandt Thienner och Befallingsmandt paa Wort landt Jßlandt.

XLVII.

XLVII.
Om Thingøre Kirkes Byggning.
Christian den Fierde etc.

Vor gunst til forn. Vid at eftersom Vi komme udi Forfaring, hvorledis Thingøre Klosters Kirke der paa vort land Jßland skal vere udi sin begreb saa stoer at den icke uden stoer bekostning kand ved magt holdis, Da er Vi naadigst til sinds at i lader giøre den Forordning at samme Kirke bliver nedbrudt og saa en stoer igien opbyggt, som leyligheden og nødtorfften kand udfordre, saa at den med hvis andre huse paa Closteret staaer, siden uden ald Vor bekostning kand ved magt holdis af den, som nu haver forsnefnte Kloster udi Forlehning eller herefter kommendis vorder effter som de og deres Arfinger ville ansvare og vere bekiendt.

Der med skeer Vor villie befalendes Eder Gud. Skrevet paa vort Slot Kiøbenhavn d. 24. Aprilis Anno 1608.

Under Vort Signet

Christian.

XLVIII.
Thil Borgerne vdi Kiøbenhaffn, Malmøe och Helsingør som handle paa Island om Tømmer thil same.

Christian thend Fierde etc.

Wor gunst thill forne! Wiider adt Wore och Norgis Croniß Wndersaatte paa Wortt landt Ißlandt wnderdanigst for oß haffuer ladett berette, besuergeß thennom fast stor mangel att haffue paa smamaster, deller, sparrer och andet bygnings tymber, som ther thill Kirckernis saa wel ssom theris hußiß opbyggelsse dagligen behoffuer; thi bede Wy ether och wille attby laader giore thend forordning adt thennom aff samme forneffnte Tymber waare maa schee nodtorfftig thillforing, saa thet vdi alle the haffne, som aff ether beseglis kunde finndiß for ett schelligt wertt thil kiobs. Ther medt scher wor wilge befallendiß ether Gud. Skreffuet paa Wortt Slott Kiobenhaffn thend 24. Aprilis Anno 1608.

Wnder Wort Zignet

Christian.

XLIX.

Om en Syſſelmand paa Veſtmanøer at forordne.

Vi Christian den Fierde etc.

Vor gunst til forn! Viid at eftersom Vi naadigst komme udi Forfaring hvorledis der paa vort land Vestpenoer icke skal vere nogen Syßelmand, som udi de Sager, som der paa landet fal-

de,

de, kunde domme, og for dend Skyld haver veret brugeligt at en af Sysselmendene paa vort Land Jßland aarligen til bestemte Tiider haver været paalagt at begive sig did ud til Øen at sententiere og ordeele udi de twistige Sager der samesteds kunde forefalde, hannem icke til ringe skade og forsømmelse udi sin egen bestilling som undertiiden paa tre eller fiire Ugers Tiid formedelst Veder og Vind icke kand komme til meenlandet igien. Da paa det sligt kand forekommes og med ald Ting maa gaa tilbørligen og christeligen til, bede Vi dig og ville at du med forderligste Leilighed for dig besker nogle af de fornembste og forstandigste Mænd, som der paa Øen er at finde og siden en af dennem, hvilcken den bestilling med største Frugt kand betiene og forestaae til en Sysselmand forordinerer og deputerer, tagendis Eed af hannem, som brugeligt og sedvanligt er. Der med skeer Vor Villie befalendis dig Gud. Skrevet paa Vort Slot Haderslevhuus d. 25. Februarii Anno. 1609.

Under Vort Signet

Christian.

L.

Kongl. Majts. messiue breff thil Welb. Herluff Daa att hand schall selge huis gieldfee och andett wnøttigtt Inventarium som fińdis paa Klosterne.

Wii

Wii Christian then fierde medt Gudtz naade Danmarkis, Norgis, Wendis och Gottis Koning. etc. Wor gunst thill forne. Wiid adt effter som Wii vdaff dein vnderdanigste berettning naadigst forfare huorledis adt Clostermendene ther paa Wort landt Ißlandt vdi all Vnderdanighed sielff haffuer weridt begerendis adt huis Gieldfee och gieldfaar sampt andet wnottigth Inventarium och Boeskab, som finndiß paa Closterne, ther sammestedtz thenniom thill Inventarium er offuer anttuordett, maatte selgis och affhenndiß saa adt the kunde bliffue the engang quitt. Thaa er Wii naadigst thill fridtz adt thu for penninge thett dyreste mueligtt er, selger och affhender, eniste huis Gieldfee och gieldfaar och andett wbrugeligtt Boeskaff som finndiß paa Closterne ther paa landitt och theß werdt siidenn laader fore oß thill Regenskab. Ther medt skeer Wor wilge befallendis thig Gudt. Skreffuet paa Wort Slot Haderßloff Hus thenn 24. Februarii. Anno 1609.

Vnder Wort Signet.

Christian.

LI.

Forordning paa Ißland publicerit forbiudendis døde mennisker att oppgraffue, eller

der

derpaa i nogen maade att thyrannisere ey heller med vtilbørlig ord eller gierning deris Laugmand at tiltale eller i nogen maade forhaane.

Christianus Qvartus.

Giore alle witterligtt, efftersom Wii komme vdi forfaring huorlediß sig stuor vschickelighed der paa wort lañd Jßland tiit och offte schulle tildrage, i dett enn partt lettferdige folck sig schulle vnnderstaa aff daarlige oc gandske vtillborlig Aarsager tillbenegtt de dode menniskes begraffuede legemer aff graffuene att vdtage oc deris hoffuitt att affhugge oc forbrennde eller oc paa andenn maade forkomme. Tha paa det saadann vgudelig bedrifft maa bliffue affschaffitt, wille Wii her med strengeligen oc alffuorligeñ alle oc huer serdelis haffue forbudett seg vti saadañ lettferdige vgudelige gierninger at lade findeß, saa fremt de icke derfor aff Woris Lennsmend der paa landett, denn som nu er eller her effter kommendis worder, wille straffis som de der denne Woris vdgangen Mandat icke haffuer willet ackte eller annse. Effter som wii oc vti ligemaade formercke att en part modtuillige folck der paa landett dennom schulle tilfordriste med vtilborlige oc skenndtz ord att offuerfalde oc tiltale wore laugmeñd naar de paa deris

til=betrode bestillings wegne der paa lanndett omreysse oc sidde rett. Tha paa det att saadann vskickelighed i tide mue bliffue forkommitt oc bemelte Laugmand for slig vrett tilborligenn kunde bliffue handtheffuitt oc forsuarett. Wille wii hermet alle oc huer alffuorligen haffue paamint att de sig hereffter aldelis schulle entholle bemelte Laugmannd med vtilborlige ord eller gierning i nogen maade vforrette. Saa frembt nogenn findes heremod at giore, de da icke derforre effter lougenn wille tiltalles, forfolgis oc straffis, som det sig bor, hereffter sig huer oc enn kannd haffue att rette oc for skade att tage ware ladendis det ingenlunde. Haderslefſhuß denn 25. Februarii. Anno 1609.

Den første og egentlige Aarsag til det Forbud at opgrave døde Legemer, finder man hos Biorn paa Skardsaa ved Aar 1598. (See den 2. Deel S. 23.) hvor der fortelles at en ved Navn Gudmund øgnævnet Loke, blev opgravet og Legemet brænt, fordi man troede, at den gik igien og pinede paa Holum et ungt Pigebarn, samt giorde andet Ondt. See her om Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 409. seq. Om Tildragelsernes Rigtighed, med Pigens usedvanlige Sygdom og andre skadelige Hændelser, tør man ei tvivle, og at dette ophørte efter at det døde Legeme var brændt; men derfor paastaae vi ikke, at denne Døde har gaaet igien, og forvoldet alle de Ulykker som ham tilskrives. Dette eeneste vil vi anmærke, at om det er altsammen Overtro, som man tilforne har troet om deslige Ting, og om de Plagedes Helbredelse, ved at opbrænde de saa kaldede Giengangers døde Legeme; saa kand Overtroen giøre lige saa vel Vunderverk, som den sande apostoliske Tro; dette maae man nødes at tilstaae om man ikke vil negte sine Sandser.

LII.

At de fra Meenlandet, som fiske paa Vestmanøer maae føre sin Fisk med sig til sin Husholdnings Fornødenhed og til at betale Kongens Rettighed.

Wii Christian den fierde af Guds Naade

rc. Giore alle vitterligt at eftersom Vores Undersaatter og Indbyggere udi Vort Land Ißland, som bruge deres Fiskerie under Vestpenoe underdanigst for oß klageligen haver ladet andrage og til kiende give hvorledes dennem af Kiobmændene, som fornefnte Vestpenoe have forpagtet, strengeligen skulle forbydes og formeenes noget af hvis Fisk, de der under Øen kunde have fanget, enten til deris Husholdnings Behov eller og Vor og Cronens Rettighed med at fuldgiore, der fra Øen at bort føre, uanseet de dennem intet ere skyldige, hvorfor dennem saadant med Billighed skulle kunde forhindris, hvorudover de selv skulle forarsages, dennem til største Besværing af andre at indkiobe, hvis Fisk de til Vores og Cronens Rettigheds Fuldestgiorelse og til deres Husholdning at forbruge, aarligen kunde behøve, Underdanigst begiærendis Vi Naadigst ville lade forordne den Middel ved hvilke sligt maatte blive afskaffvit. Da paa det bemelte Vore Undersaatter icke udi nogen Maade imod Billighed herefter skulle besvær-

svergis, have Vi af Vor synderlig Gunst og Naade undt, bevilget og tilladt og nu med dette Vort aabne Brev unde, bevilge og tillade at eenhver af bemelte Vore Undersaatter paa fornefnte Meenland boendis, som bruge Fiskerie under bemelte Vestpenoe, maae af hvis hand med sin Fiskerie der sammesteds kand have erlanget aarligen bortføre med sig der fra dennem og til Meenlandet, saa megen Fisk, som den Rettighed kand sig beløbe hand til oß og Cronen aarligen skal udgive og hand ellers til sin Husholdnings Behov kunde have fornoden og icke meere. Det øvrige resterer skal hand være forpligtet til Kiøbmændene paa fornefnte Vestpenoe at selge og afhende og icke paa andre stæder der fra at maae bortføre. Herefter sig Vore Undersaatter paa fornefnte Meenland, som i saa maade bruge Fiskeri der under fornefnte Vespenoe, saa vel som og Kiøbmændene, som dem haver forpagtet dennem Underdanigst skulle vide at rette og for Skade at tage Vare. Saa fremt nogen befindes herimod at giøre da icke derfor vil tiltalis og straffis, som det sig bør, ladendes det ingenlunde. Givet paa Vort Slot Haderslevhus d. 25. Februarii Anno 1609.

Under Vort Signet.

Christian.

LIII.

Anordning og Privilegier for Compagniet naar Landen igien var forpagtet.

Christian

Christian den Fierde med Guds naade etc.

Giøre alle Vitterligt, adt efter som Vi Naadigst have bevilget, nogle Vore Undersaatter, udi diße Vore trej Kiøbstæder Kiøbenhavn Malmoe og Helsingør, adt maatte besigle Vort land Ißland udi 12 Aar indtil Nærværende Aar 1614. og der sammestedtz alleene den Handel og Næring bruge, som fremmede og Udlændiske til forne Naadigst var bevilget og forlovit, paa det de deß bedre udj Deris Næring, biæring og Kiøbmandskab kunde tiltage, og efter de fornte. Aar, som dennem var benaadet, samme land adt beseigle, nu ere forløbne, og adtskillige Klagemaal over nogle fornte. Kiøbmænd ere indlagd som een Part havne der under landet hidindtil haver beseiglet, da haver Vi dog af Vor synderlig gunst og Naade, undt, bevilget og tilladt, og nu medt dette Vort aabne brev unde, bevilge og tillade, adt Vore Undersaatter, udj de fornte. tre Kiøbstæder Kiøbenhavn Malmoe og Helsingøer, end nu fremdeeles her efter mue besigle fornte. Vort land Ißland, og den Handel og Næring alleene bruge, og for andre Vore stæders Jndbyggere her udj Riget nyde og have med slige Conditiones og Vilkaar som efterfølger.

Først skulle fornemte Vore borgere, være forpligtige at forsørge Vort fornte. land Ißland med goede Uforfalskede og ufor-

 dervede

dervede Kiobmands Vahrer, besynderligen Meel, Øll, Malt, Vin, Miod, Brendevin, Klæde, Lerret, Kaaber-Kiedle, brugeligt Jern, Timmer til Kirker, huuse, baade Aarer og andet, som dennem kand være fornøden, saa Almuen kand for billigt og Christeligt Værd, bekomme hvad hver behover der som det ikke skeer, da skulle de borgere, hoes hvilke slig forseelse findes, stande Os der fore til Rette.

Dernæst skulle de ikke fore andre Vahrer til forne. Jßland, end goede Kiobmands Vahre, og hvad som ikke duer, lade blive fra landet. Ej heller skulle De deres Vahre efter Deres Villie mue Ophoye, efter som Jßlænderne beklage til forn er skeet; mens dennem sælge efter som gammel skick haver værit efter landsens gammel Viis, brug og Vane. Desligeste skulle de ikke bruge andre Alne, Maal eller Vægt imod ret Jßlands Alne og Vægt udi ald kiob og Sall. Kommer Nogen Misforstand imellem nogen Kiobmand og Jßlænderne, enten Hand er Geistlig eller Verdslig, om Alne, Vægt eller andet, som Kiobmandskab vedkommer, da skal Kiobmanden forpligtig være, at levere sin Vægt, eller Allen, eller hvad sligt være kand, som udi saa moede omtrættis, til laugmanden og laugrettismændine alleene om laugmanden er ikke til stæde. De skulle dem besee, og enten de kiender dem ret eller uret at være, da skal baade Kiobmanden og Hans Vederpart der med lade dennem noye, og rette dem der efter.

Ydermeere der som nogen Kiøbmand der paa landet, haver nogen til at tale, enten for Gield eller noget andet, da skal de tale dennem til for laugmanden og laugretten, og lade Dom gange ordentlig imellem dennem efter loven, og skulde de ikke tage eller truge dennem til Rette udj nogen maade. Vi ville og saa lade det forordinere, at Kiøbmændene uden lov og Ubillig Opshold med Deris Sager hoes Dommerne der paa landet ikke skal vorde opholdne, efter de Deris leylighed ikke er nogen lang Proceß uden Deris Skade, der paa landet, at udfore.

Fremdeeles skulle forskrevne Kiobmænd holde Voris lænsmand, som landet Paa Vore veigne haver udj befaling udj Agt, Respect og Ære, udj alle Sager der paa landet forefalde kunde, og udj bud og forbud være Hannem horige udj de Sager som Os alleene Vedkommer, og Vores og landens gavn ere anrørendis, saavel som og forholde dennem venligen og sagtmoedeligen med goed Omgiengelse imod landets Indbyggere, Geistlige og Verdslige, saa ingen med billighed kand have sig over dennem adt beklage.

Vi ville og her med alvorligen forbudet have aldeeles intet meere fremmed eller udlændsk Øll, end 4 læster til hver Havn Aarligen der til landet af forskne. Kiobmænd skal foris, men

alleene

alleene Dansk Øll Mehll, Mallt og andre slige Danske Vahre og skull fornefnte Kiøbmænd synderligen godt, velbrygget og velsmagendis Øll for uden det gemeene Øll de dit føre, som saa vel brygget og vel forvaret er, at det Vinteren over ufordervet kand ligge, saa fornemme og Rige folk der paa landet, som formaaer sligt Øll at Kiøbe og betale, ikke noget skulle kunde i den maade fattis.

Icke heller skal det være fornte. De Danske Kiøbmænd udj de 3 fornte. Kiøbstæder forlovet, deres Kiøbsvenne udj Haabetall, der paa landet at lade blive Vinteren, som Indbyggerne med Deres Vahrer kunde besøge, og til Drick eller Unyttig Udgift foraarsage. Men alleeniste skal dem være frit føre adt lade der blive udj Vinterleye een eller toe Tienere udj det Hoveste ved hver Havn, deres Erend adt udrette, og noget ringe goeds adt forhandle, saa Deris Vinterleye er landsens Indbyggere til gavn og Forbedring og ikke udj nogen maade til skade.

Og endog fornte. Vore Kiøbmænd ere foraarsagede noget fremmet Kiøbmandsskab, gods og Vahre, som ere Klæde lerret og anden Kramvare, Aarligen til landets behov udenlands at kiøbe, og sig tilforhandle, som her udi Riget er ikke at bekomme, saa skulle de sligt betimeligen Indkiøbe og siden her fra af Riget did hen udj Ißland at indføre. Item

Item skal det være Deris Egenskibe, som de skulle besøge Ißland med, eller der som een part Kiøbmænd, deris leylighed ikke er saa at de have selv Skibe, da skulle de forpligtede, de Skibe, som de der til Ißland ville forskicke, at Rigens Undersaatter og Indbyggere, og ikke af fremmede eller Udlandske at fragte, paa at det Handelen ikke skal komme fremmede til Gavn og goede, som Vore Egne Undersaatter kunde have fordeel og Nytte af, men efterdj den Ißlandske Vahre ikke aldsammen her udj Riget kand slides eller forhandles, da skal det være dennem forlovet og tilladt, den med Deres Skibe fra Ißland udenlands at føre og paa fremmede stæder at forhandle og sælge hvor De. best kunde.

Og efter de Vi forfare at 21 Havner paa forn te. Ißland ere, som behovis Aarligen at beseiglis, da have Vi Naadigst samtykt, at Vore Undersaatrer paa forskrevne Kiøbstæd Kiøbenhavn maae og skulle have diße 11 Havner. Den 1te Grindevig. 2en Kieblevig. 3ie Hafnefiord. 4de Dyrefiord. 5te Isefiord. 6te Hofsoes. 7de Revet. 8de Grundefiord. 9de Holmen. 10de Stichelsholm. 11te Berefiord. De udaf Malmøe skulle beseigle disse efterskrevne 2 Havner. Patrixfiord og Vopnefiord. De udaf Helsingør maae beseigle efterskrevne 8te Havner. 1te Stappen. 2en Boeder. 3ie Kommervog. 4de Spakonefellds Hofde. 5te Akuroer. 6te Redirfiord. 7de Orrebacke. 8de Husevig.

 Der

Der som det findes fornøden at være fleere Havner end diße fornte. 21te Havner som nu ere forsagde, at skulle beseiglis, da skulle forskne. tre stæders Kiøbmænd forpligtede være at besætte meere Havner, efter som De der om af Os bliver befallet, og landsens Nodtørftighed det udkræver.

Der som nogen Kiøbmand døde, da skal det være Hans Efterladendis Hustrue, eller og hans Børns Verge paa Børnenes Vegne frit fore ved samme Handel at blive, og at indtræde udj den af Døde Mands stæd ved samme Handel at blive, om De saa formuendis ere, at de det til Gavns giore kunde.

For denne Benaading, skulle fornte. Vore Undersaatter, udj de tre fornte. Kiøbstæder være forpligtede at give til Os og Cronen af hver Havn som De Aarligen besøger. 16. gamle Daler; og dem Aarligen føre Vor lensmand der samme stæds, inden De der fra landet seigle og der paa tage Hands Beviis saa fremt det ikke skeer, de da ikke denne Vor Benaading ville have forbrudt, og skal denne Forordning, som Vi nu her udj giort have, angaae nu udj April Maaned udj Nærværende Aar 1614 og endes udj samme Maaneds Aar 1625. som er 11 Aar. Og efter de eenpart af de Ißlands Udreedere, Deres Skibe ere allereede afseiglede, og eenpart ligge Seiglfærdige, saa denne

denne Nye Forordning udj dette nærværende Aar, ikke nu strax kand fuldkommelige udj Værk stilles; da maae dette blive udj nærværende Aar efter Vor forrige benaading, og udj tilkommendis Aar begyndes, og siiden i alle maader som forskrevet staaer, holdis og efterkommis. Dog der som imidlertiid gioeres fornoden denne Vor Naadigste Forordning med fleere Article at forbedre, eller og, saa som forskrevet staaer at forandre, da Ville Vi sligt have Os forbeholdet.

Thi forbiude Vi alle og hvo de helst ere, eller Være kunde, særdeeles Vor befalingsmand, paa forskrevne Vort land Ißland, Hans Fougeder, laugmænd, laugrettemænd, samt Meenige landsens Indbyggere der sammestedts og alle andre fornefnte Vore tre Steders Indbyggere Paa dette forskrevne Vort Udgivne Privilegium og benaading at hindre, og forfang at giore udj nogen Maade. Givet Paa Vort Slot Kiobenhavn d. 28de April Ao. 1614.

Under Vort Zignet

Christian.

LIV.

Herluff Daa fik breff laugmanden og skolerne paa Isiland anrørendis.

Christianus Qvartus,

Vor gunst tilforne. Viid att vii sende digh Gisle Thordsonn laugmand der paa vort land Island hans breff udi hvilket hand foloffver en Engelsk ved naffn Hendrich Buchson att fange falke der paa landit, oc efterdi saadan er imod vores høyhedt oc vore undersotter det hverken selff maa giore, ey heller andre det at forloffve, bede vii dig oc ville attu hannom der fore med retten thiltaler, offver hannom holder domb oc siden effter dommens indhold hannom samme sin forsehelse lader afftinge, oc hvis hand udi saa maade derfore afftingendis vorder attu det siden lader fore oß til regnskab. Iligemaade efftersom vii komme udi forfaringh att med scholerne der paa landit skall gaa mogitt urichteligen till, i dett att udi scholerne fra Paaske oc till Ste. Mortens dagh fast aldelis ingen scholeborn holdis, oc Bisperne dog alligevell beholde den aarlige rente oc indkompst som der till er lagd, bede vii digh oc ville att thu med fliid lader forfare, hvor mange schole born udi sist forleden aar emellom fornd. Paaske oc Ste. Mortens dagh udi fornd. Skoler ehre bleffuen holdne, oc henholder Bisperne att de for fornd. Aars rente oc indkomst, som till scholerne er lagt, hvor den er bleffven ahnvendt oc ahnlagd, giorer rigtig rede oc regenschab oc siden dett oß lader thilstille, paa dett vii der aff ald leilig-heden kunde forfare oc lade giore forordningh hvorledis der med hereffter skall forholdis oc tilgaa. Der med skeer vor vilge befalendes dig Gud. Actum Kiøbenhaffn. d. 30. Aprilis. Anno 1614.

LV.

LV.

Om Bischaier oc andre som giøre Inbyggerne skade oc offverlast.

Christian den Fierde etc.

Giøre witterligt att efftersom wii komme udi forfaring huorledis att sist forleden sommer schulle haffue weritt Bischaier oc andre paa wore oc cronens strømme vnder wort land Islandt hualle att fange som wore Vndersaatter der paa landett schall haffue plondrett, dennom aff deris huse foriagett oc stor schade oc offuerlast giortt oc tillfoigett. Oc paa det att saadan offuerlast oc roffuerie kunde hindris oc affuergis; Tha haffue wii naadigst wor Lensmand paa forskreffne wortt land Island, saa well som wore Vndersaatter, Borgere, som samme wortt land beseigle, beuilgett oc tillatt, att maae slige modtwillige Companer, som wore Vndersaatter paa wore oc cronens strømme, saa wel som oc paa forskreffne wortt land Island, offuerfalde, plondre oc spoliere efftertragte, oc at de dennom kunde offuermegtige, deris schibe indtage oc dennom nedlegge, wed huad middel oc maade det best schie kand. Her effter forschreffne wor Lensmand paa forskreffne wortt land Island saa oc forskreffne wore Vndersaatter, som samme wortt land beseigle, kunde haffue dennom att rette oc forholde. Datum Frederichsborg. 30. Aprilis Anno 1615.

Aarsag og Anledning til dette Brev, lærer man af Biørns paa Skardsaa Annaler 2. Deel S. 71. der siger han ved Aar 1614. at mange Stæder omkring Landet, og især Vestmannøer, blev af Udenlandske udøvet Ran og Voldsomheder, og at Handels-skibet paa Dyberøg blev Udplyndret. See herom Bisskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 80. §. 2.

LVI.
Fremmede Nationers Handel paa Island forbuden.

Vii Christian dend Fierde medt Guds Naade et. Helse eder alle Bønnder och meennige almufve som bygge och boe ofver alt vort land Island Evindeligen medt Gud och vor Naade. Viider att efftersom Wii komme udi forfaringe, hvorledis fremmede Nationer underſtaa dennem adt komme der thill landedt och der adt bruge u-lofflig Kiobmandskaff medt Eder, uanseet det er emod vores udgiffne breffue som vii naadigst hafver gifvedt dennom, som fornefnte vort land Island aff oß udi forpachtning hafve, hvilchet foraarsager, adt naar de som hafve fornefnte vort land Island udi forpachtning thil eder ankommer, lider der ofver stoer Skade; da bede vi Eder och ville, saa och her medt alvorligen och strengeligen befale adt I effter denne dagh alleene medt dennom, som fornefnte vort land Island forpachtet haffuer, bruger Eders Handel och medt ingen fremmede. Der som nogen findis

dis her imodt eftersom forskrefvet staar adt giøre, da adt straffis som vedbør. Hvorefter sig enhver kand viide adt rette och for skade adt tage vare ladendis det ingen lunde. Kiøbenhafn. d. 7. Aprilis. Anno 1616.

Under Vort Signeth

Christian.

LVII.

Beuilning att kirckerne paa Jßland skall giffue hielp til Besseſted kirckis opbygning.

Christianus Qvartus.

Giøre alle witterligtt eptthersom wii komme udi forfaring att Beßestadt kircke paa wortt land Jßland skall wære megitt gammel oc bygfeldig, saa den behoffuer paa ny att opbyggiß oc kircken aldelis ingen indkomst att haffue huor mett den kunde bliffue hiulpitt oc opbygd. Daa paa dett forskreffne Beßested kircke kand igienn bliffue bygdtt oc forbedrett oc kircken eller sognemendene icke ere weed denn effne oc formuffue att de dett kunde giøre, oc wor Lensmand der sammestedts derfore paa kirckens wegne vnderdanigst haffuer weritt hielp begierendiß, haffue wii for gott anseett oc naadigst beuilgett, at alle kirckerne hele oc halffue med annexer oc smaa kircker der paa forschreffne wortt land Jßland,

saa

ſaa mange ſom icke ſielff ere widtorfftige oc haffue naagen forraadt, ſkulle komme forſchreffne kircke till hielp till byggning, huer med itt halff hundrett werd *) mere oc mindre effter kirckens rentte oc indkompſt efftter ſom forſchreffne wor Lensmand med begge Biſperne oc Laugmendene, ſamptt nogle aff de forſtandigſte præſter der paa landett kirckerne taxere. Thi bede wii oc binde kirckeuergerne till alle kirckerne der paa wortt land Jßland atti retter eder efftter paa (naar) forſchreffne Beßeſtad kirckiß fulmecktige eder med dette wortt breff beſogendiß worder, da huer aff ſin kircke att giffue oc fornøye udi dette Aar oc icke lenger till hielp till forſchreffne Beßeſtad kirckis bygning, efftterſom kircken udaff wor Lensmand, Biſperne oc Laugmendene ſamptt de forſtandigſte Præſter taxerendis worder efftterſom forſchreffuitt ſtaar oc det till ſamme kirckis fulmecktige offuerantuorder oc ſkulle kirckeuergerne till forſkreffne Beßeſtad kircke derforre giore gode rede oc regenſkab, huorlediß ſamme penninge til forſchreffne kirckis bygning anuentt bliffuer. Her effter i alle oc huer kunde wiide eder att rette. Ladendiß dett ingenlunde, ſaa frembt naagen her udinden findis forſommelig eller mottuillig i daa icke deerforre wille lide tillthale oc ſchade. Gifvet paa vort Slot Kiopenhafn denn 19. Aprilis. Anno 1616.

Under Wort Signeth

Chriſtian.

*) Et halvt Hundrede, er her ſaa meget ſom 2 Rdr. Speeie.

Prøvſt

Provst Hr. Jon Haldorssen siger udi sine Lænsmænds Annaler, at man holdt for, at Jorgen Danielssøn, Lænsmandens Herluff Daaes Fuldmægtig, var Aarsag til denne Contributions Paabydelse, og at den blev inddreven, af Sysselmændene over alt Landet, og beløb sig til 400 Rdr. eller meere. Disse Penge bleve sendte ud, hvorfor bemælte Fuldmægtig, kom ind med Tømmer til Kirken 1617. hvilken han lod bygge, et høit og stort Tømmerhus uden Tverbiælker, som siden to Aar efter blev af Stormen omkuldkastet.

LVIII.

Om Mageskifte paa Reykevig og Backe, Laugervand og Kidefeld.

Christian den Fierde etc.

Giore alle vitterligt at eftersom Os Elskel. Gudrün Maagensdaatter og hendes Sønner Jon, Gudmunder og Jacob Narvesønner nu for Magelauff ævige Eyendomb underdanigst haver udlagt til os og vore Efterkommere Konge udi Danmarck og Cronen denne efterskrevne Jord af deres Arvegods, som kaldis Reykevik, liggendis paa Saltenæs udi vort land Jßland L. Hundred paa Dyrhed med sin Kirke Eign, Grund og Eyendomb til lands og Vands med Recke og ald Herlighed, som der af Arildstiid fuldt haver og endnu følger med rette, aldeles intit undertaget udi nogen maade eftersom det brev de os underdanigst der paa givet have ydermeere formelder og udviiser; da have vi derimod til fyldest vederlag naadigst igien

udlagt til fornefnte Gudrun Maagensdatter, hendes Sonner Jon, Gudmunder og Jacob Narvesønner og deres Arvinger diße efterskrevne tre af Vore og Cronens Jorder udi fornefnte Vort land Ißland liggendes ved Nafne Bache, Laugervand og Kidefeld, hvilke fornefnte Vore og Cronens Jorder med ald deris Eyendomb, Herlighed og rette Tilliggelse aldeles intet undtaget udi nogen Maade, ved hvad Nafn det helst er eller nefnes kand, som der nu tilligger og af Arildstiid tilliget haver og bør der til at ligge med rette, saa at fornefnte Gudrun Mogensdatter, Hendis Sønner Jon, Gudmunder og Jacob Narvesønner og deres Arfvinger maa og skulle have og nyde, bruge og beholde for Evindelig Eyendomb og kiendes Vi os Vore Efterkommere Konger udi Danmark og Cronen aldelis ingen ydermeere Rett, Loddel og Rettighed at have til eller udi fornefnte Jorder efter denne dag udi nogen Maade; Thi bepligte Vi os, Vore Efterkommere Konger udi Danmark og Cronen at frahiemble og fuldkommeligen tilstaa Gudrun Mogensdaatter, hendis Sønner, Jon, Gudmunder og Jacob Narvesøñer og Deris Arvinger fornefnte Vore og Cronens Jorder med ald deris Rente og rette Tilliggelse for hver Mands Tiltale, som der paa kand tale med rette udi nogen maade, og der som saa skeede at fornefnte Jorder eller nogen deres Eyendomb, Rente eller rette tilliggelse blev fornefnte Gudrun Mogensdaatter, Hendes Sønner Jon, Gudmunder og Jacob Narvesønner eller deres

deres Arfvinger afvunden udi nogen Domb eller Rettergang for Vor vanhiemls brost skyld, da bepligte Vi os Vore Efterkommere Konge udi Danmark og Cronen at vederlegge fornefnte. Gudrun Mogensdaatter, Hendes Sønner Jon, Gudmunder og Jacob Narvesonner eller deres Arfvinger saa goede Jorder igien baade paa Eyendomb, Landgilde, Herlighed og Rente og saa velbeleyliget inden sex samfulde Uger der næst efter og holde det dennem og deres Arfvinger skadesløs i alle Maader. Givet paa Vort Slot Kiøbenhafn den 19. Aprilis 1616.

Under Vort Signet

Christian.

Bisskop Hr. Jonssen udi sin Hist. Eccl. Tom. III. pag. 35. §. 4. siger at Lænsmanden Lauritz Kruse, nødte imod al Lov og Ret, Orm Narvesen udi Aaret 1590. til at afstaae nogen Part af Gaarden Reykevig, som formedelst Lænsmandens Overmagt, endskiønt uvillig og grædendes, maatte begive sig derfra.

LIX.

Herloff Daa fick breff Weller gaardt paa Islandt igien med loug oc rætt thill Domkiercken att forschaffue, saa oc Presterne dieris kald anrørendis.

Christianus Qvartus.

Wor gunst thillforn. Viid att Vii naadigst ere kommen udi

for=

forfaring hvorledis der skall vere en gaard paa vort land Island veed naffn Veller som thill forn haffver ligget thill Hole dombkircke der sammestedt oc der fraa kommen formedelst enn voris lensmands confirmatz som hand derpaa skall haffve udgiffvet, hvilket icke uden voris naadigst bevillingh kunde schee, oc er der til med directe imod voris kiere Her Faders Kong Frederichs hoiloffflig ihukommelse missive, thi bede vii dig oc ville att du enneligen med dett allerforste veed loug oc rett forneffnde Veller gaard igien deeler oc forschaffver till forneffnde dombkiercke, saa frembt du icke derfor ville stande till rette, oc efftersom oss oc underdanigst berettis hvorledis der schall vere nogle sogner der paa landit mitt udi herrederne som till prouisterne skall vere aff Arrilds tid udlagt, tha bede vii dig udi ligemaade oc ville att naar nogen aff de prouster bortdoer som altid sedvanligen udi ett visst kald residerit haffver, att da aff de fornembste oc schickeligste prester der om kring nogle lader sig hore oc siden thagis en til prouist igien aff dem, dog saa att bonderne paa deris rettighedt att kalde sig en sogne-prest effter ordinantzen intet affgaar, oc som vii erfarer att vore Lensmend, som vii forneffnde vort landt naadigst haffve medforlendt, haffve taget dennom udi brug att udgiffve Expectantz breffve thill unge karle, som sognerne effter de forrige presters dod oc affgang skulle niude oc bekomme, hvilket er boede imod Ordinantzen; thaa ville vii hermedt saaledis haffve forholditt,

holditt, att du dig alleniste der med saavellsom medt de personer som thill skolerne skall brugis, effter Ordinantzen oc skoele fundation forholder. Der medt etc. Befalendis. Datum Cronneborrig thend 6. Maii. Anno 1617.

Det Kong Friderich den Andens Brev, som her nævnes, er af 22 Aprilis Anno 1579. Vi have tilforne udi en liden Anmærkning, til Kong Friderichs den Andens Forordning af 27. Martii 1563, som og ved foregaaende Kong Christian den Fierdes Forordninger under Nr. 23 og 24. yttret vore Tanker om Præsternes Vocation, hvilke endhu ved næstforegaaende Kongebrev, udtrykkelig stadfæstes, nemlig: at det er Proprietæren og Bønderne udi Sognet, som efter Ordinantzen burde Kalde, hvilken Rettighed, dem ikke skulle fratages. See siden Forordningen af 23. Martii 1620. Nr. 80. og af 29. Novembr. 1622 Nr. 85. Den Skolefundation, som her nævnes, maae nok være Kong Christian den Tredies Brev af 1555. See den 1. Deel Nr. 69 S. 359. følg.

LX.
Til Herluff Daa om Klocker at lade støbe.

Christianus Qvartus.

Vor gunst til forn! Viid eftersom Vii her for vort Slot Croneborg en stoer Antall Kaaber hafver liggendis, da bede Vii dig oc ville adt du din sognemend udi dit lehn, som Klocker thill deris kircker herefter ville lade støbe, lader tilholde adt de herudi Kaabermøllen for Slottet hoes dend skriffuer som udi fornefnte Kaa-

ber Møllen her sammestedtz nu er, eller herefter kommendis vorder, lader bestille oc thilkiende gifve, hvorledis de dennem vilde hafve paa Størelsen oc paa vegten, hvor de dennem for den samme pris, som dennem udi vor Kiøbsted Kiøbenhafn eller anderstedtz kand kiøbe, skulle bekomme. Dermed scheer vor villie befahlendis dig Gud. Datum Croneborg d. 12. Decembris. Anno 1617. Under Vort Signet.

Christian.

LXI.

Herloff Daa fick breff nogle bestillinger paa Island anrørendis.

Christianus Qvartus.

Vor gunst til forn. Viid att vii naadigst kommer vdi forfaring att adschilligt gods oc eyendom skal vere skoelerne oc kirckerne der paa Vort land Island fraheffvett; da bede vii dig oc ville att du om den leilighed flitteligen lader forfare hos Bisperne der paa landett, oc forneffnde eyendom ved lov oc rett igien uden ald undskyldning lader indtale. Sammeledis ville vii attu skulle tilholde forneffnde Bisper att de aarligen hid till universitetet udaff hver skole der paa landet lader fremsende en dycktig person i dett ringeste som sig udi bogelige konster kunde øffve oc

nd

udi fremtiden der paa landett bliffve brugtt; Oc effter som der oss oc saa underdanigst forberettis att skoelen icke kand det gandske aar igiennem opholde bornene der sammestedts freqventerer; Tha ere vii naadigst tilfreds at the paa en trei eller fire maanederers tid mue om hosten bliffve hiemme hos deris forældre, dog att der ellers dett meste mueligtt er haffver flittige indseende mett dennom. Efftersom oc Bispen for synden der paa foreneffnde vortt land Island underdanigst beklager sig att der icke tiendes i hans stifft som i dett stifft for norden, ville vii udi lige maade att du dig der om skall flitteligen erkyndige, oc dig siden imod oß erklerer om saadantt kand schee oß uden skade oc den fattige almue. Haffniæ 1. Aprilis. Anno 1618.

Nogle Samlinger sette til i dette Brev følgende:

Desligeste effter som aff oß begieres att de gamble skrobelige præster mue ved de beste Beneficier opholdis, ville vii att du dig oc saa her om imod oß skall erklere hvorledis der om er.

Dette, at de bedagede Præster, bleve underholdte ved de beste Kalde, havde saaledes været i Brug siden 1563, og varede saaledes indtil 1647. da Bisp Brinjolv Svendsen, forandrede denne Præsternes Underholdning, til en vis Penges Contribution, hvilken Indrettning siden ved en Forordning af 24. Februarii 1705, af Kong Fridrich den Fierde blev stadfæstet. See herom Bisp Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 310. & 614.

LXII.

LXII.

Om Lydighed imod Lænsmanden Friderich Friis.

Christian den fierde etc.

Helse Eder alle vore kiere Undersatter Geistlige oc Verdslige som bygge oc bo paa vort land Jßland, medt Gud oc vor Naade: Vii bede Eder alle oc hver serdelis strengelігgen binde oc befalle att i retter Eder hereffter att svare oß Elskelige Friderich Friis Vor mand oc tienere, giørendis oc giffvendis hannem oc ingen anden dend aarlige rente oc rigtighed, som i oß oc Norgis Crone plictige ere att giøre oc giffve. Hand skall Eder igien holde alle oc hver serdelis ved Islandsk loug oc ret oc ingen aff Eder tilstede att uforrettis modt lougen i nogen maade. Ladendis det ingen lunde. Giffvet paa vort Slot Kiøbenhaffn dend 19. Martii. Anno 1619.

Under Vort Signet.

Christian.

LXIII.

Obett breff om tiender paa Island.

Christianus Qvartus.

Giøre witterligtt efftersom nogle wore vndersatter paa wortt land Island

Island boendis, vnderdanigst haffuer werit begierendis att wide huorledis mett tienderne som aff bondergaarde der paa landett udgiffvis, sckulle forholdis, om den som gaarden udi feste haffuer eller den som gaarden eyer same tiende schal vdgiffve, Tha efftersthi wii naadigst forfarer hiidindtill att haffve weritt sedwanligtt att den som gaarden eyer same tiender udgiffver, wille wii her efftter saa frambtt icke befindis dett att were imod Islands lou oc gammel sedvander paa landitt ligesom tilforne aff Arrilds tid scheed er forholdett haffue. Giffuett Haffniæ 20. Aprilis. Anno 1619.

Vel betalte Opsidderne paa Jorderne Tienden, som det og endnu skeer; men Jord-ejerne paastaae, at denne Tiende betales af Landskylden, som var tilforne dobbelt saa stoer, som nu omstunder; men da den blev forringet meenes at Opsidderne til Vederlag derfor, betale Tienden og have Lejeqvilderne. Dette sidste om Qvilderne har dog ikke stor Rimelighed; thi der betales ikke højere Leje efter de Qvilder, som følge Jorderne, end der plejer ellers at betales efter hvert et Qvilde, som settes paa Leje; thi om de skulde erstatte noget af den affaldne Landskyld, maatte de give højere Leje.

LXIV.

Til Friderich Friis I.) Om dem som have giftet sig udi tredie Leed. II.) Om Lavmand Jons Affættelse. III.) At Lænsmanden maae føre sex Læster Meel til

Island. IV.°) Om Grønlands Besøgning.

Vi Christian den fierde med Guds Naade Konge til Danmark og Norge etc. Vor gunst til forne. Viid eftersom Vi naadigst forfarer nogle Personer der paa Vort land Ißland udi tredie led sig at have giftet og avlet børn til sammen, da ere vi naadigst til freds, samme Personer at maa blive til sammen.

Desligeste forfarer Vi ogsaa at en af Laugmendene paa forнefnte Vort land Ißland, som af Vores Commißarier er bleven afsat, skal nu have Syßelmands Bestilling, hvorfor du samme Laugmand eftersom hand allerede er bleven afsat, engang endnu samme bestilling skalt forbyde.

Hvad det Meel sig belanger, som du underdanigst est begierendis aarligen til fornefnte Island at maa med dig heden føre, ere Vi naadigst til freds og ville dig ad gratiam bevilge 6. Læster did hen at føre, dog hvis Fisk og Vahre du der paa landet bekommer, til Vores Kiøbstæd Kiøbenhavn at føris og icke andensteds.

Sammeledis bede Vi dig og ville at du med mueligste Fliid forfarer om nogle af Vore Undersaatter der paa landit kunde

sin=

findis, som enten fra den nordvester=eller oster=Ende af landitt ville paatage sig at soge Havner under Gronland og med dennem om betaling og anden benaading og frihed derfor accordere, saa og paa Vore vegne giore dennem tilsagn paa goede, store og tette baade med fetalie og ald anden tilbehor til to eller trei partier. Der med skeer Vor Villie befalendis dig Gud. Skrevet paa Vort Slot Kiobenhavn d. 20. Aprilis. Anno 1619.

Under Vort Signet.

Christian.

Det som her sigtes til udi den første Post, var Jon Biørnsen Klosterholder til Skride=Kloster, som fik Tilladelse af Lænsmanden Herluff Daa, at ægte Margret Oddsdatter, som var beslægtet med ham udi tredie Led. Dette skeede imod Biskop Odd Einersens Raad og Villie, og meenes at have været den første Aarsag til den Uvenskab, som opkom imellem bemælte Biskop og Lænsmanden, og hvorfor denne sidste blev sat fra sit Embede. See herom Biørns paa Skardsaa Annaler 2. D. 95. S. og Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 347. §. 17.

Til det andet, neml. Lavmand Jon Sivertsens Afsættelse, finder man Aarsagen anført udi Biørns paa Skardsaa Annaler paa anførte Sted; men endnu tydeligere findes den beskreven, af Provst Hr. Halldorssen, udi hans Lænsmænds Annaler under Titel Herluff Daa. Han siger: at denne Lavmand, havde tilforne begaaet Hordomsbrøde, og derfor bødet efter den Islandske Lov. Men Aar 1616, sidst i September, kom til Præsten paa Staderstad Hr. Gudmund Einersen, som havde Lavmandens Søster til ægte, et Fruentimmer, hvilken Hr. Gudmunder tog til hemmelig Afløsning og Sacramentet, endskiøndt hun hemmelig aabenbarede ham, at hun

af legemlig Omgiengelse med Lavmand Jon, var svangred. Den 12. Martii der næst efter, fødte hun et Barn og da det samme blev døbt, spurte Hr. Gudmunder efter om Faderen; men der var ingen, som vilde eller kunde sige ham det. Dette altsammen indberettede Hr. Gudmunder til Lavmanden; men fik til Svar, at han maatte Afløse hende, og at han derfor aldrig skulde blive Anklaget eller tiltalt. Under den aabenbare Afløsning, afspurde Præsten dette Fruentimmer, i Meenighedens Paahør, om hendes Barnefader; men hun svarede, at hun ikke var pligtig at aabenbare det der, hun vilde bekiænde det for Norden, hvor hun havde hiemme; hvorpaa Præsten afløste hende. Og for denne Handel, blev Præsten dømt fra sit Kald, og Lavmanden fra sit Embede, og nu atter Sysselet taget fra ham.

LXV.

At Biskoperne levere aarligen til Lænsmanden Jordebog over Domkirkernes Indkomst.

Christianus Qvartus &c.

Vor gunst tilforne! Vii bede Eder og hermed byde at I til Os Elskel. Friderich Friis til Heßelager Vor mand, tiener og befalingsmand paa Vort land Ißland aarligen overleverer en rigtig Jordebog paa alle Domkirken udi deres stifft, hendes vißе og uvißе Indkomst, anseendis Vii hannem naadigst det hos Eder at anname injungeret haver. Der med skeer vor Willie, befalendis Eder Gud. Kiøbenhavn d. 20. Aprilis. Anno 1619.

LXVI

LXVI.
Bispen for Norden paa Island fik breff recher ahnrørendis.

Christianus Qvartus.

Vor gunst tilforn. Viider efftersom Vii naadigst forfarer der for vort land Island skal hende sig recher at ankomme, hvilke i eder til Domkirckens forbygning schal tilholde; tha bede vii eder oc ville atti aarligen paa forneffnde recher holder richtig fortegnelse oc register hvor megitt de sig belobber, saa oc hvad der aff til Domkirckens fornødenhed bekaastis; disligeste att i en richtig fortegnelse paa forneffnde domkirckis aarlige visse oc uvisse indkompst lader forfatte, hvilke fortegnelser oc regenskaber i hvert aar til oß Elskelig Friderich Friis til Hesselager vor mand, tiener oc befallingsmand paa vort land Island skulle leffuere. Der mett skeer vor vilge. Kiøbenhaffn 21. Aprilis. Anno 1619.

LXVII.
Fridrich Friis fick missive att tiltale Bispen paa Islandt.

Christianus Qvartus etc.

Vor gunst tilforn. Viid effter som vii naadigst forfarer att

Bispen for norden der paa vort land Jslandt endnu hoß sig skall beholde nogen aff Domkirkens jorde, uanséett vii tilfaarne mett vortt breff oc mandat haffver befalitt saadan jorder Domkircken ved lougen igien att indfries, hvorfore du hannom ved lougen skal lade tiltale, som den vores breffve oc forordninger icke haffver villett ackte eller effterkomme. Der mett etc. Kiøbenhaffn. 21. Aprilis Anno 1619.

Herom kand man finde Oplysning, udi Provst Hr. Haldorsens Lænsmands Annaler under Titel Friderich Friis, og Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 411. Biskop Gudbrander erklærede sig saaledes, at han havde kiøbt en halv Jord, som forrige Biskop Oluv Hialtesen havde solgt fra Domkirken. Denne halve Jord, tilstod Bispen, at han havde igien solgt, men lovede at skaffe den ind igien.

LXVIII.
Friderich Friis fick breff om Bispen paa Jsland.

Christianus Qvartus etc.

Vor gunst tilforn; Viid effter som vii naadigst er vorden vidend is hvorledis Bispen for norden paa vortt land Jsland skal imod fundatzens inhold holde en ulerd oc udycktig person som ungdommen der sammestteds skal informere oc undervise oc selff de reditus oc indkompst som til hans underholdning ere lagtt beholde;

holde; disligeste skall hand ocsaa haffve trockt en bog udi hvilken hand nogle personer som ved doden ere affgangene skall haffve defamerit oc forurettet; tha bede vii dig oc ville att du des leilighed med fliid forfarer oc hannom dersom hans brost udi saa maader findis ved lov oc rett der faare tiltale lader. Kiøbenhaffn. 21. Aprilis. Anno 1619.

Herom finder man Oplysning udi Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III pag. 411. seqq. Skolemesteren angaaende, da mødte han i Lavretten og der fremviste sine testimonier fra Professorerne ved Universitætet i Kiøbenhavn, samt frembød sig til at disputere med hvem, som torde giøre Forsøg, hvorfor og Biskop Gudbrand blev i denne Post frikiendt. Dog seer man, af det som høibemælte Skribent beretter om denne Skolemester, pag. 185. at han ikke har været nogen høilærd Mand.

Ved Nr. 17. anmærkede vi, at Biskop Gudbrand blev overmaade operret ved de falske Breve, som udi Aaret 1592. bleve fremlagde, for Læusmanden Henrich Krag og hans 24. Meddoms Mænd, om Biskop Gudbrands for længe siden afdøde Moderfader, hvorimod Biskopen forfattede et lidet Forsvars Skrift, som han lod trycke udi samme Aar. Men da han Aaret efter fik disse Breve udi Hænderne, syntes ham at det første Forsvars Skrift var altfor mavert, hvorfor han da forferdigede en vidtløftigere Afhandling, hvilken han ved Trykken lod udgaa udi Aaret 1595, hvorudi han lægger disse Breves Falskhed tydeligen for Dagen; men og saa tillige brugte meget grove og bidende Udtrykke, dog ikke imod Biskop Gottskalks Arvinger og Afkommere, hvilke han undskyldte, men især imod Marcus og Jon Olavssønner, som ejede Hol og Bessested, tvende Jorder, som Biskopen især klagede paa. Dette Skrid, som Biskopen her giorde bliver vel

af

af nogle lastet, allerhelst da disse Breve udi Aaret 1593, alt vare blevne for falske anseete, og derfor dømte ugyldige; men da den Heede, som Biskopen var kommen i, var ikke forkiølnet, saa synes dette Feiltrin at fortiene en mild Dom, saadan som Biskop Hr. Jonssen har fældet Hist. Eccl. Tom III. pag. 416. 417. a.) Hans Uvenner holt sig ogsaa stille, rimelig derfor, at de have vidst, at Sagen var altfor klar, til at Biskopen for dette Skrift kunde tiltales. Og endskiøndt man vil slutte af de Ord, som Lavmand Jon temmelig beskienket, talte Aftenen førend han døde, nemlig disse som Herr Jonssen anfører dem: Nú skal Gutte setia ofan. Andre sige: Nú skal Brandur setia ofan og bekrar hanns; som tilkiende give, at Lavmanden havde Haab om, at kunde faae for Alvor Bugt med Biskopen, saa hindrede dog Døden, at der blev intet af. Det var at ønske, at Biskopen havde ladet herved blive, men han begik to Aar efter Lavmandens Død, et saadant Feiltrin, som ikke kand undskyldes, uværdigt for saadan en stor Mand: Han forfattede endnu et Skrift udi Aaret 1608, hvorudi han meget igiennemhegler den afdøde Lavmands hadefulde Uretferdighed og Forfølgelse, og de Storedals Brodres Marcus og Jons Omgang med Falsbrevene. Naar man eftertænker, Biskop Gudbrands Gemyts Art og Tænkemaade, tør man ei tvivle, at han hertil er foraarsaget ved nogle nye Opirringer, og at han har ventet sig Uveir, sees af det Forsvarsskrift, som han lod overlevere Lænsmanden Herluff Daa, strax ved hans Ankomst til Landet. (l. c. p. 409. Hans Uvenner fik dog ikke Leilighed til at antaste ham, førend de to Commissarier Friderich Friis og Georg Windt, bleve skikkede her ind i Landet 1618. som fik herom en Klage fra Jon Olavssøn. Den første, Friderich Friis, blev siden beskikket Hovidsmand over Landet, og fik Befaling at tiltale Biskopen; men han døde, og hans Eftermand Holger Rosenkrantz udførte dette, da Biskop Gudbrand blev paa Altinget 1620, af de 24. dømt udi Kongens Naade og Unaade. Men Aaret efter, paa Bispens aller-

allerunderdanigste Ansøgning, bevilgede Kongen, at han enten maatte indstævne denne Dom, for Hans Majst. eller forsone sin Forseelse med Pengebøder, (See siden Nr. 82.) hvilket sidste, den gamle Mand udvalgte og derfor bødede 1000 Rdr. (See Nr. 83.) saa meget kostede det denne ypperlige Mand, at have været altfor rundtalende, udi en sandferdig Sag.

LXIX.
Friderich Friis fick breff nogle jorder kaldis Christfahne jorder ahnrørendis.

Christianus Qvartus.

Vor gunst tilforn; viid effter som vii naadigst forfarer paa vort land Island att vere nogle jorder de fattige tilhorendis skal kaldis christfahne jorder som bispen for synden skal sig tilholde, oc effterſom hannom best siunis borttfeste; tha bede vii dig oc ville att du der med haffver tilborlig oc flittig ind seende att de fattige, paa hvis de saaledes ere tilberettigett icke i nogen maader skeer for kort, men vederfares hvis christeligtt oc rett er saa frambt du icke selffver der fvare vill stande til rette. Der mett etc. Kiobenhaffn. 21. Aprilis. Anno 1619.

Om disse Christfiar Jorder, og Anleedningen til dette Brev, kand man eftersee Bisfop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 98. §. 18. & pag. 351. §. 20.

LXX.
Forordning adt de som engang hafver fæst

 sine

sine Gaarder maa selfv oc deris Enker beholde dem. oc at Kongens oc Cronens gaarder ei maa forhøyes eller forandres paa landgylde.

Christianus Qvartus.

Giøre vitterligtt adt vii af vor synderlig gunst oc naade hafver naadigst bevilgitt oc tilladt vore undersaatter oc invaanere saa oc deris efterladendis Enker paa vortt land Island, saa vel som bønderne, deris tienere, som gaarde af dennem udi fæste hafver, adt de alltid herefter oc indtil saa lenge vii anderledis derom forordnendis vorder, maa nyde oc bruge oc ubehindret beholde deris lifstid som de engang fæst hafver, for dend afgift oc rettighed der af bør adt udgifvis oc de hafver udlofvett den tid de samme gaarder bekommet hafver oc holder samme gaarder ved goed hæfd oc forsvarlig bygning. Icke ville vii heller adt nogle af forsnefnte vore oc Cronens Gaarder paa landgylde skulle herefter forhøyes eller forandres udi nogen maade anderledis end som de af Arrildstid oc sedvanligen gifvet oc giort hafver. Thi forbiude vii vore fougetter, Embedzmend oc alle andre dennom herimod eftersom forskrefvett staar adt hindre eller i nogen maade forfang adt giøre under vor hyllist oc naade. Kiøbenhafn. d. 21. Aprilis. Anno 1619. Under Vort Signet

Christian.

LXXI.
Om Syßelmendenes Eed.

Wii Chriſtian den Fierde af Guds naade etc. Giore alle vitterligt at Vi af ſynderlig aarſager og betænkende, Naadigſt for got haver anſeet at alle Syßelmænd paa Vort land Jßland, de ſom nu ere eller her efter kommendes vorder, ſkulle altiid her efter, og indtil Vi anderleedes der om forordnendis vorde, giore Vor lensmand ſom landet paa Vore veigne, udj befaling haver, dend ſom nu er eller herefter kommendis vorder, deres Eedt at de ville være Os og vore Riger og vor land huld og tro udj alle maade, ſaa ogſaa udi alt hvis Deres beſtillinger er vedkommendes og vor lensmand ellers paa Vore veigne befalendis vorder, ſig troeligen, (tilhoreligen) ærligen flitteligen og oprigtigen ville forholde, efter ſom de for Gud agter at forſvare og for Os ville bekiendt være. Her efter Vor Lensmand, ſaa og fornte. Syſſelmand ſig endeligen ſkulle have at rette og forholde ladendes det ingenlunde. Givet paa Vort Slot Kiøbenhavn dend 21. April. Anno 1619.

Under Vort Signet

Chriſtian.

Denne Eed lovede Syſſelmændene at aflægge, naar Hovidsmanden kom til Landet, ſom de og virkelig giorde Aaret efter, naar Lænsmanden Holger

ger Rosenkrantz kom ind. See Provst Hr. Haldorssens Lænsmænds Annaler under F. Friis og H. Rosenkrantz, og Biørn paa Skardsaa Annaler 2. D. 105. S.

LXXII.
Om Løsgiengere.

Wii Christian dend Fierde med Guds naade etc. Giøre alle vitterligt, efter som Vi Naadigst forfahrer paa Vort land Ißland at være mange Løsgiengere som af ladhed med leedig-gang sig behielper, og ikke enten paa noget Erlig Handværk, Fiskerie eller anden Middel til deres Næring og biæring tienlig sig ville beflitte. Da paa det saadan forargelighed det meste mueligt kand blive afskaffet ville Vi at Vor Lensmand, dend som nu er eller kommendes vorder, dermed skal have alvorlig Indseende, at ingen saadane løsgiengere, som ingen Hustruer eller børn haver, eller beflittiger sig paa nogen der paa landet vanlig Næring, liides eller tilstædes, men tilholdes at tiene for Deres brød, eller og saa udi andre lovlige Maader, søge Deres Næring og Ophold, og skal Vor lensmand paa fornemte Vort land Ißland paa Vore veigne der med have tilbørlig Opsiun, efter som Hand for Os vil ansvare og bekiendt være. Ladendes det ingen lunde. Givet paa Vort Slot Kiøbenhavn den 21ta. April. Anno 1619.

Under Vort Signet

Christian.

LXXIII.

Til F. Friis om Gievtolde og anden Opebørsel

Vi Christian den fierde. etc.

Vor gunst til forn! Vii bede dig og ville at du med Syßelmendene paa vort land Ißland, som opberger Gievtold og Gievfisk haver flittig og tilborlig Tilsiun at de icke videre af bonderne annamer eller fordrer end dennem bør og tilkommer, saa bonden med rette over dennem sig icke skulle have at beklage, paa hvilken opbørsel du aarligen rigtig fortegnelse og register af dennem skalt anname, hvor meget og af hvad slags vahre det er, af hvem det annamis og hvor meget af hver slags. Dissligeste at de, hvis dennem af Bonderne tilkommer at opbærge, annamer udi alleslags islandske vahrer, som der paa landet falder, enten det er hvidt eller sort Vadmel, huderskind eller anden vahre. Dog skulle Syßelmendene icke vere forpligtede af bønderne at anname andet end gode og tienlige Kiøbmands vahrer, som for sit Værd igien kand afhendis og mand kand blive qvit med. Der med skeer vor Villie befalendis dig Gud. Skrevet paa vort Slot Kiøbenhavn d. 21. (20) Aprilis. Anno 1619

Under Vort Signet

Christian.

Om Gievtoldens Oprindelse og videre Skiæbne, kand man efterfee Arnesens Islandske Rettergang S. 45. Anm. og S. 536. og Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III, pag. 89. 90.

LXXIV.

At fire mend udskickis aff landit for at handle om Taxten.

Vii Christian dend fierde med Guds Naade etc. Giore vitterligt efftersom vii naadigst forfarer vndersaatterne paa vortt land Issland sig offuer kiobmandshab, som der sammestedtz driiffuis meget skulle besuerge daa paa det vii om saadant kunde effter som fornøden erachtis giore videre anordning, haffuer vii naadigst for got anseett, adt fiire aff foreffnte lands Indvooner med første leilighed sig hiid till oß skulle begiffue, huilcke forneffnte skulle enten vere Siißelmend eller ocsaa de som ere forstandige folck oc landsenz leilighed oc tarff forstaar, oc skulle forneffnte udskickede haffue fuldmacht aff det gantske land, saa dee effterſom rett oc billigtt befindis om all forneffnde landz fornødenhed kunde giore, laade oc beslütte, ey tagendis der fraa landitt med sig noegen skrifftlig Taxt. Men her med Kiøbmendene om et billigtt oc lideligtt kiob paa alleslags vare att handle oc accordere oc skall det gantske Isslandske Compagnie oc Kiobmend her i vortt rige Danmarck samme deris hiid- oc hiemreise bekoste oc betalle, huilcket oß Elskel. Friderich Friis, vor mand, tienere oc befalningsmand paa fornefnte Ißland skall aluorligen lade sig vere befalet att samme fuldmechtige persóner effterſom forskreffuitt staar endeligen frembkommer,

mer, anseendis dett ganske land oc dets indvoner storligen derpaa er magtliggendis. Giffuitt paa vort Slott Kiobenhaffn den 21. Aprilis. Anno 1619

under Vort Signet

Christian.

De fiire Mænd, som i Følge dette Brev bleve udskikkede, vare Jon Magnussøn den ældre for Vesterlandet, Heurich Gislesen for Sønderlandet, Thorsten Magnussen for Østerlandet og Dade Arnesøn for Norderlandet, af hvilke den sidste døde om Vinteren i Kiøbenhavn. See Biørns paa Skardsaa Annaler 2. D. 101. S. Ellers siger samme Autor S. 105. at disse fiire Mænd udrettede intet.

LXXV.
Til Friderich Friis om uduelige Kiøbmands Varer oc etslags maal i handelen.

Vi Christian den fierde etc.

Vor gunst tilforn! Viid eftersom vii naadigst forfarer att Kiøbmendene udi det Ißlandske Compagnie som besegle vortt land Island oc drifve der handel oc kiøbmandskab icke skal did hen føre saa gode oc tienlige kiøbmands vahre, som det sig bør, daa bede vii dig oc ville att du der medt hafver flittig oc allvorlig tilsiun att ingen straffelig eller utienlig vahre af fornefnte Kiøbmend der paa landitt at forhandles nogen blifver tilladt. Udi ligemaade adt de udi

udi all Handels udgift og indtegt bruger etslags maal, saa att vore Undersotter der paa landitt ofver deres maal her efter icke med billighed sig kunde hafve att besverge. Der med skeer vor vilge, befalendis dig Gud. Gifvet paa vort Slot Kiobenhafn den 21. (20.) Aprilis. Anno 1619.

Under Vo:t Signet

Christian.

LXXVI.

Til Friderich Friis om Falkenes Ødeleggelse paa Island.

Christianus Qvartus etc.

Vor gunst tilforn! Viid efftersom den Stoermechtigste oc Hoybaarne Første oc Herre, Herr Jacob Kong udi Stoere Britannien, Franckeriige oc Irlandt vores Elskeligste kiere Herr Faders Svoger hafver oß paa det venligste tilskreffvitt hvorleedis Indvaanerne paa vortt landt Ißlandt skall udtage oc ødelegge baade Egg oc unger tillige af Falke hvor de dennem kand ofverkomme, saa det er at befrychte, adt de der udofver paa det sidste blifver ode, daa bede vii dig oc ville, adt du dend leylighedt oc din Erklæring udi vortt Cancellie indskicker (beskicker). Dermed skeer vor Vilge befalendis dig gudt. Skrefvedt paa vort Slot Kiobenhafn d. 30. Aprilis. Anno 1619. Under Vort Signet

Christian.

LXXVII.

Forordning om den Islandske Taxt.

Vii Christian den fierde med Guds Naade

etc. Giøre vitterligt efftersom emellem voris kiere tro Undersaatter, mennige Indbyggere oc Almue paa vort land Jßland oc Vestmannøe paa den eene oc det Jßlandske Compagnie her udi vort Rige Danmark paa den anden siide haffver begiffvet sig attskillige tvist oc irringer, Taxten paa vahrene udi deris indbyrdis kiøb oc handell, saa oc andre besveringer anlangendis; Daa haffve vii naadigst den leilighed offvervejet oc emellom forneffnte vore Undersaatter giort oc anordnit denne effterskreffne Taxt, som efftersølger.

1.) Skall offver alt vort land Jßland oc Vestmannøe holdis en richtig vegt udi all handling kiøb oc Sall, hvilken vegt skal vere rettet effter vegten her udi vor Kiøbstad Kiøbenhaffn, saaledes att hver Jßlandsk Vætt skal holde 8. Fiordunger, Enhver Fiordung 10. Skaalepunder, saa att Enhver Jßlandske Vætt skall indeholde 80. Skaalepund. Oc skal hereffter paa alle haffne offver Jßland oc Vestmannøe udi Kiøbmandskab Fisken annames medt Vegten, saa att 3. Vætter med goed reen Torfisk skal leveres for 1. C. Fiske, som er enhver Vætt for 40. fiske.*)

*) I denne Taxt regnes alt paa Store Hundrede, hvor af ethvert Hundrede indeholder 120.

2.) Belangendis Meell, som hereffter fores til Işlandt oc Vestmannoe, skall vere goed ustraffeliig Rug Meell oc skal enhver Tonde veje 12½ Lißpund, som er 2½ Vætt Işlandsk, oc skulle de giffve dennem for sonden oc vesten, som betalle med Fisk oc Tran alleene, een Tonde Meel udi half andret (2½ C) Kiob. Oc for norden oc osten paa de steder, som de betalle med Qveg, Smor, Vadmel, Hoßer oc andet sligt half Tonde Meell udi hvertt hundrett, oc skall saaledis beregnis til Hundreds Kiob, som efftersolger, effterdi Işlenderne samme hundrets kiob icke ville affstaae.

Eenn Tonde Mell udi Tunge Vare, som er gott Rugmell skall veje 12½ Lißpund eller 2½ Vætt er 50. Fiske. oc hvem som Mell icke begierer skall bekomme dißé efftersfreffne Vare i steden for Mellet som efftersolger.

		Fiske
1.	Fiering Miod - - - -	40.
½.	Tonde Lybsk Fadbier (Falbier) - -	40.
1.	Tonde god Skillings Øll - - -	50.
1.	Tonde god Dobbelt Øll - - -	40.
½.	Tonde Gryn - - - -	50.
1.	Tonde god Danske Tvebach - - -	60.
1.	Tonde Malt Danske Maall - - -	50.
1.	Tonde Salt - - - -	40.
15.	Marker Kobber - - - -	75.
15.	Marker giordt Tin - - -	75.

Oc

		Fiske
Oc ere forneffnte Vahrer de primipaliske Vahrer som skal leveres isteden for Mellet till dennom som Mellet icke begierer.		
3.)		
Dette efftersкreffne Godtz skall oc giffvis udi Tunge Vahre till att fuldgiore 90. Fiske.		
1.	Allen Hamborger Pych - - -	25.
1.	Foring Jern - - - -	10.
1.	Blatt goedt Bogenskott - - - -	8.
Oc udi hvert Hundritt 2. Blade, hvert Blad 10. Foed langt.		
1.	Hundrett Skibsømb - - -	20.
1.	Gang Hesteskoo - - - -	5.
1.	Mark eller ½ Pott Brendeviin - -	2.
1.	Mark eller ½ Pott goed Meßevin - -	2.
12.	Marker Tiere - - - -	10.
1.	Mark Vox - - - -	5.
4.)		
Dette efftersкreffne Goeds for hoeßfolgende Priiß regnes paa dend andenn halffpart for lette Vahre till 99. Fiske.		
1.	Allen Ølsinger Lerritt - - -	6.
1.	Allen Vesterfare Lerrett - - -	4.
1.	Allen Pechling - - - -	3.
Finere Lerritt for sitt billigt Værd, som de kand foreenis om.		
1.	Lodlinie 40. Favne - - - -	12.
1.	Hundrede Angler med Tommer - -	25.
1.	Handlinie 60. Favne - - -	24.

		Fiske
	De som sterker er effter Advenant oc samme Leilighedt.	
I.	Forring Nettgarn - - - -	60.
I.	Varnings Hatt - - - -	10.
I.	Drenge Hatt - - - -	8.
I.	Hatt med Dvelch - - - -	20.
I.	Hatt med Tripp - - - -	30.
	Bedre Hatter, som de kand forliges om hvem denn begierer.	
I.	Spade - - - - -	10.
I.	Hand Öxe - - - - -	15.
I.	Liden Öxe - - - - -	10.
I.	Mark Hvedsteen - - - -	1.
I.	Krave - - - - -	10.
	Bedre Kraver effter deris Verd.	
I.	Allen Varnings Klede - - -	10.
I.	Allen bredt Tviffel - - - -	24.
I.	Allen smal Tviffel - - - -	20.
	Finere Klede for et billigt Verd, hvem som det begierer.	
I.	Kioltree 12. Allen lang - - -	60.
I.	Kioltree 10. All. - - - -	50.
I.	Kioltree 8. All. - - - -	40.
I.	Kioltree 6. All. - - - -	30.
I.	Par store Steffne - - - -	30.
I.	Par Middel Steffne - - - -	20.
I.	Par smaa Steffne - - - -	15.
I.	Par Haffstocke 14. Allen - - -	40.
I.	Par Haffstocke 12. All. - - -	30.
I.	Par Haffstocke 10. All. - - -	20.
I.	Aar 10. All. - - - -	12.

I. Aar

				Fiske
1.	Aar 8. All.			10.
1.	Aar 6. All.			6.
1.	Sparretree 10. Allen			10.
1.	Sparretree 7. all.			6.
1.	God Dansk Delle			10.
	Dem som ringere er			8.
1.	Legte.			3.
1.	Par goede Mandsscho			35.
1.	Par gemene Mandsschou			15.
1.	Par goede Quindeschou			25.
1.	Par gemene Quindeschou			12.
2.	Marker farvett Uldengarn			24.
1.	Bog Pappir			5.
1.	Krantz Hegter			3.
1.	Sengeklede			20.
1.	Meßings becken, som de ere store till	20.	30.	40.
1.	Fin Pung			10.
1.	Gemen Pung			5.
1.	Barne Pung			3.
1.	God Henglaaß			12.
1.	Gemen laaß			5.
1.	Liden laaß			3.
1.	Fiile			3.
1.	Sax			3.
1.	God Kniff			8.
1.	Gemene Kniff			4.
1.	Ringe Kniff			2.

5.

Oc effterdi dette forneffnde Hundreskiob die fattige paa forneffnde vort land Ißland, som icke formaa till itt Hundredt att

 kiobe

kiobe oc betalle kand vere besverligt oc utoleligt, daa haffve vii naadigst for denn skyld, forneffndte fattige Almue till beste ladet anrette oc forfatte ett eeniste Kiob, hvilket udi all Handel Kiob oc Sall skall vere oc brugis effter denne efftefolgende Taxt. Dog skall det vere forneffndte vore Undersotter paa Ißland fritt fore att handle udi Hundretts Kiob eller Eeniste Kiob oc Compagniet tilforplicht med dennom dette anlangendis effter deris begiering att handle, saa at hvilke aff forneffndte Ißlender udi Hundrits Kiob ville kiobe, dennom skall det vere fritt fore, och de udi eeniste Kiob handle ville, dennom skall Kiobmendene vere tilforplichte Eeniste Kiob att unde. Dog Vore Undersotter paa Vestmannoe skulle bliffve ved Eeniste Kiob, som det aff Arrilds tid verrit haffver, alldelis forholdendis sig effter denne forneffndte Taxt, som for synden oc Vesten paa vort land Ißland giordt, saat oc forordnit er.

Eeniste Kiob hvor effter de paa Vestmannoe, saa oc de Ißlender det bruge ville, sig skulle forholde som effterfolger.

	Paa de Havner oc steder for synden oc vesten som betalis med fisk oc tran alleene.		Paa de Havner oc steder for norden oc østen, som betale med qveg, smør, hoeser. etc.	
	C.	Fiske	C.	Fiske.
1. Tonde Mell vejer 12½. Lißpund eller 2½. Vætt for = = =	=	80	=	90
1. Tonde Miod = = =	2	=	2	30
1. Fad Lybsk Øll = = =	1	20	1	30

	For synden oc vesten.		For norden oc østen.	
	C.	F.	C.	F.
1. Tonde goed Skillings Øll	•	70	•	80
1. Tonde dobbelt Øll	•	50	•	55
2. Mark eller 1. Pott brendevin	•	5	•	5½
1. Pott Meßevin	•	4	•	4½
½. Tonde Gryn	•	80	•	90
1. Tonde fiin Toebacf	•	80	•	90
1. Tonde Maall danske Mallt	•	60	•	65
1. Tonde Salt	•	50	•	55
1. Mark Kobber	•	6	•	7
1. Mark Tinn	•	5	•	6
1. Allen Hamborger Pinck	•	30	•	33
1. Allen breedt Toiffel	•	20	•	24
1. Allen smal Toiffel	•	16	•	18
1. Allen Varnings Klede	•	8	•	9
Bedre Klede for sit Verd hvem det begierer.				
1. Foring Jern	•	10	•	11
1. Bladt Vagnskott 10. Foed	•	9	•	10
1. Gang Hestejchou	•	5	•	5½
1. Hundrett Skibsømb	•	24	•	26
1. Liden Aare 6. Allen lang	•	6	•	7
1. Gemen Aare 8. Allen	•	8	•	9
1. Stor Aare 10. Allen	•	12	•	14
1. Stort Kioltree 12. All.	•	60	•	65
1. Lidet Kioltree 6. All.	•	30	•	33
1. Par store Haffstocke	•	40	•	44
1. Par smaa Haffstocke	•	20	•	22

1. Siuff

	For ſynden oc veſten		For norden oc øſten	
	C.	F.	C.	F.
1. Siuff allen Sparretree	•	8	•	9
1. Tie Allen Sparretree	•	12	•	14
1. Par ſtore Steffne	•	30	•	33
1. Par ſmaa Steffne	•	20	•	22
1. Delle	•	10	•	12
1. Legte	•	3	•	3
1. Mark vox	•	6	•	7
1. Allen Helſinger lerritt	•	5	•	5½
1. Allen Veſterfare lerritt	•	3	•	3½
1. Allen Pecheliin	•	2	•	2½
Enn Finere lerritt for billigt Verd hvem det begierer.				
1. Loedtlinie 40. favne	•	10	•	12
1. Hundrett Angler oc Tommer	•	20	•	22
1. Handt Linie 60. favne	•	20	•	22
1. Foring Nettgarn	•	50	•	55
1. Meßing Becken lige ſom det kand vere ſtort til for 20 30	•	40	•	
1. Varings Hatt	•	8	•	9
1. Drenge hatt	•	6	•	7
1. Hatt med Dvellich	•	16	•	18
1. Hatt med Triip	•	28	•	30
Finere Hatter effter deres Verd.				
1. Spade	•	10	•	11
1. Handøxe	•	12	•	13
1. Liden Øxe	•	8	•	9
1. Mark Hvedſteenn	•	1	•	1
1. Rukraffve	•	8	•	9

	For synden oc vesten.		For norden oc østen.	
	C.	F.	C.	F.
Bedre Kraffver for sitt Verd som billigt kand vere.				
1. Par gode Mandsschov - -	·	30	·	33
1. Par gemene Mandsschov -	·	12	·	13
1. Par gode Quindeschov -	·	20	·	22
1. Par gemene Qvindeschov -	·	10	·	11
2. Marker farvedt Uldengarn -	·	20	·	22
1. Bog Pappir - - -	·	4	·	4
1. Krantz Hegter - - -	·	2	·	2
1. Senge Klede - - -	·	16	·	18
1. Fin Pung - - -	·	8	·	9
1. Gemen Pung - - -	·	4	·	4
1. Barne Pung - - -	·	2	·	2
1. God Hengeloß - - -	·	10	·	11
1. Gemen loß - - -	·	4	·	4
1. Liden loß - - -	·	2	·	2
1. Liiden Fiile - - -	·	2	·	2
1. Sax - - -	·	2	·	2
1. God Mandskniff - -	·	6	·	6
1. Gemen kniff - - -	·	3	·	3
1. Ringe kniff - - -	·	2	·	2
1. Reffve Boge - - -	1	40	1	60
1. Par god Stoffle - -	·	80		90
1. Ambolt med 3. Hambre oc 3. tanger -	1	40	1	60
1. Favne Haffkalls linie - -	·	2	·	2
1. Hellebard - - -	·	60	·	66
1. Teßhach - - -	·	50	·	55

Oc skall forneffnte Jßlands Compagnie selge oc affhende hver Rixdaler in Specie til Jßlenderne for 45. fiske.

6.

Saaleedis skall de Jßlandske Wahrer paa det hojeste annames, som efterfølger:

	C	Fiske
For det første 3. Vætter Fisk skulle offver alt landet betales med - - -	I	
I. Tonde Thran beregnes offver allt Landet for synden oc vesten - - -	I	70
Oc for Norden oc Østen - -	I	60
I. Vætt Smør for - - -	I	
40. Gilde Fiske bløte er I. Vætt eller - -		40
20. gilde Langer for I. Vætt eller - -		40
I. Roche - - - -		2
24. Allen gieldt Vadmel - -	I	
30. Par duggere Hoeßer - -	I	
I. Par Handske - - -		I½
Hvad dobbel band er aff Hoeßer oc Handsker det tages saa dyrt effter som det kand vere verdt.		
I. Goed feed Oxe 7 eller 8 Aar gammel vel voxen med Huden - - - -	2	50
I. Feed Oxe 6. Aar gammel vel voxen -	2	
I. Oxe 5. Aar gammel - -	I	80
Yngre Oxen, som de kand forliges om.		
I. Goedt Faar 4. Aar gammelt feedt -		40
I. Faar 3. Aar gammelt - -		35
I. Faar 2. Aar gammelt - -		30
I. Aar gammelt Faar - -		20

Oc

7.

Oc skall voris Leensmand der offver landit hafve flittig Indseende att effter denne forneffnte Taxt blifver udi all Handel oc Kiøbmandskab forholditt.

8.

Sammeledis skall oc voris Leensmand sammesteds paa voris gaard Beßested alltiid hereffter hafve oc holde en aff forneffnte Punder oc Reißeller, som effter Kiøbenhaffns Vegt er lignett oc rigtett, hvor effter vegterne offver alt landett skall liignis oc rettis oc de andre forrige Punder oc Redlßer till sig tage oc alldelis affskaffis, med mindre de effter diße nye kunde lignis oc rettis.

9.

Dißligeste skall Kiøbmendene paa hver Haffn haffve med sig en aff samme Punder oc Reidlße att bruge paa deris Haffne, som skall vere brendt med Kiøbenhaffns Byes Brendemerke, huilcke de skall lade bliffve der paa landitt ved deris Haffner, saa oc føre dennem till kiøbe med siig der paa landitt for ett billigtt verd huem dennem begierer.

10.

De Fiskeliner, som de diid hen føre, skulle vere gode, sterke oc lange Liine efftersom de udi Taxten beneffnis.

11.

Skall oc det Jßlandske Compagnie, saa vidt dennem udaff yderste Formue staar till, beflitte siig att giøre dennom tillføring

 med

med goede ustraffelige Kiøbmands vahre, som er god Rugmehl, da Tonden skall veje, som forberørt er 12½ Lißpund eller 2½ Vætt, som skall vere Zirklett oc kand holde fuld Zirkel samt oc Osmund Jern, Kobber, Timmer, Vagenschott oc allehaande Treevahre, saa de bekommer deris nodtorfftt aff alle slags Vahre, som denne Taxt omformelder det allermeste mueligt er besonderlig de Vahre de allermest behoffve oc icke undvere kunde. Vrag mehll oc ringe mehll skall de lade bliffve fra landitt oc icke der hen fore. Befindis der Vrag mehll eller anden uduelig Vahre eblandt, da skall kiøbmendene dett selff beholde; end selger de uduelige Vahre till nogen, straffis derfore som vedbor.

12.

Tønderne der paa landitt udi all handel oc brug med drick oc andre vaade vahre skall holde 120. Danske potter Kiøbenhaffns maall. Halfftønder, Fieringer, Ottinger effter samme leilighedt att beregne.

13.

Belangendis tørre vahre, som er Mehll, Mallt, Salt, Brød, Gryn oc anden saadanne Vahre skall føris udi louglige oc sedvanlige Tønder, som aff Arilds tiid hafver verit brugeligt oc med god packning.

14.

Ingen aff Compagniet, som om vinteren ligger oc handler der paa landitt skall maa selge siin vahre dyrer om vinteren end om Sommeren, mens rette sig effter denne forneffnte Taxt. Huo her

her emod gior, haffve forbrudt alle saadanne Vahre oc der for uden straffis som denn der emod voris Mandater handlett haffver.

15.

Skall icke heller nogen aff voris Undersaatter paa forneffnte Ißland under samme straff maa handle med nogen udlendske eller fremmede, huo de helst er eller vere kand, enten paa landett under landett udi Soenn eller nogen andenstedts; mens alleeniste skal handle medt forneffnte Danske Compagnie oc de Personer der till horer denn Handell att driffve. Icke skulle de heller maa bruge nogen Kiobmandskab eller Handel medt de Falkefengere, som ligger der paa landett att fange Falke eller nogen anden end som forskreffvett staar, anseendis saadant att vere tvert emod voris breffve och de Privilegier och Friheder vii forneffnte Compagnie naadigst undt oc giffvett haffver.

16.

Heremod skall forneffnte Ißlandske Compagnie tillforplicht vere did till landett att fore goede, uforfälskede oc ustraffvelige Kiobmands godts oc vahre aff alle de slags de did hen fore att forhandle oc landett kand haffve fornoden, alldeelis oc udi alle maader forholdendis siig effter denne forneffnte Taxt oc Ordning inndtill saa lenge vii anderledis der om tillsigendis vorder.

17.

Oc skall voris Leensmand selff, saa oc tillholde Laugmend oc Sysselmend att de tillholder Almuen der paa landitt att be-

talle til Kiøbmendene huiß de skyldig bliffver oc att de deris gield yder i betimelig tiidt, som er for sønden inden Petri oc Pauli, for vesten Ste. Canuti oc for norden oc osten Ste. Laurentii, eller oc Otte dage effter forneffnte Terminer i dett allerseniste, dog att de Kiøbmendene icke opholde, om de for betalle kunde, paa dett Kiøbmendene icke skall ligge offver deris tiid dennom till stor skade oc forsømmelse, som hid indtill skeet er. Her effter alle Vore Undersatter paa vort land Ißland oc Vestmannøe, saa oc det Ißlandske Compagnie, endeligenn efftersom forbemelt er, skulle haffve sig att rette oc forholde under den Pine oc straff som forskreffvitt staar, ladendis det ingenlunde. Giffvett paa vort Slott Kiøbenhaffn denn 6. Decembris. Anno 1619.

Under Vort Zignet.

Christian.

Denne er den Første Kongel. Taxt, som er udgiven for Handelen paa Island, hvorved vi vil ikkun lidet anmærke. Om de Hundreds Kiøb og Eenkiøb, som forekommer udi 2 og 5. §§. finder man Oplysning udi Baron Holbergs Dannemarks og Norges Geistlige og Verdslige Staat Tredie Oplag 1762. S. 375. da de som giorde Regning paa 100 (kandskee rettere 120) Vætter, fik de udenlandske Varer for langt lættere Værd (See §§. 2. 3. 4.) end de som giorde en mindre Regning. (See §. 5.) Dernæst de som betalte med Fisk og Tran for sønden og vesten paa Landet, fik bedre Kiøb, end de for norden og østen som betalte med Qvæg, Smør, Hoser 2c. som man seer i den 5. §. Og endelig synes det af den 2. §. at de for sønden og vesten, som udi Fisk og Tran giorde Regning paa halv andet Hundrede (180.) Vætter, fik 1. Tønde Meel endnu oven i Kiøbet; og de

de for norden og østen, som udi Qvæg, Smør, Vadmel, Hoser ꝛc. giorde Regning paa 1. Hundrede (120.) Vætter, en halv Tønde Meel. Saaledes forstaae nogle denne Artikel; men det andet er kandskee rettere, at de for sønden og Vesten som betalte med Fisk og Tran maatte udi 180. Fiskes Regning faae 1. Tønde Meel og de for norden og østen, som betalte med Qvæg, Smør, Vadmel, Hoser ꝛc. maatte faae en halv Tønde, saa at denne heele og halve Tønde Meel, kom altsaa til Regning. Man kunde giøre ved denne Taxt, langt fleere og større Anmærkninger, ved at undersøge Priiserne, og sammenligne dem udi Hundredskiøb og Eenkiøb; men vi vil overlade det til dem, som vil skrive den Islandske Handels Historie. ——— Om Datum paa denne Taxt, i Henseende til Dagen, komme ikke alle overeens. Vice Lavmand Jon Olsen udi en kort Betænkning over den Islandske Handel S. 53. sætter den 6. September, hvilket, om det ikke er en Trykfeil, maae være urigtigt; thi da have de fire af Landet udskrevne Mænd, for at handle om Taxten, (Nr. 74.) ikke endnu været komne til Kiøbenhavn. Tvende Afskrifter af denne Taxt, som vi have for Haanden, sætte den 16. December; men da der udi næstfølgende Octroi Nr. 78. henvises til Taxten som allereede udstædt, og denne Octroi er af 16. December, saa kand man ogsaa have dette Datum fortænkt. Det tredie Afskrift af bemælte Taxt sætter 6. December, som kommer overeens med det udi forbemælte Staat satte Datum, og dette bliver nok det retteste.

LXXVIII.

Det Danske Compagniets Friheds Brev, om Islands Færøes og Nordlands Beseigling.

Christianus Qvartus etc.

Giøre vitterligt at Vi af Vor synderlige gunst oc Naade, haffver ladet

ladet oprette oc privilegere ett Compagnie, for Vore trej Kiøbstæder, Kiøbenhaffn Malmøe oc Helsingør som paa Vore lande Jßland Færøe, oc Vestmañøe herefter alleene, for andre Vore Riges Indbyggere, fremmede eller udlendske, skal maae handle kiøbe oc selge, med slig Condition oc Vilkaar som her efter følger, oc efter den Taxt oc Anordning Vi naadigst haffver ladet forfatte, anrette, oc dennem tilstille, desligeste er samme Compagnie naadigst undt oc tilladt, at de for et billigt Verd maa kiøbe oc tilforhandle dennem aarligen Vore oc Cronens viße Indkomst oc Rettighed efter Jordebogen udj Nordlandene oc Vardehus leen, saa oc udj forbeneffnte lehne, med Voris Undersaatter der sammesteds søge deres Handell oc Nering, saa vidt det ikke er imod Vor Kiøbsted Bergens oc Contors der samme steds, Privilegier oc Friheder hvorimod forbeneffnte Jßlands Compagnie, skal vere forpligtet som efterfølger.

1.) For det første at forholde dennom, udj ald Handel oc Kiøbmandskab Vegt oc Maal, efter forneffnte Taxt dennom er offverleffveret, paa Vort land Jßland oc Vestmañøe, oc rette dennom efter deñ gamble oc paa Vort land Jßland sedvanlige Alne oc Maal, oc skal de forsorge forneffnte Vort land Jßland, med goede uforfalskede Kiøbmands Vahre, det meste mueligt er, oc kand vere fornøden, fornem

nemmeligen Mehl, Malt Øll Vin Miød, Brendevin oc Klede, Lerret, Kaaber-Kiedler, brugeligt Jern, Tommer til Kirker, Huuse baader Varer oc andet som kand være fornøden, saa at Almuen for et Christeligt, oc billigt Verd, kand bekomme hvad eenhver haffver fornøden efter Taxtens Indhold.

2.) Dernæst skulle de ikke føre andre Vahrer end goede Kiøbmands Vahrer, oc hvad som ikke duer lade bliffve fra landet, oc saa fremt her udj Byen kand brygges, saa got Øll som Lybsk eller andet øll, de did hen føre, skulle de tilforpligtet være, det her sammesteds at indkiøbe.

3. Desligeste, skulle de ikke bruge anden Vegt, eller Maal, end som udj Taxten bemældis.

4. Fremdeles skal forneffnte Kiøbmend, holde Vores Lensmend, som landet paa Vore veigne haffver i befaling udj Agt, Respect oc Ære, udj alle de Sager der paa Landet forefalde kand oc udj Bud oc Forbud vere hannem hørig udj alle de Sager som Os alleene vedkommer, oc Voris oc Landsins Gavn er anrørende, saa vel som oc forholde dennom venligen oc sagtmødeligen med goed Omgiengelse imod

landsens Indbyggere, Geistlige oc Verdslige, saa at ingen med billighed, kand haffve sig noget offver dennem at beklage.

5.) Belangende Vestmañ Øe, hvor af aarligen skal giffves til Os oc Cronen **Otte Hundrede Enkende Rixdahler** til Afgift saa efterdj Os Elskelige Jacob Michelssen med den Anpart som han udj forneffnte Vestmañoes handel haffver, som er den halffvepart af forneffnte Vestmañoes Handel, er nu strax udj forneffnte Compagnie indtraadt, oc Vi naadigst haffver undt oc tilladt Nille Claus Condevius (Condemius) at han trej aar efter dette Vort Breffs Dato maae alleene for sig beholde den anden halffve Part af forneffnte Vestmañoes Handel; da skal Compagniet erlegge Os, af forneffnte **Otte Hundrede Rixdalher** alleeniste halff part, som er **Fire Hundrede Rixdaller**, oc Nille Claus Condevius (Condemius) self de andre **Fiire Hundrede Daller.**

6.) Desligeste skal forneffnte Compagnie efter de 3de forbeneffnte Aar ere forbie, paa egen Eventyr erlegge oc betale til Os udj Vort Rente-Cammer, for den vise Indkomst der af Øen efter Jordebogen paa Compagniets Eventyr for hver **Lest Fisk** 30 oc 5 **Enkende Rixdalher** ,saa oc

for

for Tiende, Told, Sagefald oc all anden uviße Indkomst, efter rigtig Regenskab, som aarligen i Vores Rente-Cammer skal indlegges, hver lest af samme Opeborsel. 30. oc 5. **Enkende Rixdalher**, oc haffver Vi under samme Afgift, naadigst undt dennem igien Voris oc Cronens Fiskeboeder, som er paa Vestmañoe, fri at bruge til deres Fiskerie, dog at de dennem selff ved Magt holde, bygge oc forbedre, som det sig bør, oc der som nogle af forneffnte Vore baader, forderbis eller bliffver aflagdt, da skulle de andre lige saa stoere oc goede i steden forskaffe, Os oc Cronen uden Skade i alle maader.

7.) Oc skulle de forsorge Almuen paa Vestmañoe, med goede oc forsvarlige Kiøbmands Vahre efter som udi Taxten formelder, saa oc med Vegt oc Maal sammesteds, lige som paa Vort land Ißland, oc naar forneffnte trej Aar ere forløbne, da Vestmañoe gandske oc aldeeles at følge under Compagniet for den genant oc Afgift, som nu forberørt er i alle moeder.

8.) Belangendis Vore oc Cronens viße Indkomst paa Færøe efter Jordebøgen, den haffver Vi naadigst fornemte Compagnie undt oc bevilget, oc skulle de derfore aarligen

 giffve

giffve Os oc Cronen til Afgift efter landsens Skick, for hver Gyldens Verd, som beløbe sig til Tredive oc Siuv Lybch skilling een vog fisk, oc samme Fisk at leffvere paa Vort Slot Kiøbenhaffn, det første mueligt er om Aaret, paa deres egen bekostning; undertagendes saa meget maa kortis af, som skal giffvis til Skoelen.

9.) Hvis den uvisse rente kand beløbe sig om Aaret der af landet, den maae de beholde, hver gyldens Verd for een Vog Fisk, oc samme uvisse Indkomst, lade leffvere paa fornemte Vort Slot Kiøbenhaffn paa deris egen bekostning.

10.) De skulle oc i ligemaader forsørge Landet, med goede uforfalskede Kiøbmands Vahre, besynderlig Meel oc Malt saa at Almuen der paa Landet kunde bekomme til Nødtørft, oc der som de herudj findes forsømmelige, da skulle de stande Os der fore til rette, oc der med haffve forbrudt dette Vort breff oc benaading.

11.) De skulle ikke heller paa fornemte Færøe, ubillig maae opsette eller forhøye deris Vahre i Kiøb oc Sall imod Almuen anderleedis end som gammelt haffver veret, oc efter som nu Vore Kiøbmend, nu haffver brugt der paa landet,

efter

efter Landsens gammel viis oc brug, som dennem haffver været befalet, den stund, de haffver været Kiøbmend der samme steds.

12.) De skulle oc iligemoede udj ald Kiøb oc Sall Indtegt oc Udgift, ikke bruge nogen anden Allen eller Vegt, end ret Færøske Allen oc Vegt, som de skulle lade Lavmanden besee, og hand med Lavrettismendine kand kiende ret at være.

13.) Der som der oc kunde vere nogen paa forneffnte Vort land Ißland, Færøe, Vestmañøe, oc Nordland, som ville, drage der fra oc hid til Os, at beklage deris Sager, da skulle forneffnte Kiøbmænd, vere pligtig for een billig fragt ad lade dem komme ind paa deris Skibe ud af Landet.

14.) De skulle i alle maader holde dennem venlig oc sagtmoedelig med goed omgiengelse baade imoed de Verdslige oc Geistlige saa at ingen af landens Indbyggere kunde med rette haffve dennom offver forneffnte Vore borgere oc Kiøbmend at beklage.

15. Oc skal forbemte. Compagnie samtligen ald fornemte Afgift oc Told til Os oc Cronen i rette oc bestemte tiid erlegge oc betatale i Vores Rente-Cammer. Qq 3 16

16. De skulle oc holde Vore lands Fogder der sammesteds udj Agt oc Ære paa Vore veigne i hvis forefaldende Sager, som der paa landet kunde sig tildrage, oc i bud oc Forbud vere der sammesteds hannem horig oc lydig udj de Sager som Os ere anrorendis.

17. De skulle oc vere forpligt at føre fornemte Vor Foget fra Kiøbenhaffn indtil Færoe om Aaret, oc igien fra Færoe til Kiøbenhaffn paa deris Skibe, dog paa Vor Underholdning paa Mad oc Øll, oc skulle deris benaadings Aar strax efter nu dette Vort breffs Dato, angaae.

18.) Bunke-fisk skulle de ocsaa i Nordlandene til Vort behoff indkiøbe, saa meget som de til baglast, eller ydermeere, efter som dennem af Os bliffver anbefalet at indkiøbe, hvilke de for et billigt Verd, Os først oc for nogen anden skulle tilbiude.

19.) Haffver nogen af fornaffnte Compagnie, eller nogeen af dets Adhærenter nogen at tiltale, enten for gield eller andre Sager, paa nogen af forbemte. lande, da skal det skee for Voris lensmand om Hand er til stede eller oc for laugmanden, eller Sysselmanden efter hvert landsloff oc Ret oc ikke

ander

anderleedes, oc skulle de haffve goed Forligelse Maal oc Omgiengelse med Almuen, saa at de ingen imod loffven uforrette.

20.) Vi ville ikke heller at Kiobmendene eller nogen af forneffnte Compagnie paa nogen af forneffnte lande med loff oc ubillig Proceß oc Rettergang udj deres Sager skulle bliffve opholdt efter de deres leylighed ikke kand taale saadan lang Rettergang, uden deris stoere Skade at udfore.

21.) Bliffver nogen af Compagniets Tienere paa nogen af forneffnte lander Vinteren offver liggendis, hvilke dog ikke skulle være fleere end endeligen behoff giores, da skulle de ikke maae deris Vahre forhoye, eller selge oc afhende nogen anderleedes end Taxten om formelder, under tilborlig straff.

22.) Oc skal ald forneffnte Compagniets Udregning skee her for Voris Kiobsted Kiobenhaffn oc ingen andensteds, dog hvis gods oc Vahre som paa forneffnte lande oc Steder henskibes, skal enten her udj byen eller oc her udj Riget, indkiobes det meste muligt er, oc hvis her ikke er at bekomme, maa kiobe paa de Steder det best oc beqvemligst bekommes kand.

23) Oc skal fornemte Compagnie vere fortænkt til, at de inden 5 Aar efter dette Vort aabne breffs Dato sielff forskaffe sig egen Skibe, saadanne oc saa mange, som til samme Seglation oc Handel kand gioris fornoden paa det Vores egen Undersaatter maae oc kand nyde den Genant oc Fordeel af samme Handel som fremmede oc udlendske hid indtil hafft haffver, saa oc om nogen ubillighed bleff af fremmede beganget de skulle da vere megtige dennom at styre oc saadant afverge.

24.) Oc efterdj Vi naadigst haffver undt oc bevilget af hvis Gods Compagniet sig kand tilforhandle paa Færoe oc Vestmañoe, maae frit henlobe oc forhandle paa de steder i Oster oc Vestersoeñ, som Compagniet kand vere beqvemmeligst, saa skal tvert imoed igien af allt hvis Gods Compagniet sig tilforhandler udj Ißland oc Nordlandene, halffparten maae lobe oc forhandlis i Vestersoen oc Ostersoen, den anden halffpart endeligen at lobe her i Sundet oc til Kiobenhaffn.

25.) Oc skal for slig benaading forneffnte Compagnie aarligen giffve til Os oc Cronen, af hvert skib som lober paa Ißland, for uden den sedvanlige Afgift oc Told tiiffe Enken=

kende Rixdalher oc dennem at leffvere udi Vores Rente-Cammer, til hver Martini dag, oc siden for ald anden Told at vere forskaanet, af hvis gods didhen eller til bage skibes.

26.) Belangende Vestmanøe, den at vere under fornemte **Otte Hundrede Dalhers** Afgift Toldfrie.

27.) Her for uden skal forneffnte Compagnie vere forpligt at beseigle Boesant Haffn paa Vort land Jßland oc denne udi allemaader, eftersom forskreffvet staaer oc lige ved de andre Haffner tilbørligen med alle did hentienende oc nødtorftige Vahrer forsorge.

28.) Oc haffver Vi naadigst undt oc bevilget Vores borgere oc Undersaatter, her udi Kiøbenhaffn som nu ere udi forneffnte Compagnie efter forneffnte Condition oc, Villkaar denne Handel at bruge, niude oc beholde, indtil Vi anderleedes tilsigendes vorder. Oc de af Malmoe oc Helsingør, som nu der udi ere, oc ville fremdeeles medvere, stander det oc dennom frit fore, oc ingen anden tilstedes, uden Compagniens bevilling oc samtycke. Dog ville Vi haffve Os forbeholden, her udi naadigst at emendere oc forandre, oc

hvis Os kand finnes forneffnte Vore lande oc samme Compagnie at vere Gavnligt. Thi biude oc befale Vi Vores Lensmand Fougeder oc Embedsmend oc alle andre fornemte. Compagnie herimod at hindre, eller i nogen maade Forfang at giøre, under Vor Hyldest oc Naade. Giffvet paa Vort Slot Kiøbenhaffn d. 16de Decembr. Anno 1619.

Under Vort Signet

Christian.

Udi den Forordninge Samling, som dette er efter, og som var den Dommebog vi tilforne udi den 1. Deel 123. S. * have angivet, stoed følgende skrevet nedenunder denne Octroi.

Dette at vere en richtig Copie af dett Jßlandske Compagniets Privilegier oc Friheder, som dennem af Kongl. Maysts. naade ere gifne oc meddellt bekiender Jeg underskreffne med egen handt. Actum Kongl. Maysts. Cancellie, den 22. Februarii. Anno 1620.

Axell Arnefelld.

LXXIX.

Stadfæstelse paa Biorn Thorlevsens Adelige Friheds Brev.

Wii Christian dend Fierde medt Gudtz naade, Danmarkis, Norges, Wendis oc

Gottis

Gottis Konning, Hertug udi Slesvig, Holstenn, Stormaren oc Dytmersken, Greffve udi Oldenborg oc Delmenhorst Giore alle vitterligt att Vii haffve seet oc lest et hojlofflig ihukommelse Konning Christian den Forstis Adelig Frihedz Breff en ved naffn Biorn Thollessen giffvet liudendis ord fra ord som efterfolger:

Dette Brev staaer tilforne udi den 1. Deel S. 38. 39.

Hvilket forneffnte Adelige Friheds Breff Vii aff vor synderlig Gunst oc Naade haffve fuldbyrdet, stadfest oc confirmerit oc nu med dette vort obne breff fuldbyrde, stadfeste oc confirmere udi alle sine ord, puncter oc Articler, forbiudendis alle oc hver nogen Forhindring eller Forfang her imod att giore udi nogen maader eller oc oß Elskelig Jon Magnußen, noget imod Jßlandske loug at molestere eller forurette under Vor hyllist oc naade. Giffvet paa Vort Slot Nyborg den 15. Januarii. Anno 1620.

Under Vort Signet.

Christian.

Hvo denne Jon Magnussen har været, ere vi ikke aldelis visse om: rimelig maae det have været Jon Magnußen den Ældre, en af de fire som blev udskreven for at handle om Taxten (See ovenfor, Nr. 74. Anm.) Han var en Broderson af den bekiendte Lavmand Jon Jonssen og Poul Jonssen, som gemenlig blev kaldet Staderhols Páll. Hans Moder ned-

 stamme.

stammede fra Eggert Eggertsſøn ſom havde Adelige Friheder; (See Biørns paa Skardsaa Annaler 2. Deel S. 61. 63.) følgelig nedstammede bemælte Jon fra Biørn Thorlevſøn, thi Hannes Eggertsſøn havde til ægte Gudrun Biørnsdatter, ſom nedſtammede fra Biørns Slægfred Datter Thora; men derfor havde han ikke Ræt til Biørns Adelige Friheder, og vi have ikke kundet efterkomme, hvorledes det hænger ſammen. Udi den Samling ſom dette Brev er efterſkrevet, havde Sal. Profeſſor Arne Magnusſøn ſkrevet med egen Haand dette ovenfor: Ex originali communicato mihi à Jona Torvonio Flatöenſi Hafniæ tum degente. Denne Jon Torveſøn, kunde tælle ſine Forfædre Mand efter Mand, lige op til Biørn Thorlevſen.

LXXX.

Forordning om Præſternes Vocation.

Chriſtianus Qvartus etc.

Giøre alle witterligt, effter ſom wi aff daglige Oß forekommende klagemaal oc angiffuende komme vdi forfaring, huorledis naar noget Preſtekald ledigt vorder, adſkillig tuiſt oc wenighed forfalder, førend en anden Perſon louligen effter Ordinantzen igen kand kaldet bliffue, oc det aff den Aarſage fornemmeligen, at vdi Ordinantzen icke ſaa vdtrockeligen findes derom ſpecificerit, ſom vel fornøden er, Da haffuer Wi ſaadant at faarekomme oc affſkaffe, efterfølgende Skick oc Forordning med Oß Elſk. Danmarckis Rigis Raads Raad oc betenckende beſluttet oc be-

ram

rammet at huor nogen Sognepreſt ſkal kaldis til tuende eller trende Sogner, oc ingen befindis at haffue jus Patronatus til nogen aff ſamme Sogner, da ſkulle de fiuff mend, ſom effter Ordinantzen wdneffnis, tagis aff begge eller alle Sogner, ſaa at altid en tagis mere aff Hoffuidſognet, end aff det eller de ſom for Annexer haffuer veret holdet: End er nogen aff Adel boeſiddendis vdi et aff Sognerne, da ſkal ſamme Sogen, ſaa wiit Preſtekald ſig belanger, regnis for Hoffuit Sognet; meden er Adels Perſoner boendis vdi begge Sogner, eller ingen vdi enten aff Sognerne, da ſkulle de fleſte Kaldsmend tages aff det rette Hoffuitſogen: Befindis Sognerne udi fleere Herritter att vere beliggende, da ſkal den Herredsprouſte, vdi huiß Herret det Sogen er ſom de fleſte Kaldsmend vdneffner, være offuerverendis effter Ordinantzen, oc ſkal ſamptlige Kaldsmends i ſamme Sogen ſamlis oc vdgiffue Kald. Oc effterſom Ordinantzen formelder, at Kald ſtrax bør at gaa for ſig, Da ſaa fremt noget ledigt Kald, for victige Aarſager, icke ſtrax med en duelig Perſon kand forſorgis, ſaa ſkal dog der med i det lengſte, icke lenger end udi ſex Uger opholdis, Dog vdi Peſt oc andre ſmitſomme Siugers tid, ſkal med det forſte oc ſtrax ſaa wiit mueligt er, fortfaris. Giffuet paa Vort Slot Kiøbenhaffn, den 23. Martii. Anno 1620. Vnder Vort Signet.

Chriſtian.

Denne Forordning synes ikke især udgiven for Island; men da den var en almindelig Lov for alle Kongens Undersaatter, og var desforuden en Forklaring over Ordinantzen, og den samme Ordinantz var paabuden i Island, enten man saa vil forstaae Kong Christian den Tredies eller Kong Christian den Fierdes Ordinantz; (See nedenfor Nr. 85) saa finder ogsaa denne Forordning her med rette Stæd.

LXXXI.
Om Præsternes Alder.
Wi Christian den Fierde etc.

Giore alle witterligt, at efftersom Wi Naadigst kommer udi Forfaring, huorledis Gud den allermectigstes Ords Tieniste oc Prestekald oc Embede nu fast mere for egen opholds skyld aff Menilig forrettis oc søgis, end for den Lærdom de ere tilsinds deris Tilhørere derudi at meddele, oc deroffuer tit oc offte de megit for Vnge ere sig angiffuer huor Prestekald ledig findis oc der om giører anfordring, w-anseet de icke endnu ere bequem deris eget Huß at forstaa, meget mindre Gud Allermectigstes Kirke oc Menighed; Da paa det saadan Mißbrug maa affskaffis, ville wi Naadigst hermed alffuorligen haffue forbudet voris Befalningsmend, Bisköper oc alle, at de sig ikke understaar hereffter nogen Person at fordre eller tilstede til Kald, som icke sine Fem oc tyffue Aar fuldkommet haffuer, med mindre ellers andre dyctige Personer,

som

som til Aar oc Alder komne ere icke kand være at bekomme, Thi vdi saadanne tilfelde, ville Wi naadigst hermed der udi haffue dispenseret, Dog at Lensmendene, saa vel som Bisperne, hermed haffuer indseend, at saadant icke mißbrugis, saa fremt de icke derfaare ville stande til rette som wedbør. Giffuet paa Vort Slot Kiøbenhaffn den 16. Februarii. Anno 1621.

Vnder Vort Signet.

Christian.

Denne Forordning synes ikke heller meere end den næst foregaaende at være egentlig udgiven for Island, men dog at have været en almindelig Lov og derfor ogsaa antagen her i Landet. Der for er den og, af Biskop Hr. Jonssen anført udi Hans. Forordninge Register. (See Hist. Eccl. Tom. III. pag. 33.) Begge disse Forordninger findes iblandt Kong Christian den Fierdes trykte Forordninger, og ere siden indkomne udi D. og N. L. 2. B. 2. C. 4. A. og 3. C. 4. og 5. A.

LXXXII.

Holger Rosenkrandtz Børgesen fick misive Superintendenten paa Island anrørende.

Christianus Qvartus.

Vor gunst thilforne. Viidt att effter som oß Elskelig hederlig oc vellerdt mand Her Gudbrandt Tolackssen Superintendent paa Hollum paa vort landt Islandt for nogen tidt siden aff 24. mend der

der paa landet skal vere dombt udi vor naade oc unaade for adtskillige sine begangne gierninger, da haffve vii naadigst undt oc bevilgett hannom att maa samme sin forseelse paa vore vegne hos dig afftinge; thi bede vii dig oc ville att du derfore med hannom paa vore vegne oc effter hans formue afftinge, formedelst att forneffnde 24. bonder haffver dombt offver hannom, eller hvis andet hand kand forrevende. Daa ere vii naadigst thilfreds att hand sagen igien paa nye maa hidt neder steffne for oß oc vor Elskelig Raadt, eller hvem vii der til thilforordtne vill hans sager igien att foretage oc siden kiende der paa hvis rett kandt vere, men der som handt godtvilligen vill afftinge, der foruden skal du oc lade komme igien thill en kirke der paa landet, hvis jordt oc andet dennom aff ham er fravendt oc bort mageschifft (vii tilskicke dig her hos hans Supplicatz des indholdt du viidere der aff kandt forfare) ahnseheendis det billigt oc rett att vere. Der medt. etc. Haffnie. 7. Aprilis 1621.

Aarsagen til dette Brev, finder man tilforne forklaret, udi Anmærkningen ved Nr. 68.

LXXXIII.

Missive Holger Rosenkrantz paa Islandt oc Superintendenten der sammestedts anlangende.

Christianus

Christianus Qvartus.

Vor gunst tilforn. Viidt att efftersom vii naadigst forfaret att oß Elskelig Gudbrandt Torlagsen Superintendent for norden paa vort land Islandt skall for naagen forseelse hand hafftver begangitt vere forlagt att udgiffve tusinde Richsdaller in specie, Daa bede vii dig oc ville att du thilholder Superintendenten samme summa pendinge til dig paa vore vegne att erlegge oc oß dennom saaledis til regenskab att fore. Der medtt etc. Haffniæ 11. Maii 1622.

Om dette Brev, see Anmærkningen ved Nr. 68. Hvor meget ellers Biskop Gudbrand har trykket sig ved at udbetale denne Summa, sees af hans Brev til Hovidsmanden, hvilket Biskop Hr. Jonsen har anført udi sin Hist. Eccl. Tom. III. pag. 418. b)

LXXXIV.

Til Holger Rosenkrantz om Robert Elsden at fange falke.

Christianus Qvartus.

Vor gunst tilforn. Viid efter at vi for den hoibaarne Forste oc Herre Her Carl Printz udi Stor Britannien hans Recommendation, skyld naadigst haver bevilget denne brefviser ved nafn Robert Elsden at maa udi næstefterfolgende 7. Aar paa vort land Ißland fange saa mange og gamle Falke, som hand kand overkomme paa

de steder, som allerede ingen Voris naadigste skriftlige bevilling haver paa; bedende dig og ville at du hannem nogen saadanne platzer forordner, hvorpaa ellers ingen Bevilling haver, at han der sin Falkeri kand anrette, og hannem saa tilholder at udgive til oß hvis gield og rettighed oß og Norgis Crone der af bør af hvis hand fangendis vorder, og som plejer at skee, og hannem ellers der med til det beste beforderlig er. Der med skeer vor vilge befalendis dig Gud. Skrevet paa vort Slot Friderichsborg den 24. Maii. Anno 1622.

Under Vort Signet

Christian.

LXXXV.

Forordning om Præsternes Kald og Levnet.

Christianus Qvartus etc.

Giøre alle vitterligt att efftersom vi naadigst kommer udi forfahring hvorledis adtschillige uschickeligheder sig schulle begiffve der paa vort landt Isslandt medt presterne oc deris kaldt i dett att mange aff dennom naar de fornemmer nogen prestemandt som bedre sogner kunde haffve end de, endten ved doden affgaaer, ellers formedelst Allerdomb eller sygdom (affeldige) vorder, bonderne serdeles en effter anden thillocke kaldts oc udkaahrelse breffve som de emodt ordinantzen

nanžen selffver dicktet oc schreffvet haffve, att underthegne, saa att undertbiden ther thre eller flere personer paa et kaldt saadanne forhverffved breffve haffver, hvor aff stoer trette oc uricktigheder letteligen foraarsages; desligeste oc hvorledes mange aff presterne der største part aff sommeren thill brollupper, giestebudt oc thinge medt hestekiob oc anden verslig bedrifft oc handell bortdriffver, oc deroffver kirckettienisten oc andet deris kaldt oc embede thilhorende bestillinger udi deres sogne paa mange sogne oc høytigsdage forsømme, oc kirckernis bygning saa vel som præstegaarderniß lader forfaldis oc forødis medt andre uschickelige uordtninger som der medt folger, hvilket mest aff den aarsage kommer bisperne der paa landett, den myndighedt dennom schulle vere giffven prædikanter thil de smerste sogner att forordtne, misbruger, i dett att de uden naagen betenkende oc omsorg som de vell burde att haffve for den dennom betroede meenighedt thit oc offte thill prester ordinere personer som aldeles udycktige ehre saadanne kaldt att forestaae, oc denne enda thilsteder deres kaldt oc sogner thil thie eller tolff gange (adt omskiffte), saa oc i dett att de thil prester ordinerede (ordinere) som aldelis ingen enten prestekaldt eller cappellan haffver eller vide at bekomme, hvorvedt dennom giffves icke ringe aarsage oc anledning vedt forbeneffnte ulovlige middel sogner oc kaldtsbreffve att forhverffve. Daa paa det att saadanne skadelige uschickeligheder udi thide kunde forekommes oc nest Gudts hielp medt alle afffchaffis

menigheden der paa landet til opbyggelse oc forfremmelse, ville vi naadigst herom saaledes forordnett haffve att herefter schall der paa landedt ingen prestemandt mue vies uden hand thilforn effter ordinantzen er louglig kaldet thil noget vist cappellanie eller prestekaldt att forestaa, ey heller schal naagen maa kaldis thil naagen sogen eller kaldt, emedenn oc all den stund den rette sognepreſt thil ſamme kaldt leffver, oc dett rettsindeligen oc thilborligen vill oc kandt forestaa. J lige maade schall oc icke naagen maa schriffve sig sielff kaldts eller udkaahrelse breff oc der medt andrage bonderne en effter anden att lade underteg= ne, som for er rordt, men hvilken som schall vies thil prest, schall thilforn effter voris derom udgiffven ordinandtz kaldis thil prest eller capelan at tiene, medt mindre presten som sig saale= dis intrenger, samme kaldt ville haffve forbrudt oc bispen der= forre thilborligen ville stande os thil rette. Sammeledes ville vi oc, att presterne alle oc hver, schulle vere forplickt att holde ordinaire oc sedtvahnlige predicken kirckethieniste oc andet, som ordinandtzen paa deris embidtz vegne dennom thilholder udi deris kircker oc sogner att giøre, oc dett icke for naagen verslig han= tering schyldt forsømmel, oc dersom de for naagle nodtvendige aarsager skyldt aff bispen eller provisten forloffvis paa naagen kort thidt, daa schall udi deris stedt aff bispen eller provisten en anden prestemandt forordtnis som udi den forreisende hans fra= vehrelse

vehrelse nocksom kand fuldgiøre tienisten oc embedet, oc ville vii naadigst att alle der paa landet geistlige oc verslige ydi religionen oc kirkesager hereffter schulle rette oc forholde sig effter den kirke ordinandtz, som vii naadigst haffve medtdelet oc giffvet woris kircker oc undersaatter udi vort rige Norge. I lige maade ville vii oc strengeligen forbudet haffve att hereffter ingen som thil naagen prestekaldt lovligen er kaldet oc forordinerett schall thilstedes dette att forvexele eller omskiffte medt mindre att samme kaldt saa ringe ehre, att handt icke der aff effter landtsens leilighedt kunde haffve sin nøttørfftig underholdtning. Dog ville vii her vedt icke haffve forbudett, att dersom naagen for sin lerdom schyldt oc schickelighedt thil noget bedre kaldt lovligen oc effter forbemelte ordinandtze kunde kaldis, at de io der thil maae forfremmis. Thi bede vii oc strengeligen befahle vore Fougeder, Embidtzmendt, Bisper, Prouster oc alle andre nu verende eller effterkommende, som nu paa vor vegne paa forneffnte Islandt kandt haffve att binde oc befahle, atti haffver oc haffve lader flittige indseende, att denne voris naadigst mandatt oc forordtning ydi alle sine ordt oc puncter holdis oc efterkommis, som I for Gudt oc oß underdanigst ville andtsvare, saa frembt I derfore icke thilborligen vilde staa oß til rette. Giffvet paa vort Slot Kiobenhaffn den 29. Novembr. Anno 1622.

Under Vort Signett

Christian.

Denne, ligesom de fleste Geistlige Forordninger, er efter Bisk. Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 64. seq. men rettet efter andre Samlinger. Aaret tilforne, havde Hans Kongel. Majst. udgivet en Forordning af 12. Septembr. 1621, som en almindelig Lov om Præsternes Vocation hvorudi disse Ord ere mærkelige.

„ Efftersom vore Elskelige kiere Herre Forfedre hoilofflig
„ oc christelig ihukommelse haver ladet sig saa hoygt Guds salige
„ Ordts thienires kald vere befalledt att de serdelis rettighed
„ soguemendene alleene naadigst haffver villet unde oc forlehne
„ efftersom saadant oc udi Ordinantzen forfattet oc indført er,
„ alt thill den ende att Meenigheden, som sagen mest paagiel-
„ der, disbedre effter deris egen nysk oc begiering kunde i det
„ hoyvichtige verk nest Gud der almechtigstes hielp, forsiunis.
„ Endog nu saadan hoybemelte voris kiere Herre Forfedris acht oc
„ forseet, lehnsmendene saa vel som Superintendenterne alvor-
„ ligen haffve forbudet Meenigheden der udi i nogen maader
„ fore att griibe. Efftervi Deris Majesteter salige ihukommel-
„ ser endoc sig selff saadant icke haffve vild forbeholdedt, hvil-
„ ket oc vii naadigst alltiid haffver ladet oß befalde efftersom
„ saadant af ladtskillige Vores derom udgangne Forordninger
„ er for Oyene."

See herom tilforne Nr. 59. og 80.

LXXXVI.
Forordning om Lougbud, Trættekiob, Rettens Spilde oc Gaardfelde.

Wii

Wii Christian den fierde af Gudz naade etc.

Giore alle vitterligt att effterſom vii naadigſt kommer udi Forfaring hvorleedis attſchillige uſchickeligheder ſig ſhal begiffve der paa vort land Iſsland Forſt att der aff Lovbogens Odelsbalke ſkal vere udeladtt eett halff Capittel om Jordegnis godtzes loubiudelſe till neſte frender forend det ſelgis til fremmede. Derneſt hvorledis lougmendene, Syſselmendene oc andre, ſom retten ſhulle adminiſtrere oc betiene, kiober dennom trætter till oc der ved de ringere formuendis undertrycker. Der till med oc hvorledis mange ſhall underſtaa ſig Retten att unddrage, naar de lovligen ſteffnis oc kaldis oc ſig emod ſteffningerne oc ſteffningsbuddene medt gewalt att lade finde, eller oc alldelis ingen ſteffning att ville høre. Een dell medt ſtor følge oc Selſchab ſaa bemandedt att komme til Thinge att deris vederpart nødis ſin rett att fare lade; hvilket oc andet ſaadant med tide vill komme landtſens Indbyggere i gemein till ſhadelig u ordning, offrigheden oc lougen till forachtelſe oc ſerdeelis den gemeine mand till undertryckelſe oc forderffuelſe. Daa paa det at ſaadanne oc der aff voxende uſkickeligheder kunde udi tide forekommes oc alldeilis affſhaffis, haffver vii naadigſt for goet anſeet oc erachtet der om ſaaleedis att forordne ſom efftерfølger.

1.)

Forſt

Først ville vii oc medt denne voris naadigste Mandat strengeligen biude oc befalle att naar nogen enten formedelst Armodt, Alderdomb, skrøbeligheder eller andre ulyckelige tilfelde foraarsages sitt Jordegne Godtz oc egendomb att selge oc affhende att hand daa først effter den rette Ißlandske Lov skall biude dett till sine neste frender for fyllest oc fuldt verd, forend hand dett maa selge eller affhende till nogen fremmed efftersom forbeneffnte Odelsbalkis Capitel ydermeere skall udviise. Kiøber ellers nogen fremmed saaledis utillbodne godtz, miste sit kiøb oc derforuden straffis effter loven som vedbør.

2

Derneſt ville vii oc strengeligen haffve forbiudet att her effter alldelis ingen Lavmand, Syßelmand eller andre som retten betiene eller administrere, skulle kiøbe dennem Trætter till eller nogen Jord oc Ejendomb meden der om stander udi trætte, uden hand dermed vill haffve tabt oc forbrudt det hand kiøbte; anseendis att det er ganske ubilligt i sig selff att de personer som aff Gud oc oß ere tillbetroede att sidde oc vere udi Dommersted till att dømme oc forskaffe andre Lov oc rett oc till adt attskille oc forhindre trætter oc ueenighed, saaledis skulle søge oc kiøbe trætter till Almuens oc den gemeine mandtz forurettelse.

3.

I lige maade ville vii oc strengeligen befallett haffve att hvo som befindes medt Steffninger eller Steffningers budde nogen gevalt att offve eller medt saa sterk folge oc selskab till Thinge att komme som for er rordt, daa schall det vere fuld landraade sag oc eenhver, som medt dennom udi folge er shall bode till oß oc Cronen otte Ortuger oc tretten marker.*)

4.

Sammeledis efftterdi att Enkerne der paa landett synderlig ere benaadede att de deris huß oc gaarde som deris affgangne Hoßbonder paa vort oc Cronens haffver feste oc stede mue niude oc beholde, jaa lenge de bygningen oc deris tilliggende Jorder ved god hæffd oc macht holder **) oc giffver der aff den rette sedvanlige Affgifft, daa ville vii her medt alvorligen budet oc befallett haffve att alle saa vel Enker som andre der paa landett boendiß, shall selff forskaffe dennom bygnings tommer till att bygge oc forbedre samme deris huse oc gaarde medt, effters som deris formue oc landtsens leilighedt taale kunde. Saa oc strengeligen forbiudet haffve att icke noget huß oc byggning, som der paa allerede er eller hereffter bygget vorder mue eller shall

Tt aff-

*) See her om den 1. Deel S. 53. *) 8. Ortuger og 13. Marker giorer 17. Rdr. 4. Mk. 10. og to trediedeels Sk. Specie.

**) See tilforne Forordningen af 21. Aprilis 1619. Nr. 79.

affbrydes uden saa er att de der paa nogen ferdeelis benaading kunde haffva. Thi bede vii vor Befalingsmandt paa forbeneffnte vort landt Ißlandt, denn som nu er eller hereffter kommendis vorder oc hermed strengeligen befaller att hand haffver oc haffve lader flittig indseende att denne voris naadigste mandat oc forordning till dens gemeints mandz gaffn oc fremmtarff udi alle sine ord oc puncter bliffver holdet oc efterkommet indtill vii anderledis der om tillsigendis vorder, saa frembt att hand icke vill stande oß der for til rette, som vedbør, hvoreffter alle oc hver sig kand haffve att rette. Thi ladendis det ingen lunde. Giffvet paa vort Slott Kiøbenhaffn den 29. Novembris. Anno 1622.

Under Vort Signet

Christian.

Angaaende Odels-Godses Opbydelse til næste Frænder, kommer siden en Forordning af 10. Decembr. 1646, thi endskiøndt der ikke nævnes Odels-Gods, saa er dog ingen Tvivl om at det, dermed forstaaes. Odels-Gods og dets Opbydelse, og følgelig til den største Deel Omgangs Maaden med dets Indløsning, er til Fælles for Norske og Islandske, især siden den om Odels-Retten i Norge udgivne allernaadigste Forordning af 14. Jannarii 1771, er ogsaa indført her i Landet, og altsaa haabe vi at det skal mange være behageligt, at finde her den Afhandling, som den lærde Lavmand Poul Widalin har skrevet om Odels-Rettens Oprindelse og videre Skiæbne, og derfor ville vi føje hertil en Oversættelse af samme.

Odal

Odal.

Kong Magnus Brev: þat hæfer [heyrer] honum at skoda umm Odal sin oc annarra manna at hann hallde øngra manna Odulum med løgum sooctum oc kunne siælfs sins Odolum med løgum at brigda. D. er „ Thi det „ bør ham at efterſee baade ſin og andres Odel, at han ikke for„ holder nogen ſin efter Loven ſøgte Odel, kand og ſin egen O„ del ved Loven indløſe." Chriſtendoms Balken 3. Cap. hvert þeir miſtu fleire Odala ſinna. D. er „ Enten de miſtede flee„ re af ſine Odel. Mannhelge 4. Cap. hafe fyrergiort fe oc fride, lande oc lavſum eyre oc iafnvel Odals iørdum. D. e. „ Have forbrudt Gods og Fred, Land og Løſøre, endog „ Odels Jorder." Arvetallet 1. Arv. En þavg Odul ſem meire eru oc fader hans ſtood til etc. D. e. „ Men de „ øvrige Odels Jorder, ſom hans Fader ſtoed til at Arve. ꝛc." Odal har deraf ſit Navn, at de ſom førſt byggede Landene fik dem Aud d. e. „øde„. Avdn kaldes et ubebygget Land, Avdt land, d. e. „Øde Land", naar de førſte Mænd kom i hvert Land, og toge ſig Jorder at beboe, og derfor hedde ſlige bebyggede Pladſe Odal og Avdal at de aldeles Audt (øde) Alavd kom i deres Eje, ſom førſt bemægtigede ſig dem, det er, indtoge dem Avd (øde) ſig til Ejendom. Samme Oprindelſe have hos os udi dagslig Tale diſſe Ord: Avdfenged (læt at bekomme) Avdſundet (læt at finde) Avdgiort (læt at giøre) Avdnæmt, Avdnumed (læt at lære) Avdſed (læt at ſee) Avdſoct, Avdveldt (læt at udrette); derimod ere, torfenged, tornæmt, torfært, torſooct, torveld. Det Avda (øde) kunde man uden Arbeide indtage; men det andet torveldlega (vanſkelligen). Men den Forvandtſkab, ſom der er imellem O i Odal og Av i Avdt

[øde] **Avdæfe** [Rigdom] og utallige andre Ord, er alle saa bekiendt at ingen tvivler derom. Saaledes er det Navn **Odin** og **Avdun** det samme, som baade Snorre Sturleson og Edda lærer. Hoilærde Mænd i andre Lande tilstaae at af samme Slægt og Oprindelse ere de Ord **Odal** og *Allodium* det er den Ejendom som man har udi Arv taget efter sine Forfædre. Vide Jacobi Ritteri Jus Feudale Cap. 3. §. 30. pag. 28. som og at de begge ere i Slægtskab med substantivum **Avdur**, naar det bemærker **Avdæfe**. d. e. Gods og Penge. Og jeg gad lært hvoraf **Avdur**, naar det bemærker Rigdom, Gods og Gaarde, har sit Navn, uden af de store Ejendomme og **Odulin**, som de selv tiltoge sig, da de satte sig ned i de aabne og øde Lande, og bekom til Eje **Odulin** aldeles øde og ald der med følgende Herlighed af Begyndelsen og for intet. Og haaber jeg saa at de ere saa billige at bifalde den Oprindelse som jeg har anført til Ordet **Odal.** Udi det Ord **Lendr madr** har jeg anført meget som hid henhører. Da man nu udi Tidens Længde, efter nogle Hundrede Aar, ikke kunde erindre sig alle slige Omstændigheder; men dog alligevel agtede det for enslags Ære at kunde med rette regnes for Odelbaaren, det er, være et ægte Affom af dem, som Odelene havde indtaget og have Ret til at holde dem eller indløse dem, naar de kom udaf Ætlegget, saa have Kongerne i de fremfarne Tiider, den eene efter den anden, ved Lovene fastsat, hvor langt frem ad, man skulde opregne sin Odelsret, og desforuden sat i Lovene andre Adkomster, som skulde giøre Odelsretten lovgyldig, end den eene at have taget Odelene udi Arv efter sine Forældre. Og endskiøndt Historierne tale herom paa atskillig Maade, som jeg har anmærket udi **Lendr madr**, saa vil jeg det ikke her igientage, uden for saa vidt som Lovbøgerne medføre, som de Norske Konger

have

have udgivet. —— Og endskiøndt jeg tillige maae tilstaae min Fattigdom paa de gamle Norske Lovbøger, har jeg ingen ældre, end Guletingsbog Oluvs Kongs og Magnus Kongs, som jeg holder for at være Oluv den **Kyrre** (Han døde Aar 1093) og Kong Magnus Søn Erlings den **Skacka.** Hun siger saa udi **Odalsbrigdum: Nv scal þær iarder telia er Odilum scule fylgia: sw er ein er afe hefr afa leift. sw er ønnr er goildin er i mans giold. sw er hin þridia er i brand erfd var tecen. sw er hin fioorda er i heid lavnat er. sw er hin fimta er dreckiu lavn er ef hañ þiggr af Koonge. siette barns foosturs lavn hver sem gefr. siounda ef madr scipter Odals iordu siñe i adra iord. þær scolo Odulum fylgia allar, þær er i Odals scipte hafa comet med brædrum oc med frændum þeim. allar adrar avrum.** D. e. „ Nu skal opregne de Jorde, som skal „ følge Odele: Den første er, som Farfader har arvet efter sin „ Farfader. Den anden er, som bliver betalt i Mandeboed. Den „ tredie er, som bliver tagen i Brandarv. Den fierde er, som „ en faaer i Krigs Sold. Den femte er, som en faaer til Gildelon, om han faaer den af Kongen. Den siette er, som en „ faaer for Barns Opfostring, hvo den giver. Den syvende er, „ om man bytter sin Odelsjord. De skal alle følge Odele, som „ have kommet i Odelsskifte med Brødre og med Frænder. Alle „ andre skal regnes med Løsøre." Her see syvslags Odele; men til deres Underviisning, som det ikke forstaae, vil jeg sige at den **Branderfd** som her nævnes er i denne samme Lovs Arvetal den 16. **at madr tecr mañ a hond ser at liufu oc leidu oc fæder hañ til brands oc til baals.** Dette meener jeg tales om det Opfostrings Barn, som man taaler Modgang og Medgang

med indtil Opfostrings Barnet døer; men det som tales om **brand** og om **baal**, meener jeg at være kommet fra den gamle Brandold da Legemerne bleve brændte. Jeg veed ikke om nogen vil forstaae her ved **brand** den Mand, som saa er voxen at han kand bere **brand** (Sverd) udi Haanden, det er Vaaben og Harnisk udi Krig. Det som her nævnes **heid lavn** er uden Tvivl den Sold, som Kongen giver; thi den Sold som Kongen giver kaldes udi Edda **heidse. Drecku lavn** ere de Løn, som Kongen gav den, som holdt ham et Gilde eller Giestebud. Det som her staaer sidst: **allar adrar avrum**, betyder saa meget som at alt andet Jorde Gods, end nu er blevet opregnet, er fraskilt Odelsretten og regnes til Løsøre som her kaldes **Avrer**, ligesom i vor Landebrigde balk Cap. 2. **Nw vill haň ei vid avrum taca** d. e. „ Nu vil han ikke tage imod Ørerne (Pengene)." Vide nostrum **Eyrer.** Denne Lovbog gior Lov-Hævden, som skal giøre Odelsretten, alt fra den siette Mand til den siette Mand og lader det være nok for at tilegne dem Odelsretten, endskiøndt man icke kunde giøre Rede for hvorledes den første var kommen til Godset; men disse sex Forfædres Alder fastsætter hun ikke, som dog kand giøre stor Forskiel. Mig synes ikke urimeligt at det i det mindste skulde være et stort Hundred (120) Aar, og faaer da hver af dem 20. Aar, og kand det ikke være mindre.—— Næst forbemælte Lovbog regner jeg Frostotingsbog Kong Haagen Haagensens: hun er bleven forfattet imellem de Aar 1220 og 1240. Han har forkortet Odels-Hævden om to Led. Der staaer: **Eingum manne verdr iord ad Odale fyrr en þrir langfedgar hafa att oc cemr under hiň fioorda samfleitt.** D. e. „ Jord bliver „ ingen til Odel, forend tre Forfædre have ejet den, og den kom„ mer under den Fierde uafbrudt." Nu kunde det end skee at her

her til udfordredes Stort Hundred Aar og derfor toge Nordmændene glade imod den Rettebod som Kong Magnus Lagabæter gav udi sin Norske Lovs Landebrigde Cap. 2. **Nw scal pær iarder telia er Odale sculu fylgia: Sw er ein er vottar i Rettarbootum Magnusar Koongs hins Coorsonada er hann gaf øllum Noregs mønnum, at ef iord liggr Lx. vetra edr lengr under sømu laangfedgum, þa verdr þeim er hefr, sw iord at Odale, sva at þa maa ei undan þeim brigda. Sw er onnr er madr þiggr af Konunge, nema han hafe med ødro scilorde gefit. Sw er hin þridia er iij. langfedgar hafa att oc cemr under hinn fioorda samfleitt. Sw er hin fioorda er menn scipta Odals iordum sinum enn ei Odulum annarra manna oc verdr þat þa hvers Odal er i þat scipte fær.** D. e. „Nu skal de Jorder opregne „som skal følge Odel: Den første er den, som ommælder udi Kong „Magnus den Kronedes Retteboder, som han gav alle Norges „Mænd, at om en Jord ligger 60. Vintere eller længer under „samme Forfædre (i den samme Ætleg), da bliver den Jord, den „som den haver, til Odel, saa at den maae ei fra ham lovsoges. „Den er anden, som Kongen giver, med mindre han har givet „den med andet Vilkaar. Den er den tredie som 3. Forfædre „have ejet og kommer under den fierde uafbrudt. Den er den „fierde naar Mænd skifte sine Odels Jorder og ikke andre Mænds „Odele, da bliver det hver den til Odel, som han fanger udi det „Skifte." Dette er efter Hans Frostotings Bog; men det er alt det samme som Hans Guletings og Eidsivietings Bøger sige: **Under sama Ættlegg Lx. vetra eda lengr.** D. e. „Under samme Ætleg 60. Vintre eller længer." Disse Kong

Mag-

Magnus Norske Lovboger sige alle samtligen udi Landebrigde 16. Cap. **Nw finnr madr iardfoolgit fe, hafe Kongr pridiwng oc saa pridiwng er til havga Odals aa at telia oc saa pridiwng er finner ef hann heldr upp at loghum. ege haalft Koongr enn haalft Odals menn ef ei er at logum lyst. Enn ef einge er saa til er havga Odal aa at telia, þaa eignez saa er iord aa þann pridiuung. Ef madr hitter fe i Odals iordu sinne, hafe hann tvo hlute enn Koongr pridiuung. Eñ ef sa madr hitter fe i iordu sinne er ei er Odals madr, hafe haalft enn Koongr haalft.** D. e. „Nu finder „ man jordgravet Gods, da ejer Kongen den tredie Part og „ den den tredie Part, som kand regne til Hoje odel, og den, „ den tredie Part som finder, om han lyser det lovlig. Kong„ en skal eje det halve, og Odelsmænd det halve, om ikke bli„ ver lovlig lyst. Men om der er ingen til, som kand regne „ op til Hoje-odel, da skal den, som Jord ejer, eje den tredie „ Part. Om man finder Gods udi sin Odels Jord, da eje „ han to Parter, men Kongen den tredie Part. Men om den „ Mand, antreffer Gods udi sin Jord, som ikke er en Odelsmand, „ da skal han have det halve, men Kongen det halve." Heraf sees at ved Navnet **havga Odal**, forstaaes den Tiid udi Hedenskabet, da de Døde bleve satte udi Hoje eller begravne, ligesom den gamle Guletings Bog ved **branderfd** sigter til den Tidsalder, da de døde Legemer bleve brændte, som for er anmærket; men den Tidsalder, var den næste for Hojeold, som Snorre Sturleson bevidner. Men naar dette Capitel bliver noje overvejet, er det vel klart, at Odelsjorder blive tydelig adskilte fra andre Jorder; men dog seer jeg ikke, at den gior nogen For-

skiel

skiel paa **havga Odal** og andre Odelsjorder, som udi det foregaaende ere retteligen henregnede til Odel. Derfor meener jeg, at endskiondt her sættes det gamle Ord **havga Odal**, vil dermed forstaaes alle de Jorder, som hun i det foregaaende 2. Cap. har henregnet til Odel. ——— Herved blev nu Odelsretten og lovlig Odels-Hævd indtil 1604, da Sal. Kong Christian forbedrede de Nordmændenes Lovbøger, som Kong Magnus **Lagabæter** havde givet dem 1274. Det er klart af alle Bogerne, at Nordmændene har syntes Odels-Hævds Tiiden alt for lang, og derfor have de ved sin ydmige Ansøgning faaet den Naade hos Kongen, at nu blev Tiden giort halv saa kort og deres Ret giort dobbelt saa stor; saa at nu befalede Han, „ at det skulde kaldes Odel, som havde „ ligget under et Ætleg udi 30. Vintere eller længer; eller to af „ den Mands Forældre havde havt for hannem, og var nu kom„ met i den tredie Led, i alt udi 30. Aar." Det andet lod Han blive ved Kong Magnus Lov. See Christian den Fierdes N. L. Landbr. 1. Cap. Her fra har Christ. Ostersen taget det, som han taler om Odel udi sit Glossarium pag. 582. og Lav-Hævd. pag 347. hans Fundament i dette naaer ikke længere frem end saa: den gode Mand har ikke havt mange gamle gode Hiælpemidler af de Norske Love.

Hvad man skal sige om Odelsret her udi Landet, vil jeg skrive det korteste, at udi den heele Landebrigde Balk udi Graagaas bliver den aldrig nævnet, og er det et klart Bevis, at vore Forfædre vilde ikke have den udi sin Lov, al den Stund de vare sine egne Herrer; og udi Historierne finder man ikke at de holdt meget fast paa sine Odele, undtagen nogle faa store Slægter; men paa sine Godorde holdte de langt fastere, og dog kom disse

udaf Ætlegget paa atskillig Maade. See Bingfarkavp. —— Strax efter at Landet kom under Kongeligt Regimente, kom her ind Kong Haagens Lovbog, som af nogle er bleven kaldet Jarnsida; den forde med sig Odels og Odelsjorders Navnet, hvor af det er klart at hun vil at der skulde være Forskiel paa Odelsjorder og det Jordegods, som paa anden Maade var erhvervet; dog taler hun meget lidet der om, og begynder sine Landebrigde paa samme Maade som Jonsbog siden giorde. Udaf denne Haagens Lovbog er det meget uvist hvad man skal holde om Odelsret, og det meste af hendes Landebrigde, staaer Ord for Ord udi vore Landebrigde. Nu giældte denne Lovbog herudi Landet eeneste 17. Aar, indtil Jonsbogen indkom, og har jeg ingen Efterretning om, at udi de 17. Aar have nogen Odelstrætter herudi Landet været efter Loven søgte eller dømbte. —— Nu er det bekiendt, at Jonsbog nævner Odel udi alle de Steder, som jeg udi Begyndelsen har anført og desforuden sidst i den 4. Arv, i de trykte Lovbøger med den Nota, at nogle Lovbøger have ikke den Artikel. Jeg maae tilstaae, at jeg ikke erindrer mig at have seet nogen saadan Lovbog, som er skreven for Reformationen; thi de have ikke dette Stykke, ligesom de trykte anmærkede. Nu kand man ikke negte, at udi Kong Magnus Lagabæters Frostotings, Guletings og Heidsævistings Love, staaer dette Stykke sidst ved den 4. Arv, og derfra er det indkommet udi Christian den Fierdes N. L. 3. Arv. Hvad kand man da herom sige andet, end at dette Stykke sandeligen maae have staaet, udi den første Kong Magnus Lovbog 1280, det vise de Norske Lovbøger; men at de fleste, for vist af vore Landsmænd ikke have villet antage det, og derfor er det udeladt af de aller-ældste Lovbøger: thi Indbyggerne have

villet

villet at alt Jordegods, enten man havde faaet det ved Arv, Kiøb eller Gave, skulde have lige den samme Ret, endogsaa imedens Kong Haagens Rettebod giældte, som gemenligen bliver kaldet Modrevalle Rettebod, som er af Dato 1313, ligesom for og siden, ligesom man har kaldet alt Fastegods, Odel, paa hvad Maade som det kunde være tilkommet. Her af ere Trætterne herudi Landet, om denne Kong Haagens Rettebod foraarsagede, fordi at nogle vilde, men nogle vilde ikke at Jordegods udaf Barnets Moderæt, som Fader havde Arvet; eller udaf Faderæt, som Moder havde arvet, skulde forblive længer under det Ætleg, som det ikke var frakommet, end alleeneste om Faderens eller Moderens Tid. Og burde dette vel giælde her, fra den Tid Christian den Anden Aar 1507. udgav sin Forordning, indtil vor allernaadigste nu regierende Konge, giorde der om en ny Anordning Aar 1711. ——— Af alt det anførte kand jeg derfor ikke slutte, at vore Landsmænd have giort Forskiel paa Faste Ejendomme, hvorlænge de end havde ligget under det Ætleg, Hovetbollet alleene undtaget, som der udi den 1. Arv omtales, og udi Kong Eriks Rettebod om Sønners og Sønne-Sønners Arveret til Hovitbøl. ——— Hvad jeg skal sige om det, som man her ofte kalder **Odals Capitula**, synes mig betænkeligt. Jeg har seet det mange Steder paa Papir; men aldrig paa Pergament, undtagen i en eeneste Bog, som til visse er skreven længe efter Reformationen; og dog staaer det der, paa det sidste Blad i Bogen med denne Opskrift: **Þenna Capitula vantar i Landabrigda vij. Cap.** D. e. „Dette Capitel fattes udi Landebrigde 7. Cap." Ofte har jeg talt om dette Capitel med Assessor Arne Magnussen, og har han sagt mig, at han havde aldrig læst dette Capitel paa

Pergament, forend udi den forbemælte min Bog, og efter den har han ladet den udskrive, eeneste derfor at paa det eene Pergaments Blad, havde han seet dette Capitel; da jeg dog ikke kiender nogen, som ejer fleere Pergaments Bøger af vor Lovbog, end han; mange meget ypperlige. Hvoraf kunde det da være kommet, at han havde aldrig seet dette Capitel paa Pergament forend hos mig. Skulde det være ret, som man siger om dette Capitel, at det er meent udi Kong Christian den Fierdes Breve af 1622 og 1646, at det mangler i vor Lovbog, da er det vist underligt, at det saa sielden findes paa Pergament. Visseligen findes det ikke udi Kong Magnus **Lagabæters** Frostotings, Guletings og Heidsævistings Lovbøger og intet Forvandtskab har det med dem. Talemaaden i det lader til at være ny, og ingen Lov har jeg seet, som den passer til. De som have erhvervet Kongens Brev 1622, hvo de end vare, maae svare for, om de have sagt Hans Kongel. Majst. at det Capitel, har nogensinde været Lov udi Norges Rige eller her udi Landet. Jeg vil ikke skrive meere herom: men siden vi have faaet begge Kongens Breve af 1622 og 1646, saa er det vor underdanigste Skyldighed, at holde os de samme efterretlige, som vi og giort have, endskiondt vi baade have læset og forstaaet den gamle og nye Nordmændenes Odelsret, saaledes som vi nu have forestillet den. Efter alt dette, siden Kong Christian den Femtes hoilovlig Ihukommelses Norske Love ere udgangne 1687, da behøve vi ikke at gruble efter, hvorledes Hans Kongel. Majst. meere end hans Sal. Farfader Kong Christian den Fierde, har foroget Odelsretten udi sin N. L. 5. B. 3. C. 1. 2. 3. A. etc. og alt det samme igen stadfæstet, forklaret og af Kongelig Naade nojere bestemt i samme Bog 5. Cap. alle 7. Artikler, saa at nu bliver Odelsretten og Odels=

dels-Hævden 20. Aars Tid, med de Vilkaar som bemælte Hævds Capitel foreskriver. —— Den Betænksomhed, som Dommere her udi Landet, der have svoret Kongen, at de skal domme efter dette Lands Lov, og Kongen befalet dem det samme, er dem da betaget, naar de veed det, som jeg har nu so ofte erindret, at der ere til dette Land, ingen Kongel. Love om Odelsret udgivne, eller om Lavhævd, andre end jeg har nu opregnet; og derfor holde vi denne 20. Aars Hævd for Lavhævd, saa vel til at vinde Odelsret, som andre Ting, eftersom den har været saa ustadig hos os, siden vi kom under Kongeligt Regimente 1262. da vi intet vist have havt, udi vore Landslove, at rette os efter derom andet end det, som staaer sidst udi Landsleje Balkens 26. Cap. „Om 20. Vin-„tere eller længer ukiært." Dette stadfæstes ved Kong Christian den Tredies Receß 50. Art. som kommer dermed overeens; thi endskiøndt den Sal. Herre Christian den Tredie, giorde den Forordning for Danmark, saa var den dog fordeelagtig for vor Landsleje Balk, som havde vist at vænte, at blive domt udi Danmark.

Denne er den Afhandling, som Lavmand P. Widalin har skrevet om ODAL: man havde ønsket, at han havde tilsøjet det Odels Capitel, som han ommælder, og uden Tvivl, er meent udi næst foregaaende Forordning; men vi vil erstatte denne Mangel, og sætte bemælte Capitel her til. Det er skrevet efter en Pergaments Bog, den Tid vi vare ved Universitætet i Kiøbenhavn, hvilken Bog, som vi troer, siden kom udi Hans Høi-Grævelige Excellences, Geheime-Raads Thotts Eje; dog stoed dette Capitel der ikke inde i Lovens Text; men paa det sidste Blad, ligesom udi den Bog, som Lavmand Widalin ejede. Capitlet er følgende.

Odals Capitule sem er hiñ x. i landabrigdum.

Ef madr vill selia land sitt vid verde þá skal hann bióda mz vottum hinum næsta frænda fyrst at kaupa epter iøfnu verde, þeim þó er fe hefr til. enn ef seliandi þiker þar ei góð skila von þó at fe sie til, þá skal hann fá vørdslu mann fyrer sic, þann sem skinsømom mønnom þiker gódr skulda navtr. Nú bijdr madr ei svo og selr ei svo, þá skal hann segia á ósátt sína á næstu xij. mánudum er han veit og má fyrer nockra navsynia saker og taka þad land til sín fyrer iafna avra sem hinn keypte og med slicum skildaga, þviat løg riúfa þat kavp. Sama mál er ef kona selr land undan løgrádanda-sínum. enn ef kavp rofnar, þá á sá er keypte heimting vid sinn sala allra slikra avra er hún þá riede honum. og so á hvør vid sinn sala ef handsølum fer. Enn ef sá vill ei kavpa sem boded var edr fær ecke vørdslu mann fyrer sig ef skimsømum mønnum þiker þess þurfa, hafe frændur hans ei fære á at kavpa, þá má han at friálsu selia hvørium sem hann vill, þvi so skal hvørt kavp vera sem vottar eda vitne veit þat sem bók mæler ei ámóte, á þvi einge madr þettá kavp at riúfa.

D. e. „ Om nogen vil sælge sin Jord for et vist Værd, „ da skal han i Vidners Paahør, tilbyde den næste Frænde først „ at kiøbe for det samme Værd (som han vil sælge en anden), „ den dog som har Penge; men om den Sælgende tvivler om Be„ talingen, endskiøndt den har Penge, da skal han (den som vil kiøbe) „ forskaffe sig en Forlover, den som fornuftige Mænd, holde for en „ god Betaler. Nu tilbyder man ikke saaledes, og sælger ikke saaledes, „ da skal han (den anden) klage der paa inden de næste 12. Maaneder

„ der efter at han veed det, og han ikke af nogen gyldig Aarsag
„ forhindres, og tage den Jord til sig, for de samme Penge som
„ en anden kiøbte, og med de samme Vilkaar; thi Loven gior det
„ Kiøb ugyldigt. Det samme er om Kone sælger Jord fra sin
„ Lavværge (uden sin Lavværges, som er hendes næste Frænde,
„ hans Samtykke) da om det Kiøb bliver rygget, da har den
„ som kiøbte, sin Fordring til den som solgte paa saa mange Pen=
„ ge, som hun betingede af ham, og saaledes skal hver Mand
„ holde sig til sin Sælger, naar Kiøb giøres med Handsal. Men
„ om den vil ikke kiøbe som det blev tilbudet, eller han ikke kand
„ skaffe Forlover for sig, om fornuftige Mænd synes det be=
„ høves, og hans Frænder ikke have Formue til at kiøbe, da
„ maae han frit sælge til hvem han vil; thi saaledes skal hvert
„ Kiøb være, som Vidner eller Vidne veed, det som Bogen
„ ikke imodsiger. Derfor maae ingen det Kiøb rygge."

LXXXVII.

Til Holger Rosenkrantz om tvende næst foregaaende Breve.

Christianus Qvartus etc.

Eftersom vi naadigst komme udi Forfaring om atskillige Uskikkelig=heder, som der paa vort land Ißland sig skal tildrage, hvor om vi diße tvende her hos følgende Naadigste Forordninger, storligen haver været foraarsaget at lade udgaae, den første om Preste og deres Kald. Den anden om andre atskillige Uleiligheder; Thi

bede

bede vi dig og ville at du samme Forordninger allevegne der paa landet, hvor behod giøres, lader læse og forkynde, holdendis sig den der over efftersom vedbør, saa fremt du icke ville staa oß der for till rette. Dermed skeer vor Villie befalendes dig Gud. Givet paa vort Slot Kiøbenhavn d. 29. Novembris. Anno 1622.

LXXXVIII.

Frihed for Martinus Nicholaus at fange Falke udi Thorskefiords og Torneß Sysseler.

Christian den Fierde etc.

Giøre alle vitterligt att vii aff vor synderlig Gunst oc naade haffver undt bevilgett oc tilladt oc nu medt dette vort obne breff unde bevilge oc tillade at Martinus Nicholaus maa oc skal niude, bruge oc beholde vor oc Cronens falketeyer udi Thorxsefiords oc Thorneß Syßeler paa vort land Ißland liggendis oc der til Kongel. Majst. udi Store Britannien, Kongens egen Jagt og Brug fange saa mange Falke oc Geir, som hand mest bekomme kand oc dennem fri oc ubehindret udi alle maade sielff eller ved sin Fuldmechtige udføre eller udføre lade udi næst effterfølgende thretten Aar effter dette vors Brevs Dato at regne. Oc skal hand aarligen til gode reede erlegge oc betale til

til vor Befalingsmand, som der paa landet nu er eller herefter kommendis vorder, eller deris Fougde oc Fuldmechtige den sedvanlige Told, Affgifft oc anden Rettighed, som hans Formand med forne tvende Sysselers Falkeleyer vaar forleenit, udgiffvet haffver til oß oc Cronen, oc skal hand ingenlunde understaa sig vore Bønder eller andre der paa landet boendis udi nogen maader at besværge, medens dennom nøjachtigen betale hvis hand aff dennom bekommendis vorder. Sammeledis skal hand ej heller mue bruge nogen ulouglig handel eller Kiøbmandskab der paa landet, vor oc Cronens Told oc Rettighed til Forkleining udi nogen maade, med mindre hand der med vill haffve forbrut denne voris benaading. Thi forbiude vi vore Fougeder, Embißmend oc ellers alle andre hannom her emod nogen Forfang at giøre udi nogen maade. Givet udi vort Hovit Qvarter Lauenborg den 11. Julii Anno 1624.

Under Vort Signet
Christian.

Ved dette Brev, staar udi nogle Samlinger det Datum 1627, eller forekomme mange slige Benaadninger for Falkefængere, og deriblant en for Johan Verbrügen og Johan Mome, som blev formedelst Printz Mauritz af Oraniens Forbøn, tilladt at fange Falker udi Mule- Thingøes- Oefiords- og Skagefiords Sysseler, af 2. Januarii 1624. Men som deslige Benaadninger ere af liden Betydenhed, saa vil vi ikke anføre fleere af dem.

LXXXIX.

Til Holger Rosenkrantz om Krigs Skat af Island.

Vi Christian den Fierde etc.

Vor Gunst til Forn. Vi bede dig og ville at du med Indbyggerne af alle stand som bygge og bo paa vort land Ißland og Færøe handler, at de saa fremt, det Gud forbiude, nogen stor Fare og Krig paakom, de et ringe antall Fodfolk efter deres Formue Aarligen ville underholde, anseendis vi ville selv paa deres bekostning Folket forskaffe, og dennem saa for ald udbud naadigst forskaane og giore vores beste med Guds Hielp at de for ald fiendtlig overfald skulle befriies. Der med skeer vor Villie befalendis dig Gud. Skrevet paa vort Slot Kiobenhafn d. 4. Augusti. Anno 1624.

Under Vort Signet

Christian.

XC.

Til Holger Rosenkrantz om Krigs Skatten, som blev eftergiven.

Wii Christian den femte med Guds Naade, Danmarkes, Norges, Vendes og Gottes udvaldte Printz etc. udi Kongl. Majsts. vores Elskelige

Elskelige Kiære Her Faders og Naadigste Konnings Fraverelse til Regieringen Forordnet. Vor gunst til Forn. Viid at eftersom Almuen paa Işland underdanigst beklager dennem den Skatt til Soldaternes Underholdning icke at kunde formaae at udgive; da haver vi af vor synderlige Gunst og Naade paa Hans Kongel. Majsts. vores Elskelige Kiære Her Faders gode behag undt og bevilget, at de for samme Skat maae vere fri og forskaanet. Der med skeer vor villie. Skrevet paa Antverschou den 7. Novembris. Anno 1625. Under Vort Signet.

XCI.

Holger Rosenkrandtz paa Island fick breff den gammel Biisp oc anden bestilling anrørendis.

Christianus Qvintus.

Vor gunst tilforn. Viider att efftersom vi naadigst aff eders underdanigste angiffvende komme udi forfaring den gamble Bisp for norden paa Işland ved naffn Her Gudbrand Thorlachsen at verre fast skrobelig oc nesten maallos, da vilde vii naadigst att i Hr. Arngrim befaller att hand paa forneffnde Bisps vegne, som hans coadjutor indseende haffver, oc dennom emellom accorderer at forneffnde Her Arngrim for samme sin besvering, et hundret eller

hundret oc fyrretyffve Dlr aarligen giffvis, oc efftersom vii oc naadigſt komme udi forfaring om de bondergaarde der paa landet, ſom begieres at mageſkifftes, da bede vii eder oc naadigſt ville att i eder emod oß om forſkreffne gaarde udforligen erklerer; oc ſamme eders erklering udi Kongelig Majeſtæts Cantzelie indſchicher. Der med etc. Andtvordſchouff den 8. November 1625.

XCII.

Om de Qvindfolk ſom ikke ville bekiende Deres Barnefader.

Wii Chriſtian den Femte med Guds naade Dannemarkis, Norgis, Vendis og Gottis udvalte Prints, Hertug udi Slesvig etc. Udi Kongel. Mayts. Voris Elſkelige Kiere Her Faders Naadigſte Konnings Fraværelſe til Regeringen forordnet, giore alle vitterligt, at efter ſom Vi Naadigſt komme udi Forfaring hvorleedes paa Jßland ſtoer uſkickelighed begaaes, i det eenpart Kvindfolk der paa Landet ſig lade beligge, og ikke ville beſtaae hvem deres barnefader er, af aarſag de maaſke ſamme born een part med deres egen Slegt og blods forvante avlet have. Da efter de ſkiorlevnet for ſig er een ſtoer Guds Fortornelſe, hvilket at forekomme Synden at ſtraffe, og den ulidelige Uſkickelighed at affſkaffe Vi her med Hoyſt-

Hoyſtbemelte Kongel. Mayts. Embedsmænd, Fougder og dennem ſom paa Hans Kongel. Mayts. vegne der paa Landet haver at byde, de ſom nu ere og her efter kommendis vorder, Naadigſt alvorligen befalet have, at naar nogen befindes ſom ſig ſaaleedes lader beligge, og deres barnefader ej bekiende ville, de dennem da paa det flittigſte lader examinere, og der om grandgiveligen forfare, og om de det ej bekiende ville, dennem da til Kiobenhavn nederſkicke, at de der deres fortiente Straff maae lide og udſtaae, Saa ſom de der udj deres Synder, haardhnackeligen bliver fremturendes, ladendes det ingenlunde. Givet paa Antvorſcou Slot den 16. Decembr. 1625.

Under Vort Signet

Chriſtian.

Om denne Begivenhed, havde Biſkopen Hr. Odder Einerſen Aaret tilforne ladet Dom gaae paa Altinget, af Præſter og Leigmænd, da der blev anordnet, " At de Qvindespersoner, ſom ikke vil udlægge ſin Barnefader, ſkal tre- " de Gange af Præſten paamindes. Men om de vedblive udi ſin Halſtar- " righed og ikke rette ſig inden et halvt Aar, da ſkulde de Bandſættes. " Og vilde de endda ikke bedre ſig, da ſkulde ſaadan en bøde 3. Marker " og drives udaf Fierdingen. Men om hun ikke havde Penge at bøde " med, da ſkulde hun lide Straff paa Kroppen efter Øvrighedens Godbe- " findende."

XCIII.

Til H. Roſenkrantz om Hr. Arngrim Biſkopens Coadjutor og om Are Magnusſøn.

 Chriſtianus

Christianus Qvintus.

Vor gunst tilforn. Viider att effterſom oß underdanigſt forberettis den ene Biſcop paa Iſland nemlig Her Guldbrand ſaa ſchrøbelig att vere, att hand icke ſitt kald vell kandt foreſtaa uden hielp, da haffve vii naadigſt bevilgett att en preſt der paa landet nemlig Her Arngrim maa her effter effterſom hand thilforn er forordnit att vere hans medtiener udi hans ſchrøbelighed, preſterne der udi ſtifftet viſitere oc naar naagen ſkall indſettis ordinere, oc att i berammer att hannem aff forneffnde Her Guldbrandt en lidelige løn for ſamme hans beſvering giffvis effterſom forneffnde Her Guldbrandt dett kand udſtaae. Diſligeſte effterſom vii naadigſt forfare en ſosſilmandt for veſten under forneffnde Iſland ved naffn Are Magnusſen ſig ſchall underſtaa ſig naagen myndighed att thiltage paa forſkreffne Her Guldbrandts Biſpegaard oc offver domkirckens jorder oc indkomſt, da bede vi eder oc ville att i hannom ſaadant aldelis forbyde oc befaler att hand ſig intet mett kircken eller Biſpens goodts, hans tienere eller naagit ſom hannem vedkommer ſkall befatte ſaa lenge Biſpen lever, mett mindre hand derfor vill ſtraffis. Haffnie 31. Martii 1626.

Om denne Biſkop Gudbrands Sygdom, og at Hr. Arngrim Jonsſen blev ham derfor ſkikket til Medhiælper, kand man efterſee Biſkop Hr. Jonsſens Hiſt. Eccl. Tom. III. pag. 426. §. 49. & pag. 447. §. 4.

Angaaende

Angaaende Sysselmanden Are Magnusson, da som han havde Biskop Gudbrands Datter Christin til ægte, har han frygtet for, at efter at Biskopen var bleven syg, kunde hans Gods ødes og forkomme, og derfor har tiltaget sig alt for stor Myndighed derover, men som ham med dette Brev blev betagen.

XCIV.

Holger Rosenkrandtz paa Island fick breff om Biscopen der paa landitt.

Christianus Qvartus etc.

Vor gunst tilforn; Efftersom oß elskelig Hr. Thorlach Schuleson haffver sig begiffvet fra vort land Island hid neder til Danmarch att lade sig indvie til Biscop oc vii naadigst erfare althid att haffve veritt brugeligt att naar naagen som ville ordineris til Biscop haffver begiffvet sig hid neder, da domkircken der paa landet att schulle udstae hans kost oc thering, da bede vii dig oc ville att du det saaledis forordner att forneffnte Hr. Thorlach Schuleson bekommer hans kost oc thering efftersom Domkircken kand thaale oc de kand erachte billigt at vere. Datum Haffniæ den 9. Maii 1628.

XCV.

H. Thorlak Schuleson fick breff att maa beholde thrycheriett paa Islandt som ligger thil Domkircken.

Christianus

Christianus Qvartus etc.

Giore alle vitterligt att vii naadigst haffver bevilgett oc thilladt oc nu medt dette vort aabne breff bevilger oc thillader att oß elskelig Hr. Thorlak Schuleson Superintendent for norden paa vort land Island maa thil sig annañe det thryckerie som findis hoes Domkircken der sammestedts oc aff hans formandt affgangne Her Guldtbrand Thorlakson thil Domkircken testamenterit, oc dett att bruge ligesom forneffnte hans formandt hidindthill giort haffver, forbydendis alle oc enhver heremod effhersom forschreffvet staar etc. Haffnie 12. Maii 1628.

Underligt maae det synes, at om Domkirken paa Holum havde med fuld og ald Ret, i Kraft af Biskop Gudbrands Testament, ejet Bogtrykkeriet, som det foregives i næst foregaaende Brev, Biskop Thorlak da, som tillige med Embedet havde faaet Ret til at bruge og benytte sig Domkirkens Ejendom, skulde finde sig foraarsaget til at ansøge Kongen især om Frihed til at maatte bruge dette Bogtrykkerie. Man kunde derfor faldé paa den Tanke, at her maatte have været noget Knep under af Biskop Thorlak, og at der maae have været noget betænkeligt ved bemælte Testament. Biskop Hr. Jonssen har efter sin sedvanlige Nøiagtighed udi sin Hist. Eccl. Tom. III. pag. 381. §. 12. [a] for at bereede Læseren til at dømme upartiskt herom, anført den Post af Biskop Gudbrands Testament, som anrører dette Bogtrykkerie: der staaer vel at Bogtrykkeriet skal vel forvares i Fald hans Efterkommere Bispperne vilde lade trykke noget; men der staaer ikke, enten Domkirken skulde eje det som en Skienk og Gave, eller den efterkommende Biskop skulde kiøbe det af Arvingerne. Vel er

Hr.

Hr. Arngrim Jonssens Vidnesbyrd, som bemælte Skribent har anført pag. 382 (a) af stor Vegt; dog vist ikke afgiørende. Og at Domkirken har ingen fuldkommen Ejendoms Ret havt til dette Bogtrykkerie, seer man tydelig af Biskop Thords udi Skalholt, som var en Søn af denne Biskop Thorlak, hans Angivende for Kongen og siden hans Testament, (See l. c. pag. 676 og 746.) hvor han siger sig at have kiøbt af sine Medarvinger deres Andeel udi Bogtrykkeriet; thi enten han af Uvidenhed eller Partiskhed ikke har forklaret Sagens Omstændigheder nøje nok for Hans Kongel. Majst., saa kunde man kandskee sige nær det samme om hans Fader Biskop Thorlak, naar han erhvervede næst foregaaende Kongebrev. Man maae ogsaa sikkert troe at den til Vinding og Fordeel saa hengivne Biskop Jon Vigfussøn, havde vist nok ikke ladet denne saa fordeelagtige Indretning og Manufactur drage sig af Hænderne, om Domkirken paa Holum havde havt fuldkommen Ejendomsret til den. Vil man sige at den Tvetydighed og Mangel, som der er ved Biskop Gudbrands Testament er erstattet ved nestforegaaende Kongel. Bevilling, som dog ikke befaler at dette Bogtrykkerie skal tilhøre Domkirken som Ejendom; men eeneste, efter Biskop Thorlaks Underrettning, siger at det findes hos Domkirken og af Biskop Gudbrand er Testamenteret til den samme; saa kand man sætte derimod en nyere Kongel. Bevilling, neml. Kong Christian den Femtes af 14. Februarii 1685. som tillader Biskop Thord at føre dette Bogtrykkeri fra Holum, som en Ejendom han deels havde arvet efter sin Fader, deels indløst af sine Medarvinger. Det Foregivende, at Biskop Thorlak og Biskop Gisle havde ligesom paa ny oprettet Bogtrykkeriet, efter at det gamle var blevet forslidt, da det med den gode Drivt, som det havde havt under Biskop Gudbrand, havde gaaet udi 60. Aar og det over, synes og at have god Grund. Og da Domkirken var ikke Biskopernes Arving, men den maatte udsvares med ald sin Ejendom i fuldkommen Stand, saa har Bogtrykkeriets Vedligeholdelse gaaet paa Biskopernes og ikke dens Bekostning

ning, og den ikke heller i det Hensigt havt Ret til det. Den Trætte, som Biskop Thorlak havde med Biskop Gudbrands Arvinger om dette Bogtrykkerie, viser ogsaa at vor Formodning er ikke aldeles ubeføjet og uden Grund; thi at vinde en Sag, som Biskop Thorlak giorde, (See l. c. pag. 717 §. 4) er noget andet end at have Ret i en Sag.

XCVI.
Til Biskoperne om daglige Bedestunder udi Husene.

Christian dend fierde med Guds naade etc.

Vor synderlig gunst til forn. Vider, at efter som vi af nogle vore Bispers og Theologorum underdanigste betænkende, have fornummet udi denne sidste og selvsomme verdens tiid raadsomt at være maae, een sand Gudfrygtigheds daglige løvs øvelse at drive saa vit Gud den almægtigste sin naade der til vil forleene. Da bede vi eder og naadigst ville, alt i med eders underhavende, geistlighed, Meenighederne over alt i sand Gudfrygt og paakaldelse underviise, saa og formane at hver Hußfader og Moeder dagligen hver morgen med deris børn tiunde ville samlis, og til med den allerhøyeste tacke og paakalde, for uden hvis bønner, hver for sig aften og morgen ellers forretter, og at de saadan daglige morgenbønne frivilligen forrette ville paa det Gud den allermægtigste af dennem med hiertet saavel som med munden kunde

kunde æret vorde. Men til slig Gudelig øvelse Husfædre og Husmødre at bevæge, saa vel som til et fromt og stille levnet i ald Gudelighed og ærlighed at fremdrage, skulle Ordens tienere bruge christelig sagtmodig og ydelig formaning paa Prædikestoelen, i Skriftestoelen og i eenhves Huus hiemme og for nodsiun saa og sielv med daglig Gudeligheds øvelse og sagtmodig Omgiengelse være deris tilhørers baade aarsag og Exempel at efterfolge, hvorfore I og først og til een begyndelse haver herudi eders Geistlighed at regulere, paa det Guds Velsignelse og naadige biestand hos de andre des bißere kand formoedes, naar Forelldre selv, som forbemældt er, til saadane Morgen bon bevegede og villige, og befindes kunde børn eller tiunde her udi vanartige og vidrige sig at anstille, da haver Guds Ords Tienere ved Kirke Disciplinen at holde dennom til lydighed ved Gud og deris Forelldre. Og efter som beklages at de sædvanlige hellige dage, imod Ordinantzen og der om udgangne Forordninger af nogle at forsommis, af andre, af budfogder særdeelis at forhindres, da ville vi at I tilholde Ordets tiennere deris tilhørere med underviisning lærdom og formaning her udi at rette, saa fremt og nogen dennom hindrer, eller og andre utilbørligen der fra holder eller og over vore Forordninger ikke holder, som vedbor, da skulle I os det underdanigst med tiid sted og omstænde lade andrage paa det vi der med christelige og billig Indse-

ende kunde have. Der med skeer vor villie befalendes eder Gud. Skrivet paa vort Slot Kiøbenhavn den 28. Januarii Anno 1630. Under Vort Signet

Christian.

At denne Forordning er udgiven til Island, kand man tvivle om; dog da den er en almindelig Lov og er anført af Bispop Hr. Jonssen udi Registeret over de geistlige Forordninger og desforuden findes den oversat paa Islandsk udi fire af de Forordninge Samlinger vi have ved Haanden, saa have vi desto mindre taget i Betænkning at anføre den her, som den lange Vane med daglige Bønner her i Landet, viser at denne Lov haver været her indført og antagen.

XCVII.

Bevilling at Gisle Haagensens Børn maae indgaae Ægteskab med beslægtede i tredie Led.

Vi Christian den fierde etc.

Giøre alle vitterligt at eftersom Gisle Haagensen Lavmand paa vort Land Island underdanigst af oß er begiærendis vi naadigst vilde bevilge hans to Sønner og to døttre at maae indlade sig udi ægteskab med dennem som ere dennem beslægtede i tredie Led, dersom det saaledes kand tilfalde, efterdi de ellers icke letelig kand bekomme deres gavnligt Giftermaal der paa landet,

da

da ere vi naadigst tilfreds at samme hans to Sønner oc to Døttre maae begive sig i Ægteskab med dennem, som dennem i tredie Led ere beslegtede. Dog at fornefnte Gisle Haagensen skal udgive til oß efter hans Formue. Forbjudendis alle og eenhver herimod nogen Forfang at giøre, under vor Hyldest og Naade. Givet paa vort Slot Kiøbenhavn d. 22. Februarii Anno 1630.

Udi Storedommen, som af Kong Friderich den Anden 1565 blev paabuden at holdes her i Landet, kostede det 3. Markers Mylct, om de som udi tredie Led vare med hin anden beslægtede, avlede Børn sammen. Ved Ægteskabs Artiklerne som 1587. bleve af samme Konge paabudne, blev Ægteskab udi tredie Led forbudet. Lavmand Gisle Haagensens Børn vare 1.) Haagen som ægtede Helge en Datter af Lavmand Magnus Biørnsøn. 2.) Vigfus Gisleßøn ægtede Katrin Erlendsdatter. 3.) Christin Gisledatter ægtede Biskop Thorlak Skuleßøn. Og 4.) Valgerder Gisledatter ægtede Eggert Biørnsßøn fra Skard i Dale Syssel.

XCVIII.
Holger Rosenkrantz paa Island fick bref Fanger udi Turckiett anrørendis.

Christianus Qvartus etc.

Vor gunst tilforn; Efftersom wi forfare Tyrken at haffue werit der under wort land Island oc borttagitt med sig der fra nogle af indwonerne der sammestedtz, da bede wi dig oc wille attu

 med

med geistligheden oc de fornebste der paa landit betenker middell huorledis samme Fanger wed de beste formuffuendis hielp kunde løsis at de icke skulle ladis under Tyrkens tyranie oc der offuer negte Christum. Haffniæ 4. Martii 1630.

Om dette Ran, som skeede 1627. kand man efterfee Biørns paa Skardsaa Annaler 2. Deel S. 146. og Bisköp Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 81. seqq. Samt andre haandskrevne Efterretninger. Den samme Gang bleve nogle af Indbyggerne udi Færøer, Bergen og Helsingør, af Tyrkerne fangne bortførte, hvorfor og Hans Kongel. Majst. lod afgaae Breve til Lensmændene i Norge og Helsingøer og til Fougeden paa Færøerne af samme Indhold, som det næst foregaaende. Hist. Eccl. pag. 72. og 82.

XCIX.

Til Holger Rosenkrantz om Taxtens Forhøjelse paa de Danske Varer.

Christian den Fierde af Guds Naade etc.

Viid efftersom det Ißlandsche Compagnye underdanigst hoes oß lader anlange at effterdi nogle dyre aaringer nu paa Naad dennom saa viidt haffuer tilbage sett adt de besuerligen kunde ved bliffue och denne ny udreedning giore, medt underdanigst begiering vii naadigst ville bevilge effter hoesføyede fortegnelse nogen forhøyelße paa Varens behollning der paa Ißlandt, anseende Kornet nu fast treydobbelt er paa priißen opstigen, modt denn

tiid

tiid ad regne varene seenist bleffue solt och taxerede. Da haffve vii naadigst for got anseet adt du vore undersaatter der paa Ißlandt denne leilighed foreholder och adt de dette Aar varene saaledis bethaler, som hoeßfølgende Fortegnelße inneholder, forhaabende adt denne tiidz dyrhed tilkommendis Aar til bedre kand forandris, haffvendis derhoeß indseende adt voris Undersaatter der paa Ißlandt iche ubilligen graveris. Der medt scher vor vilge, befallendiß dig Gud. Skreffvit paa vort Slot Frederichsborg den 11. Aprilis. Anno 1631.

Under Vort Zignet

Christian.

Efterdi Lensmanden H. Rosenkrantz blev paa Reisen hidtil Landet opholdt, saa at han ikke kunde naae Altinget, saa forrettede hans Fuldmægtig Oluv Petersen hans Sager der sammesteds, og iblandt andet lod oplæse dette Hans Kongel. Majsts. Brev, hvorpaa Lavmændene, Syßelmændene, Biskopen, Provsterne, Præsterne og Lavrettemændene efterspurgte ham, om han med god Samvittighed og som han vil være bekiændt for Gud og Kongen, kunde eller vilde tilholde Indbyggerne at antage denne nye Taxt. Her paa svarte bemælte Petersen at saa vel i Betragtning af de haarde Aaringer, mißlingende Fiskerie og almindelig Nød, som forvoldte at Kongen ikke fik sine Afgivter, som og at Kiøbmændene havde mißhandlet Indbyggerne imod den Kongel. Taxt af 1619, hvor over der da paa Altinget var en almindelig Klage, saa kunde han ingen forpligte under denne nye Taxt; men at de vedblev den Første og ansøgte Hans Kongel. Majst. om Igienkaldelse og Ophævelse af denne. Denne Ansøgning blev da forfattet paa Altinget, hvor af dette er Indholdet.

1.) Klage de over næstforegaaende 7. haarde Aaringer, hvor ved Qvæg og Creaturer ere meget medtagne og formindskede; Fiskeriet mislinget og Folket nær ved at døe af Hungers Nød, især for Norden og Vesten, og endnu saae det meget jammerlig ud. *)

2.) Den Taxt af 1619, som af Hans Kongel. Majst. var paabuden, blev ingenlunde agtet eller efterlevet af Kiøbmændene i mange Stykker, da en stor Deel af Varerne havet ikke den behørige Godhed, først og især Meelet; thi i Steden for at Hans Majst. befaler at til Landet skulle føres got Rugmeel og Tønden veje to og een halv Vætt, saa kom der slæt og udueligt Meel og endda fattes der udi Vegten og man faaer ikke heller at det bliver vejet. Den samme Klage fører de, over de vaade Varer især Miøden, som er sur og doven.

3.) Over Tømmeret klage de allermest og det som hører til Fiskeriets Drivt, at Tømmerett er slæt og udueligt til Baade Byggning, ligeledes Skibsømet, Linierne ere kortere end de

*) Dette forholdt sig og virkelig saaledes, thi 1633. kom den forfærdelige haarde Vinter, som almindelig bliver kaldet Hvide-Vinter, formedelst den megen Snee som da faldt; men af nogle Rype-Vinter, fordi Sommeren efter saae man ingen Rype udi heele Landet, undtagen een med Unger paa Bardestrand. En overmaade stor Mængde døde da af Kiør, Faar og Heste, og Aaret efter døde Folket af Hunger.

de bør være. *) Det samme er om al lætte Vare, Klæde, Lerredt, Strie, Granebreder og det øvrige Tømmer, som er ingenlunde efter Taxten og! man maae dog betale saa dyrt og Undertiden dyrere end Taxten foreskriver.

4.) Sige de at udi den første Taxt af 1619 blev det meste af den udenlandske Vare forhøjet men der imod Prisen paa de indenlandske Varer nedsat, saa at den er si gen under den indenlandske Priis, især Stude, Beeder og Smør. Kiøbmændene betale en gammel Oxe med 2. Hundr. 60. Fisk. men ibland Indbyggerne koster den 12. Vætter. En gammel Beede betale de med 40. F. men ibland Indbyggerne giælder den 60. F. ———

I Anleedning og Betragtning af alt dette, ansøge de Hans Kongel. Majst. om Naade og Lindring udi den nye Taxt; men kunde ikke bevæge Lensmanden H. Rosenkrantz, til at forestille Hans Kongel. Majst. denne deres allerunderdanigste Ansøgning. Lykkelig faldt det ind, at Hr. Gisle Oddssen blev udvalgt udi dette samme Aar til Biskop, og derfor reiste til Kiøbenhavn: han tog denne Indbyggernes Ansøgning med sig, og lod den samme komme ingen i Hænder i Kiøbenhavn, endskiøndt han derom blev meget anmodet, uden alleene Kongen selv, hvilken han overleverede, og med megen Veltalenhed forestillte den, med saa god Lykke, at denne nye Taxt blev ophævet med næst følgende Forordning.

*) Udi Aaret 1633 indkom til Altinget svare Klager over Kiøbmændenes ulovlige Handel, især klagede de udi Vestmannøer og Borgefiord, over Mangel paa Lodlinier med meere.

C.

Forbud at drive Handel med andre end det Islandske Compagnie, og den nye Taxt ophæves.

Wii Christian dend Fierde med Guds naade etc. Helse eder vore kiære tro undersaatter, Befalingsmænd, Bisper, Provester, Præster, Laugmænd, Syßelmænd, oc alle som bestilling haffver, samt meenige Almue som bygge oc bo paa vort land Ißland kiærligen med Guds oc vor naade. Viider at os underdanigst andrages, hvorleedes nogle som ikke ere udi det Compagnie, som vi naadigst paa Ißland privilegeret haffver, sig dog understaaer at komme under Ißland, der at fange hvalfiske, saa oc under det skin driffve fiskerie oc anden ulovlig Handel, i ligemaade forfare vi oc at Engelske, Hollænder, oc andre, som driffver deris fiskerie der under landet, sig undertiden begiffver under landet i Haffnene oc der bruge deres Kiobmandskab; Da effter de saadant i sig selff, er imod vores naadigste villie oc meening, oc utryckelig imod de Privilegier oc friheder vi forbemte. Compagnie naadigst af Kongel. Maystts. magt oc myndighed undt oc giffvet haffver; ville vi alle oc hver her med strængeligen oc alvorligen befalet haffve at de ikke alleene saadane strax fra landet afviiser naar de ankommer; meden

en og de sig ald omgiengelse medt dennem entholder, dennem hverken sælger, enten af deres baade naar de ere ude at fiske, eller oc af deres vahre i landet, ej heller af dennem sig noget tilforhandle, hvad det oc være kand; Fordrister sig nogen her imodt at giøre, da skal hand, om hand nogen bestilling haffver, den strax haffve forbrudt, hvad heller hand selff handler eller tilstæder andre af Jßlænderne at handle med saadanne udlændske, oc derfor uden staa os til rette, som dend vores Mandater offvertræder, oc med dennem samtycker som det offvertræder. Almuen skal i lige maade staa til rette, som vores forbuds offvertrædere, oc efter som vi efter vores undersaatters der paa Jßland underdanigste Suplication, den nye Taxt som næst forleeden aar er bevilget, haffve denne gang optaget oc afskaffet, saa fremt Jßlænderne sig for ald fremmed Handel ved Engelske Hollandske, eller anden, hvo det oc være kunde, entholde; da saa frembt befindes Jndbyggerne nogenstæds med fremmede handle, skal Compagniet haffve fuldmagt udj den lands Ort efter nye Taxt at sælge oc kiøbe saa fremt Jndbyggerne sammestæds ikke udleffvere de skyldige, som kunde for deris modtvilge staa til rette, som den eene haffver med den anden at tilsee, saa fremt de ikke selff vil liide skade der offver: hvilket vi naadigst alle til efterretning haffve villet lade udgaae, paa det eenhver itiide kand viide at vare sig for skade, oc skal Compagniet der i moed hand-

 le

le billigen med Indbaanerne, dennem goede oc dygtige vahrer forskaffe Deris Fæ som ikke end saa fedt oc dyctigt er, samt andre vahrer beholde, for dend deel billigt kand være, forbydendis alle oc eenhver her imoed at handle under vor hyldest oc naade. Giffvet paa vort Slot Kiobenhaffn. Dend (10) (16) 26de Decembr. Anno 1631

Under Vort Zignet

Christian.

CI.

Holger Rosenkrandtz paa Island fick breff hans Fogett Olle Pedersen anrørendis.

Christianus Qvartus etc.

Vor gunst tilforn. Viid att underdanigst for os er andragitt hvorledis en Fogett paa vortt land Island ved naffn Oluff Pedersen sig skal haffve understaatt os elskelig hederlig oc vellerdt Her Hallgrimer Jonsen fra Haschutstadtz kald liggendis for norden paa forneffnte Island, som effter sin Faders dod er kalditt till oc paa halff anditt aars thid skall haffve ustraffeligen betientt att affsette oc der igien insatt oc bønderne paatrengtt mod deres villie eller louglig kald os elskelig Her Magnus Fussesonn formedelst vores naadigste tilladelse breff forneffnte Her Magnus nogen tid tilforne erlangitt haffver att motte befordris til kald

hvor

hvor hand lougligen kunde bliffve kallitt, hvor med dog icke ment att hand nogensteds mod ordinantzen oc forordningen skulle indtrengis. Samme Fogitt skal sig en oc haffve undestaaitt nogle Capellaner att udstede fra de steder, som de haffde veritt forordnede oc andre igien indsett, undertiden endoch mod sogne-folkens samtycke, sampt der os elskelig hederlig oc vellert mand Her Gysle Odsen till biskop er bleffven udvalt skall Fougeden haffve udgiffvitt collasbreff paa hans beneficium till en anden oc hans egen louglige kallede Cappellan, som hannom thet aar tient haffde, forbigaaett, hvilken aff Fougeden sambtychte Prest-mand mod Bispens villie paa samme gaard oc sogn skal vere inflott oc omsider der gifft sig oc Biskopen tilhollitt bleffven hannom paa usedvanlige thider att maatte sognett oc gaarden levere, hvilket altt os ikke ringe befrems dett at Fougden sig tor underſtaa at giore; thi bede vii dig, oc ville att du dig udforligen om alt forskreffne mod oß underdanigst erklerer, oc effter som os elskelig hederlig oc vellertt Her Jon Grimsen som lenge skall haffve tient begge scholerne paa landitt, haffver voris naadigste tilladelse paa dett forste vaccerende beneficium som hannom kan vere gaffnligt, da haffver du att achte att hand efft-er samme breff befordris saa vitt louglige schie kand.

Belangendes irring oc trette som vii naadigst forfare att indfalde om Skaulholt domkirches reche paa Schiede, bede vii

dig oc ville att du des leilighed flitteligen forfarer oc siden derudinden thill rette oc endelighed forhielper som lougligtt oc forsvarligtt kand vere, haffvendis flittig indseende att intett med urette kommer fra domkircken som der underliggett haffver oc den med rette bør att følge. Haffnie den 31. Januarii. Anno 1633.

Den Oluv Pedersen, som ommældes udi dette Brev og har været vist nok en forstandig og duelig Mand, men alt for meget egennyttig, beskyldes for endeel Mishandlinger, som sees af dette Brev. Hans Mishandlinger med at tage Skienk og Gaver, hvorved han kom over endeel Jordegods, gave Anleedning til den Forordning af 8. Januarii 1635, som siden følger Nr. 112. hvorved forbydes, at Bønderne skal give Lænsmanden eller Fogderne Jorder og Odel, paa det de skal hiælpe dem at vinde deres Sager. Da Lænsmanden H. Rosenkrantz blev forfløttet herfra og til Gulland, reiste denne Pedersen til Kiøbenhavn i den Tanke at faae Lænsmands Embedet, og endskiøndt han ved sin Bortreise forestilte sig meget venlig og oprigtig imod Indbyggerne og Øvrigheden, saa dog besørte og angav han dem dog meget grovt hos Kongen for atskillig Uorden og Forseelser, som han lovte snart at raade Bod paa om ham blev betroet Lænsmands Embedet. (See siden Nr. 121) Men da han intet kunde bevise af sine Angivelser, kom han i stor Unaade, især hos den efterfølgende Lænsmand Pros Mundt, saa han ikke saae sig sikker udi Danmark, og rømte over til Sverrig hvor han fattig og foragtet endte sine Dage. Men Lænsmanden Pros Mundt bemægtigede sig alt det faste og løse Gods, som han havde her efterladt sig. See herom Provst Hr. Jon Halldorsens Lænsmands Annaler under Holger Rosenkrantz og Biskop Hr. Jonsens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 45. §. 12. ——— Angaaende Strand-Rettigheden

paa

paa Skeid, hvor om Vigſus Giſleſen paa ſin Moder Margret Jonsdatters Vegne, trættede med Biſkop Giſle Oddſen, da finder man derom udførlig Efterretning udi Altingsbogen for Aar 1632. Nr. 4. Skeid blev kaldet den Forſtrand fra Olvesaa og ud til Thorlakshavn, den ligger for Jorden Hrøn, ſom bemælte Margret da ejede; men Biſkopen, i Følge nogle gamle Breve, paaſtod at Domkirken tilhørte Strandrettigheden paa bemælte Plads. Vigſus frembar gamle Breve, ſom lydede paa at Kirken paa Arnerbaile ejede den fierde Part af Strandrettigheden paa Skeide, veſten fra Skiolklett og øſter til Midøldu og paa Skerdingaholme fra Midøldu og øſter til Olvesaa. Derforuden fremkom han med nogle Hævdsbreve og Aftaler, at Domkirken ſkulde have alt det Tømmer ſom var 6. Allen langt eller meere, men Jorden Hrøn det Tømmer ſom var mindre, og det ſamme blev og dømt 1632. at Domkirken ſkulde beholde det ſtore Tømmer, ſom var 6 Allen langt eller meere; men om det mindre Tømmer blev ſat til Lansmandens Gotbefindende, hvad han derom vilde anordne. Lænsmanden Holger Roſenkrantz ſtadfæſtede dette ſamme, og at Jorden Hrøn ſkulde beholde det Tømmer ſom var mindre end 6. Allen langt, hvor med begge Parterne Biſkop Giſle og Syſſelmand Vigſus erklærede for Lænsmanden Pros Mundt 1635 ſig at være fornøjede. See Altingsb. for Aar 1635 Nr. 1.

CII.

Obit breff om Preſtekald paa Iſland.

Chriſtianus Qvartus etc.

Giorer alle vitterligtt at effterſom vi naadigſt forfare med Gud den allermechtigſtis ſaliggiørende ords tieneris kald paa vort land Iſland

Island icke saa ordentligen at omgaais, som ved burde, i det at endeel persohner som ringe ere forfremmede udi deris lerdom oc studering offte foredragis dennom som her paa vort universitet studerit oc vell funderede ere, da haffve vi naadigst saadan uordning at forekomme for got anseet at befalle saa oc her med alvorligen befaller, at saa lenge nogen der paa landet befindis som haffver taget deris Attestation her fra vor universitet, oc ellers udi liff oc leffnit schickeligen sig forholde, da sculle de forfremmis for alle andre till kald der paa landit, oc saa lenge nogen saadan befindis, da schall ingen anden till det kald ledig vorder fordris, om de som attestation haffver oc it schickeligt leffnit fort, sig till samme ledige kald ville bruge lade, oc schall ellers alle oc hver geistlige oc verslige som i saadanne sager bør indseende haffve til see at ellers i alle maader med kaldene effter Ordinantzen schickelig tilgaar, oc at lerde oc schickelige personer foredragis dennom som ulerde ere, oc at Gud den allerhøyestes ære oc meenighedens opbyggelse udi alt haftvis i tilborlig acht, hvor effter alle oc hver sig haffver at rette. Haffniæ 11. Martii 1633.

Udi en af de for Haanden værende Samlinger, findes Udtog af et Kongebrev af 1589 som befaler, " at de som udi Danmark eller andensteds " studeret have og agtes skikkelige og beqvemme til Præste- " Embede, da skulle Biskoperne lade dem faae det første Kald, " som

" som ledigt vorder. Dog saaledes at om nogen har til
" forne faaet noget Kongel. Brev og Forskrivelse til Bisko-
" perne, da skulle de dem først befordre at de kand faae det
" kald, som først ledigt vorder, og siden forhiælpe hine naar
" noget siden ledigt bliver."

Med foregaaende Brev, fulgede det følgende til Biskop Gisle Oddsen.

CIII.

Missive til Her Gisloff Oddsson samme materie anrørendis.

Christian den fierde med Guds Naade etc.

Vor sønderlig gunst tilforn! Vii tillschicher eder herhoes ith vortt obne breff om Prestekalder paa vort land Ißland, thi bede vii eder oc ville at i eder der effter i alle maader retter oc forholder. Dermed skeer vor vilge befalendis Eder Gud. Skreffvedt paa vort Slot Kiobenhaffn den 11te Martii. Anno 1633. Under Vort Signet.

Christian.

Biskop Thorlak Skulesen maae rimeligvis have faaet saadant et Brev, og at Lænsmanden Holger Rosenkrantz har ligeledes faaet saadant et, sees af Altingsbogens for Aar 1633. dens Nr. 1.

CIV.

Forlæning og Instrux for Pros Mundt til Birkiswold.

 Vi

Vi Christian den fierde af Guds Naade etc.

Giøre alle vitterligt at vi af synderlig gunst og naade, saa og for troskab og villig tienniste, som os Elskelig Pros Mundt til Birkisvold, vor mand og tieñer os og riget her til giort og beviist haver og herefter troligen giøre og bevise maae og skall, have undt og forleent og nu med dette vort aabne brev unde og forleene fornefnte Pros Mundt med vort og Norges Crones Land og Forleening Ißland, samt des tilliggendis bønder og tieñer og ald dens Rente og rette tilliggelse aldelis intit undertagit i nogen maader, at skulle have, niude, bruge og beholde indtil saa lenge vi anderledis derom tilsigendis vorder, dog saa at hand 1.) for den vißе Indkomst, som er Landskyld, Tiende og Told, som gives af Skibe, som er bevilget at seigle paa hafnerne, Closternis Afgift, Syslernis og Jordernis Afgift, som de er forpactede fore, og andet som kand beregnis for aarlig Indkomst, skall give til os og Cronen til Afgift aarligen 3200 gode enkende Rixdaler og dennem paa hans egen omkostning og æventyr uden ald affortning at lade levere og udi vort Rente Cammer paa vore vegne tilsende. Dog hvis den ene Portugaløse told, som til forne meere udgavis af fremmede Kiøbmend, som beseigler hafnerne der paa landet og icke nu udgivis af de danske Kiøbmend, samme Portugaløse told fornefnte Pros Mundt føre sig til udgift og affortning aarligen udi hans afgift

og

og Regenskab, indtil vi anderledis med samme told foraarsner, hvilket hannem og saaledis af vore Rentemestere skall blive gotgiort. Og der som fornefnte Closternes og Syßlernes afgifter ydermere herefter kunde forhoyes for hoyere afgift eller skibene paa hoyere told settis kunde, eller og landets indkomst i nogen maade ydermere kand forbedris end som Jordebógen nu er, da skall det altsammen komme os og Cronen til beste.

2.) Desligeste hvis Sagefald, Stedtzmaal, som der paa landit kand falde endten udi geistlige eller verslige sager, der fore skall fornefnte Pros Mundt giore os og Cronen god reede og regenskab, hvor af vi naadigst haver bevilget hannom for hans tieniste og umage den tredie part, og de andre to parter at komme os og Cronen efter got og klart regenskab allene til beste.

3. Desligeste maa fornefnte Pros Mundt, hvis Fisk og andre vahre hand af leenit bekommer og udforis, icke andensteds henfore end hid til vor Kiobsted Kiobenhavn og her sammesteds sligt forhandler og selger.

4.) Fornefnte Pros Mundt skall og aarligen strax fra landit hiemkommer lade levere Vadmel 2400 Allen, Stromper 700 Par udi vort Klede Cammer og derfore skall hannem end betalis hvis billigt kand vere.

5.) Udi lige maader skall hand fra sig levere hvis reede penge der paa landit falder og hand paa vore vegne nedforer og andre udi lige maader til Fastelaun eller til Paaske der nest efter udi det serniste til gode reede udi vort Rente Cammer aflegge og betale.

6.) Sammeledis skal hand hvert Aar udi rette tid fornøge Presterne og de fattige der paa landit deris aarlige tillagt Rente som dennem er bevilget og intit der af tilskrive os og Cronen udi hans Regenskaber.

7.) Og skall fornefnte Pros Mundt icke tilstede nøgen skibe eller skibsfolk at besøge eller beseigle nogle hafner der under landit, uden dennem alleeniste som der paa haver voris egne brefe og benaading.

8.) Disligeste skall hand og vere forplicht at udgive aarligen udi vort Rente Cammer med hans Regenskab en klar Jordebog paa ald landsens vis̃e Indkomst saa vel paa de geistlige Jorder, som paa andet, intit undertagit.

9.) Udi lige maader skall hand have tilsinn til Presterne at de forholde dennom skickeligen og vel baade udi levnet og lerdom efter Ordinantzen, og dersom der findis en af dem eller fleere, som lever uskickelig, da skal han med Superintendenten udi hvis stift det skeer straffe der over som vedbør. 10.)

10.) Fornefnte Pros Mundt skal og have god alvorlig og flittig tilsiun med kirkerne der paa landit at de byggis og forbedris og holdis ved god hævd og magt, og dersom de der til ere forordnede at forestaa Kirkerne, befindes der udi forsømmelige at vere, at du da tilholder med lougen at staa derfor til rette.

11.) Dersom det sig og kand tildrage at vi behøver til vores Skibsfolk eller andre voris tiennire paa Holmen her for vort Slot Kiøbenhavn enten Fisk eller Vadmel, ville vi os have forbeholdet til des behov at lade fordre og annam̃e saa megit som fornøden gioris, hvilket fornefnte Pros Mundt udi hans afgift skal qvitteris efftersom det til Jndkomst er anslagen. Een Læst for 35. Rdr. og een Vaad Vadmel for 2. Rdr.

12.) Item hvis Vrag som kand komme eller inddrive der for landit, alle Biorne huder, Hvaltender, Hvalraff eller andet saadan der paa landit kand bekommis, skall hand føre os og Cronen til Regenskab alleene til beste.

13.) Dissligeste skall hand holde almuen der paa landit ved loug og ret og ingen af dennem uforrette imod lougen.

14.) Skall hand eller hans Fougeder eller folk icke drive nogen Kiøbmandskab imod lougen, som den menig mand kand vere til skade.

15.) Hand skall og med fliid besporge og have alvorlig tilsiun at Kiobmendene, som beseigle landit skicke dennem vel imod Almuen, saa der icke er eller kommer nogen Klagemaal paa dennem og at skibene eller skibsfolket icke gior nogen mand vold eller overlast, den stund de ligge der udi havnene.

16.) Og der som nogen Jord eller Jordparter ere bortkommen med uret udi andre fremfarne Leensmends tiider, som haver hast landet for hannem, skall fornefnte Pros Mundt det med Loug og Ret indtale og med ingen see igiennem fingre.

17.) Forbenefnte Afgift, Regenskab og Forrettninger skal begynde og afgaa fra Ste. Hans Dag Midsommers dag Anno 1633 og endes Aardagen der efter Anno 1634. og siden fremdelis forfolgis Aar efter Aar saa lenge hand fornefnte Land og Leen af os og Cronen udi forleening haver, og skal hand endeligen udi diße og andre maader viide og ramme voris gavn og beste, som vi hannem naadigst troer.

18.) Og skall hand vere forplicht hvis her udi befalit af Leensmands Indkomst at fremskickis, kiobis eller i andre maader bestillis til sin rette tiid eftersom forskrevit staar at lade fremkomme, saa fremt vi icke da skulle foraarsagis at befale

befale dennem som sligt er forordnit at annam̃e det strax for rede penge her sam̃esteds, saa dyre som de her gielder at kiøbe og fornefnte Pros Mundt selv tilreigne at betale, efterdi hand over bønderne der paa landit haver at biude og befale, udi hvis de ere plichtige at giøre, yde og levere til vort behov, hvor efter hand sig underdanigst kand have at rette og for skade at tage vare, forbydendis alle og eenhver fornefnte Pros Mundt, her imod eftersom forskrevit staar at hindre eller udi nogen maader forfang at giøre under vor hyllest og naade. Givet paa vort Slot Kiøbenhafn den 25. October Anno 1633.

Under Vort Signet

Christian.

CV.

Til Pros Mundt om hvide Falke.

Christian den fierde etc.

Vor Gunst tilforn! Vi bede dig og naadigst ville at du ved dine Fougeder og tiennere lader paa alle Falke leeger oc hoes alle Falkefengere der paa vort land Island bestille alle hvide falche som der falder, hvilke du hafver Falchefengerne paa vore vegne at betale oc dig saaledis till Regenskab føre oc dennom siden till vor Kiøbstede Kiøbenhafn lader levere. Der med

skeer

skeer vor vilge befalendis dig Gud. Skrefvet paa vort Slot Schanderborg den 26. Januarii. Anno 1634.

CVI.

Om de Fangne udi Tyrkiet, deres efterladte Egtefællers Lejermaals Forseelser. Item at beskikke Sysselmand til Vestmannøer samt Jon Hanssens Uforrettelse (Botnsmaal.)

Christian dend Fierde med Guds Naade etc. Vor gunst til forn; Viid at efter som vi naadigst formerker, at de fattige af Ißland og Vestpenøe udi Tyrkiet fangne, deres efterladte Hosbonder og Hustruer, sig over saadanne deres Egtefællers fængslig forhold og udeblivelse med Leyermaal forseer, da eragte vi naadigst at slig deres Forseelse ikke saa aldeeles haardeligen kand straffes som ellers paa dennem, der ikke saadane besværligheder er vederfaret. Dog skal ingen af de personer, sig saaleedes forseet haver tilstedis sig med hver andre i Egteskab at indlade, efter de mand bruger middel og haabes til Gud at fornte. Fanger mue los bekommes. J ligemaade bede vi dig og ville, at saa fremt landets gavn, og nødtørft det udkrever, du een skickelig mand paa Vestpenøe til Syßelmand

mand forordner, som over loug og Rett tilborligen kand holde, og utilborlighed straffe og afskaffe, og efter som til, samme Bestilling ingen lon skal vere lagdt, da ere vi naadigst til freds at hannem maae gives een fisk eller toe af hvert Hundret af eenhver som fisker der paa Øen for sin umage og bekostning til Øen og fra aarligen. Dernest efter som vi naadigst forfahrer; at een ved navn Jon Hanssen skal uforrettes i det een boende der paa landet Robert Olufssen hannem et stycke Jord monn kaldet Store Bottn uden foregaaende loug og dom skal have frataget, og Lougmanden Arne Oddsen efter louglig stevning ikke skal ville have forskaffet bemte. Jon Hanssen Dom eller Ret. Da bede vi dig og ville at du forbemte. Jon Hanssen der udinden hielper til rette at hand fornemte. sin Gaard mue beholde, indtil dend med Ret og Dom hannem afvindes og forfare, om Lougmanden hannem saaleedes haver giordt uret og dig der om udi vort Cancellie erklærer. Der med skeer vor villie befalendis dig Gud Skrevet paa vort Slot Skanderborg dend 20de Martii 1634.

Under Vort Zignet

Christian.

Om de Fangne udi Tyrkiet, deres Egtefæller, som sig havde forseet med Lejermaal, dømte Sysselmanden udi Rangervalle Syssel Vigfus Gisleson, som da maae tillige være blevet beskikket Sysselmand udi Vestmannøer, at deres Egtefæller, som man har hørt at endnu levede udi Tyrkiet, og sig forsee udi Lejermaal, skulde svare een tredie Deel mindre Bøder end Sto-

 redom-

redommen paabyder. De som man har intet hørt om enten de ere i Live eller ikke, deres Egtefæller skulde svare de halve Bøder. Men de som man har hørt at have fornægtet Troen og der at være gifte; deres Egtefæller skulde svare den tredie Deel af Hordoms Bøder. Denne Syssel-mands Vigfuses Dom, blev af Lænsmanden Pros Mundt, samt begge Lavmændene Arne Oddsøn og Haldor Olavssøn saa og nogle Sysselmænd og nogle Lavrettemænd, saa vidt de to første Poster angaaer, stadfæstet; men angaaende den tredie Post, om deres Egtefæller, som havde fornægtet sin Tro og vare gifte udi Tyrkiet, de skulde bøde som for Skiørlevnet.

Angaaende Jon Hanssens Klage, eller det saa kaldede Botnsmál, da er det ikke læt at finde Rede der udi; thi foruden at Sagen var nu bleven henimod tredive Aar gammel, havde derom gaaet mange Domme af Lavmændene, den eene imod den anden, og Lænsmændene Herluff Da og Holger Rosenkrantz havde ogsaa derudi resolveret. Saa meget lærer man af Altingsb. 1632. Nr. 5. at Sagen maae have opstaaet af en Ætledning og af den Ret som den Ætleddes Søn skulde have, der var undfanget men ikke født den Tiid Ætledningen skeede. Man seer og af Lavmand Arne Oddsens Svar sammesteds, at han havde god Foje at undskylde sig for at dømme i denne Sag, da Jon Hanssen 1632. begiærte det af ham i Lavretten, fordi at de tilforne i Sagen gangne Acter og Domme, bleve ikke fremlagde. Og af samme Aarsag havde han tilforne undskyldt sig, da han blev udnævnet til Meddommer for end han blev Lavmand, at dømme i denne Sag, fordi ham syntes at Sagen ikke blev undersøgt fra Roden af. Lænsmanden Pros Mundt berammede 1636. et Fierdingsting paa Kopevog til at afgiøre denne Sag, der bleve Lavmand Arne Oddssen og Sysselmand Vigfus Gislesen forligte, men denne Sag indstillet til Kongen og Danmarks Rigs-Raad. See Biørns paa Skardsaa Annaler 2. Deel. S. 211.

CVII.

CVII.
Til Pros Mundt om Mageskifte med Vigfus Gisleson paa Part udi Dyrhole og andre Jorder.

Vi Christian den Fierde etc.

Vor gunst tilforn! Viid eftersom Vigfus Gislsen udi vort land Island boendis, underdanigst haver verit begierendis til Magelaug at mue bekomme den tredie part, som os og Cronen tilhør af en Gaard der paa Island liggendis, som kaldis Dyrholle, hvor inden hand selv haver de to Parter, erbiudendis sig derimod at ville til os og Cronen igien udlegge trende Gaarde, den første kaldes Bache paa Kialernæs og den anden Vindaase i Kios, den tredie Thorgrimsstader udi Olveße, da bede vi dig og ville at du vor og Cronens Anpart af fornefnte gaard og godtz, saa vel som det forskrevne, som Vigfuß Gißlesen vil derimod udlegge, lader besigte og deres Leiligheder grandgiveligen forfare og siden dig imod os erklerer om samme skifte kand være os og Cronen nyttigt og gavnligt og samme din erklering med forderligste udi vores Cancellie forskicher, at vi ald Leilighed der af kand forfare. Der med skeer vor villie, befalendes dig Gud. Skrevet paa vort Slot Skanderborg den 22. Martii. Anno 1634. Under Vort Signet.

Christian.

Om dette Mageskifte see siden Nr. 143.

CVIII.

Til Pros Mundt om Foeder Nød.

Christian den Fierde etc.

Vor gunst tilforn; Viid eftersom for os underdanigst andragis, hvorledis voris, Cronens og Domkirkens bønder og tiennere paa vort land Island og fornemmelig udi Arnes Syßel forurettes i det de, som over forniefnte tiennere haver at raade dennem med fleere Foer-Nød at føde besværge end den rette Jordebog omformelder, saa de selv ringe eller intet qvæg kunde opføde, hvorudover Bønderne meget forarmes, saa at hvis rigtighed de ellers skulde udgive, icke skal kunde af sted komme, som du videre af medfølgende Suplication haver at erfare. Thi bede vi dig og ville at du dend leilighed forfarer, og haver flittig indseende at saadant herefter icke meere begaaes, og at vore og Cronens og Kirkens tiennere paa fornefnte vort land Island udi slig eller andre maader ei uforrettis. Dermed sker vor villie befalendes dig Gud. Skrevet paa vort Slot Schanderborg den 4. Aprilis. Anno 1634.

Under Vort Signet.

Christian.

CIX.

CIX.
Til Pros Mundt om Arveskifte efter Biskop Gudbrand Thorlaksen.

Christianus Qvartus etc.

Vor Gunst tilforn! Viid at for os underdanigst haver ladet andrage og tilkiende give Are Magnussen paa vort land Jßland, hvorledis hans Hustruis Fader Hr. Gudbrand Thorlaksen forrige Biskop der paa fornefnte vort land Jßland, nogen tiid forleden ved doden skal vere afgangen og sig efterladt tvende Dottre og nogen Sonnesonner, som hannem skulle arffve, hvilke udi hans Fraverelse skal have skifft fornefnte hans Sonnesønner ligesaa meget lod og arff, som begge Døtterne, hvorudinden han meener sig at vere skeet icke Ret. Thi bede vi dig og ville, at du af de forstandigste mend der paa landet, som icke ere hans uvenner eller vildige, til dig tager og fornefnte Hr. Gudbrand Thorlaksens arffvinger for eder paa laugtinget der sammesteds lader udi rett kalde og dennem endelige imellem kiender og dømmer, som forsvarligt kand vere, hvorvidt samme Born imod andre Systre efter deris Landsloug bor efter oldefader at arffve. Der med skeer vor villie befalendis dig Gud. Skrevet paa vort Slot Kiobenhavn den 29. Maii. Anno 1634.

Under Vort Signet.

Christian.

De Sønnesønner, som dette Brev mælder om var Poul Gudbrandssens Sønner, hvis Bestallingsbrev for Tingøre Closter og Hunevands Syssel af 14. Aprilis 1607. er tilforne anført. Disse Sønnesønner hedde, Thorlak, Benedict, Poul og Biørn. Om denne Trætte udnævnte Lænsmanden Pros Mundt paa Altinget 1635. en Dom hvorudi anføres de Steder af den Islandske Lov, som der hen høre, saasom udaf Arvetallets 1. Arv. "Slig „ Deel skal Sønne-Søn, om han er til, tage af Arv, som en Datter." Item Kong Haagens Rettebod udi den 2. Arv: „ Saaledes er og anord- „ net at endskiøndt Sønnesønner ere to eller flere, hvis Fader var ægte- „ fød, da bør de dog ikke tage meere Arv end deres Fader stod til at ar- „ ve, NB. om de have med dem at skifte, som ere lige berettigede til at arve." Men denne Clausul er udeladt af Dommen; thi den giør at dette Sted passer sig ikke paa denne Sag; thi Pouls Sønner kaldede til Arven med deres Faders Søstre, som vare nærmere berettigede til Arven. Udi Dommen anføres og udaf Kong Eriks Rettebod dette: „ Der som Søn- „ søn ægtefød, som har ægtefød Fader staaer til at arve i den samme „ Qvidsel mod Datter (ɔ: Fadersøster,) da tager han lige med hende, som „ Lovbogen udviser " (ɔ: 1. Arv ovenfor anført.) „ Men om Sønnesøn- „ er ere to eller flere ægtefødde, eens Mans Sønner og var deres Fader „ ægtefød, da tage de fuld Arv, den som deres Fader stod til og saa Odele." Dette bør forstaaes ligesom før er mældt om Kong Haagens Rettebod udi den 2. Arv neml. naar de have med dem at skifte, som ere lige berettigede til at arve. Dernæst beraabe de sig paa en Lavmænds Dom; og endelig anføres udaf Forordningen af 23. Aprilis 1632. dens 3. §. „ Thi er „ nogen af Sødskende død og lader Børn efter sig, da arve de Børn „ efter Faders og Moders Søskende, ligesom deres Forældre levede og „ med deres Foreldris Søskinde som igien leve." Af det anførte Lovens Sted, Rettebøder og Forordning giøre Lavmændene Arne Oddsen og Hall-

dor

dor Olafssen og 12 Meddomsmænd den Slutning, at Sønnesønner skulde tage ald den Arv, som deres Fader havde Ret til at arve, og at altsaa Poul Gudbrandssens Sønner, skulde tage fuld Broderlod imod deres Faders Søstre. Denne Dom stadfæstede Lænsmanden Pros Mundt. Men Altingsb. 1635. siger at de øvrige Meddomsmænd vilde ikke samtykke den; altsaa ere 24. blevne udnævnte, (See Provst Hr. Halldorssens Lænsmænds Annaler) og efter vor Meening havde de god Føje til at modsalde den; thi det næstforegaaende Kongebrev, befaler udtrykkelig at denne Sag skulde dømmes efter Landsloven og den er just imod denne Dom, som sees af de anførte Steder. Men den anførte Forord. af 23. Aprilis 1632 er aldeles ikke udgiven for Island, og der for have vi ikke indført den i bland de Islandske Forordninger, endskiønt den findes i en Deel Samlinger og desforuden i bland Kong Christian den Fierdes trykte Forordninger. Den kunde ikke heller indføres i Island uden tillige at indføre i den Islandske Arve-Følge en stor Forvirring, hvorfor ogsaa naar Jus repræsentationis blev indført hos os, ved den allernaadigste Forordning af 17. Februarii 1769, blev tillige den gamle Islandske Arve-Følge ophævet og den Norske paabuden.

CX.

Til Pros Mundt om Hr. Thorvard Magnussens Præste Rente.

Christian den Fierde etc.

Vor gunst tilforn! Viid at eftersom Hr. Thorvard Magnussen Guds Ords tienner paa vort land Ißland for os underdanigst lader andrage hvorledes halvparten af hans Præste Rente skal vere lagt til Skalholts Domkirke, saa hand iche selff skal have, hvor

hvor af hand sig kand underholde, af hvilken Aarsag hans Formand samme Rente skal vere forundt efter medfølgende Suplications videre forhold, da efterdi utilborligt er den Løn, som en Guds ords tienner tiener for saa vidt skal betagis at han der over skulle liide Mangel paa hans Underholdning; bede vi dig og naadigst ville at du dend Leilighed med fliid forfarer og med Bispens raad der sammestedS hannem Preste Rente lader tillegge at han der af kand have sin nodtorfftig underhold. Der med skeer vor villie. Befalendis dig Gud. Skrevet paa vort Slot Kiøbenhavn den 30. Maii. Anno 1634.

Denne Thorvard Magnussen var Præst til Arnes, som er et meget fattigt Præstekald udi Strande Syssel. Skalholts Domkirke, om vi ikke tager Feil, ejer den halve Jord Arnes, og det maae være det, som her meenes med den halve Præste Rente, nemlig Afgiften af den halve Jord.

CXI.
Om Lavmand Gisle Haagensens Domme.

Christian den Fierde etc.

Vor gunst tilforn; Viid at eftersom for os underdanigst andrages at Gißur Thorkildßen, saa og Robert Olaffson der paa vort land Island sig modtvilligen skulle anstille med den afgangne Laugmand Gisle Hakonsons afsagde Domme. I lige maade komme vi naadigst udi forfaring, at Arne Oddsen, som nu Laugmand

mand er der sammesteds, at skal have med Sysselmanden samtocht og confererit og der udi forskaanet een af dem for de boder, som de efter forrige vores Laugmands Dom var plichtig at udgive til os og Cronen; da bede vi dig og naadigst ville at du med dette, saavel som andet sligt haver flittig indseende paa det at Ret og Dom udi alting tilborligen kunde styrkes og haandhæves og saa fremt nogen schader paa de domme, som fornefnte voris forrige Laugmand der paa landet domt og afsagt haver, at de da dermed tilborligen procederer och til overdommere appellerer, saa og at du om alt dette egentligen og grundeligen forfarer og dig der om mod os underdanigst erklerer og fornefnte din Erklering udi vores Cancellie indschicker. Der med skeer vor villie, befalendis dig Gud. Givet paa vort Slot Kiøbenhavn den 30. Martii Anno 1634.

Under Vort Signet.

Christian.

Den Robert Olafssen, som her nævnes, er den samme som tilforne ommældes udi det Kongel. Rescript af 20. Martii 1634. Nr. 106. Men om den Gissur Thorkildsen, som her ogsaa nævnes og den Ulydighed, som han beskyldes for imod Lavmand Gisle Haagensens Dom, finder man Underretning udi Altingsbogen for Aar 1634. Sagen var denne: Den Tid Arne Oddsen, som siden blev Lavmand, var under sin Fader Skalholts Domkirkes Godses Forvalter eller Gaards-Foged, byggede han en ved Navn Thorlak Gunnersen en af Domkirkens Jorder navnlig Baugstade: hvor af denne

ne Trætte siden blev kaldet Baugstada-mál. Efter at Thorlak havde beboet denne Jord udi nogle Aar, byggede Arne Oddsen hannem ud, og byggede Jorden igien til Gissur Thorkildsen, som ovenstaaende Kongebrev ommælder. Her over beklagede Thorlak sig for Lavmand Gisle Haagensen, som da var tillige Lænsmandens Fuldmægtig, og altsaa har dette tildraget sig 1628. hvor paa Lavmanden resolverede, at han skulde forblive ved Jorden, i Følge Kongel. Majsts. Forordning, hvorved maae især være meent Forordningen af 8. Maii 1591. Dette samme samtykte og stadfæstede Lænsmanden Holger Rosenkrantz. Alligevel kunde Thorlak ikke nyde Jorden, hvorfor han begiærte at Lavmanden skulde her om afsige en ordentlig og endelig Dom, hvilket og skeede, og Thorlak blev tildømt saa meget af Jorden, som han havde havt tilforne, og en Mulct af 4. Marker udi Domrov og 8. Marker udi Brevebrud, (ɔ: Kongelige Breves Overtrædelse) for alle dem som giorde Thorlak herudi nogen Forfang eller Hinder. Denne Dom uagtet giorde Gisser hannem al muelig Forhindring i at komme ind paa Jorden igien, med at forholde ham Leje-Qvilderne, bere hans Boehave udaf Husene, bemægtige sig Græset af Engen med videre. Her paa meglede Arne Oddsen og da værende Sysselmand udi Arnes Syssel Biørn Grimssen, Forlig mellem Parterne Thorlak og Gissur, hvor ved Thorlak overlod Gissur den tredie Deel af den halve Jord, som han havde havt, og Sysselmanden Biørn eftergav Gissur forbemælte Mulct. Under dette Forlig skrev Arne Oddsen og Vigfus Gislesen med andre fleere: ikke desto mindre angav denne Vigfus udi Aaret 1633. (See Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 597.) Arne Oddsen, som da var bleven Lavmand, for Kongen at han med at forlige denne Sag, havde besveget Hans Majsts. Indtrader, med at eftergive forbemælte Mulct. Her paa befalede Hans Majst. Lænsmanden at undersøge denne Sag, og Pros Mundt udnævnte paa Altinget 1634 Fire og Tyve Mænd for at dømme udi den. Deres Afsigt var af det Indhold, at de frikiendte alle dem, som havde un-

der-

derskrevet bemælte Forlig, for forsetlig Besvigelse, og ligesaa Sysselmanden Biørn, fordi han havde eftergivet Mulcten med den Betingelse, om højere Øvrighed ikke vilde rygge Forliget; men dog skulde han svare Mulcten efterdi den blev æsket, og igien holde sig til sin Mand, som var Gissur, hvilken de dømte at have været skyldig at betale denne Mulct. Angaaende Lavmand Arne Oddsen, da have de intet dømt om ham, undtagen at de sige sin Eragtning, at han skulde bevise, at han for lovlige Aarsager havde udbygget Thorlak, og at Thorlak havde godvilligen afstaaet den tredie Part af den halve Jord til Gissur, hvor paa Lavmanden svarede at han havde for den Part tilstaaet Thorlak af en anden Jord, Holum, lige saa meget.

CXII.

Forordning om ulouflig lejemaall oc anden løsagtighed, item ulovlig kiøb oc gaffve paa Island.

Christianus Qvartus etc.

Giøre alle vitterligt at efftersom os underdanigst berettes, hvorledis paa vort landt Island nar nogen fattig undersatte, enten med løsagtighed, eller andet saadant, nogen forseelse begaaitt, (häffver) de da lenge opholdis fra Sacramentet, dett hellige vor Herris nadvere, fordi de icke formue haffve, sagen att afftinge; da efftersdi enhver sin rettighed og sagefalld effter landsloven sogis kand, oc ingen med rette kand kirckens Disciplin till sin fordell att bruge, ey heller billigt nogens siels salighed, aff saa-

dan

dan aarsag att hindres, ville vi naadigst, saa oc her med alvorligen befale, at ingen som tilstedis att søge kierker schal for nogen saadan sag som forbemelt er, holdis fra Alterett naar den tilborlig skrifftet giord haffve oc der till verdige kiendes. Iligemaade som vi forfare en deel Fogder paa vort land Island att schall sig understaae jorder oc oedell at kiøbe, desligeste bonderne paa forneffnte Island att giffve oc forære Lensmanden oc Fogdene gaarder paa dett de dennom hielpe schulle deris sager att vinde oc udføre, da ville vi her med alle dislige oc uloufflige kiøb oc gaffve alvorligen forbudett oc affskaffit haffve under straff som vedbør. Her effter alle oc hver vedkommer sig haffver at rette oc forholde. Giffvit Coldinghus den 8. Januarii Anno 1635.

En Forordning af 16. Februarii 1621, aldeles af samme Indhold, havde Hans Kongel. Majst. ladet udgaae for Danmark og Norge, som forbyder at nogen formedelst Uformuenhed udi at betale sine Bøder, skal holdes ude fra Alter Sacramentet. Denne Omgang grundede sig paa Kong Christian den Tredies Ordinantz, som siger at „ingen Manddraber skal „faae Afløsning, førend han bliver forligt med Sagvolderen og faaer for„nøjet baade Herskab og Sagvolder." Dette blev hentydet paa alle Forseelser, som foruden Pengebøder skulde forsones med Kirkens Disciplin. Biskop Hr. Gudbrand Thorlaksen havde herom ladet en Dom gaae udi Volstabehliid 1584, som anordner at de Skyldige skulde forskaffe sig en Forlover i Henseende til Pengebøderne; men om de ingen kunde faae og den Verdslige Øvrighed ikke vilde lade sig fornøje med deres blotte Løfte. at betale

tale Bøderne, da skulde de tilbyde sig at lide paa Kroppen, og naar de havde dette giordt skulde de ikke udeholdes fra Sacramentet. Næsten det samme anordnede Biskop Odder Einersſen 1592. Aarsagen til den anden Post af næstforegaaende Forordning, som forbyder at Lænsmændene og Fogderne skulle tage imod Jordegods af Bønderne for at hiælpe dem til at vinde deres Sager, have vi tilforne anført ved Nr. 101.

CXIII.

Missive til Pros Mundt om Skalholts Domkirkes Reke paa Skeide. At ingen fattig som sig forseer maa opholdis fra Sacramentet, fordi de icke formuffve haffve at afftinge. Om en fra Holum Domkirke frakomne Jord Grof. At Fogderne maa ingen Jorder eller Odel kiobe paa landet oc Bønderne ei giffve oc forære Lænsmanden oc Fougderne Gaarder oc Gaardsparter for dennem at hielpe sager at vinde oc udføre.

Christian den Fierde med Guds Naade etc. Vor gunst thilforn; Viidt effterſom vii 1.) forfarer Skalholts Domkirke icke endnu adt vere kommen thil ende medt den trætte om

Skalholdts Reke paa Skeide oc anden samme Dombkirkens thilhørige Rettighedt, da bede vii dig oc ville, adt du samme, saavel som anden Dombkirckens Rettighedt indtaller oc indtalle lader, som du agter at forsvare.

2.) Dissligeste efftersom vii udi forfaring komme adt endeel fattige Undersaatter lenge opholdis fra Sacramentet fordi de icke formuffve haffve adt afftinge. Da effterdi deres Siels Salighedt icke bør aff saadanne aarsage adt hindris, ville vii adt du lader befalle, adt naar nogen sig i saa maader forseer, da enten strax medt dennom affthinger effter deris formuffve eller oc i andre maader vorder straffidt. Saa oc Presterne der paa landidt thilholder adt de dog icke i midlertiidt forsømmer deres embede oc den thienniste de saadanne Mißhandlere plichtige ere.

3.) Efftersom for os underdanigst ahndrages fra Dombkirken for Norden en Jord eller gaard ved naffn Grof adt skal vere frakommen, haffver du der om medt ald fliid adt forfare oc saa frembt saaledis befindis, samme Ejendomb thill beste adt indtalle.

4.) I lige maader efftersom vii forfarer eendehl Fougder der paa Landidt adt skall understaae sig, Jorder oc Odel adt kiøbe, haff-

haffver du der om adt forfare, oc efftersdi de ingen vor thilladelße eller thilstand thil saadant haffver dennom der fore thilthalle oc lade staa thill rette.

5.) Oc for det sidste, efftersom vii oc forfarer Bønderne adt giffve oc forære Lehnsmanden oc Fogderne, Gaarder oc Gaards Parter, paa det de dennom skulle hielpe, sagerne adt vinde oc udføre, ville vii adt du indseende haffver, adt saadanne ulofflige Gafver aldelis afffkaffis; Saa oc medtfolgende Forordning paa thilborlige steder der paa landidt lader publicere, saa den thil hvers videnskab kommer. Der med skeer vor vilge befalendis dig Gud. Skreffvet paa vort Slot Coldinghus. den 8. Januarii Anno 1635.

Under Vort Signet
Christian.

Om den første Post Reken paa Skeide angaaende, kand efterſees tilforne Nr. 101. saavel som om den femte Post, Nr. 112; og fordi man ikke har eftertænkt Fogedens Oluv Pedersens egennyttige Omgang, med at tilkiøbe sig Jordegods af Bønderne, med atskillige Knep og Underslæb, saa have nogle forstaaet den fierde Post om Syſſelmændene, at de ikke maatte kiøbe Jorder og Odel, efterſom de virkelig forrette en Fogeds Embede; men vi ere dog ikke blevne vare at de udi de Tider ere nogensinde kaldte Fogeder, og naar man sammenligner de to næst foregaaende Breve, skal man finde at de sige ikkun et og det samme; og at den Forordning, som her befales

befales at skal publiceres, er den foregaaende under Nr. 112. hvoraf Indholdet er anført udi dette Brevs anden Post.

CXIV.
Meinig Geistligheden paa Island.

Christianus Qvartus etc.

Giore alle vitterligt att efftersom vi naadigst kommer udi forfaring hvorledis ungdommen der paa vort land Island megit ilde schall forsommis (i det) de icke instituendis udi deris bornelærdom oc Guds sande kundschab som dett sig bør, da vill vi naadigst her med, Bisper, Prouster, Prester oc alle Kirketienere paa forneffnte vort land Island advaritt haffve att de samme bornelærdom idelig oc flittig driffver, oc effter hver prediken evangelii lerdomb oplese oc forklare, saa oc bornene for sig lade komme, dennom offverhore oc lere uden ad deres bornelerdomb i Lutheri Catechismo, saa oc lere dennom at fore samme deres bornelærdom till en christelig oc gudelig brug udi deres daglig bon oc gudelig ovelse, saa oc udi liff oc levnet oc omgengelse; de born som saa smaae ere schulle de udi foreldenes huse besoge oc undervise, saa frembt presterne det forsomme da schulle de forste oc anden gang giffve till de fattige effter deris formue, tredie gang deris kald haffve forbrudt, oc schulle Prou-

Prousterne i ligemaade staa till rette om de forsømer Presterne at advare oc med dennom indseende at haffve; biudendis derfor oc befalendis voris Lensmand, saa oc Bisperne som nu er eller her-effter kommendis vorder att de her med haffver indseende, saa frembt de icke der till ville svare oc staa oß til rette, som de dei sig icke udi deris bestilling saa flittig oc omhyggelig forholder, som deris plicht oc eed dennom tilholder. Giffvit Haffniæ den 22. April. Anno 1635.

CXV.

Om Contribution til Bibel-Trykken og om den Jord Rupefeld til Vogtrekkernes Underholdning.

WJ Christian den fierde med Guds Naade, Danmarckis, Norgis, Vendis och Gottis Konning, Hertug wdi Slessuijg, Holsten, Stormaren och Dythmersken, Greffue wdi Oldenborig och Delmenhorst. Giore alle witterligt, Att wy Naadigst haffuer beuilget och tilladt, Och nu med dette vort offne Breff beuilge och thillader, Att eñhuer Kirke paa vort Land, Island, schal wdgiffve eñ Rixdaller in Specie,

cie, til denne ny Islandsk Bibel ad lade trucke, och forferdige. Biudendis der fore och Befalendis voris Lensmand, Fogeder och Kirchevergerne paa fordne vort Land Island, att de same Rigsdaller paa eñhuer Kirkens vegne til forne Bibels trycherie at lade forferdige, lade wdkomme. Sammeleedis haffuer vy Naadigst bevilged Bogtrocherne der sammestieds met at vñderholde den Iord Nupefelld. Thi forbiude wi alle och einhuer forbemelte Bogtrocher her mod som forskriffved staar, att hindre, eller j nogen maade forfang ad giore, Vnder vor Hyllest och Naade. Giffvet paa vort Slott Kiobenhaffn, den xxiij. (22) Aprilis. Anno M. DC. xxxv. Vnder Vort Signet.

Christian.

CXVI.

Pros Mundt sich breff Ungdommen paa Island oc andett anrørendis.

Christianus Qvartus.

Vor gunst tilforn. Vii tilschicke dig her hoes vores obne breff anlaugendis ungdommens opdragelse udi derés bornelerdom oc Guds sande frycht, der paa vort land Island, bedendis dig oc ville att du samme voris obne breff lader lese oc forkynde oc siden der offer flitteligen holde som du villt anttsvare. Iligemaade ville vii naadigst att du Her Torlach Superintendent for norden skall tillstille

stille 200 Specie Dlr. till en ny Islandske Bibell att lade trycke, hvilkett du dig saaledis haffver att lade fore till regenschab. sameledis haffve vii naadigst bevilgett den jord, Nupufeld bogtrocher med att underholde oc aff hver kierkies indkompst der paa landett en Rixdlr. in specie, som du forneffnde bogtrocher schall forschaffe, dig iligemaade thill regenschab fore. Haffniæ den 22. Aprilis Anno 1635.

CXVII.

Til Pros Mundt om for mange Qvilder paa Cronens og Domkirkens Jorder.

Christian den Fierde med Guds Raade Danmarkiß, Norgis, Vendiß och Gottiß Konning etc. Wor gunst tilforn; viider efftersom vii forfare paa Cronens och Dombkirckens Jorder och gaarder der paa vort land Island flere qviller och foer Noed att shcall vere paasatt end Jordbogen om formelder eller aff arrilds tiid haffuer veritt sedvanligt. Thi bede vii dig och ville att du forne quiller som mod Jordbogen saa vell paa Cronens som paa Dombkirckens Jorder och Gaarde ere paasatte, strax naar du diid kommendis vorder lader affschaffe paa det vore och Dombkirckens Bonder och tienere icke videre end thillbørligt och Jordebogen dennom tillholder, schulle besuergis. Der med scher vor vilge, beffallendis

 dig

dig Gud. Schreffuet paa vort Slot Kiøbenhaffn den 29. Aprilis. Anno 1635.

Hans Høiærværdigh. Bisp Hr. Jonssen har udi sin Hist. Eccl. Tom. III. pag. 597. anført Aarsagen til dette Brev, som og det tilforne anførte under Nr. 108. om for mange Foeder-Nød paa Domkirkens Jorder, som her bliver ogsaa udi dette Brev berørt, nemlig Vigfus Gislesens Angivelse. Det samme finder man udi Altingsbogen for Aar 1635.

CXVIII.
Til Pros Mundt om Hr. Einer Gudmundssen.

Christian den Fierde etc.

Vor gunst tilforn! Viid at eftersom vii naadigst komme udi Forfaring en Prest der paa vort land Island ved Nafn Enarus Gudmundi sig at have forseet i det han offentlig een sin sognemand, der han vilde gaae til Gudsbord, haver advaret om nogen sin forrige Forseelse, som hand var berøchtet fore, og hannem dog icke overbeviist; da bede vii dig og ville at du samme leilighed forfarer; ogsaa fremt Presten ellers sig christelig forholder, og sig icke i andre maader haver forseet, hvorpaa du dig haver at erklere, at samme Prest da giver til de fattige som hand formaar for samme sin Forseelse. Der med skeer vor villie befalendis dig Gud. Skrevet paa vort Slot Kiobenhavn den 25. Septembris. Anno 1635. Under Vort Signet

Christian.

Denne Einer Gudmundsen var Præst til Stad paa Reykenæs udi Bar destrands Syssel, og kom i en vidtløftig Trætte med Sysselmand Magnus Aresen paa Reykhole, som blev ført baade for Geistlig og Verdslig Ret, og endskiøndt Sysselmanden døde 1635, saa døde dog ikke denne Trætte, som kom først til Ende 1638. da Præsten, for atskillige grove Forseelser, tabte baade Kald og Embede. See her om Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 46. Provst Hr. Halldorsens Lænsmænds Annaler under Pros Mundt, samt Altingsbøgerne for 1635 = 1638.

CXIX.

Til Pros Mundt at han begiver sig til Island og forbliver der Vinteren over.

Christian den Fierde etc.

Vor gunst tilforn, Vii bede dig oc ville at du paa foraaret begiffver dig til vortt land Island, som vii dig naadigst forleent haffder oc udi tillkommendis Vinter der paa landit forbliffver oc sammestеds forordner alting som landit sambt Indvonerne kand komme til gaffn oc gode oc haffver vii naadigst bevilgett att du maae did opseigle med vortt skiib, som der under landit schall soen kritz. Der med skeer vor villie, befalendis dig Gud. Skreffvit paa vort Slot oc Gaard Othensoe dend 3. Decembris. Anno 1635.

CXX.

Missive til Pros Mundt om Bessesteds og Vidoes Inventarium og dets Reparation.

 Vii

Vii Christian den Fierde med Guds Naade etc. Vor gunst tilforn! Eftersom du underdanigst giver tilkiende at paa vort land Issland skal findis endeel gammelt, ubrugeligt og unottigt Inventarium; da bede vii dig og ville at du samme unottige og ubrugelige Inventarium lader vurdere og det selger og afhender og pengene derfore bekommis os til Regenskab forer. Der nest eftersom ilige maader skal findis paa Vidoe adskilligt ubrugeligt Inventarium, da ville vii at du det ogsaa skal lade vurdere og siden sælge og afhende og andet brugeligt udi steden igien lader kiobe. Og eftersom du underdanigst giver tilkiende, kirken saavel, som gaarden Bessested og Vidoe at skal vere meget brostfeldig paa Byggning saa det icke under 200 Rdr. kand blive repareret, og vii naadigst haver bevilget Hr. Siurd Odtzen Prest der paa vort land Ißland at maa til egte bekomme hans nest Sydskinde Barn ved naffn Gudrun Jonsdatter og derfor at skal give til os 200 Specie daller, hvilke hand til dig skal erlegge paa voris vegne. Da ville vii at du fornefnte 200 Specie Daller skal paa fornefnte Kirke og begge fornefnte gaarders Beßesteds og Vidoes Reparation anvende. Der med skeer vor villie befalendis dig Gud. Skrevet paa vor Gaard Odens Øe den 4. December Anno 1635.

Under Vort Signet.

Christian.

Den

Den Hr. Sigurd var Biskop Odd Einersens Søn, Præst til Stafholt og Provst udi Myre Syssel.

CXXI.

Til Pros Mundt om Oluv Pedersens Angivende.

Wii Christian den Fierde med Guds Naade etc. Vor gunst tilforn! Viid at nerverende Breffvißer Oluf Pedersen tilforn tienendis os Elskelig Holger Rosenkrantz till Frolslinge vor mand, tienner og Befallingsmand paa vort land Gulland, imidlertiid hand med vort land Island var forleenet, underdanigst udi vores Cancelli haver indlagt atskilligt, som hand formeener kunde forandris og her efter forordnis paa vort land Island os til stor fordeel, efter som du videre af hans angivende vii dig her hos skicker, haver at erfare. Thi bede dig og ville at efter du udi tillkommendis Sommer skal der paa landit forblive, du da al dens leilighed lader forfare og siden dig der om imod os paa hver post udforligen erklerer og din Erklering udi vores Cancelli indskicker. Der med skeer vor villie befalendes dig Gud. Skrefvet paa vort Slot Haderslevhus den 6. Januarii Anno 1636. Under Vort Signet

Christian.

See tilforne om denne Oluv Pedersen og hans Angivende Nr. 101.

CXXII.

CXXII.

Forbud at handle med Falkefangere.

Vi Christian den fierde etc.

Giore alle vitterligt at eftersom vi naadigst komme udi forfaring hvorledis eendeel af de Falchefengere, som vi naadigst have benaadet at maa fange falche paa vort land Island, sig skulle understaa under det skin, stor Kiobmandskab sammesteds at drive og der fra landet med fremmede Skibe at lade fore. Da ville vi naadigst saadan her med strengeligen forbudet have, og saa fremt nogen befindes der sammesteds nogen Kiobmandskab at drive, hand da iche vil tiltalis om hand icke bor at have forbrudt sin Frihed og Falchefangst, saa og hvis hand haver med at fare af Falche og anden Kiobmandskab. I lige maade ville vi her med forbudet have, ingen Falchefengere at maa sig diid eller fra landet paa andre end paa det af os naadigst privilegerede, Islandske Compagnies Skibe begive, saa fremt hand icke vil staa til rette derfor, om hand befindes med andre skiibe sig til eller fra forskrefne vort land Ißland at begive, siden hand der om er advaret. Saa fremt og nogen der paa landet befindes, vere den som Lehn og befaling haver der eller nogen anden Indvonere at handle med samme Falchefengere eller andre fremmede, da skulle de udi hvis Lehn saadant skeer for deris

uflittig

uflittig Tilsiun have forbrudt deres Lehn med mindre de selv saadan angiver og de skyldige derfore kunde staa til rette, og der foruden skulle de saa vel som alle andre som handle med saadanne Falchefengere eller udlendske derfore som modtvillige, og de som imod voris naadigst udgivne Privilegier handle, tiltalis og staa til rette, hvor efter een og hver, som vedkommer sig haver at rette og for skade at tage vare. Givet paa vort Slot Haderlevhus den 16. Aprilis Anno 1636.

Under Vort Signet

Christian.

Denne Forordning blev oplæst udi Laugretten 1637. da Lænsmanden begiærte en endelig Dom og Anordning af begge Lavmændene, om de Falkefængere som ikke holdt sig denne Kongel. Forordning efterrettlig, med at seile udaf Landet med det Danske Compagnies Skibe. Ligeledes om de Kiøbmænd, som ikke ville tage disse Falkefængere med. Hvor paa Lavmændene og Laugretten svarede at de burde første Gang svare 8. Marker i Brevebrud (for Kongel. Mandaters Overtrædelse) i Følge Kong Haagens Rettebod. Men om de fremture udi sin Modtvillighed og ikke vilde rette sig, da skulde alt det, som de have med at fare her i Landet, være forbrudt og henfaldet til Hans Kongel. Majst. og de at have sine Friheder forbrudt, med mindre de lovligen kunde forsvare sig, enten der med at de ikke havde hørt den Kongel. Forordning eller andre gyldige og lovlige Undskyldninger. Dog under det Gods som Kiøbmanden skal have forbrudt, meenes eeneste det som han selv ejer, og ikke Compagniets Gods, med mindre Compagniet var eenigt med ham, at negte at tage saadan en Falkefænger med, og Kiøbmanden derforuden skyldig, at erstatte Falkefængeren ald den Skade, som hannem ved denne Nægtelse foraarsagedes.

CXXIII.

Frihed for det Islandske Compagnie at bruge Hvalfangst under Island.

Vi Christian den Fierde etc.

Giøre alle vitterligt at vi af vor synderlig gunst og naade naadigst haver undt og bevilget og tilladt og nu med dette vort aabne brev unde, bevilge og tillade det af os naadigst privilegerede Islandske Compagni her udi vor Kiøbsted Kiøbenhavn at maa nyde og bruge hvalfiskeri under vort land Island, og der med søge og bruge deres Fordeel det beste de kand, og dersom de nogen fremmede enten Hvalfangere eller dugger Engelske inden 4. Uger Soes eller andre Nationer inden 6. Mile nær landet kunde betrede, da skal det vere dennem frit fore at tage paa dennem; dog skal os og Cronen halvparten af samme priis tilkomme og hvis de saaledis erobrendis vorder skal de for vor Kiøbsted Kiøbenhavn indføre og give der af os og Cronen den sedvanlige Told og Rettighed. Thi forbiude vi vore Fogeder, Embedsmend, Skibs Capitainer, Udliggere og alle andre fornefnte Compagnie her imoed, som forskrevet staaer, at hindre eller forfang at giøre i nogen Maader under vor Hyldest og Naade. Givet paa vort Slot Haderslevhus den 16. Aprilis. Anno 1636. Und. V. S.

Christian.

CXXIV.

CXXIV.

Pros Mundt sich breff kirckerne paa Issland anlangendis.

Christianus Qvartus

Vor gunst tilforn. Viid at vii naadigst komme udi forfaring hvorledis nogen richtighed kirckerne paa vort land Issland tilhorende skal af adtschillig verslig personer effter religionens omschifftelse imod Pavelige decreter fravindis under den pretext di schall vere kirckernis Patroner; thi bede vii dig oc naadigst ville attu grandgiffvelig forfarer, paa hvad steder, saadan undersleff begaaes, oc du siden effter des forsaring der paa lader talle med retten oc endelig dom forhverffver, anseet vii ingenlunde vill tilstede at kirkerne nogen rettighed skulle misse, som dem i gammel tiid haffver veret tillagt med mindre det kjrckerne langligen kand vere frakommet. Andtvorschouff 12. Decembr. 1636.

Hvad der egentlig har givet Anledning til dette Brev, have vi ikke fundet; kanskee Bispopen Thorlak Skulesen har skrevet noget der om til Kiøbenhavn; thi da dette Brev blev oplæst i Lavretten 1637. og Lænsmanden Pros Mundt spurgte efter, om nogen i hans Tiid og siden han fik Landet udi Forlæning, havde for ham her overklaget, svarte Bispoperne, Lavmændene og hele Lavretten vel der til Nei, men Bispop Thorlak spurgte dog efter, hvorledes han skulde forholde sig med det Gods, som Kirken paa Holum udi Oefiord var frakommet, og Lænsmanden paalagde saa vel Geist-

lige, som Verdslige at de skulde forfatte en endelig Dom og Beslutning, hvorledes der skulde med saadanne Sager omgaaes. Der paa udnævnte hver af Biskoperne 6. Geistlige og begge Lavmændene 12 Verdslige, som dømte og anordnede i Følge denne Kongel. Forordning, at der efter Lands-Loven skulde indtales saavel det Faste- som Løse-Gods, og at hver skulde holde sig til sin Mand. See Biørns paa Skardsaa Annaler 2. Deel S. 216. og Altingsb. for Aar 1637. Nr. 1. Dette Brev er efter Biskop Hr. Jonsens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 71. hvor vi lægge især Mærke til disse Ord: **imod Pavelige Decreter.** Da man i de Love, som vore Høistpriselige Konger have udgivet efter Reformationen, ikke let skal finde at de have brugt eller beraabt sig paa den Canoniske Ret. (See Conferentz-Raad Hr. P. Kofoed Anchers Fortale til Arnesens Islandske Rettergang.) Tvende andre Samlinger satte i Steden for dette: **utilbørligen fravendes.** Og den tredie satter eeneste: ; ; ; **Religionens Omskiftelse fravendes.**

CXXV.

Til Biskop Hr. Gisle Oddsen om Løsningspenge for de fangne udi Tyrkiet.

Christian den Fierde medt Guds Naade etc.

Vor gunst tilforn! Vi tilschicke Eder herhoesz tvende voris naadigste obne breff belangendis anordning om videre Middel oc hielp til de fattige Islandsche Fangers Randtzoning aff Tyrkyet; Bedendisz Eder oc naadigst ville adt y dett paa tillbørlige steder udi Eders Biskops Stifft for almuffven sammestedts lader opplesze oc forkynde oc siiden Eders fliid anvender at samme hielp forderli-

derligen kand vorde indsamblett, adt saa der effter om deres Ranndtzoning videre onordning kand gioris. Der med scheer vor vilge befalendiß Eder Gud. Skreffvet paa vort Slot Andtvordschouff den 22. Decembr. Anno 1636.

Under Vort Signett.

Christian.

Biskop Hr. Thorlak Skulesøn fik ogsaa et Brev af samme Indhold. Brevene som her om mældes ere de to følgende.

CXVI.

Obne breff belangende hielp til Fangernes randtzoning udi Torchiett aff kirkerne paa Issland.

Christianus Qvartus etc.

Giøre alle vitterligt efftersom vi naadigst komme udi Forfaring den allerede beloffne hielp aff undersaatterne paa vort land Issland effter voris forrige der om udgangne Ahnordning icke til di endnu anholdne Islandske fangers randtzou udi Torckiet nochsom att kand forslaa med mindre nogen videre middell der til endnu vorder forordnit; Da haffve vi naadigst for gott anjehett at hvis losegods kirkerne paa forneffnte Island tilkommer (deris

fornoden ornamenter undtagen) maa fordeligen i rede penge anvendis aff deris forstandere, oc siden til Bispen sammesteds oß elskelig hederlig oc høylerd mand Thorlak Sturleson (Hr. Thorlak Skulesen og Hr. Oder Ejnersen) afflevéris. Iligemaade schulle alle de som nogle kirkejorder haffve leffvére 3. aar indkomme der aff til forneffnte Fangers ranzon; aff andre Kirkejorders indkomst schall leffveris itt eller to aars indkomst effter som kirkerne kand miste till att siden fordeligen der effter ved den anden forbemelte beloffvede hielp der til indsamblet oc tillagt forneffnte fattige Fanger kand aff deris haarde fengsell udbefries. Forbiudendis alle oc enhver herimod efftersom forschrefftvit staar noget adt hindre eller udi nogen maade forfang adt giore under straff som vedbor. Giffvit paa vort Slot Andtvordschouff den 22. December Anno. 1636.

Under Vort Signet

Christian.

CXXVII.

Til Indbyggerne udi Island om Løsnings-Penge for de Fangne udi Tyrkiet.

Christian den Fierde medt Guds Naade etc.

Helße eder menige Bønder oc Almue som bygge oc bo paa vort land

land Island evindeligen medt Guds oc vor Naade. Vii bede eder oc naadigst ville adt I aff christelig medtlidenhed modt eders jeffnchristne oc fattige landzmend, som endnu udi Tyrkiet fangne sidder noget videre (dog effter hvis formuffve oc gode vilge) end allerede beloffvet er eller udgiffvit til deris rannzoning oc befryelße aff deris haarde fengsel velvilligen udgiffver, ahnseett hvis allerede sammestedtz dertil beloffvet eller indsamblitt er, gansche ringe til deris Rannzoning kand forslaa, oc det erachtiß christeligt, billigt oc rett, adt en christen den anden oc helst sine landzmend udi saadan nød medt undsettning aff hviß Gud dennem med forlehnt haffver, kommer til hielp. Thi ladendis det ingen lunde. Giffvidt paa vort Slot Andtvordschouff den 22. Decembris Aar 1636. Under Vort Signet

Christian.

Efter at dette Hans Kongel. Majst. Brev var blevet oplæst, blev svaret og anordnet af Lavretten, at i Oplandet af hvert Hundrede udi Tiende, skulde gives 1. Fisk. d. er 2 ß. Specie, som Provsterne skulde indsamle og til Kiøbmændene indlevere. Men ved Søekanten saa meget af hvert Skib af Fisk, som en Mand kunde faae udi sin Deel, een Dag naar Fiskeriet var best, som ligeledes skulde indleveres til Kiøbmændene. See Altingsb. for Aar 1637. Nr. 4. og Biskop Hr. Jonsens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 600. §. 6.

CXXVIII.
Til Pros Mundt om Jon Gudmundsson.

Christian

Chriſtian den Fierde med Guds Naade etc.

Vor ſynderlig Gunſt til forn. Viider effterſom nærverende Jon Gudmundsſon Iſlender underdanigſt for os haver ladet beklage, hvorledis hand ſkal vere beſchyldit oc ſaggiffvitt for Trolldom oc udi ſamme ſag uſedvanligen oc ulougligen imod hannem at vere procederet; da bede vii eder oc naadigſt ville adt y ſamme ſag medt forderligſte for eder igien tage oc flitteligen offverhorer, ſaa hand i ingen maade forurettis. Oc hvis udi ſamme ſag gangen vorder till os underdanigſt offverſchicker. Der med ſcher vor vilge. Befalendis Eder Gud. Skreffvet paa vort Slot Kiøbenhaffn den 14. Maii. Anno 1637.

Under Vort Signet

Chriſtian.

CXXIX.

Til Pros Mundt om Hr. Gudmund Jonſſon.

Chriſtian denn Fierde medt Guds Naade etc.

Vor ſynderlige Gunſt tilforn! Viider effterſom os Elſkelig Hr. Gudmund Jonſſon underdanigſt ſig offver beſverger ad hand uden aarſag oc ubilligen ſchall vere kommen fra ſit Kald; Daa bede vii eder oc naadigſt ville at y hans ſag paa ny for eder tager oc flitteligen forhører oc ſaa frembt forneffnde Hr. Gudmund Jonſſen

Jonssen befindiß adt vere forurettet adt y hannem da udi alle maader til rette forhielper oc udi sit forrige kald igien indsetter. Der med scher vor vilge befallendiß dig Gud; Giffvet paa vort Slot Kiøbenhaffn den 14. Maii. Anno 1637.

Under Vort Signet

Christian.

Om denne Jon Gudmundsen gemeenlig kaldet, den Lærde, og om hans Søn Hr. Gudmund Præst til Hvalsnes og siden til Hialtestad, finder man en sammenhængende Efterretning udi Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III pag. 590 ---- 593. og om den første hører man ibland den gemeene Mand mange Anecdoter, meere end om de beste og navnkundigste Mænd. De Undersøgninger og Domme, som i Følge disse tvende foregaaende Refcrifter ere, efter Lænsmandens Pros Mundts Foranstaltning, gangne paa Altinget, saavel som og den udi Aaret 1631 paa Bessested efter Lænsmandens Holger Rosenkrants Fuldmægtig Oluv Pidersens Anstalt og Klage, affagde Dom over Jon, og en anden udi Aaret 1630 over Hr. Gudmund, finder man udi Altingsb. for Aar 1637. Det vi her lægge Mærke til, er den Lov hvor efter Jon Gudmundsen blev dømt udi Landflygtighed, først paa Bessested udi Aaret 1631, og siden blev samme Dom stadfæstet udi dette Aar, af begge Biskoperne Hr. Thorlak Skulesen og Hr. Gisle Oddsen med 10. Præster, og af begge Lavmændene Hr. Arne Oddsen og Hr. Halldor Olafssen med 10. Sysselmænd, i alt Fiire og Tyve: der bliver dette Stykke anført udaf Forordn. af 12. October 1617. „ Dersom „ nogen effter denne Dag befindis udi forneffnde Konster kyndige oc for„ farne at være oc dennem øffve oc bruge, da skulle de, om de ere aff „ Adel, stande til rette oc straffis, effterfom aff Oß oc oß Elskelige vore „ Rigens Raad ofver dennem kient oc affsagt vorder. De andre som icke

„ ere aff Adel skal haffve forbrut deris Boeslod oc rømme alle vore Riger „ oc Lande oc Førstendomme.“ Her efter blev Jon dømt; men denne Forordning, som findes iblant Kong Christian den Fierdes trykte Forordninger og udi nogle haandskrevne Samlinger, er vist ikke udgiven for Island. Udi samme Dom anføres ogsaa det Sted udaf Kong Magnus Lagabæters Lov, Mañhelge 2. Cap. som sætter Livs-straff for Troldom; men det bliver Spørsmaal om det Slags Hexerie, som bliver opregnet udi Dommen og Jon bekiendte, henhører til det som Kong Magnus Lov opregner og sætter Livsstraff hos. Snarere synes det at kunde henføres til det Slags som Biskopernes Thorlak og Ketels Kirkelov 18. Cap. kalder Galdur, og straffer med Siørbavgs gard, som var enslags Landflygtighed. See Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. I. pag. 137. (b.) Vistnok var Jon Gudmundssen meget slem Mand og en Ertsbedrager; men man kand dog troe at han har besiddet nogen rar Kundskab i den Islandske Natur-Historie, som ikke kand andet være: en Mand der er indtagen af Overtro med alle Ting med Urter, Steene, Mineralier, og med levende Skabninger, og er saa en nysgiærig Landstryger, som er bekiændt udi Landets inderste Vraaer og Affkroge, maae nødvendig opdage det, som undgaaer andres hastig reisendes Opmærksomhed. Den politiske Verden lærer altid meer og meer at føre sig til Nytte egensindige ja endog skadelige Mennisker: Skade at den lærde Verden ikke endnu har lærdt at drage Nytte af saadanne Narrer. Endog de magiske Characterer skulle kunde flye en Antiqvarius, som var fri fra Overtro og Foragt, noget at giøre.

CXXX.
Printz Christians Pas for Johan Vest og Befalning at kiøbe fire Passgiengere.

Vi

Vi Christian den Femte med Guds Naade, Danmarkis, Norges, Vendes og Gottes udvalde Printz etc. Giore vitterligt at nærværende Falkoneur Johan Vest effter voris naadigste befaling tilkommende aar til vores Behov udi Jßland 4. Paßgiengere skal indkiøbe og siden til os herhid skal forskaffe, hvorfore voris naadigsts Begieringer til Kongel. Majsts. vor Elskelige Kiære Hr. Faders, Lehusmand, Admiral Vice Admiral og Udliggere udi Søen, som ogsaa Fougder og alle andre, som hermed tilsøgendis vorder at de forbemelte Johan Vest fornefnte 4. Gangere til vores Behov for at indkiøbe og udføre, icke alleeneste tilsteder, men ogsaa baade til Lands og Vands lader hannem paßere fri og repaßere og ellers hannem her udi til det beste vorder beforderlige. Derudi skeer voris naadigste Begiering. Givet paa Nykiøbing Slot. den 20. Decembris. Aar 1637.

Under Vort Signet.

Christian.

CXXXI.

Til Pros Mundt om Lov og Retteboder, om Biørn Pedersens Giftermaal og om Hole Domkirke Jorder.

Vi Christian den Fierde med Guds Naade etc. Vor gunst tilforn! Vi bede dig og ville at du til næstkommendis Herredag til vor Kiøbsted Kolding dig forføyer og med dig tager af Loven og Retterbøder hvis som formeldis om Foreldris Arfv efter Bornene, saa og 20. Vinters hævd, saa og belangendis det Ridemandsstoug Laugmendene sig alleene paatager at ride der paa landit. Saa der næst efter som en der paa vort land Island ved Navn Biorn Pedersen underdanigst er begierendis et Qvindfolk til ægte, som hannem udi tredie led er beslegted og erbyder sig at vil give 200 Rdr. eller meer efter sin formue, da er vi naadigst tilfreds at det hannem med forbemelte Vilkaar bevilgis. For det sidste du selv forfarer om Bispen for Norden icke selv er en af de Bispis eller og Qvindis Arfvinger, som haver tilskiftet sig Grof, saa og om Domkirkin er skeet fyllist for de Ti hundrede og andet hvis hende resterer, saa og om samme Skifte og des aarlige Indkomst siden Skifte stod og dig her paa erklærer og din Erklæring udi vort Cancelli indskicker. Dermed skeer vor villie Befalendis dig Gud. Givet paa vort Slot Aggerhus. den 9. Februarii Anno 1638 Under Vort Signet.

Christian.

Med det som her tales om Forældrenes Arv efter Børnene, sigtes rimelig til den saa kaldede Haagens eller Mødrevalle Rettebod. See her om den

den 1. Deel S. 94. 136. Aar 1637 blev der udi Lavretten talt om denne Rettebod, hvor den blev af Lænsmanden modsagt, og besluttet at den ikke skulde gielde for Lov. See samme Aars Altingsb. Med det som her tales om 20 Aars Hævd, sigtes rimelig til Odels-Retten. Og det Nidemændstog som her nævnes, er efter den Danske Proces-Maade udi Markeskiels Trætter, hvor Sandemænd ere Underdommere. D. L. 1. B. 16. C. 12. 13. A. men Ridemænd Overdommere 1. B. 6. C. 5. A. hvilket i Norge og Island er Lavmandens Embede. ——— Hvo den Biørn Pedersen har været, som her fik Tilladelse for 200 Rdr. at ægte sit næst Sodskendebarn, er vanskieligt at giette, især da de to Navne Biørn og Biarne ofte af de Danske forvexles med hin anden; muelig har det været den Biarne Pedersen, som var en Sønne Søn af Staderhols Poul. og blev Sysselmand 1642 udi Dalé Syssel; men efter Slægte-Registrerne ſlægtede han sin Hustru Gudrun Torvedatter paa i fierde Led.

CXXXII.

Missive til Pros Mundt om Kongel. Mandaters Bekiændtgiørelse.

Christian den Fierde etc.

Vor Gunst tilforn; Vi tilskicke dig herhos nogle vore Mandater anlangende atskilligt der paa vort land Ißland, deß videre Indhold du deraff haffver at erfare. Bedendis dig oc ville at du samme voris Forordninger lader læse og forkynde, hvorefter enhver sig kand vide at holde som vedbør. Der med skeer vor villie Befalendis dig Gud. Skrevet paa vort Slot Flensborg den 4. Maii Anno 1638. Under Vort Signet

Christian.

CXXXIII.

Til Bispoperne om de Geistliges uordentlige Levnet.

Christian den Fierde med Guds Naade etc.

Vor synderlig Gunst tilförn! Viider efftersom vi denne thidz bedrofvede oc beklagelige tilstand ofverveje oc nochsom betenke deñ saalediß af den allerhojeste, som en velfortient synde straf at tilladiß, fornemmeligen i det en stor del af Geistligheden (som med deris forbon i Christo Jesu skulle soge att mode oc afstille den gode Guds retferdige vrede.) bruge deris embede som en verdslig handel og den hvoraf de leve skulle oc iche dag oc nat sucke oc soge effter att forfremẽ Guds Ære oc med deris gudelig Exempell, sagtmodige omgiengelse, besogelse i husene, hellige lefnit oc tröstelig formaning deris tilhorere at forbedre oc drage udaf denne Verdeñs sicherhed till sand omvendelse oc aandens eenighed i Gudsfrygt oc en christelig Kierlighed, meenende naar de i Kirkerne deris ordinaire predikene holde, oc ellers sig icke udi noget forsee, som mand kand talle dennem til for effter Ordinantzen, loug oc rett, at de deris embede da sickerligen til fulde giort hafver. Da bede vi eder, ville oc hermed alvorligen befale, at I paa ny om Eders underhafvende Geistlighed i Kirker oc Skoler flittelig og idelig forfarer oc udforligen

ligen om deris forhold Eder informerer; Provster (under Provstz Embedis fortabelse oc vilkaarlige Boder, saa oc Prester oc alle andre) tillholder, icke allene paa forbemelte, saa oc alt det gudeligt oc christeligt er, sig att begiffve med enfoldighed, hvor den kand sagen udrette, soge deris tilhorriß salighed, intedt af had, hastmodighed (sagtmodighed) Respect oc Reputation temere turbere, meden oc vare sig for Druckenskab, raade alle til Maadelighed, self sky al ofverflodighed i deres Bryllupper Barsel oc Giestebud; Ei brende brendevin i deris huse, meget mindre andre det biude eller forebere, holde sig fra Dantzen med Glas paa haanden oc deslige verdslige usommeligheder med videre, som I self gudeligen kunde betenke. Befindis nogen med saadan forseelse, da skal hand uden nogen giennem fingerseelße staa til rette efter sagens tilstand. Dermed skeer vor vilge befalendis Eder Gud. Skreffvit af vor Befestning Glycksted den 15. Maii. Anno 1638.

Under Vort Signet.

Christian.

Endskiøndt Biskop Hr. Jonssen udi Hist. Eccl. Tom. III. pag. 34. mælder om saadan et Brev udgivet i dette Aar; og dette her anførte findes udi atskillige haandskrevne Samlinger; saa har det dog visse Kiændemærker at det er ikke udgivet for Island; thi den store og opmærksomme Konge Christian den Fierde, har nok vidst, at hverken blev Brændevin brændt udi Island, ikke heller var der Dants med Glas paa Haanden udi Brug.

CXXXIV.

Resolution som Wi Christian den Fierde Danmarkis, Norgis, Vendis oc Gottis Koning etc. giffvit haffver paa adschillige foregiffelser belangende vort land Island.

1.) Lensmanden schal lade giøre rigtig inventarium paa alle steder hvor noget er som schal inventeris paa Island oc os oc Cronen tilhør, vere sig paa vore garde, clostre eller andre steder. Iligemaade schall Lensmanden oc Bispen haffve indseende at hoes alle domkircker, kircker oc andre geistlige steder hvor inventarium holdis, gioris ricktige inventarier; Oc schall foruden det inventarium, som paa hver sted in originali forbliffver, gioris tvende general inventarii ricktige gienparter paa geistlige saa vel som verslige inventarier, aff hvilke dett ene schall indleggis paa Kongens gard Beßestad Lensmanden oc hans efterkommere til underrettning, det andet forschickis til voris renteri.

2.) Effterson underdanigst for os angiffvis at vere adschilligt ubrugeligt som i inventario haffvis, som henligger uden noget brug oc aar efter andet forderffvis, da schall Lensmanden,

manden, saa wit wort inventarium belanger, giøre en serdeles fortegnelse paa samme ubrugelige inventarium oc des verd, oc siden fordre voris videre naadigste anordning der paa. Belangende det geistlige ubrugelige inventarium schall Bisperne med Lensmandens raad mue affhende oc hvis derfore bekommis anvende kirckerne till beste notturfft oc fordell.

3.) De brudne oc ubrugelige klocker der paa landit schulle til Kiøbenhavn nedsendis oc der omstøbis oc siden derfra igien affordris, oc kirckerne igien til deris notturfft tilstillis.

4.) Schall Lensmanden med Bispen flittig indseende haffve at ingen geistlige Jorder eller ejendommer selgis eller affhendis, saa fremt oc nogle Jorder, grunde oc rettigheder med urette kand befindis at vere komne fra nogen geistlig stand eller sted, da schall Lensmanden der paa talle oc det ved loug oc domb igien indele oc til bage forschaffe.

5.) Presterne schulle holde deris gaarde oc kircker ved god hefft oc lige saa wit mueligt ehr oc sche kand.

6.) Lensmanden schall lade giøre rigtige Jordebøger offver det gandske land paa alle grunder, jorder oc ejendommer, deres Dyrhed, leyeqvieller oc landschylde oc der udi lade indføre ald woris oc cronens rettighed oc indkomme, saa oc det som hid

 ind-

indtil haffver veret forbigaaet, saavel som oc hvis jorder under cronen forbrut ere oc vorder oc som os ellers schencket oc giffven ere eller vorder; Oc schall alle Closterholdere oc andre, som enten geistlig eller verslig jorder paa voris eller geistlig vegne haffver vere forpligt sig strax at rette effter hvis Lensmanden her udi befaler. Iligemaade schall Lensmanden oc Bispen oc lade giore rigtige jordeboger paa alle geistlige jorder som Bisper, Prester, scholer eller hospitaler eller andre geistlige tilhorer.

7.) Bisperne schulle hvert aar leffvere til voris Lensmand regenschab oc fortegnelser paa domkirckernis, scholernis oc hospitalernis beholdning oc indkomme. saa oc hvorledis den det aar anvendt er.

8.) Alle Christfare jorder, jordeparter, oc de Lx. hundrede som Thingore Clostre sig tilholder (saa frembt det de fattige tilkommer hvor om Lensmanden strax uden videre rettergang schall lade forfare) oc andre ejendommer som fattige forærit ehre eller vorder, schall ligge til Viddoe Hospitall, oc de fleste fattige mueligt er derforre underholdis; saa frembt oc nogit giffvit er til visse personers underholdning, eller oc nogen haffver rettighed nogle visse personer udi hospitalet at indlegge, schall det vere dennom uforment oc forholdis effter Fundatzerne

zerne imod hvilke intet er her med ment at schulle paabydis; dog schall oc udi alt dette horis Bispernis betenkende.

9.) Lensmanden schall lade giore den anordning at ald rettighed, landgylde, oc dissige som vi eller nogen anden haffver at indkomme der paa landit, vere sig smor, torfisk, eller deslige som vejes kand ved en rigtig vect annammis, paa det Bunden icke schall forurettis.

10.) Effter som befindis at syssellmend, closterholder oc alle andre som nogen voris indkomme nyder der paa landit for affgifft opberger for hvert hundrede uvist paa voris vegne thue (trei) daler, oc for hvert hundrede aff det visse, som de sielff paa affgifft haffver fire daler, Da schall Lensmanden holde dennom fore, at de den fierde daler (som de videre paa deris egne vegne end paa voris vegne opberger oc uden tvil i deris affgifft icke er anslagen) schulle fore os til regenschab oc affgifftis forhoyelse.

11.) Schall Lensmanden lade forfatte alle breffve, som findis der paa landit oc nogen voris jorder, ejendomb oc rettighed vedkommer, oc dennom vidimere lade aff laugmendene oc med sit oc deris segel igiennemdraget paa altinget, oc ingen bogstaf udi samme breffve forandre lade, meden at de paa Is-

 land

landiske udschriffvis ord fra ord i samme bog, dog med goede lesslige danske bogstaffver oc paa got papier; Oc schall tvende gienparter gioris, den ene leggis ved Beßestad, den anden i voris cantzellie indschickis. Iligemaade schall Lensmanden oc Bispen oc i en bog lade forfatte alle fundatzer oc breffve som gielder paa domkircken, kirckerne der paa landet oc hospitaler, saa oc paa deris eje oc rettigheder, oc dermed forfare lade med genparten gennemdraget oc schrifft som forbemelt er.

12.) Effter som vi naadigst for dette haffver befalet en Lantzthingschriffver der paa landit at beschickis oc om hans lon hidindtil intet vist er fuldbyrdet, da schal hannem her effter giffvis til lon aff hver Syſſelmand halffanden rixdaler, aff hver Closterholder en rixdaler, oc aff hver Ombudsholder en halff rixdaler; oc hand derimod holde en rigtig Altingsbog med landsens indsegel igiennemdraget og nummereret, oc der indfore alt hvis paa Altinget bliffver forhandlet som i tingbogen bor at indforis, oc icke andet der indschriffve end voris udgiffne breffve oc mandater, saa oc domme som paa altingit dommis oc for retten forrettis, saa oc hvis som ellers bliffver aff Lensmanden paa voris vegne befalet; oc schall hand forschaffe Syſſelmen-

dene

dene oc Closterholdere rigtighed aff thingbogen udschreffven hvis de bør at haffve som de udi deris syssel schulle lade forkynde for almuen. Giffvit Kolding den 27. Maii 1638.

Denne Forordning er først publiceret udi Aaret 1639. (See Altingsb. for samme Aar.) Biørn paa Skardsaa siger at 1638. kom ingen Kongebreve ud. Man kand lære af Altingsb. for Aar 1636. Nr. 2. og af det som Biarn paa Skardsaa ved samme Aar beretter, om Lænsmandens Pros Mundtz Befalninger paa Altinget, at han med sin Underrettning og Forestilling, maae have givet Aarsag og Anledning til denne Forordning. Den 10. Post om, den fierde Rixdaler for hvert Hundrede, vis Indkomst fik mest Modsigelse især af Gudmund Haagensen paa Thingøre, som herudi talte for sin og andres Sag, og fik overtalet Lænsmanden, at forestille deres allerunderdanigste Ansøgning om Eftergivelse af denne fierde Rixdaler, som ogsaa fik allernaadigste Bønhørelse. See siden Nr. 137.

CXXXV.

Til Pros Mundt om Krigs Skat.

Vi Christian den Fierde med Guds Naade.

Vor gunst tilforn! Viid efftersom meenige Geistligheden oc Bønder her udi vort rige Danmark til Stendernes Forsambling riget til Deffension haffver bevilget en anseelig hielp, nemlig hver prest 10 (16) Rixdaller hvor ingen indqvartering var, der sidste Indfald her udi riget skeede, oc de andre som indqvartering haffde noget mindre, dog ville vi at du det der paa landit saaledis lemper at den rige kand hielpe den fattige oc den fattige icke at be-

twinges (besvergis) offver formuffve. Thi bede vi dig oc ville at du Geistligheden oc Laugmendene fore holder, at de en oc hver godvilligen samme vort Rige til Deffension ville komme til hielp, saa oc at du setter oc taxerer Syſſelmend, Closterholdere, rige Bønder, vores oc dine egne Fougeder, ſkrivere oc disſlige, som oc alle andre hvad de oc vere kunde, hvad enhver giffve ſkal, dog at haffve i agt at ingen twinges over deris formuffve oc udgiffve det som de icke uden deris ſtørſte ſkade miſte kand, oc at den fattige ſlet oc aldelis forſkaanis, oc ſkal samme Landhielp udi den Sællandſke Landkiſte forvaris naar du den fremſender. Der med ſkeer vor vilge befalendis dig Gud. Skrevet paa vor Gaard udi Odenſe (Odensø) den 9. September (December.) Aar 1638.

Under Vort Signet

Chriſtian.

Biørn paa Skardsaa udi ſine Annaler 2. Deel S. 236. ſiger at de Danſke drev haardt paa denne Skat, iſær paa Sødernesſene, og at Syſſelmendene indſamlede den hver udi ſit Syſſel, og ſendte den ud med de handlende Kiøbmend.

CXXXVI.

Miſſive til Pros Mundt om tre almindelige Bededage.

Chriſtianus Qvartus etc.

Vor

Vor gunst tillforn; Viid adt efftersom vii haffver for got och raadeligt ahnseet adt schulle holdis almindelige Bededage her udi Riget, saa vel som udi vort Rige Norge, den 5. 6. 7. dag Martii førstkommendis, Guds retferdige Vrede och vore synders velfortiente straff adt affbede, da bede vii dig och naadigst ville adt du der paa vort land Island bestiller och forordner, adt udi samme Bededage iche holdis Thing, Steffne eller anden slig verslig handel eller forsamling, medens adt der och saa all Benchedrick, Øll och Vintappen och ald anden ubeqvemlighed allffvorligen forbiudis, saa adt samme Bededage medt tilborlig Reverentz och christelig andacht och alffvorlighed maa bliffve holden. Vii tillschicke dig her hoes tvende vores Missiver til Bisperne paa forneffnte landt samme Bededage ahnrørendis, hvilche du dennem medt forderligste haffver adt tillschicke. Dermed scher vor vilge befalendis dig Gud. Schreffvedt paa Befestningen Glückstadt den 30. Novembr. Anno 1638.

Under Vort Signet

Christian.

Tilforne havde høistsalig Kong Christian den Tredie paabudet tre almindelige Bededage udi Aaret 1551. See den Første Deel S. 294. Dette maae siden være blevet til en aarlig Sedvane, thi udi Aaret 1592 anordnede Biskopen Odder Einersen, at der aarligen skulde holdes tre Bededager: den første Onsdagen næst efter Korsmesse om Høsten, og da skulde ogsaa gives frivillige Almisser; den anden paa Paalsmisse om Vinteren; den tredie næste Onsdag efter Korsmesse om Voren. Alligevel vare Bi-

skoperne

skoperne meget strænge imod dem af Præsterne, som hellig holdte de udi Ordinantzen afskaffede Festdage, saa at et Synodale af 1576. truede dem med Affættelse fra Kald og Embede. Tilforne er anført en Kongel. Anordning af 8. Maii 1595 om 3. Bededage Om Bededagenes videre Anordning, kand efterfees Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 516. §. 28.

CXXXVII.

Til Pros Mundt hvor ved den x. Artik. udi Forordningen af xxvij. Maii M. Dc. xxxviij. ophæves.

Vi Christian den Fierde medt Guds Naade etc. Vor gunst tilforn; Efftersom vy forgangen aar 1638. den 27. Maii haffver giffvit voris Resolution paa adtschillige foregiffvelßer, belangende vort land Jßland och iblandt andet udi deñ 10. Post slutted adt efftersom befindiß ad Syßelmend, Closterholder och alle andre, som nogen vore Indkomme niuder der paa landit, for affgifft opberger, for hvert hundrede uviſt paa voris vegne tre daler, och for hvert Hundrede aff det viße, som de selff paa Affgifft haffver, fiire daler, da schall Lehnsmanden holde dennem fore, adt de den fierde daler, som de videre paa deris egen vegne end paa vore vegne oppeberger och uden tviffvel i deris affgifft icke er afhuslagen schulle fore os til regen=

regenschab aff affgifftens forhøyelße; och vore undersaatter der paa landit underdanigst hoeß os haffver ladet ahnholde, vi naadigst for landsens armodt och fattigdomb skyld for denne forhøyelße dennem ville haffve forskaanit; da ehre vy naadigst til freds at forneffnte voris undersatter paa Ißland for samme forhøyelße dennem ville haffve forschaanit. Bedendiß dig och ville adt du dig der effter retter och forholder. Der med scher vor vilge befalendiß dig Gud. Skreffvit paa vort Slot Kiøbenhaffn den 11. November. 1639.

Under Vort Zignet

Christian.

CXXXVIII.

At Compagniet maae beseigle Bosands Havn i steden for Grindevig.

Christian den fierde etc.

Giøre alle vitterligt, at effterson sambtlig det Ißlandske Compagnie underdanigst for os haffver ladet foredrage, huorledis di hidindtil effter voris naadigste meddeelte Privilegier haffver ladet bland andre besseigle en haffn udi vort land Ißland kaldis Grundevig, huor hoes ickon nogle faa Ißlender ere boendis, oc end oc at samme haffn alltiid haffver verit meget farlig for Skiib at ligge udi efftersom den er ret aaben for den store søe, saa

oc flem v.reengrund som fordevffuer ancher oc toug aff huis aarsag paa atskillige aaringer offte skiibe er dreffuen i land oc sønderslagit, som nu diß neste forgaaende aar skeed er, saa er den dog forleden aar aff megen usedvanlig Jß [som haffuer bortstagit huiß beskytt skiibene tilforn for søen haffde] bleffuen langt verre, saa at samme haffn fr:mbdeelis icke kand beseiglis uden største skiid oc goedtzis pericul oc fare; underdanigst derfor begierendiß vii dennom naadigst ville beuilge hereffter en haffn at maa beseigle, kaldiß Boßandtz, som iche er uden thoe mile fra forneffnte Grundeuigs haffn beliggendiß, foregiffuendiß at bønderne, som ved forneffnte Grundeuigs haffn er boendiß icke skal vere uden faa, saa at samme bønder nochsom fra forneffnte Boeßandtz haffn kand haffve deris nodtorfft oc der igien deris vahre forhandle. Da haffuer vi naadigst bevilgett oc tillatt, oc her med benilger oc tillader Jßlandske Compagnie at de hereffter forneffnte Boesandtz haffn maa beseigle, forbindendis alle oc enhver her imod som forschreffuit staar, at hindre eller i nogen maade forfang at giøre under vor hyllist oc naade.

Giffuit paa vort Slot Kiøbenhaffn den 1. Junii 1640.

Und. V. Zig.

Christian.

Dette Brev angiver Aarsagerne til den Forandring, som blev giord med Grindevigs og Baadsende Havne, nevnlig: Grindevigs Havns Farlighed og Drivis. Dette samme beretter Biørn paa Skardsaa udi sine Annaler

naler 2. Deel. S. 230 og 240; men han siger tillige S. 248. at Grindevigs Indbyggere vare ikke vel tilfreds med dette, og allermindst Biskopen udi Skalholt Hr. Brinjolf Svendsen, som derfor ved en allerunderdanigste Ansøgning til Kong Fridrich den Tredie, fik dette igien forandret. See herom Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III pag. 641.--42.

CXXXIX.
Missive til Pros Mundt om Blodbeenet udi Fisken.

Christian den Fierde med Guds Naade etc.

Vor gunst tilforn; viid adt samptlig dett Islandske Compagnye sig offver besverger, adt Islenderne iche Blodbeinet affscherer aff hviß Fisk vy aff dennom bekommer; hvor udoffver deriß Fisk de sig aff dennom tillforhandle forraadniß. Thy bede vy dig och ville adt du Islenderne tillholder adt de samme Blodbein aff Fiskene affscherer. Der medt scheer vor vilge. Befalendis dig Gud! Skreffvit paa vort Slot Kiobenhaffn den 1. Junii Aar 1640. **Under Vort Zignet.**

Christian.

CXL.
Byeskers Dom med Kongel. Confirmation.

Vi Christian den Fierde etc.

Giore alle vitterligt adt effterson dett Islandske Compagnye under-

verdanigst hoeß oß haffver ladet anholde vy naadigst ville confirmere en domb, som er dømbt paa Byeskeer paa vort land Jsland anlangendiß om huis gield som de haffuer hoeß almuffen samme steds adt indfordre. Hvilken Domb liuder ord fra Ord som efftersolger.

Anno 1631 den 4. Maii paa Byeskers rette Thingstad vare diße efftersktreffne mend aff Velbyrdig Holger Rosenkrantzes Fuldmechtige Fouget offver Jßland Olaff Pedersen till domb neffnde: Thomas Hallsen, Thorder Einersen och Olaffer Jonsen Laugrettemend. Jon Oddsen, Berger Hallsen och Thorkel Olaffssen om det nyße och velachte Jßlandske Compagniets Gield och tillstandendiß Restantz her udi landett, som iche vorder i rette tiid och tillsette Termin betáhlt till Kiobmendene; som Grymer Bergson och Melchier Hansſen vaar domb och Rett paa begierendiß paa forneffnde compagniets vegne, hvorlediß de schulle der om handle, thy dennom, som ochsaa nochsom vitterligt er stuntis stor umag och bekostning adt steffne, dehle, eller lougsoge saa mange mend lang vey udi syßelet eller udi andre Syßeler eller landsfierdinger endten dett er om stor eller rynge gield, fordy adt hoeß mange er Gielden saa rynge adt hun er icke den umachs eller bekostnings verd, som vy schulle der paa anvende, dersom de schulle denn medt rett lougsogelse effter Jßlandske Kiobebalks Formelding indfordre.

indfordre. Nu staar saalediß i den Ißlandske loug: " Sagsoger „ schall vere for hvert maal." Kom forneffnte Grymer Bergsen fremb paa Thynget med Kiobmanden Hans Nansens egen Handskrifft och fuldmachtiß breff formeldendiß, adt Grymer schulle den gield indkreffve och opbere, som forneffnde Hans Nanssen paa Neidernis vegne her udi landit tilstod och hand selff iche haffde qvitterit eller dag giffvet adt maatte stande. Ilyge maade haffde och Melchier Hansßen Kiobmanden Mogens Nielsens fullmacht och ombudz breff om samme Compagnyes gield adt schulle indkreffve; hvilchit forneffnte fuldmachtiß breff vy besaa och dombte dem louglig adt vere; klagede de begge for oß dommere och dombsmend adt der vare mange mend her udi landet, som iche vilde och iche haffde bethalt syn gield Kiobmendene udi thre, fyre, sex eller otte aar och lenger dog Kiobmendene ydeligen paa hvert aar haffde dennom kreffvit; Thy en Partt naar de haffver giortt schylden, saa tilfaller dennom fattigdomb, dog de ville betale saa kunde de iche. Nogle lobe saa lang vey her i landit adt Kiobmendene kunde dennom icke opsporge, och samme kunde betahle och vil dog iche uden lougsogelse. Da paa dett saadan uschickelighed imod loug och rett iche schulle bliffve for gemein her i landit och Kiobmendene iche schulle medt vidtlofftig Proces och rettergang forhindriß paa deriß lange reiße, Compagnyet saa vel som dennom selffver till stor schade och forsommelße haffver vy derfor indfortt diße efftersolgende lougens och

Rett-

Retteboderuis Puncter och article, som vy for oß funde och oß synntiß best der tillhore.

Forst staar saaledis udi Kong Haagens Retterbod: " De lossemend som uskiel giore och gield bor adt bethale, da tage Sysselmanden deriß godtz op med lougachtige bønders vydskab, och " bethale hver syn gield, om dett naaer till, miste hver som hand " var skyldig effter som dett lober till; och saa schall hver Sysselmand giore udi sit Syßel."

Item staar saa i Kong Magnus Rettebod:

" **Magnus med Guds Naade Norgis Koning.** " Oß och vort Raad haffver verit till kiende giffvet adt de Kiobmend som hid seigle till landit iche faa sin gield i rette Tiid aff " de som dennom ere skyldig och adt deris reyße der offver ydelig" en forhindriß adt de komme seent aff landitt; eller adt de faa adt " ligge der thoe vinter, som sig ellers iche haffde achtet uden en. " Och effterdy vy vil i yngen maade slygt adt fordrage, saa biude vy eder adt i haffver bethalt alle ostmend deriß gield till Ste. " Oluffs dag i hver sommer, saa frembt som enhuer haffer iche " bethalt, vill svare oß tolff alner aff hvert hundrede,*) som hand

" var

*) Et Hundrede giældte i de Tider 4 Rdr. Sp. og 12. Allen vare $\frac{2}{5}$ af 1 R. eller 38 og $\frac{2}{5}$ ß. Sp. men i andre Varer og efter vor Regning een halv Rdr.

„ skyldig, och lygesaa meget dennom, som gielden bør adt indkreffve. Da biude vy Syßelmendene eller deres Ombudsmend „ och de fiire Lougachtige mend, som hand med sig neffner adt „ de lade udvordere derfore isteden hiemme aff hands godtz, saa „ meget som Gielden er stor til och der medt flottning till skybs och „ serdeelis oß och dennem som gielden bør adt opberge, halff mark, „ schall dette udvorderiß uden lougsogelße hvor som deris Godtz „ findiß som gielden bør adt bethale. Wille voris Syßelmend eller deriß ombudtzmend denne voris befalning ey holde eller styrke, da viide sandelig adt de schulle miste syßeler och ald den „ herlighed som de haffve aff oß och Cronen och der for uden „ mode voris ugunst."

Item Koning Christian den Fierdes Breff, som er udgiffvet medt denn Ißlandske Taxt 1619, der udi staar saalediß: „ Och schall voris Lehnsmand tilholde Lougmend och Syßelmend „ adt de tilholde almuffven der paa landitt att de bethale till Kiobmendene hviß de schyldig bliffve och adt de deris giæld yder „ udi

Rdr. Sp. og dette var en Mulct som skulde betales til Kongen. Men Creditor eller Kiøbmanden burde faae ligesaa meget, og var Løvleje eller Rente i de Tider; men dog ikke uden af levende Qvæg; (See Kiøbeb. 15. Cap.) thi af døde Øre var ald Rente ved Biskop Arnes Kirkelov forbuden. (See sammes 35. Cap.) Og denne Rettebod er yngere nemlig af 1330. og findes bag ved den af Hr. Egel Thorhallesen i Trykken udgivne Kong Magnus Lov, men er der uden Aarstal.

„ udi betimelig tiid, som er for synden inden Petri och Pauli,
„ for vesten inden Canuti och for norden och osten inden Ste.
„ Laurentii eller Otte dage effter forneffnte Termin i dett aller-
„ seeniste, dog adt de Kiøbmendene iche opholder om de for be-
„ thale kunde, paa det de iche schulle ligge offver deris tiid den-
„ nem selff til stor skade och forsømmelße, som hidindtil sked er."

Thy formedelst diße Kongel. Forordninger och Retteboder, dømmer vy forneffnde Dombsmend saalediß som effterfølger. Først alle de mend, som saa stor gield bør adt bethale, som forschreffne Kong Magnus Retterbod formelder, brødige 12 Alner till Kongen aff hvert hundrett och andre 12. Alner till dennem som gielden bør adt opberge, hvert aar saa lenge, som hun icke betalt er. Men de som icke ville betale till den rette tiid och termin effter høybemelte Kong Christian den Fierdiß breff och effter adt de haffve hørt denne Domb, da gielde Kongen otte marker i breffvebrot og 4. Marker i Dombroff och svare dennem som gielden bør adt indkreffve all deris Kost och tering, som de der paa anvende. Item de som mindre bør adt betale end hundredtt, gielde 6. alner for 60. fiske 3. alner for 30. Fiske och $1\frac{1}{2}$ allen for 15 fiske *) och 4. Marcher i Dombroff, och i lige

*) Saa vel Kong Christian den Femtes Forordning af 6. Maii 1684. som Kong Fridrich den Fierdes af 10. April 1702, begge om den Islandske Taxt, hvor

i lige maade svare Kost och tering, som forbemelt er. End hvo som gielden negter, da sverge fuld loug Eed inden 14. Natter effter denne termin, som forbenefnte høybemelte Kong Christian den Fierdis breff om formelder eller bethale gielden saa megen som hand omkreffvis, och svare effter som dommen udviißer. Men der nogen hinder eller nødsyn kand till att falde, adt de Jßlandske iche saa snart bethale kunde da offverveye goede mend deriß Nødsyn, eller om Kiøbmanden selger dyrere end effter Taxten, da bethalis iche derfore meere end rett er, och Kiøbmendene svare derfor Breffvebrott for hver en som de uforrette, om de anderlediß handle eller kiøbslar ved Jßlenderne end Kongel. Majsts. Taxt och breff formelder och dennom som uforrett vorder deriß Rett effter louglig Domb. Samtochte denne Domb medt oß forneffnde Fouget och satte sin Handskrifft med voris her under. Actum ut supra

Olluf Pedersen Foeget Thomas Haldsen Thorder Einerssen. Ollafer Jonsen Jon Ottsen. Berger Haldssen. Thorkild Ollafssen.

hvor denne Dom findes indført, sætte i stedet for Fiske, Allen d. er. 60. All. 30. All. 15. All. og det er efter Rettebodens sande og rette Meening, som vi foran have anmærket at 1. Hundrede giældte 4 Rdr. eller 2. store Hundrede Fiske. d. e. 240. Fiske og altsaa 60. Fiske 1. Rdr. 30. Fiske en halv Rdr. og 15 Fiske en fierdedeels Rdr. Sp. Denne Dom, som vi her indføre, er efter Altingsbogen for Aar 1640, og kand de som besidde Originalen af den, tillige med den Kongel. Confirmation best viide hvad her udi er rettest.

Denne forneffnte Domb ſamtocher vy underſkreffne for fulle udi alle Punchter och Article, ſom hand indeholder och formelder och ved fuld macht at ſtande offver allt landet.

Da ville vy her medt naadigſt ſamme domb confirmerit haffve, ſaa och her medt confirmerir och ſtadfeſter udi alle ſine ord och Punchter, ſom forſkriffuitt ſtander, forbiudendis alle och enhuer herimod efterſom forſkreffuitt ſtaar ad hindre eller i nogen maade forfang adt giore under vor hylliſt och naade. Giffuet paa vort Slot Kiobenhaffn den 1. Junii 1640.

Under Vort Signet

Chriſtian.

Denne Dom er ſiden ogſaa bleven ſtadfæſtet af Kong Friderich den Fierde ved Forordningen af 10. Aprilis 1702. ——— Den Hans Nanſen, ſom den nævner, var den udi ſin Tiid ſaa berømte og udi Souverainitets Hiſtorien ſaa bekiendte Præſident og Borgmeſter udi Kiøbenhavn, ſom havde udi Compagniets Tieniſte faret for Kiøbmand paa Iſland udi 18. Aar, neml. fra 1622. til 1640.

CXLI.

Til Pros Mundt om to ſmaa gode Iſlandſke Heſte.

Chriſtian den Fierde etc.

Vi bede dig og naadigſt ville at du med forderligſte forſkaffer

os hid til vor Kiøbsted Kiøbenhavn tvende gode gangere og de mindste som bekommes kand der paa vort land Ißland. Dermed skeer vor villie befalendis dig Gud. Skrevet paa vort Slot Kiøbenhavn. den 30. Aprilis 1641.

Under Vort Signet

Christian.

Dette Brev synes af liden Betydenhed: det er dog blevet oplæst udi Lavretten, (See samme Aars Altings-bog) og viser denne store Konges curiosité endog udi Hans gamle Alder, hvoraf man kunde slutte at Han har havt hermed noget vigtigt Hensigt.

CXLII.

Til Pros Mundt om Løsgiængere at de udi Jern nedskikkes til Bremerholm.

Vi Christian den Fierde etc.

Vor gunst til forn! Vider at for os lader andrage menige Prester paa vort Land Ißland, hvorledes der sammesteds en andeel Løsgiængere skal befindes, som ingen vis Næring haver, mens langt meere landet omstripper og med Tyverie, Plyndren og andre Modvilligheder Almuen stor Skade tilføjer. Da bede vi dig og ville at du med fliid saadanne Personer lader inqvirere, og dennem som du ertreffe kand, som sig ei saa hoiligen have forseet, at de for deres gierninger paa Livet kand straffes, her

neder til Bremerholm for vor Kiøbsted Kiøbenhavn vel forvaret udi Jern lader nedskicke, Der med skeer vor villie befalendis dig Gud. Skrevet paa vort Slot Kiøbenhavn den 17. Octobr. 1641. Und. V. S.

Christian.

Dette Brev er efter Sal. Syssel mand Thorgrimssøns smukke Samling: det forekommer og udi en anden Samling som vi have ved Haanden, men ingen anden; ikke heller nævnes det udi Altingsbogen for Aar 1642 eller Biørns paa Skardsaa Annaler, som dog pleje at give Efterretning om de Kongebreve, som indkom hvert Aar.

CXLIII.

Til Pros Mundt om Mageskifte med Vigfus Gisleson paa en Part udi Dyrhole.

Christian den Fierde etc.

Vor Gunst tilforn! Viid eftersom Vigfus Gislesen der paa vort land Island underdanigst af Os til Mageskifte er begiærendis en tredie Part udi en Gaard der paa Landet kaldes Dyrhoele, som ligger til Tyckvebæ Closter for Østen; hvor imod han igien erbiuder sig at ville udlegge ligesaa beleiligt Gods nemlig udi Guldbringe Sybßel ved Vor Gaard Beßested. Der til med at Closterholderne til Tyckvebæ Closter til ævindelig Frihed skulle niude deres Fiskerie og Fiskeleje, som de fra Arildstiid havt haver

haver paa samme Dyrhoelis Grund og Fang. Saa efterdi Vi af din Underdanigste Erklæring erfarer samme Mageskifte uden Vores og Cronens Skade at kunde skee, ere Vi naadigst til Freds at du forberorte Condition og Vilkaar paa Vores Naadigste behag og Ratification med hannem maae til Ende giore. Der med skeer Vor Villie befalendis dig Gud. Skrevet paa Vort Slot Kiøbenhavn den 23. Aprilis 1643.

Under Vort Signet

Christian.

Het om kand eftersees tilforne anført Reskrift til Prós Mundt af 22. Martii 1634. Nr. 107. hvor Vigfus Gislesen begiærer den tredie Part udi Dyrhole, som Cronen tilhørte for Bakke paa Kialernes og Vindaas i Kios; men dette Mageskifte maae den Gang ikke være kommet til Endelighed.

CXLIV.

Frihed for Hamborgerne at handle udi Kongens Riger og Lande og underliggende Provincer.

Vi Christian den Fierde etc.

Giore alle vitterligt at eftersom meenige Borgere og Indbaanere udi vor Kiøbsted Hamborg, Handelen udi vore Riger og Lande og dets tilhørige Provincier for vigtige og velkyndige Aarsager

 nogle

nogle Aar icke alleeneste haver været formeent og forbuden; mens endogsaa deres Goeds og tilstaaendis Gield der arresterit, anholden og til Pris giort. Da efterdi Borgmestere og Raad og gemeene Borgerskab udi fornefnte vor Kiobsted Hamborg Os nu haver til freds stillet, saa og derhos ladet giore underdanigst ansøgning at Vi naadigst ville tilgive hvis paßeret var, og dennem igien alle og enhver tage og anname udi vor Kongel. Forsvar og Protection, saa og fri Handel og Vandel udi vore Riger og Lande og dets underliggende Provincier tilstede; haver Vi af Kongel. medfød Clementz og Mildhed efter saadan deres underdanigste Anmodning naadigst, hvis hidindtil skeet er og forgangen er efterladt, og derhos lovet bevilget og tilladt, saa og her med dette vort aabne Mandat lover, bevilger og tillader igien at ville anname forbemælte Borgmester, Raad og meenige Borgerskab udi vor Kongel. Forsvar og Protection, saa og dennem tilsteder at de fri og ubehindret her efter til Lands og Vands maae søge vore Riger og deres tilhorige Provincier, der deris Handel at drive og deres Trafiqve forsette. Thi biuder og befaler Vi vore Lænsmænd, Fougeder og alle andre, som over begge Vore Riger Danmark og Norge paa Vore vegne befaling haver, at de alt hvis Goeds, Gield eller andet der fornefnte Indvaanere udi vor Kiøbsted Hamborg tilhorige nu findes, som icke allereede og for denne Vor Mandats Dato Os tilkiendt eller Cronen confisqeret er, uden

nogen

nogen Ophold paa deris Begiæring dennem lader vær følgagtiget, anseende alle forrige Arrester paa Hamborgiske Skibe, Gods og tilstaaendis Gield hermed skal være optagen og caßerit, og dennem lige Frihed udi Handel og Vandel ved andre vore Undersaatter og angrændsende Stæder og Byer given og forundt ere, hvorefter alle og enhver, som vedkommer sig skal have at rette og forholde. Givet paa vort Slot Glyckbsborg den 28. Maii. Anno 1643. Under Vort Signet

Christian.

Endskiøndt denne Forordning og Frihed findes udi endeel Samlinger af de til Island udgivne Forordninger, kand man dog ikke sige at den er egentlig udgiven for Island, som nu alt var lagt under Compagniets Aag, og altsaa havde ingen Frihed at handle med andre; Men at Hamborgerne have dog, kandskee i Anleedning af denne Frihed, besøgt Island, tør man slutte af de Forbude, som siden udkom imod Hollændernes og andre Nationers Handel samt af andre Efterretninger.

CXLV.
Frihed for de Engelske at handle udi Kongens Riger og Lande.

Christian den fierde etc.

Giøre vitterligt at eftersom nogen Tid forleden een Part Engelske Skibe vare befalet, for særdeeles Aarsager at arresteris,

sao

saa have Vi naadigst her med bevilget og tilladt at den Engelske Nation herefter maae igien, som de til forne giordt haver, fredeligen og aldeles ubehindret i Vore Riger og Lande og Forstendomme, paa Elven og andre Stromme handle og vandle. Forbindendis alle og eenhver, som paa vore vegne at befale haver, fornævnte den Engelske Nation paa saadan deres Frihandel og Trafiqve nogen Hinder eller Forfang at giore i nogen Maader under vor Hyldest og Naade. Givet paa Vort Slot Kiobenhavn den 31. Martii. Anno 1644.

Under Vort Signet

Christian.

Man kand ikke sige at denne Forordning er udgiven for Island meere end den næst foregaaende, uden kandskee for saa vidt, som der ved Forordningen af 16. Aprilis 1636. blev tilladt det Islandske Compagnie at anholde de Engelske Duggere og Hvalfangere, som inden 4. Uger Søes kunde betrædes under Island. See Nr. 122. 123. som man dog ikke kand sige at være ved denne ophævet.

CXLVI.
Bestallings-bref for Jens Soffrinsson til at være Fouget udi Island.

Wii Christian den fierde etc.

Giore alle vitterligt att vy nadigst haffuer antaget och bestill-

et

et saa och her medt antager och bestiller Jens Soffrinsson borger och Indvaaner i vor Kiobsted Kiobenhaffn thill att vere voris Fougitt paa vort land Island der adt opberge vohre och Cronens viße och uviße Rente och indkombst, och aarlig der for paa rette tiider adt giore Oß richtig Reede och Regenskab och ellers thil adt haffue i achtt adt althingist der gaar louglig-en och rett thil, och ingen emod loug och ræt och vel her= (hen) brachte Priviligier besuærgiß, saa adt Bisperne, Lougmendene och andre der paa landitt for sig deres Bestilling i alle maader efter-kommer, saa fremt hand iche derthil vil suare och oß derfore stan-de thil rette, imedens vy hannem thil samme Bestilling betroer, Skal hand flittig indseende haffue att oß och Cronen aff des thil-horige Rente, Indkombst, Grund och Jorder intett fratagis el-ler fraavendis. Dersom och nogen sig dett adt ville giore skall un-derstaa och thill forne haffuer understanden, skall hand medt loug och Rætt talle der paa adt och Cronen offuer hans Forsommelße ingen skade tilfoyiß. For huilchen hans underdanigste tro tieniste, saa længe hand derudi forbliffuer, vy naadigst haffue thillsagt adt ville lade giffue hannem thill Aars lon itt hundrett Rixdaller och paa hannem och een tienner aarligen thill Kostpenge itt hundrett och halff tredsinds tiuffe Rixdaller, Hvilchen hans Bestilling, Aarsløn och Kostpenge skall begynde adt angaa fraa Ste. Hansdag mid-sommer nu forstkommendis och saaledis continuere meden och all

den stund hand i samme tieniste forbliffuer; Huorimod hand igien skall være thillforplichtig aarligen i rette tiider adt giøre oß richtig reede och Regenskab for fornefnte Vort land och Norgis Crone der thillhørige viße och uviße Indkombst och Rente intit undertagen i nogen maader. Thi bede vy och her med aluorligen befale alle och eenhuer vore Undersaatter paa fornefnte vort land Island adt de vehre thilltenchte forbemelte voris Rente och Indkombst, som eenhuer oß och Norges Crone plichtig ehre udi rette tiide thil forneffnte Jeñs Soffrinsson adt levere, saa frembt i der fore iche ville thilltaliß och straffis som vedbør, forbiudendiß alle och enhuer forneffnte Jeñs Soffrinsøn herimod eftersom forskreffuit staar adt hindre eller udi nogen maader Forfang adt giøre under Vor hyldist och Naade. Givet paa vort Slot Frederichsborg den 13. Januarii. 1645. Und. V. S.

Christian.

Denne Jens Søffrinsøn forrettede her udi Landet under Navn af Kongens Foged, Lænsmands Embedet udi 4. Aar, da der i ald den Tiid ingen Lænsmand blev beskikket. Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III pag. 48. og Hr. Haldorsens Lænsmænds Annaler sætte den 15. Januarii ved dette Brev.

CXLVII.

Til Lavmand Arne Oddsen etc. om Besse-stæds og Vidøes Inventarium at udlevere til Jens Søffrinsøn.

Vii

Vii Christian den Fierde medt Guds Naade etc. Helßer Eder Arne Ottſen Lougmand, Torfe Erlendſen, Magnus Biornsſen Lougmand og Thorder Heñdrichſen boendeß paa vort Land Ißland evindeligen medt Gud och vor Naade. Efterſom vy Jeñs Soffrinſſen Borger och Indvaaner i vort Kiobſted Kiobenhaffn haffuer tilbetroet att vere Fougett paa foreffnte vort Land Ißland, da bede vy Eder och naadigſt vilge ad i retter Eders Leilighed effter adt vehre offuervehrendeß thillſtede naar oß thillkommende Inventarium och huße paa Beßeſted och Vidoe, ſaa och Lejeqvilder der paa Landet thil hannem aff affgangne Pros Mundtz Fouged offuerleveriß och hand Eder der om advarendiß vorder, haffuendis i acht adt alting der medt richtigen thilgaar och Oß och Cronen der udi ingen ſkade eller urett ſcheer eller thillfojeß, ſaa frembt i iche derfore vilge ſtande thill rette. Huiß och herudinden forretter och leveret vorder, ſchall i under Eders Hender fra Eder giffue beſchreffen, ſom i det achter adt forſvare, ladendis det ingen lunde. Giffuet paa vort Slot Friderichsborg den 13. (31.) Januarii 1645.

Under Vort Zignet

Christian.

Den Lensmandens Pros Mundts Foged eller Fulmægtig hed Lauritz Nielsſen.

CXLVIII.

Svar och Resolution giffuen Jens Soffrensen Vores tilbetroede Fouged paa Vort Land Islandt paa huiß hand sig hos oss underdanigst haffuer ladet bespørge

1.) Efftersom du underdanigst ehr begierendiß att viide, huorledes du medt Inventarium, som findiß paa vort Landt Ißlandt schallt forholde; da vilgie vy naadigst att du dett schallt giore udi penge det hoyeste mueligt ehr och siiden hoß din Regenskab aarligen beviißer hoeßligger, huorlediß det solt ehr, dog adt voris gaffn och profit udi alting haffues i acht, som du det alvorligen achter adt forsvare och vehre bekiendt.

2.) De 6. Læster Rugmehl, som du thill ud att giore Fisker-baader medt och thill adt undsette fattige Bønder der paa forneffnte vort Landt Ißlandt ehr begierendiß, kand du aff denn Ißlandsche Compagnie for betaling bekomme.

3.) Tiuffue och fiire Thynnder Salt schall dig aff vores Proviantz huß thil adt indsallte Fisch medt leveriß, huilchet du dig siiden thill Indtegt och Udgift igien udi din Regen-

skab

skab schalt haffue adt føre och derfor giøre oß gode reede och Regenskab.

4.) Efterdi der och schall findiß paa forneffnte vort landt Isz-landt en Parti ubrugelig Klocke-kaaber, da schall du det medt første goede och sicher leilighedt thill vort Toyhuß for vor Kiøbsted Kiøbenhaffn nederschiche och lade levere, huor du derfore schallt bliffue thillbørligen Quitterit.

5.) Efftersom du for oß och lader andrage adtschillige Christfaar Iorder adt vehre der paa landitt, som de fattige aff før-ste Begyndelsze schall haffue tilhort, da bede vy dig och naadigst vilgie adt du med loug og rett der paa schallt tale om de icke bør adt følge Vidøer Hospital thill de Fattiges Underholdning sammesteds.

6.) Der som paa Fiskerbaade gaaer nogen Falde, da schallt du dennem igien lade forferdige och huiß der paa anvendiß schalt du sychevis hoeß dine Regenskaber lade optegne. Giffuet paa vort Slot Friderichsborg den 31. Januarii. Anno 1645.

Christian.

Ved den sidste Post af denne Resolution sætte nogle Afskrifter: Givet paa vort Slot Kiøbenhaffn den 10. Julii 1645.

CXLIX.

Til Jens Søffrinsøn om at have Indseende med Skipper Oluv Hendrichsen.

Vy Christian den Fierde med Guds Naade etc. Vor Gunst til forn! Vy bede dig och naadigst vilgie att du medt Schipper Oluff Hendrichsen, som medt forderligste achter att segle paa vort landt Jszland, saa vel som medt alle andre haffner flittig och thilborlig Indseende adt de ey imoed det Jszlandsche Compagniets Privilegier medt Kiøbmandskab och ellers i andre maader der paa Landet noget adt handle och foretage, sig thill fordriste, saa frembt du iche selff der thill vil svare; Thil huilchen ende vy och naadigst vilge att du alle vores der om udgangne Mandater paa landet paa ny schall lade leszе och thillborligen forkynde. Her medt scher vor vilgie befalendis dig Gud. Skreffuit paa vortt Slott Kiøbenhaffn den 3. Aprilis 1645. **U. V. Zignet.**

Christian.

CL.

Udi Aaret 1646 er bleven bekiendtgiordt paa Altinget Hans Kongel. Majsts. allernaadigste Resolution om Gisle Gottskalksen, som da for 21. Aar siden havde forseet sig udi Lejermaal med sin Søsterdatter; men fordi han foregav at han ikke havde vidst at det skulde giælde Livet, som og at han haver været

ret vel lidt, har han forsonet dette med Pengebøder til Sysselmanden, hvilken vist nok derfor har giort Regning til Lænsmanden, som da har været Holger Rosencrantz. Og her ved har Sagen staaet indtil 1643. da de fornemste Mænd udi Landet i alt 29. have ansøgt Hans Kongel. Majst. om Benaadning for bemælte Gisle: der paa har Lænsmanden Pros Mundt ikke andet erklæret end sin Undskyldning at han ikke haver ladet afstraffe denne Gisle, baade fordi at Sagen var tilfalden længe for hans Tid, og Delinqventen havde giort sig usynlig. Men udi dette Aar kom det Kongel. Svar saaledes

Hans Majsts. Naadigste Svar ehr adt Hand denne medt Blodskam fortiente Straff icke vil eller kand efterlade. Aff Cancelliet den 2. Aprilis. 1646.

Otte Krag.

CLI.

Om forbuden Handel med Fremmede for uden Compagniet.

Vii Christian den Fierde etc.

Helser Eder vore kiere Undersatter Befallingsmend, Bisper, Provister, Prester, Lougmend, Syszelmend och alle som bestilling haftue, saa och menige almuffe, som bøgge och bo paa vort Land Island ævindeligen medt Guds och vor Naade! Viider adt oß aff det Ißlandsche Compagnies Forvaltere underdanigst andragiß huorledis imoed voris dennem naadigst forundte Privilegier, Hollender och andre fremmede understaa sig adt komme der i Landet och der Compagniet iche thill ringe Skade adt bruge deris

deris Kiøbmandschab. Da effterdi saadan i sig sielff er moed Voris naadigste Vilge och Meening och udtrocheligen moed de Privilegier och Frihed Vi forneffnte Compagnie naadigst aff Kongel. Macht och Myndighed undet och giffuet haffuer: Ville vy alle och huer der medt strengeligen och alvorligen befallet haffue adt de iche alleene saadane strax fra Landet udvißer naar de ankomme, medens och adtt de sig ald Omgengelße medt dennem entholder, dennom hverken sælger enten aff deres Baade naar de ehre ude adt fische eller aff vahre i landett, ey heller aff dennem sig nogett thilforhandle, huad det och vehre kand. Fordrister sig nogen her imoed adtt giore, da schal hand, om hand nogen Bestilling haffuer, dett strax haffue forbrudt, huad heller hand selff handler eller thilsteder andre aff Ißlenderne adtt handle medt forneffnte Fremmede och udlendsche och derfor uden staa oß thill rette, som den Vores Mandater overtræder och medt dennem samtocher, som dett offuertræder. Almuffen som sig der imoed thilfordrister schall i ligemaade staa thil rette som voris Forbuds Offuertrædere, huor effter alle och eenhuer kand haffue sig adt rette och for schade adt tage vare; Dette vy och derfore thil alles Effterrettning haffuer ladet publicere. Der imoed schall Compaguiet handle billigen medt Indvahnerne. Dennem digtige och goede Vahre thillbringe och forschaffue, som de dett ville andsuare och kiendt vehre. Forbydendiß alle och een=

eenhver her imoed adt handle under vor Hyllist och Naade. Giffuet paa vort Slott Kiøbenhaffn den 16. (13.) Aprilis 1646.

Und. V. Zign.

Christian.

CLII.

Om Restantzers Afbetaling til Lænsmandens Pros Mundts Frues Fuldmægtig Lauritz Nielssen.

Vy Christian den Fierde etc.

Helsser Eder alle vore Kiære och tro Undersaatter, Syßelmend Closterholdere, Ombudsholdere och andre, som noget aff oß i Forlæning haffuer paa vort land Jßlandt, serdeeliß dennem, som Stappens Ombud holder och i Forlæning haffuer och andre som noget kand befindes schyldige adt vehre eller och paa deres Affgifft medt adt restere aff deriß underhaffuendiß haffuer opbaarit och de effter deres Forlænings breffs liudelse bør adt suare thill, æuindeligen medt Gud och vor Naade. Vy beder Eder saa och alle och eenhuer serdeeliß her medt biude och befaler adt i retter Eders Leilighedt effter medt det forste och udi dette Aar medt dett seeniste adt erlegge och affbetalle thill oſz Elskelig Frue Edele Uhne affgangne Pros Mundtz Fuldmægtige der paa landett Lauritz Niels-

sen alt huis i paa forneffnte Eders Ombuder eller andet som i aff oß naadigst ehre med forlænt kand vehre schyldige eller paa dets Affgifft medt restere och dett uden Ophold, rettergang eller omkostning. Ladendiß dett ingen lunde. Giffuet paa vort Slott Kiøbenhaffn den 21. Aprilis. 1646.

Under Vort Zignett

Christian.

CLIII.

Instruction og Articuler

huor effter det Jßlandske Compagnies Kiøbmænd, Skippere med andre Officerer, oc det gemeene Folk, paa Compagniens egne, saa vel oc Fract-Skibe, paa Reysen til oc fra Jßland, Westmanøe oc Feroe sig skal haffue at rette oc forholde.

I.

Efftersom all Menniskelige Fliid oc Arbeyde, uden Guds Velsignelse oc Faderlige Hielp er forgieffuis, huor til da udkræffuis, at samme Guds Guddommelige Ord elskis oc udi Værd holdis, Da skal Kiøbmænd oc Skippere, huer paa sit Skib sig saadant for alting

ting lade være befalet: Oc, saa vjt for Storm oc V=veyr, oc anden uformodelige Tilfald skee kand, tage udi act ey alleene paa Sondage oc andre indfaldende Festdage, voris Kirckers sedvaanlige Texter Folcket forelæsis, Bon gioris, oc Psalmer siungis, mens oc der for uden dagligen Morgen oc afften med Bon oc Psalmer oc Chorum holdjs som det sig bør.

2.

Ey heller skal inden Skibs-borde, nogen Fylderj oc Druckenskab aff nogen, være sig oc huem det være kand, eller Svergen oc Banden tilstedis, medens huo sig derudinden forseer, skal Kiobsmanden oc Skipperen tilholde Straff at giffue i de Fattigis Bosse, heller oc det antegne, at det udi deris Hyre kand kortis.

3.

Om noget Skib gerader udi Haffs=nod, oc Gud det endeligen bevarer fra Vlycke, oc Folckene paa samme Skib noget til de Fattige udloffuer, da skal Kiobmanden saadant flitteligen antegne, oc strax naar de in salvo gelanger, samme Fortegnelse enten til Forvalterne, om Skibet her ankommer, offverleffuere, eller om det andensteds forloszis, sielff udi Folckenis Foring, huisz udloffnet er, affkorte, oc samme Penge at komme udi Compagniens Fattigis Bosse.

4.

Ingen Kiøbmand, naar hand begynder at tilskibe, skal aff nogen paa Compagniens vegne, nogen Vare til Vdredningen annamme, uden det skeer effter Forvalterens Befalning, meget mindre selffuer noget leffuere, heller contant betale, videre end huis de til Omkostning udgiffuer.

5.

Huis Vare de oc saaledis effter anordning annammendis vorder, skal de fyldeste oc fuldvectige, gode oc ustraffelige, effter Kong. Maytt. Naadigste Ordinantie, annamme, som de det selff ville forsuare oc stande til rette, om billigt Klagemaal udi Işland, Westmannøe eller Ferøe, formedelst nogen deres Conniventz eller U-actsomhed udi Varenis annammelse, foraarsagis, huorfore oc enhuer Kiøbmand med egen Haand under sit Regenskab, samme aff sig entfangene Vare saa lovligen at være som det sig bør, skal testificere oc bekreffte.

6.

Til enhuer som Kiøbmændene annammer Vare hos, skal de deris underskreffne Beviis, paa samme entfangene Vare udgiffue, for meere Rictigheds Skyld, paa det at naar deris Fortegnelse, som Varene haffuer leffuerit, indkommer, det da med Kiøbmandens Regenskab desto bedre kand offuereens stemme.

7. Naar

Naar da Skibet er tilladen, skal Kiøbmanden, forend det afffegler, uden all forsømmelse oc Ophold rictig underskreffuet Regenskab oc Fortegnelse offuer den gandske Udreedning, udi Compagniet indleffuere.

8.

Effter Udseylingen aff Sundet, skal Kiøbmanden paa huert Skib holde rictig Journal paa alt huis paa Reysen paßerer, huad Vinden dagligen er, oc huad Cours de gaar, huor til dennem udaf Compagniet Bøger skal forskaffis, som de effter endt Reyse til Compagniens Forvaltere strax skulle igien indleffuere; Findis nogen til samme Journal at holde forsømmelig, være Forvalterens Arbitral Straff undergiffne.

9.

Effter lyckelig Reyse oc beholden Offuerkomst udi Ißland, Feroe eller Westmannoe, skal Kiøbmanden forneffnte Compagnies Vare effter Taxten forhandle til Compagniens beste, saa at enhuer, Indvaanerne saa vel som Compagniet udi Kiøb oc Sal skeer fyldeste, giør nogen anderledis, suare det selff oc stande til rette derfore.

10.

Kiøbmædene skulle aarligen paa huer sin Haffn i Ißland de Fattige 50. Allen Pechling oc en Tønde Meel til Almiße meddeele, som dennem udi Regenskabit skal gotgiøris.

11.

Kiøbmændene skulle Aarligen styckviis, for huis Gods de udi Ißland, Westmanøe oc Ferøe selger oc affhender, desligeste for huis Vare de igien bekommer intet undertagendis i nogen maade, giøre Reede oc Regenskab, effter Taxternis Indhold paa Ißlandske oc Feroiske Kiøb: Dissligeste skal de giøre Regenskab huorledis Varene, som foris fra landet igien, bleffue leffuerede, sold oc forhandlit paa de Steder det bliffuer besluttet at losses, med mindre nogen Compagniens Factor eller Fuldmectig, det effter Forvalternis Anordning annammendis vorder.

12.

Huad Gods oc Vare nogen Kiøbmand her effter paa Compagniens vegne, paa Ißland, Vestmanøe eller Ferøe, udborger, skal skee til viße ubedragelige Folck, oc der paa tage rictig Handskrifft eller Vidnisbyrd førend hand segler aff landet, saa fremt hand icke selff vil betale samme Gield.

13.

Huis Penge Compagniens Kiøbmænd skyldige bliffuer enten paa Ißland eller Westmanøe til Kongl. Maytt. Lænsmand, der paa skal de giffue deris rictige Haandskriffter, huilcke Haandskriffter saa vel som Varene, de der imod paa Compagniens Vegne udi Landet entfangendis vorder, de udi deris Rulle, som de effter endit

dit Reyse til Compagniet offuerleffuerer, saa vel som udi Regenskabit, effter den 11. Articul med Specification klarligen skal indforis.

14.

Loßer nogen Kiobmand paa fremmede Stæder, da skal hand med første Bud til Compagniens Forvaltere fremskicke sin Rulle paa indehaffuende Vare, saa vel som Fortegnelse paa huis Vare, oc huor stort Skiberom, til nestfølgende Udreedning vil gioris fornøden, det samme skulle oc de her forlosser, naar deris Regenskab offuerleffueris, udi ligemaader, sig vide effter at rette.

15.

Huis gammelt Kobber oc Solff, som Indvaanerne udi Jßland, Feroe oc Westmanoe ville affhænde, skal trolegen indkiobis Compagniet alleene til beste, befindis enten Kiobmand, Skipper eller andre, saadant hemmelig sig til beste at opkiobe oc tilforhandle, skal det ey alleene haffue forbrut, medens der foruden stande til rætte, som ved bør.

16.

Skal oc Compagniens Kiobmænd oc Vnder-Kiobmænd være tilfortænckt, oc udi god act haffue, huis tør Fisk, som det entfanger, icke er Kaßig eller Maltrig, medens den for got Kiobmands Gods at kunde paßere. Dißligeste at huis Hoser oc Vanter de annammer, ere dyctige oc gode, som tilborligt, saa oc huis Vare,

være

være sig Fisk, Kiød eller andet, som med Salt skal forvaris, saaledis handteris, som behørligt er, Saa fremt de icke selff ville beholde huis forderffuet oc udyctige Vare, som saaledis ved deris Efftérladenhed udkommer oc det effter Marckets gang til Compagniet betale.

17.

Huilcken Kiøbmand som sig understaar at tilstede eller see igiennem Fingre, at med Fremmede handles, være sig Engelsker eller andre, enten paa Landet, udi Haffner eller uden fore, eller oc selff med dennem handle, skal som en utro Tiener derfore stande til rette.

18.

Kiøbmændene skulle med Folcket haffue god Opsiun, oc icke tilstæde nogen Kiøbmandskab udi Landet at bruges, ey heller Kiøbmanden Skipperen, enten selffuer haffue, eller oc Folcket Føring udi Skibet at haffue, tilstede, imod Kongl. Maytt. Ordinantie: Saa fremt baade Kiøbmanden oc Skipper, icke derfore ville straffis oc stande til rette, dog skal alligevel effter samme Kong. Forordning, for Folckets Kiøbmandskab oc Føring, fri Penge udi steden tilstedis, som aff de indskibede Vare der fra Landet, naar de in Salvo ankommer, skal betalis: en Skipper tresinstive Daler: en Høybaadsmand tredive Daler, en god Skibman eller Constabel fem oc tiuge Daler, en Baadsmand

tiuge

tinge Daler, en Kock i lige maade tinge Daler, en Pocker eller ung Dreng tj Daler, en Styrmand, en Bodker, en Slacter, en Arbeidskarl, skal bevilgis ligesaa megit til Forings-Penge, som de fanger til Hyre. Dog alt saadant at gaa paa huer sit eget Eventyr.

19.

Der som nogen, enten Skipper eller Styrmand, understaar sig, heimod nogen Kiobmandskab paa forne. Land at bruge hemmelig eller aabenbare, enten udi Skibene, eller paa Landet, da skal de haffue samme Gods forbrut med deres halffue Hyre, den halffue Part til hans Kongl. Maytt. oc Cronen, oc den anden halffue Part til Rederne. Oc der foruden stande til rette for deres tilbørlige Dommere, som de der omgaais med uhiemmelt Gods, oc der effter icke meere betroes at bliffue udi Tienisten.

20.

Befindis nogen effter Ankomst, enten her for Kiobenhaffn eller andre Stæder, aff Skibene at udfore nogen Ißlandske eller Feroiske Vare, hemmelig eller aabenbare, som de sig der paa Landet haffuer tilforhandlet, da straffis de der fore, som for anden Utroskab, Dog skal Rederne unde enhuer aff de troligen tiener, naar de hiemkommer for en billig oc Christelig værd, saa meget de til deris egen Hußholdning Nodtorfteligen behoffuer, Saa frembt de ellers ere Bosatte, Oc selff holder Huus.

21.

Skippere oc Styrmænd, skal selff, saa oc troligen tilholde alt Skibsfolket, at forhielpe Compagniens Kiøbmænd med Ladning og Loßning, dissligeste huis andet Compagniens Gaffn oc bæste kand være der paa Landet med Slacterj, Fiske at salte oc at klippe, oc anden fornøden Verk som dennem tilsigis, huo herudi findis forsømmelig skal Kiøbmændene antegne, oc skal dend eller de siden stande Compagniet, for sin tilberlige Dommere til rætte, for huis skade der offuer foraarsagis oc til Kong. Mayest. oc Rederne deris halffue Hyre haffue forbrut, eller videre, som deris forseelse findis. Dog skal Kiøbmendene derfore icke dis mindre lade Compagniens Gods vel bliffue handterit oc forvarit, som de effter den 16. Articul ville svare.

22.

Skal oc Skipperen med sit Folck, som der til er betroet stuffue Godset, oc kjle Fisken i Lasten vel som det sig bør, findes der nogen Forsømmelse hos da Skipperen at stande til rætte oc de Skibsfolck, som stuffningen var befalet i Lasten være til hans Majt. oc Compagniet deres halffue Hyre til to Skiffte forfalden. Huis videre forfalde kand, der udi skal effter Søeretten forholdis.

23.

Alle Compagniens Kiøbmænd, naar de til Ißland komme, skulle med Vnder-Kiøbmanden udi Skipperens, Styremandens oc

een

een eller to aff de fornemmeste Ißlænder, som der ved Haffnerne ere, deris Nerværelse, lade besicte oc rictigen registere alt Compagniens, fra forrige Aar, effterliggendis Gods oc Inventarium, som der paa Haffnen findis, med huad Naffn findis, med huad Naffn det næffnis kand, enten det er vaade eller torre Vare, huor meget det er, oc huorledis de det befinde, saa vel som oc om nogen Leckasi i Skiben er skeet, da huor meget, oc dis aarsage oc beskaffenhed optegne, huilcket Kiøbmanden under deris Hænder skal tage bekræfftit, oc skal ingen Kiøbmand udi Regenskab got gioris, nogit at være bortkommit, forderffuit eller udlæckit, paa Landit eller udi Skibene, med mindre det noyactigen bevjsis oc forklaris, som det sig bor. Item huis i Landit bekostis paa Compagniens Huuse at fly oc forbedre, skal i lige maader rictigen bevjsis, huis der tilkommer, oc at det haffuer været Nodvendigt, saa fremt at saadant udi Regenskaberne ey til Mangel skal gioris.

24.

Kiøbmændene saa vel som Under-Kiøbmændene, skulle antegne oc skriffue huer dag naar der indskibes noget Gods i Skibene udi Ißland, Westmanøe oc Ferøe, huor meget, oc huad det er, saa vel som oc paa de Stæder de loße, i lige maader at antegne huis huer Dag aff Skibene loßis, oc til huem

 det

det leffueris oc selgis, saa at Vnder-Kiobmændene saa vel som Kiobmændene, kand vide at giore der om Forklaring til Forvalterne, strax naar de her, eller paa andre Losseſteder ankommer.

25.

Naar Kiobmændene ere Segelfærdige aff Ißland, Westmanoe oc Feroe, oc Handelen der er giordt, da skulle de med Vnder-Kiobmændene taxere de effterbliffuendes Vare oc Fisk, huad de ret kand være værd, og der i Landet vist kand selgis fore, oc ingenlunde dem hoyere at ansætte, saa frembt de der til icke selff ville haffue at suare, oc betale, huis de høyere end deris Værd taxeris.

26.

Skal oc Kiobmændene med Vnder-Kiobmændene lade efflerligge i Ißland oc Westmanoe, hos de effterliggendis Gods en Fortegnelse paa huis Gods de lader, oc huorledis det er taxerit, saa oc specificere oc antegne huis Inventarium som der effter bliffuer, saa oc paa des Restantz under begge deres Hænders Fortegnelse, huor aff de strax naar de ankomme, en Gienpart til Forvalterne skulle leffuere.

27.

Alle Haandskriffter som aff Kiobmændene udgiffuis til Ißlænderne, her at betale, skal skee ved Haand oc Segel oc udi sam-

samme Aars Affkomstis Regenskab rictig indforis, saa frembt de aff Compagniet (naar de her ud kommer) skal accepteris, findis nogen Kiøbmand herudi forsømmelig, da saadane u-indførte Handskriffter, naar der med anfordring skeer, uden nogen Undskyldning eller Paaskud selffuer at betale.

28.

En huer Kiøbmand skal Aarligen, forend hand affsegler meddeele til de Kiøbmænd, som næste Haffner hos hannem besegler (saa oc til fleere om behøffuis) Copia aff huis Restantz hos Isslænderne tilstaar, paa det, om nogen aff de Skyldige sig med Betalningen, paa den Sted de bør, ey indstille, mens med deris Vare Andensteds søge, at da den Kiøbmand som de hos komme, om deres Gield kand vide, oc dennem affkorte huis de til Compagniet skyldig ere. Befindis nogen Kiøbmand her udi forsømmelig, enten med Copia aff Restantzen, saa vjt som behøffuis, at meddeele, eller den andens Kiøbmands giorde Gield, saa vjt mueligt, saaledis at indfordre, da skal den ey allene erstatte Compagniet huis Skade der offuer lidis, mens derforuden, for saadan sin Forsømmelse oc Vflittighed, aff Compagniens Tieniste caßeris.

29.

Efftersom den tørre Fisk udi stor Foract er geraden, Compagniet til merckelig Skade, fordi Blodbeenene ey udskæris som der

sig bør, oc Fisken der øffuer forderffuis, da skal Ißlænderne tilholdis, at de fremdeelis Blodbeenet affskierer, 3. Led under Naffalen (effter Kongl. Mayt. Naadigste Mandat*) saa frembt Fisken skal annammis, oc de som hans Mayt. Mandat offuertræde, ey vil staude til rette.

30.

Saa erindres nu Kiøbmændene effter den 17. Punct, ingen Fremmede nogen Handel at tilstede, medens naar de det ey selff kand affverge, næste Sysselmand eller Ombudsmand det at giffue tilkiende, vil hand det icke forekomme, da med 2. Mænd aff Kompagniens Folck hannem protestelig beskicke oc forkynde hannem Kong. Mayt. derom udgangene Breff, daterit den 16. Aprilis 1636.**) Huor aff her hos Copia medfolger, og hans Svar der paa tage beskreffuen.

31.

Effter huilcken forne. Ordinantzie oc Articuler de som sig paa den Ißlandske oc Feroeske Farvand lader bruge, som for er meldt, sig skulle haffue at rette, ligesom de sig tro oc flittige til Compagniens beste lade finde, god Løn oc Befordring ville være gevertige: Oc de sig anderledis comporterer, oc sig hereffter regulerer skal icke

*) See tilforne Missive til Pros Mundt af 1. Junii 1640 Nr. 139.

**) Dette Brev er tilforne anført under Nr. 151.

icke alleeniste som Vdyctige caßeris, oc aldrig meere for Compagniet bliffue betroet til at segle, Medens derforuden, saa som de Compagniens Fordeel, gaffn oc beste icke haffuer villet efftertracte, tilborligen stande til rette. Til vijdere Bekrefftning, haffuer vi ladet Compagniens Indsiegel her undertrycke. Kiobenhaffn den 8. Maii. Anno 1646.

CLIV.

Forordning om de Studentere som forsee sig med Lejermaal.

Christianus Qvartus etc.

Giore alle vitterligt at effter som bland Studiosos findis, som sig med Losachtighed forseer, oc icke eengang mens oc offtere, disverre, Leyermaal offuerbevises at haffue beganget; da paa det saadanne skadelig Forargelse icke formeget skal tage offuerhaand, oc de sig acter udi det Hellige Præste-embede at vilde lade bruge, des bedre, deres egen Stand oc Velfærdt kunde betracte, oc den med deres egen Uskickelighed icke forspilde, haffue Vi med vores Elskelige Rigens Raads Raad oc betenchende, naadigst for got anseet her med saaledes at forordne oc paabiude, at ingen Student, som sig med Lejermaal forseer, maa effter første Forseelse, forend to Aar ere forlobne bevilges enten Skole- eller Præste-kald at betie

ne

ne oc siden plichtig være at fore med sig til Superintendenten rictig Vidnesbyrd om sit Liffs oc Leffnits Forhold og Forbedring oc derhos Voris Naadigste Bevilling, adt hannem er tilladt Kald at maa betiene, saa fremt han ellers til noget skal stedis eller forfremmis. Mens huis saadan Forseelse anden gang blifuer begangen, da bør saadanne Person aldrig nogen Prædichestol at betiene. Dat. Kiøbenhaffn 16. Maii. Anno 1646.

Under Vort Signet

Christian.

Denne Forordning er vel en almindelig Lov, og er ikke især udgiven for Island; men da der strax følger under Nr. 155. en anden af lig Indhold om Præsternes Lejermaal, saa synes denne at fortiene her Stæd, desto heller, som den er var og forekommer ikkun i een af de Samlinger, som vi betiene os af; vi finde den ikke heller anført ibland Kong Christian den Fierdes trykte Forordninger for dette Aar.

CLV.

Bisperne paa Island finge breff Præsternis uschicheligheð der paa Landet anlangendis.

Christianus Qvartus etc.

Vor gunst tilforn; Efftersom vii naadigst kommer udi forfaring paa vort land Island sig icke ringe uschichelighed oc forargelse at begiffve aff presterne som sig med horeri oc schorleffnet forseer

seer, da paa det saadant saa vel der som andensteds her udi vore riger oc lande her effter maa forekommis oc de som sig her udindsen forsett andre til affschye oc exempel tilborligen derfor kand bliffve straffit, ville vii det naadigst her effter alvorligen haffve paabudet oc befalet, at alle præster som sig saaledis med horeri eller schorleffnet forseer den menige mand til forargelse, som de billigen med skichelig leffnet oc lerdom burde at opbygge, straxen effter foregaaende domb schall affsettis oc sit kald der med haffve forbrutt, ey heller til nogen anden kald igien tilstedis, forend de der paa veris naadigst bevilning haffver erlangett oc til veiebragt, hvor effter i eder haffver at rette. Fredrichsborg den 10. Decembr. 1646.

Udi Aaret 1627 havde det af Hans Kongel. Majsts. tilforordnede Raad udi Kiøbenhavn, skrevet til Island om dette Geistlighedens forargelige Levnet, hvor af en af de ved Haanden værende Samlinger anfører følgende:

Om Præste, som bedrive aabenbare Hoer haver Kongel. Majsts. tilforornet Raad udi Kiøbenhavn sig saaledes resolveret, at de Præster paa Island, som bedrive aabenbare Hoer skal Lænsmanden forhverve Dom over, om de icke som her udi Danmark sedvanligt er, bør at have forbrudt baade Kald og Embede. Og de som befindes udi Skiorlevnet, skal hand hente Dom over, om de icke, efter som her udi Danmark holdis, bør at sættis fra deris Kald alleene; og ingen, som sig saaledes forseer, at maae tilstedis til noget Kald, med mindre Kongel.

 Majst.

Majst. det Naadigst af synderlig Gunst vil bevilge. Af Høybemælte Hans Kongel. Mayts. Cancellie den 5. Aprilis. 1627.

Da foranførte Kongel. Rescript blev oplæst udi Lavretten, blev der omtalt at Hans Kongel. Majst. maatte forestilles, at fordi her udi Landet være mange saa ringe og fattige Kalde, at Bisperne ikke kunde faae Præster til dem, med mindre de gav dem Haab og Løfte om Forfremmelse, og det var endda saare vanskielligt, at faae duelige Personer til de samme, saa vilde Hans Majst. naadigst betænke denne Landets Nødsyn, og tillade at Lænsmanden med Bisperen maatte efter Omstændigheder dømme og straffe Præsterne, som kunde begaae eenkelt Skiørlevnet. See her om Altingsb. 1647. Nr. 2. Om dette samme ansøgte begge Bisperne Brinjolv Svendsen og Thorlak Skulesen Kong Friderich den Tredie udi Aaret 1650. See Bisp Hr. Jonsen Hist. Eccl. Tom. III. pag. 627. §. 31.

CLVI.

Forordning om Jordegodsis Opbiudelse oc Affhændelse paa Ißland.

WI Christian den Fierde, med Guds Naade, Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis Konning, Hertug udi Sleßvig, Holsten, Stormarn oc Dythmersken, Greffve udi Oldenborg oc Delmenhorst etc. Giøre alle vitterligt at efftersom Vi Naadigst erfare, stor Mißforstand

oc

oc Trætte at foraarsages paa Vort Land Jßland aff Jordegodsis Afhendelse oc Opbudelse, efftersi saa udi den Jßlandske Low icke udtryckeligen findis specificerit, hvor vijt forbete. Opbiudelse, til næste Venner skee skal. Da paa det vjdere Trette oc Uleylighet dermed kand forekommis, ville Vi Naadigst det saaledis her effter forholdet haffue, at huo som Jordegods der vil selge oc affhende, skal tiltenckt oc forplict være, det først trende gange til HErridtz Ting oc engang til Lands- eller All Tinget sine næste Venner, som hannem udi første oc andet Leed ere beslectiget, oc icke lengere hen, at tilbiude. Der som da ingen aff forbemelte hans næste Venner, som hannem udi forne. første oc andet leed paarører, det sig at tilforhandle for billig Værd begierer, skal det siden en hver forbemelte Jordegoeds, effter at det louligen, som før er rørt, befindes at være opbudet, til fremmede at selge oc affhende, frijt oc tilladt være, saa ingen der effter sig maa understaa forne. Jordegodsis Kiøb at rygge eller paatale. Hvoreffter alle oc enhver paa forbemelte Vort Land Jßland boendis sig underdanigst skal haffue at rette oc forholde. Giffuet paa Vort Slot Frederichsborg, den 10. Decembr. Anno 1646. Vnder Vort Signet

Christian.

Denne Forordning findes indført udi Altingsbogen 1647. Nr. 3. den findes og anført iblandt Kong Christian den Fierdes Forordninger trykte

udi Kiøbenhavn 1646 og 1667. Mærkeligt er det, at hverken udi denne Forordning eller den af 29. Novembr. 1622. tilforne anført under Nr. 86. nævnes Odels Gods, da det dog utvivelig bør forſtaaes i begge diſſe Forordninger, ved hvilke Iſlænderne fik langt ſtrængere Love om Odels Kiøb og Løſning end de Norſke. See Kong Chriſtian den Fierdes N. L. Odelsbalkens 4. C. og Kong Chriſtian den Femtes N. L. 5. B. 3. C. 1. A.

CLVII.

Forbud at ingen ſin Stiffaders efftterlatte huſtru eller Stiffmoders huußbonde maa Ecte.

Wi Chriſtian den Fierde etc.

Giøre alle vitterligt, At effterſom Vi Naadigſt komme udi Forfaring, hvorledis aff en Deel ſkal begieris ſig udi Ecteſkab at indlade med ſin Stiffaders effterlatte Huſtru oc Enke: Saa endog udi Voris forrige udgangne Reces om Ecteſkabs forbudne Leed intet egentlig der om er handlet: Dog alligevel, effterdi ſaadant icke alleniſte ſtrjder imod den gemene Ehrbarhed, ſom allermeſt udi Ecteſkab bør at haffuis udi act, medens endogſaa er aff ſtor Forargelſe, om nogen ſig i ſaa maade udi Ecteſkab ſkulle ſamle, Ville Vi hermed alvorligen haffue forbodet at ingen Mands Perſom udi begge vore Riger her effter ſig ſkal underſtaae ſin Stiffaders effterlatte Huſtru, ey heller nogen Qvindis Perſon ſin Stiffmoders effterlatte Huſbonde at tage til

til Ecte. Forſeer nogen ſig her imod, da ſkulle de icke Alleeniſte ſtraffis ſom Vore Forordninger Offuertræde, paa deris Formuffue, medens end ocſaa romme det Land i Danmarck oc det Stifft i Norge, hvor de boendis ere, Oc derfor uden ſaavit i et andet Land oc uden Stifftet, at det den Lands Egn, hvor de ſig forſeet haffve, kunde være uden Forargelſe, effter Dommerens Sigelſe. Hvor effter alle oc enhver ſom vedkommer, ſig kunde vide at rette oc for Skade at tage Vare. Giffvet paa vort Slot Kiøbenhaffn, den 16. Decembr. Anno 1646.

Under Vort Signet

Chriſtian.

CLVIII.

Til Jens Soffrinſøn om Jon Thorſtenſens Execution paa Livet, ſom aflede Barn medt ſin Stiffdaatter Biorg Andresdaatter.

Chriſtianus Qvartus etc.

Vor gunſt tilforn! Viider effter ſom vii naadigſt erfahre Jon Thorſtenſøn adt haffve afflet Barn medt Biorg Andres Daatter ſin Stiffdaatter, da uanſeet Moderen beretter adt bemelte Jon Thorſtenſøn ſkal haffve været impotens imeden hand haffver

hafft hende thil ecte; Saa haffver Vii dog effter Professorum udi Kiobenhaffns Academie, deris Betenchende Naadigst for got eractet, adt effterdi udi Gierningen beviisis Jon Thorstenson icke er impotens, du da hannem saa vel som Biorg Andresdaatter for slig skammelig begangne Lejermaal, effter voris Recessis Formelding paa Liffedt lader straffis oc Execution skee. Der med skeer vor Vilge befallendis dig Gud. Skreffvedt paa vort Slot Friderichsborg den 26. Decembr. Anno 1646.

Under Vort Zignet

Christian.

Dette Brev har Jens Søffrinssøn ladet oplæse udi Lavretten 1647 og har tilspurt Lavmændene og Lavrettesmændene om de kunde finde Delinqventerne noget til Befrielse, hvilket de have negtet. Denne Sag var ellers bleven noget gammel; thi 1644 blev udi Lavretten oplæst den Dom som der udi var bleven affagd af Sysselmanden udi Hunevands Syssel Gudmund Haagensen, som siden blev samtykket af Lavmanden, hvor ved de bleve dømte til hver for sig at bøde 9. Marker d. e. 12 Rdr. Sp. Det som Dommerne fandt betænkeligt ved denne Sag var, at Jon Thorsteensøns Kone Biørges Moder havde med tolv Mænds Eed bekræftet at Jon havde ikke havt med hende nogen Legemlig Omgiengelse og altsaa var Impotens, som Annalisterne berette. Desforuden havde endnu andre 8. Mænd føret til Jons Befrielse. Men da dette blev videre henstillet til Lænsmandens Gotbefindende, enten Delinqventerne skulde forsone sin Synd med Pengebøder, eller derfor lide paa Kroppen nemlig 2. Slag af Riis for hver Mark, saa er Sagen bleven Hans Kongel. Mojst forestillet, hvor paa udkom det anførte Rescript, og Delinqventerne maatte miste Livet. See herom Altingsbogen 1646, Nr. 8.

159.

CLIX.

Forordning om Qvindfolk, som henlegge oc forlade deres Børn.

WJ Christian den Fierde etc.

Giøre alle vitterligt at eftersom Vi Naadigst erfare, hvor syndig oc uforsvarlig en part Qvinder med deris Børn omgaaer, i det nogle dennem paa den vilde Marck forlade, oc henlegge, oc saaledis u-menniskelig, oc fast verre end Bester, mod dennom sig forholder, Saa der som noget saadant forladt Barn i Liffve bliffver beholden, det alleene Guds Faderlige oc underlig Forsorg er at tilskrifve; Hvorfore effterdi saadant megit forargelig oc fast unaturlig Gierning icke bør at være ustraffit; haffve Vi med Voris Elskelige Danmarckis Rigis Raads Raad oc Samtycke Naadigst for got anseet, at forordne oc befale, at der som nogen saadan Qvinde kand betrædis eller nøyactig offverbevjsis, enten sit eget ellers andens Barn, paa vilde Marck, hvor Folck icke ere eller lættelig formodis at komme, at forlade oc henlegge, da skulle de actes som Manddrabere oc haffve deris Lif forbrut, om endskiøndt Barnet ved Guds underlig Providentz oc Faderlige Skickelse kunde findis oc i Liffve erholdis; Medens ligger det i Marken paa alfare Veye, eller saa nær ved Byen at det Folck lættelig kand forekomme, da straffis det Qvind=

Qvindfolck sligt gior til Kaget og brændis paa Kinden paa det saadan unaturlig Moder kand vorde allesteds bekiendt; Medens ligger Barnet i Huuse eller Byer, hvor det strax aff Folck kand findis oc reddis, da straffis den saadant gior til Kaget. Hvor efter alle oc hver som vedkommer, sig kunde vide at rette oc for Skade at tage vare. Giffvet paa Vort Slot Kiøbenhaffn, den 27. Novembr. Anno 1647.

Vnder Vort Signet

Christian.

Denne Forordning er vel ikke især udgiven for Island; men er en almindelig Lov. Men da den passer sig ligesaa vel for Island, som andre Kongens Lande, og vi havde herom ingen Lov, saa fortiener den desto heller her Stæd, som ikke eeneste Tiderne, men endog de Kongel. Forordninger gave Anledning til at dømme her, efter de Love, som bleve udgivne for Danmark og Norge.

CLX.

Frihed for Morten Thanke, Hans Nansen, Marcus Raadebandt oc Johan Momm paa tive Aars Tid at fange Lax udi Hvitaa.

Wii Christian den Fierde med Guds Naade etc. Giøre alle vitterligt at efftersom oß Elskelig Morten Thanke Vor

Vor Mand, Tiener oc Resident udi Greffvenshaag, Hans Nansſen Borgmeſter udi Vor Kiobſted Kiobenhaffn oc Marcus Raadebandt Indvohner ſammeſteds, Begge det Iſlandſke Compagnies Bevinthebere oc Johan Momm Indvohner udi Rotterdam i Holland underdanigſt giffver tilkiende hvorledes de achte at ahnrette Laxfiſkerie udi Hvidaa i Borgefiord paa vort Landt Iſland, medt underdanigſte Begiering, Vii dennem tinge Aars Friheed paa benefſndte Laxfiſkerie naadigſt forunde ville. Da haffve Vii paa deris underdanigſte Anmodning naadigſt bevilget oc tilladt, ſaa oc hermed bevilge oc tillade adt de bemelte Laxfiſkende paa bemelte tiuge Aars Tiid ubehindret maae nide, oc de trei forſte Aar uden nogen Afgift bruge; Medens naar de trei Aar, ſom forſkreſit ſtaar, ere expſpirerede oc ude, da ſkulle Participanterne i bemelte Laxfiſkende være forplichte til oß eller Vore Fuldmechtige, den tiende Part aff hvis de fangendis vorder aarligen richtige adt lade ehrlegge. Oc paa det under denne bevilgende Laxfiſkende icke nogen Underſleb udaf diße Intereſſenter, eller deris Betiente ſkulle ved forbudne Wahres Ud- eller Ind forſel i bemelte vort landt Ißlandt, det her i vor Kiobſted Kiobenhaffn oprettede Iſlandſke Compagnie til Nachdeel oc Skade ſkulle begaais, da ville Vii bemelte Intereſſenter alfvorligen oc ſtrængeligen haffve befahlet, at de ſig fra ſligt enten ſelff eller ved deris Betiente adt giore, entholder, under Straff ſom vedbor. Oc hvis det Iſlandſke Compagnies Bevint-

 hebere

hebere rættmeßige Aarsage kunde haffve til nogen Suspicion oc Mistanke i saa Maader adt fatte til bemelte Interessenter, skal de Fuldmacht haffve deres Skibe at lade visitere, oc om der da nogen Undersleb i saa Maader hos dennem findis, Skibene til Vor Kiøbsted Kiøbenhaffn lade føre, oc udi Admiralitetet der offver lade Domb hente. Thi forbiude Vi Voris Lænsmændt, Lougmændt, Fougder oc Undersaatter paa bemelte Vort Landt Island, bemelte Participanter eller deris Tienere herudinden forhindre, eller i nogen Maade Forfang adt giøre effterson forskreffvit staar under Vor Hyllist oc Naade. Giffvet paa Vort Slot Friderichsborg den 24. Januarii. Anno 1648.

Under Vort Zignet

Christian.

Da dette Friheds Brev blev oplæst samme Aar udi Lavretten, svarte Lavmændene og Lavrettemændene der paa, at det rimelig ikke var at forstaae imod Landsloven; men saaledes at Johan Mom̃, maatte fri fange Lax udi Hvidaa, efter at han først havde forskaffet sig Ejermændenes Tilladelse, og saaledes at ingen anden derved tog nogen Skade; thi baade Kirker og Bønder ejede ald Laxefangst udi de Aaer som rinde udi den store Elv Hvidaa, hvilken Herlighed dem blev betagen om Joh. Momm, med at stænge for Indgangen til den, hindrede Laxen fra at gaae op efter den, hvilket ham skulle forbydes. See Altingsb. 1648 Nr. 1 Her om er den Islandske Lov meget udførlig, See Landslejebalkens 56. Cap. og ligeledes Kong Christian den Fierdes Norske Lov Landslejeb. 44. Cap. Aaret efter kom denne Joh. Momm udi Hvidaa og fangede der Lax langt ud paa Sommeren;

ren; dog med Indbyggernes stór Uvillie og Modsigelse; men at han ikke har kiært sig om vore Islantske Love og Friheder, kand man slutte af den Ansøgning, som Biskop Brinjolv Svendsen giorde derimod til Kong Friderich den Tredie. See Biskop Hr. Jonssens Hist. Eccl. Tom. III. pag. 641. §. 41.

CLXI.
Høyviise Danmarckis Rigis Raads Missive til Biskop Brinjolff Svendsen om tre Bededage at holdis.

Vor venlig Hilssen sampt Erbindelße thil allt gott! Efftersom for got och raadsamptt er anseett udi denne vore Fædernelands sorgelige och vanskiellige Thillstand adt skulle holdiß alminðelig Bededag offver alt Ißland, den 2. 3. 4. Augusti forstkommendiß Guds rettferdige Vrede och voris Synders velfortiente Straff adt affbede; da bede Vi dig adt i udi Eders Stifft Eders yderste Fliid anvender adt de gudeligen och fruchtbarligen maatte forrettis; Saa och alle Provister och Prester thilholder och formaaner adt de icke aleeniste selffver och deris gandske Huus, som Guds Ords retsindige Thienere sig herudinden schiche och forholde och i saa maade deris Thilhorere med itt godt Exempel foregaaer; medens adt de end och beneffnte deris Thilhorere medt christelig yffver och alffvorlighed thilholde och advaare adt de rette dennem effter edrueligen och schicheligen

gen adt komme paa ſamme Tiider thil Kircken och udi ſamme thre dage adt holde helgen fraa alt arbeide indtil Predichen och Guds thieniſte ehr holden och ſig ellers ſaaledis i alle maader anſtille adt ſamme Bededage medt thilbørlig Reverentz och chriſtelig andacht och alffvorlighed maa bliffve holdeni. Vi ville Eder hermedt Gud allermechtigſte haffve befallett. Kiøbenhaffn den 10. Aprilis 1648.

Corfitz Vlfeldt	Chriſtian Thommeſen	Hannibal Scheſted
Offve Gedde	Jörgen Brahe	Gregers Krabbe
Niels Trolle	Chriſtopher Ulffeldt	Mogens Kaas
Oluff Pasberg	Iffver Windt	Anders Bilde
	Matthe Juel	Chriſtopher Urne

Register

over Kong Friderich den Andens Forordninger.

17.

34.

Kong

Kong Christian den Fierdes Forordninger.

Register

Register.

A.

J.

K.

Lege-

M.

N.

O.

Ordi-

Tilf

Fisk ꝛc. som han bekommer maa han ei afsætte andenstæds end i Kiøbenhavn ib. skal levere 2400 Al. Vadmel og 700 Par Strømper til Klædekammeret ib. Pengene skal han levere til Paaske udi Rentekammeret 372. skal fornøye Præsterne og de Fattige deres aarlige tillagt Rente ib. skal forhindre at nogen besøger Landet uden de privilegerede ib. skal aarlig levere en Jordebog over al Landets Indkomst saa vel paa de geistlige Jorder som andre ib. skal have Indseende med Geistligheden ib. og med Kirkerne 373 skal levere Fisk og Vadmel til Holmen om forlanges ib. Vrag og andre Rariteter skal han giøre Regnskab for ib. skal holde Almuen ved Lov og Rett ib. maa ikke drive Kiøbmandskab imod Loven ib. skal have Indseende med de Handlende 374. skal indtale de bortkomne Jorder ib. Afgifts og Regnskabs Tid fastsættes ib. skal indkiøbe alle hvide Falker 375. skal lade besigte Dyrhole og de Jorder som Vigfus Gislesen byder derfor 379. 436. skal see til at Bønderne ikke bebyrdes med for mange Fodernød 380. skal dømme imellem Biskop Gudbrands Arvinger 381. skal forhielpe Hr. Thorvard Magnusson til Præste-Rente 384. skal have Indseende med at Lavm. Gisle Haagensens Domme blive enten efterlevede eller lovlig paatalte 385. skal indtale Domkirkens Strandrettighed paa Skeide 390 skal indtale Jorden Grøv som Hole Domkirke skal være frakommen ib. skal have Indseende med Ungdommens Underviisning 394. skal stye Biskop Thorlak 200 Rdr. til Bibeltrykningen 395. skal afskaffe de for mange Qvilder paa Kronens og Domkirkens Jorder ib. skal undersøge om Præst Hr. Einer Gudmundsen 396. skal begive sig til Island og forblive der Vinteren over 397. skal lade sælge det unyttige Inventarium 398. Reparere Bessestæd og Vidøe med 200 Rdr. som Hr. Sivert Oddsen skal give for at maa ægte hans Næstsødskendebarn ib. skal give sin Erklæring om Oluv Petersens Angivende 399. skal undersøge Jon Gudmundsens Sag 408. Hr. Gudmund Jonsens Sag ib. seq. skal tage med sig til Herredagen den islandske Lov og Rettebøder om Forældres Arv efter Børn, om 20 Vinters Hævd og om Lavmændenes Ridemændstoug 412. skal tilsee at Blodbeenet tages udaf Fisken 427. forskaffe toe smaa gode islandske Heste 434. Mageskifte med Vigfus Gislesen en Part udi Dyrhole 436.

Provster af lærde Præster skal beskikkes udi hvert Syssel 70. 73. 268. skal have Indseende med Præsterne om Børnelærdommen 393. Med Præsternes Levnet 415.

Provst udi hver Fierding. See Official.

Psalmer udi Kirkerne skal være de samme udi begge Stifterne 105.

Q.

Qvillder som ere for mange paa Kronens og Domkirkens Jorder skal afskaffes 395.

R.

S.

T.

T.

ib.

V.

Det som bør tillægges eller rettes.

S.	L.	
24.	8.	bør heller staae **Christian den Tredies.**
32.	20.	deye l. dege.
35.	3.	á l. ad.
48.	11.	l. som for Kongens Sag raader.
150.	17.	peirre l. peirra.
159.	5.	Heradsþingsins l. Heradsþingum.
200.	8.	l. sig at underſtaa at rygge.
201.	19.	forlige l. farlige.
207.	2.	wude l. wnde.
215.	3.	vnderpartt l. vederpartt.
224.	14.	l. sig underſtaaer.
243.	21.	Handels l. Handelens.
262.	3.	l. paa mange ſtæder.
271.	7.	haver l. haves.
ib.	22.	24. Febr. l. 14. Febr.
290.	6.	$2\frac{1}{2}$ C. l. $1\frac{1}{2}$ C. andet Exempl. har 2 C.
ib.	8.	andet Exempl. har: 1 **tønde Meel.**
291.	21.	99 l. 90.
311.	14.	Udregning l. Udredning.
323.	3.	andet Ex. **undertiden tho, thre.**
ib.	20.	Capellan l. Capelanie.
324.	11.	andrage And. Ex. **omdrage.**
ib.	14.	tiene. A. E. være.
325.	6.	A. E. ſætter til: **eller og meddeelendes og giffvendis vorder.**

328.

S.	L.
328.	14. A. E. Syſſelmænd, Kloſterholdere eller andre
329.	3. 4. A. E. Vold eller Foract.
333.	25. l. Her ſee vi ſyvſlags etc.
382.	16. 17. Søn-ſøn l. Sonne-ſøn.
418.	9. A. E. Scholer, Kirker eller Hoſpitaler.
488.	14. 446. l. 146.

Hvor der ſtaaer A. bag efter Tallet i Regiſteret, betyder det Anmærkning.